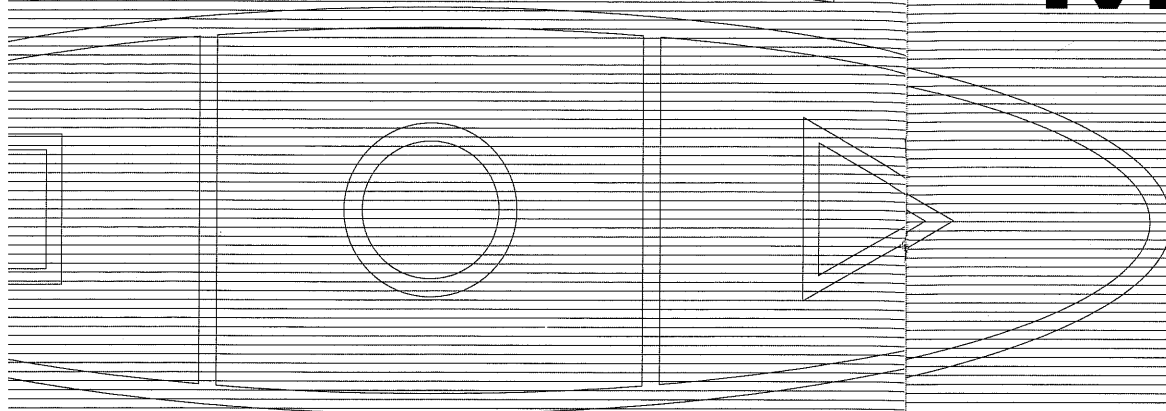

TERENCE
MCKENNA

NÁVRAT
ARCHAISMU

1 NOVE 1
TRENDY

| NOVÉ |

TRENDY

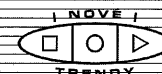
MAŤA
&
DHARMAGAIA

TERRENCE MCKENNA

NÁVRAT
ARCHAISMU

Spekulace o psychedelických houbách,
Amazonii, virtuální realitě, UFO, evoluci,
šamanismu, znovuzrození Bohyně
a konci historie

PŘEDMLUVA TOM ROBBINS

Přeložili Alexandr Neuman (Předmluva, kap. 3, 4, 8–11, 13)
a Blumfeld 2000 (kap. 1, 2, 5–7, 12, 14–16)

Upozornění: Halucinogenní rostliny a další psychedelické substance mohou poškodit vaše zdraví. Ve Spojených státech a v řadě dalších zemí včetně České republiky je v současné době držení a užívání těchto látek zákonem zakázáno.

Pokud tedy čtenář či kdokoli jiný bude tyto látky užívat jakýmkoli způsobem, činí tak výhradně na své vlastní riziko. Autor a vydavatel této knihy odmítají jakoukoli odpovědnost za nepříznivé důsledky užívání kterékoli halucinogenní rostliny či jiné psychedelické substance, o níž se pojednává v textu této knihy.

Katalogizace v knize — Národní knihovna ČR

McKenna, Terence K.

Návrat archaismu: Spekulace o psychedelických houbách, Amazonii, virtuální realitě, UFO, evoluci, šamanismu, znovuzrození Bohyně a konci historie/

Terence McKenna; předmluva Tom Robbins; [z anglického originálu ...

přeložili Alexandr Neuman a Blumfeld 2000]. — Praha:

DharmaGaia: Maťa, 1998, 348 s. — (Nové trendy)

Originál: The Archaic Revival

ISBN 80–85905–43–4 (DharmaGaia). — ISBN 80–86013–55–3 (Maťa)

133 * 159.96 * 633.8 * 008 * 316.7

- McKenna, Terence K., 1946 — rozhovory
- šamanismus — pojednání
- rozšířené vědomí — pojednání
- halucinogenní drogy — psychedelické účinky
- civilizace — dějiny — esoterické aspekty
- civilizace — dějiny — psychologické aspekty

I. Návrat archaismu

Published by arrangement with Harper & Collins Publishers, Inc.

All rights reserved.

Copyright © 1991 by Terence McKenna

Illustrations © 1991 by Kathleen Harrison McKenna

Cover art © 1998 by Pablo Amaringo

Translation © 1998 by Alexandr Neuman & Blumfeld 2000

© DharmaGaia, 1998

ISBN 80–85905–43–4 (DHARMAGAIA)

ISBN 80–86013–55–3 (MAŤA)

*Věnováno mému otci
Joeovi McKennovi*

Předmluva

Zokna svého bytu v centru Seattlu mám výhled na spoustu provokativních neonů, jež samy sebe donekonečna recitují jako verše z nějaké lechtivé, nablblé říkanky. Třeba nad vchodem do Champ Arcade bliká nápis ŽIVÝ HOLKY, ŽIVÝ HOLKY, ŽIVÝ HOLKY, který nikdy nezklame, potřebuji-li zvednout náladu. Zvlášť když přemýšlím o tom, co je jeho protikladem. Možná ne tak veselý, ale o to obsahově hlubší je pro změnu neon ve výloze čistírny. Jenom stručně oznamuje PROVÁDÍME VÝMĚNU, ale mně vždycky připomene Terence McKennu — nejen proto, že Terence patří k nejvýznamnějším autorům na poli experimentálních zkušeností s rostlinami proměňujícími vědomí, ani proto, že jeho přednášky a workshopy proměnily mou vlastní mysl, nýbrž z toho důvodu, že Terence má možná víc než kdokoli jiný schopnost povolit opasek u kalhot našeho vnímání a nadzvednout lem sukně reality.

Vzdělanec, teoretik, výzkumník, snílek, průkopník, fanatik a okouzlující řečník McKenna jako nějaký ontologický krejčí kombinuje erudovaný, byť místy značně originální výklad historie s ryzím vizionářským náhledem na přicházející

konec tisíciletí. Výsledkem je cyklón neortodoxních myšlenek schopných vytrhnout i ten sebezatržejší mozek z jeho poznávacího Buranova. Když Hurikán Terence tohle s vaším mozkem provede, zjistíte, že všechny ty věci mají reálný základ. McKennovy teorie a spekulace jsou na hony vzdáleny Zemi Oz, pevně kotví ve věky ověřeném pragmatismu starém tisíce let. Některé z jeho názorů nás neohromují tím, že by snad byly převratně nové, ale tím, že byly zapomenuty tak strašně dávno.

Jak název knihy *Návrat archaismu* napovídá, McKenna našel klíč k budoucnosti na hromadě hnoje jménem minulost. (Je zcela na místě tu poznamenat, že psychoaktivní houby často vyrůstají na kravských lejnech.) V průběhu evropské renesance se vědci, umělci a osvícení občané vrátili k dávné řecké civilizaci, aby v ní znovu objevili jiskřičky vědění, které pak roznítily báječný nový ohňostroj. McKenna v této sbírce esejů a rozhovorů nás vybízí, abychom se i my vrátili o hodně, hodně zpátky do minulosti, pokud možno až k paleolitickému šamanismu, abychom zde našli techniky, které nejenomže umožní naše přežití, ale snad by nám mohly pomoci i k dosažení nové zlaté éry: po pravdě řečeno k jedinečnému zlatému věku, k němuž směřuje celkový vývoj historie.

McKenna ovšem sám sebe nepokládá za šamana, přestože se u nich učil (a popíjel jejich magické nápoje) v Asii i Amazonii. Prohlašuje pouze, že se pokouší „zkoumat realitu v šamanském duchu a šamanskými prostředky“. Šamanské chřestidlo však pod těmito stránkami přece jen hypnoticky zní, byť ho občas přehluší svištění UFO, neboť McKennova imaginace (a zkušenost) sahá od džungle až do hyperprostoru a jen omezenec by si jej dovolil považovat za nějakého staromilce.

Rád bych tu přilil do punčové nádoby pár kapek Terencovy esence, abychom mohli okusit tu příchut a nahlédnout do těch hloubek:

V mé vizi konečné budoucnosti lidstva dokážeme ztělesnit duši a produševnit tělo, takže zevní duše bude jakousi supravidovou optickou čočkou mimojazykové hmoty generované tělem každého z nás v osovém okamžiku našeho psychedelického barmicva.

♦ ♦ ♦

Smyslem života je seznámení se s posmrtným tělem, protože jen tak akt umírání nezpůsobí v naší psychice žádný zmatek.

♦ ♦ ♦

Přímo tady a teď, jen o jedinou kvantovou jednotku dál, se rozkládá ohromný vesmír aktivní inteligence, která je nadlidská, hyperprostorová a naprosto odlišná... A živým náboženským pocitem (dneška) je přání setkat se s (tímto) Jiným.

♦ ♦ ♦

Plahočil jsem se Indii a nemohl jsem se pořád zbavit pocitu, že je to celé jen jakási smluvená hra a není to to o nic reálnější než manipulované stavy nabízené nejružnějšími psychoterapeutickými školami hnutí New Age. Ale Amazonie... dostáváte se do světů, které jsou tak odlišné a strhující... a přesto skutečnější než sama realita.

Tyto kradmé doušky z McKennovy karafy, podávané mimo kontext a zbavené jeho obvyklých zlehčujících ozdob, ani tak neztrácejí nic na své intoxikující síle a stále občerstvují mou mysl. Ve větším množství může jeho nápoj dokonce léčit vředy, z nichž krvácí náš moderní svět. Dnešní problémy jsou komplexnější a jejich hrozba je větší než kdykoli jindy v dějinách, bohužel však nejsme s to je ani začít řešit, protože naše orientace v realitě je nižší než krevní tlak sněžného muže. Pokradmu nahlížíme do podstaty existence tlustými závěsy osobní i společenské nevědomosti, překrývanými ještě neprůhlednějšími povlaky dezinformací, produkovaných státem, církví a velkým byznysem (což je v mnoha případech

jedno a totéž). Helen Kellerová na rozdíl od nás *věděla*, že je hluchá a slepá.

Radikální překážky volají i po radikálních řešeních. Naši konvenční politici bohužel mají příliš velký strach z radikálních řešení a jsou příliš nevybojní na jejich realizaci, i kdyby je znali. Na druhé straně ovšem političtí revolucionáři, ať už to myslí jakkoli dobře, v důsledku nabízejí jen další krveprolití a nové kolo represí.

Abychom tedy skutečně změnili okolnosti, musíme v první řadě změnit sami sebe — filosoficky, psychologicky a snad i biologicky. Prvním krokem těchto změn bývá především odetnutí již zmíněných závojů zastírajících skutečnost, abychom sami byli schopni spatřit to transgalaktické Jiné, jímž ve skutečnosti jsme a jímž jsme odevždy i byli. Terence Krejčí má ty nejostřejší jehly ve městě a má otevřeno v neděli i ve svátek. Jakmile jednou odetneme závoje, může každický z nás konečně zahájit nástup k mutagenezi, kterou si musíme řídit my sami.

Létající talíř zahřívá své lingvistické motory. Houby vystrkují svůj vysílač branami lesa. Nastal čas pro přechod opic do hyperprostoru! Bude to prazvláštní a divoký výlet, řízený prastarým gyroskopem, který nám nabízí samotná Gaia. Můžeme se vydat na cestu naplnění vzrušením a nadějemi. Terence McKenna, vyzbrojen osobitým světským druhem eschatologické euforie, nás zve k Soudnému dni, s nímž se dá žít. Tak přijďte, nebo nic. Be there or be square.

Tom Robbins
Seattle, Washington

Poděkování

Rád bych poděkoval mnoha lidem a organizacím, jež mi umožnily vyjádřit své názory na nejrůznějších fórech během řady let. *Revision*, *Gnosis*, *L. A. Weekly*, *Mondo 2000*, *Critique*, *Whole Earth Review*, *Magical Blend* a australský časopis *Nature and Health* spolupracovaly na přetištění esejů či rozhovorů, jež se původně objevily na jejich stránkách. Dík patří skvělým novinářům, kteří tato interview vedli. Jsou to Jay Levin, Will Noffke, Michael Toms, David Brown, Rebecca McClenová a Neville Drury. Zvláštní poděkování přísluší Faustinu Brayovi a Brianu Wallaceovi ze Sound Photosynthesis v Mill Valley za pořízení záznamů a sestřih mnoha mých přednášek a vystoupení. Další zvláštní poděkování patří Diane a Royi Tuckmanovým z Los Angeles; stovky hodin jihokaliifornského rozhlasového času, věnovaného mým myšlenkám, mi neocenitelně umožnily zasáhnout větší skupinu posluchačů.

Myšlenky v knize obsažené jsem formuloval a často dále rozpracovával v prostředí Esalenského institutu, kde vzniklo několik mých vůbec nejlepších nápadů. Rád bych tu vyjádřil hlubokou vděčnost tamnímu managementu, zaměstnancům i účastníkům seminářů.

Spousta mých přátel se podílela na vzniku a utváření těchto myšlenek. Především to byla moje partnerka Kat Harrisonová McKennová, jejíž nadšení pro slasti imaginace se vyrovná mému. Děkuji Peteru Meyerovi, jenž napsal počítačový software Timewave, pracující s fraktálovou časovou vlnou. Děkuji svému bratru Dennisovi, Rupertu Sheldrakeovi a Ralphu Abrahamovi, kteří mi pomohli vytříbit si myšlenky. A rovněž Tomu Robbinsovi za jeho laskavou předmluvu. Lepší přátele si člověk ani nemůže přát.

A konečně vděčím hluboké poděkování svému editorovi Danu Levymu, jenž vášnivě věří těmto myšlenkám a jehož přátelství a humor učinily z práce na této knize čiré potěšení.

Úvod

Návrat archaismu

Vítejte v návratu archaismu. Před pětadvaceti lety mi začalo docházet, že zkoumání toho, co nazývám „Jiné“ (Other), souvisí se šamanismem. Další prohlubování tohoto vhledu mě přivedlo k užívání rostlinných halucinogenů jako prostředku k dosažení oné tajemné dimenze, o níž toto nejstarší náboženství lidstva odevždy prohlašovalo, že jí dosáhnout lze. Věřím, že ze všech technik užívaných šamany k vyvolání extáze a vizionářského cestování — jako jsou půst, dlouhé bubnování, dechová cvičení a vystavování se tělesnému utrpení — je užívání halucinogenních rostlin nejefektivnější, nejspolehlivější a nejmocnější. K dosažení pravého cíle jsou pak nejdůležitější zejména ty, jež obsahují psilocybin a dimethyltryptamin (DMT).

Následující eseje, rozhovory a interview sice zabíhají do nejrozumnějších tematických oblastí, neustále se však zároveň vracejí k námětu Jiného a jeho záhadné interpretace našich vlastních životů. To je to hlavní, co bych s vámi rád sdílel: blízkost a podivuhodnost neomezených podob risku i krásu naplněnou přísliby. Doufám, že jednotlivé kapitoly vám nabídnou dostatek zábavy, vzrušení, objevitelského nadšení i skutečné hloubky temných vod tajemství, vůči němuž náš

bezstarostný každodenní svět není ničím víc než korkovou zátkou, pohupující se uprostřed nekonečných dálav oceánu. Jako mnoho mých čtenářů jsem si i já plně vědom surrealistických, prorockých a dokonce velkolepých aspektů mnoha myšlenek zde uvedených. K názorům v knize popisovaným jsem dospěl během života naplněného podivuhodnými zážitky. Byly to různé události na samém pomezí obecně uznávané reality a nebýt těchto zážitků mé heretické názory by pochopitelně postrádaly jakékoli opodstatnění. Došel jsem však k poznání, že vesmír psychedelického šamanismu je *corpus delicti* pro ty, kdo se snaží nalézt důkazy pro názor, že slunný svět materialismu a vědecké racionality není ani zdaleka žádným výlupkem dokonalosti.

Kromě snahy vymýtit zvláštní schopnosti šamanů a psychický potenciál kontaktu s Jiným oplývá navíc naše západní tradice rovněž i do svých základů vestavěnými předsudky vůči experimentům s halucinogeny. Jedním z následků této skutečnosti je smutný fakt, že zatím nebyla dostatečně písemně zpracována fenomenologie osobních zážitků s vizionářskými halucinogeny. Výjimky jsou však hodné zaznamenání a zábavné. Člověku se vybaví Fitz Hugh Ludlow a Aldous Huxley, kteří ztělesňují dvě pravidla, jimiž se řídí podobné situace: oba se objevili hned v počáteční fázi vlny zájmu literární buržoazie o „objev“ hašiše a později meskalinu a oba byli naivní v oblasti lékařských či psychofarmakologických vědomostí. Účinky halucinogenního jihoamerického nápoje *yagé* neboli *ayahuascy* podobným způsobem zaznamenali v *Dopisech o yagé* William Burroughs a Allen Ginsberg. Jejich první popisy účinků halucinogenních látek jsou podobné přemrštěným a romantickým zprávám, jež s sebou z Nového světa přinášeli evropští cestovatelé. Toto hájemství dobrodružné fantastiky jen pozvolna nahradily zmapované a prozkoumané kontinenty, jež známe my.

Návrat archaismu je mým výzkumnickým deníkem, zachycujícím řadu cest časem a ideologickým prostorem. Sahá

od prehistorických stepí Afriky až k nepředstavitelným světům někde za transcendentním objektem, jímž končí historie. *Návrat archaismu* je zároveň kočovným divadlem nových směrů myšlení, neboť ani my se nemůžeme vyvíjet rychleji než naše řeč.

Návrat archaismu nabízí obnovu jazyka a nové zdraví pro naše staré memy. Nadzvedněte tedy okraj stanu a vrhněte se dovnitř vstříc světlu a zábavě. Nechť hraje kapela. Klaunští skřítkové hyperprostoru už žonglují uprostřed šapitó. Vzhůru! Pospěšte!

Terence McKenna
Occidental, Kalifornie

1.
KAPITOLA

Chvála psychedelik

Rozhovor připravil Jay Levine a objevil se v časopise *L. A. Weekly*, květen 1988. Polovina tohoto rozhovoru byla realizována v jedné mexické restauraci na Malibu, zbytek během jízdy v Jayově sportovním voze po Pacifické pobřeží.

Jednou — byl jsem zrovna na jedné ze svých několika málo exkurzí do oblasti hypervědomí (v tomto případě prostřednictvím meskalinu) — mi kdosi přehrál pásek s přednáškou Terence McKenny. Zůstal jsem jako přimražený. McKenna, se svým pro Iry tak typickým bujným darem řeči a mimořádnou schopností proměnit složité intelektuální koncepty v poezii slov, byl totiž jedním z nejpříjemnějších řečníků, které jsem kdy slyšel. A navíc bylo pro mne v daném stavu zvláště okouzlejícím zážitkem, že zrovna hovořil o evoluci vědomí lidského druhu a především o roli psychedelických látek.

Vskutku věrného McKennova fanouška ze mne ovšem udělala rovina, na níž se snažil zkoumat něco, co i mně

už delší dobu leželo na mysli: totiž že naše historie, jak ji známe a jak si ji definujeme, se nezadržitelně chýlí ke konci. K tomuto intenzivnímu pocitu jsem se dobral již v samých počátcích své novinářské kariéry, kdy jsem si dal za úkol přispívat do časopisu o nových psychoterapiích. Domníval jsem se, že pokud by lidé v masové míře byli schopni dosáhnout průlomu, jenž by je osvobodil od psychologických modelů a vlastně vůbec všeho, co je dovedlo až do dnešního mrtvého bodu historie, pak by bylo možné změnit veškeré naše nazírání lidské historie. A dosavadní dějiny, jak jsme se je naučili znát — všechny ty války národnostních států, třídní boj, nekonečný zápas za lidskou rovnoprávnost —, by se najednou staly pouhou marginální poznámkou v análech lidského druhu. Vypadalo to jako záležitost na pouhých několik staletí.

S tímto názorem dokonale rezonovaly McKennovy extrapolace různých teorií molekulární chemie, fyziky, etnobotaniky, antropologie, matematiky chaosu, Junga, McLuhana a spousty dalších záležitostí. McKenna tvrdí, že schopnost lidstva (konečně) překročit svou vlastní nemocnou historii umožní hlavně hnutí, jež on sám nazývá „rostlinným šamanismem“. Tento názor je jednou z příčin podmanivosti jeho projevu, jak jsem to zažil i během své vlastní meskalinové meditace. Jinými slovy, jde zde o přírodní psychedelika, která nám dal samotný Bůh: kouzelné houby, peyotl, ayahuasca, povijnici nachovou a další.

Zdá se, že Terence McKenna v naší kultuře přejímá post předního mluvčího psychedelické zkušenosti, jenž dosud přináležel Timothy Learymu. Se svým předchůdcem se však McKenna kupodivu nikdy nesešel. Zatímco Leary byl dokonalý a originální ve své experimentální činnosti i v umění prodat sebe sama, McKenna je výjimečný díky své učenosti a pastorství (v tom nejlepší smyslu slova). Ačkoli je McKenna dítětem 60. let, jeho fascinace „etnofar-

makologií“, jak svou zájmovou oblast sám nazývá, nevychází z teorií doktora Learyho, nýbrž spíše z názorů mnohem opatrnějšího a duchovněji založeného Aldouse Huxleyho, jehož knihu *Doors of Perception* (Brány vnímání) McKenna přečetl již ve svých čtrnácti letech. Terence McKenna se narodil v poněkud fundamentalisticky křesťanském městečku Panonia v Coloradu jako syn obchodního cestujícího (se silnoprůdým zařízením) a „ženy v domácnosti“. McKenna si vzpomíná, že Huxleyho kniha pro něho znamenala „blesk z čistého nebe“. „Pamatuji se, jak jsem matku pronásledoval po kuchyni a vykládal jí, že pokud je pravdou jen desetina z toho, co ten člověk říká, potom přesně totéž chci se svým životem podniknout i já.“ Nakonec McKenna strávil dvacet let studiem filosofických základů šamanství, využitím halucinogenů k duchovní transformaci a v neposlední řadě i úvahami o dalekosáhlých dopadech a možnostech, které mohou mít přírodní halucinogeny na vývoj naší planetární kultury a vynořujícího se „metavědomí“.

McKenna svou první psychedelickou látku, LSD, okusil již v 60. letech v Kalifornii na universitě v Berkeley, kde se také aktivně zapojil do studentského hnutí za svobodu projevu a za mír. Coby posluchač dějin umění se zúčastnil speciálního programu pro nadané studenty, v němž měl možnost „do hloubky zkoumat literaturu, výtvarné umění, přírodní vědy, matematiku a další nauky nejrozumnějších historických období“. Tento program se mu na dlouho stal základem pro to, co sám nazývá „panoramatickým přístupem ke zkoumání lidského vědomí“.

Zhruba v polovině svých studií, v roce 1968, se zúčastnil studentské stávky na Sanfranciské státní univerzitě a jeho radikální politická aktivita v barikádnickém stylu se stala trnem v oku policie Ronalda Reagana, jenž byl tehdy kalifornským guvernérem. McKenna došel k názoru, že je nejvyšší čas dát si pohov, a rozhodl se pro roční vědeckou stáž.

Vzápětí se vypravil jako student dějin umění do Nepálu. V rámci této cesty se pokoušel „integrovat psychedelickou zkušenost do modelu buddhistického učení“. To ho přivedlo až ke studiu tibetského šamanismu. Zjistil, že obě kultury při svém průzkumu vědomí používaly psychoaktivní látky, hašiš a místní odrůdy durmanu. Zde tedy má své počátky McKennův dlouholetý výzkum skutečné povahy šamanismu. Později dokončil i svá botanická studia na Berkeley, a to na katedře ochrany přírodních zdrojů, kde se podle vlastních slov věnoval specializaci v oboru „samostatný student šamanismu“.

Na McKennovi mě fascinuje, nepočítáme-li široký okruh jeho vědomostí, především to, že okusil v podstatě každý známý typ psychedelických a psychotropních látek a že si navzdory všem těmto divokým zážitkům dokázal uchovat onu zvědavou, vědeckou a intelektuální část svého vědomí, schopnou popsat povahu každého psychedelického prožitku až do těch nejprůzračnějších detailů. Na vlastní kůži si prožil roviny vědomí, o nichž nám svá svědectví podávali někteří z největších mystiků minulosti, na rozdíl od nich je však schopen uvést své zkušenosti do souvislosti s kulturním a dějinným vývojem lidstva.

Tyto zkušenosti přivedly McKenna k jednomu velmi zásadnímu a zdrcujícímu závěru: Lidský druh se dokázal do svého současného dominantního stavu rozvinout především díky užívání přírodních halucinogenů. Bez těchto prostředků, daných nám přírodou a vedoucích k rozšíření vědomí, nebude lidstvo schopno překonat svůj současný primitivismus a dosáhnout nových dimenzí rozvinutého vědomí. Terence McKenna však v žádném případě není zastáncem tvrdých drog (jako jsou heroin, crack apod.) ani užívání psychedelik pro nějakou zábavu! Zastává totiž názor, že farmakologické látky patří pouze do rukou předem připravených profesionálních psychoterapeutů — potenciálních šamanů postmoderní

kultury. To je i důvod, proč se stal zapáleným bojovníkem za rychlou legalizaci těchto látek ve prospěch odborníků.

Pokud nepřednáší nebo nepátrá po nových přírodních halucinogenech v deštných pralesích všude po světě, rozděluje dnes svůj čas mezi pobyt doma v Sonoma County a v zahradách havajské základny Botanical Dimensions, což je nezisková organizace, pečující o záchranu rostlin, které zaujímají důležité postavení v léčitelské nebo šamanské praxi a které naše civilizace ohrožuje úplným vyhubením. McKenna často pořádá přednášky pro psychoterapeuty a s některými z nich spolupracuje i jako jejich osobní poradce.

Jay Levin

JL: Znáš váš názor, že LSD není v pravém slova smyslu „šamanské“, protože nerozvíjí vyšší stupně „halucinací“, vizí nebo stavů, dosažitelných pomocí přírodních produktů, jako jsou například psilocybinové houby. Jak to tedy podle vás s LSD opravdu je?

TM: Když jsem byl mladší, bral jsem LSD asi tak jednou měsíčně, ale příliš mě nenadchlo. Měl jsem pocit, že je nelítostně psychoanalytické, a navíc bylo při něm těžké halucinovat. V té době jsem se už hodně zajímal o mystiku, umění a podobné věci, a proto jsem kladl takový důraz na vizuální halucinace.

Potom jsem se ale na počátku roku 1967 seznámil s DMT (dimethyltryptaminem), přírodní složkou některých rostlin, kterou se povedlo i syntetizovat v laboratoři. Jde o dosud nejsilnější známý halucinogen s extrémně krátkou dobou účinku. Po své první zkušenosti s DMT jsem prohlásil: „Tohle není droga, to je magie!“ DMT otevírá takové dimenze reality, o nichž většina lidí nemá ani potuchy.

Bylo to právě DMT, které posílilo moje odhodlání věnovat se zkoumání psychedelických prožitků. DMT bylo

mnohem silnější a daleko odlišnější ve svých účincích, takže okamžitě nastolovalo nespočet otázek o povaze skutečnosti, jazyka, našeho jáství, trojrozměrného časoprostoru atd., tedy úvahy, jimiž se zabývám už přes dvacet let.

Psychedelický prožitek jsem od samého počátku považoval za opětné nalezení našeho původního dědictví, na něž máme odvěké právo. Když si jen představím, kolik lidí i různých kultur prošlo svou dospělostí a pak zmizelo, aniž by měli o něčem podobném sebemenší potuchy, je to pro mne něco naprosto šokujícího. Pokud člověk ve svém životě nikdy nepozná psychedelický zážitek, nemůže být vyzrálou lidskou bytostí, plně vědomou všech možností, jež v sobě realita skrývá. Není vůbec nutné psychedelikům propadnout, je však potřeba vědět, že něco takového existuje. A vyzkoušet to je jediný způsob jak to zjistit.

JL: Timothy Leary hlásal v 60. letech v podstatě totéž a přineslo mu to jenom samé potíže. V čem je mezi vámi rozdíl?

TM: Abych řekl pravdu, když se dívám zpět na 60. léta a na to, jak si tehdy Leary, Alpert a Ralph Metzner vedli, tak nemohu než nesouhlasit s jejich přístupem. Mohlo být přece jasné, že bude riskantní snažit se využít média jako prostředníka pro vyburcování nějaké dětské křížové výpravy, která by změnila budoucnost celé dospívající generace. A taky to podle toho, myslím, dopadlo.

Domnívám se, že Huxleyho přístup byl mnohem inteligentnější. Nesnažil se zasáhnout co nejširší okruh lidí, ale spíše se pokusil oslovit ty nejdůležitější a nejvlivnější: básníky, architekty, politiky, vědce a zejména psychoterapeuty. Protože to, o čem tu mluvíme, je pro psychoterapii to největší požehnání, jakého se jí dostalo od dob analýzy snů. Často používám přirovnání, že psychedelika znamenají pro psychologii totéž, co znamenal vynález dalekohledu v 16. století pro astronomii. Jestliže se někdo odmítne podí-

vat do dalekohledu, nemůže si říkat astronom. A jestliže se někdo odmítá poučit z lekcí, které nám dávají psychedelika, pak se jeho terapie podobá pouhému hradu z písku. Mluví zde totiž o nejsilnějších prostředcích k odhalení struktury a možností lidské mysli.

JL: Říkal jste, že psilocybin je nejdůležitější přírodní halucinogen. Jaké s ním máte zkušenosti vy?

TM: S psilocybinem jsem se poprvé seznámil v Jižní Americe, v Amazonii. Jakýmsi kompasem v mém hledání bylo právě DMT. Došlo mi tenkrát: „Aha! *Tudy* vede naše cesta.“ DMT totiž působí pouhé tři minuty a s bratrem jsme cítili, že kdyby se nám podařilo tento prožitek prodloužit alespoň na tři čtvrtě hodiny, mohlo by to být pro lidi něco naprosto úžasného. Ale ve skutečnosti to nemá konce. Je to otevření dveří do říše takové nekonečné krásy, jakou si lidská bytost dokáže jen stěží představit.

JL: Jaký byl váš první psilocybinový prožitek?

TM: Na houbách bylo a stále je nejúžasnější to, že je to cosi *živého*, že něco s vámi *mluví*. V hlavě jsem skutečně naslouchal hlasu, jenž se mnou rozmlouval. Tento hlas měl hluboký smysl, mluvil anglicky a navíc se zabýval otázkami, které pro mě osobně byly nanejvýš důležité. Musím říci, že to bylo opravdové překvapení. Něco takového jsem nečekal.

JL: Jste si jistý, že to nebyl běžný vnitřní hlas, kterým se sebou člověk občas normálně rozmlouvá?

TM: Samozřejmě. Jenže navíc jsem poznal, že sdělené informace nemohly být z mé vlastní hlavy. To byl hlavní důkaz naprosté „jinakosti“ (otherness) onoho hlasu. Vysvětlují si to tak, že ve skutečnosti je to začátek rozhovoru mezi egem a nějakou větší a mnohem celistvější částí naší psyché, která

je za normálních okolností skryta. Je totiž docela možné, že ego je poměrně nedávným vynálezem, mám tím na mysli posledních tisíc až dva tisíce let. Snad je to poměrně moderní adaptace naší duše na okolní prostředí. V Amazonii se často setkáváte s tvrzením, že lidé z pralesa s pomocí *ayahuascy* vstupují do kolektivní mysli, v níž pak vznikají kmenová rozhodnutí: kde lovit, s kým začít válku, kam se přestěhovat a podobně.

JL: Jak se dospěje ke společnému rozhodnutí? Na základě vizí, anebo jde o slovní domluvu?

TM: Vizionářsky i slovně. Kolektivně. Zúčastnění prostě společně vidí, co je potřeba udělat. Myslím, že v tomto stavu dochází k oslabení moci ega a že člověk se kontaktuje s něčím, čemu já říkám svrchovaná či vyšší mysl, Nadmysl (Overmind), co však někdo jiný může označovat za superego. Jinak řečeno, je to velice rozsáhlá a moudrá organizující síla, kterou si jaksi přirozeně nosíme v sobě a která se většinou projeví pouze v situacích extrémního psychologického tlaku nebo krize; v takovém okamžiku pak náhle dochází k záblesku poznání. Jinak trávíme všechn čas v područí ega, což je stejné otroctví jako chemická závislost na drogách. A jsou to právě psychedelika, jež ruší tuto chemickou či psychologickou závislost a místo ní nabízejí zásadní realitu: to, jak jedinec zapadá do života a celkového organizačního kontextu této planety. Člověk se stává nejen svědkem nesmírného časového rozpětí existence vesmíru, ale vidí i způsob, jakým se všechno vyvinulo až do současné podoby.

Velice brzy jsem začal s četbou C. G. Junga a jeho prostřednictvím jsem začal chápat Jáství jako širší a obsažnější způsob bytí než ten, jež může nabídnout ego. Nechci se zabývat otázkami typu: „Je to hlas Boha?“ či: „Jde o cosi mimozemského?“ Myslím si, že na tyto věci je ještě příliš brzy. Důležité ale je to, že tento hlas ví o člověku víc

než on sám o sobě, a tudíž je zdrojem stability, informací a skutečného poznání, *gnosis*. A právě to spouští lidi beze sporu chybí. Většina z nás má totiž pouze zprostředkovaný kontakt se svým vlastním osudem, svým zrozením i zánikem.

JL: Vraťme se ale zpátky ke struktuře ega. Jsou zde nějaké empirické důkazy, že ego je skutečně staré pouhé dva tisíce let?

TM: Určitě znáte knihu Juliana Jaynese nazvanou *The Origin of Consciousness in the Breakdown of Bicameral Mind* (*Původ vědomí v prolomení dvojkomorové mysli*). Jaynes zde vyvozuje některé velice zajímavé závěry. Říká například, že ještě za časů Homéra lidé světem a životem procházeli spíše automaticky, a když se dostali na horkou půdu, ozval se najednou vnitřní hlas: „Tady není příliš bezpečno! Udělej to a to.“ V oně době tento hlas nazývali bohem, bůžkem anebo králem (ať už byl živý nebo mrtvý). Teprve postupně se z toho vytvořilo ego neboli hlas, který nyní nazýváme „já“. K této změně došlo na počátku civilizace a šlo zřejmě o nezbytný prostředek socializace. Dnes, když se konečně vyprošťujeme z lineárních a dualistických struktur, které na nás uvalilo křesťanství, masmédia a bezpočet dalších kulturních faktorů, se potřebujeme znovu napojit na nejbližší rovinu Nadmysli, která uvažuje globálně, je ekologicky senzitivní, vyvážená, lidská a vůbec celkově starostlivá. Opětne napojení je možné jen se značným úsilím, zahrnujícím využití sebekázně, psychoterapie, psychedelik a podobně.

JL: Spolu s nejrůznějšími spirituálními systémy jste studoval rovněž vliv drog v jejich okruhu. Setkal jste se s užíváním drog i u tibetských buddhistů?

TM: Mezi buddhisty ani tak ne. Postupně jsem však čím dál víc času trávil s šamany předbuddhistické tradice. Potom jsem odjel do Indie studovat jógu. Většina jóginských textů

však zakrývá skutečnost, že téměř každý *sádh* je notorickým kuřákem hašiše nebo poživačem durmanu. Na konci 60. let navíc tyto svaté muže naprosto fascinovalo LSD i další psychedelické drogy ze Západu.

JL: Užívali drogy i šamani předbuddhistické tradice?

TM: Myslím si, že tu není žádný rozdíl. Při podrobném studiu šamanismu se ukazuje, že velká část vitálních šamanských tradic je šamanstvím používajícím halucinogenní rostliny.

JL: Je možné nějak srovnat úroveň mystického vědomí a jeho projevy u šamanů a u guruů z indických ášramů?

TM: Měl bych předem říci, že jsem v zásadě anarchista a skeptik. V Indii jsem ve skutečnosti viděl velice pečlivě vystavěný systém lží a podvodů. Nejsem proto příliš velkým fanouškem guruů. Myslím si, že pro nás udělali vcelku hodně, za což jim patří náš dík, ale inteligentnímu člověku už nemají co nabídnout. Samozřejmě to netvrdím doslova; jsou mezi nimi lidé, kteří poznali životní moudrost a kteří vám mohou poradit jak nejlíp žít, jak zemřít, jak pokračovat ve vztahu k bližním, zdali mít dítě a tak dále a tak podobně. Psychedelika se však obrací ke skrytým, daleko hlubším stránkám skutečnosti a odhalují to, co je absolutně jiné, transcendentně odlišné a nepozemské. A právě to mě zajímá. Podíváte-li se totiž na klasický mystický popis Boha, ať už kabalistický, křesťanský nebo súfijský, vždy se tam hovoří o čemsi nevyslovitelném. Díky psychedelikům se naše mysl dokáže vymanit z područí lokálního jazyka a člověk se dostává do říše nepředstavitelného.

Lidé potřebují ve svém hledání nějakou posilu, ale tu nenajdou tím, že odevzdají vlastní duchovní rozvoj do rukou nějakého guru. Duchovní posila se dá získat pouze tak, že člověk vezme svůj spirituální rozvoj do vlastních rukou,

porozhlédne se kolem a sám vidí, co je potřeba udělat. Proto považují celé hnutí New Age za specifický typ útěku před psychedelickou zkušeností. Lidé budou dělat všechno možné, jen aby nemuseli vyzkoušet psychedelickou drogu. Znovu prožijí svůj vlastní porod, projdou rolfinigem, zkrátka zkusí cokoli. A důvodem je instinktivní obava, že psychedelická zkušenost je skutečně něco opravdového. Žádná přetvářka. Je to něco mnohem víc než pětihodinové skupinové bubnování nebo hloubková práce s tělem a podobné věci.

Celý problém se nakonec zužuje na rovinu občan versus jáství. Kategorie „občana“ je extrémně omezeným vyjádřením potenciálu člověka. „Jáství“ naopak vyjadřuje natolik široký lidský potenciál, že se statut občana i s jeho povinnostmi dostává do přímého ohrožení.

JL: Jak vidí svět člověk, jenž si plně uvědomil sebe sama?

TM: Já se mezi ně zcela určitě nepočítám, takže mohu odpovědět jen částečně. Já vidím život jako velice nadějnou záležitost. Lidský potenciál je tak obrovský, že před námi neobstojí žádný problém, který bychom nedokázali vyřešit, pokud k němu přistoupíme s otevřenou myslí. Dnešní praxe naráží bohužel na jednu překážku: máme pocit, že všechny problémy musíme vyřešit s nějakým ziskem. Je ale dost dobře možné, že takové řešení pro člověka 20. století prostě neexistuje. Jakmile se této představě dobrovolně vzdáme, zjistíme, že osud lidstva je nečekaně jasný. Lidská mysl je totiž mnohem otevřenější k spojení s Bohem, než si dovede představit člověk, jenž psychedelickou zkušenost nikdy nezažil. Navíc se zdá, že Bůh je mnohem shovívavější a aktivnější silou v našem životě, než jak nám to předkládá západní náboženství.

A proč by požívání přírodních psychedelických drog, jako je psilocybin, mělo být zdrojem naší naděje? Jednoduše proto, že přicházíme do styku s opravdovou strukturou hodnot a informací, které jsou této planetě vlastní. A pocho-

pitelně nejde o žádné hodnoty spotřebního způsobu života, nýbrž spíše o hodnoty biologické a organické.

JL: Co máte na mysli těmi planetárními hodnotami?

TM: Nejdůležitější ze všeho je život. Není důvodu bát se smrti; ta je přirozenou součástí procesu. Sexualita je vrcholem životního pocitu. A takto bychom mohli pokračovat. Ve skutečnosti to jsou lidské, pečovatelské a ekologicky senzitivní hodnoty. Všechny tyto hodnoty se snaží přijmout za své například hnutí New Age a některá ekologická hnutí. Problém je ovšem v tom, že tato hnutí všechno okamžitě zpolitizují, vytvoří programy, z opozice si nadělají nepřátele a nakonec se pustí do zkosnatělého politikaření, které vede zase jen do slepé uličky, kde právě jsme.

JL: Myslíte tím patriarchální politiku?

TM: Ano, patriarchální politiku. Politiku propagandy. Politiku peněz. Politiku bezmoci. Myslím si, že před každým politickým aktivistou, mezi něž se sám počítám, leží jako prvořadý úkol seznámení se s psychedeliky. Jinak totiž není možné porozumět celkovému poli dění. Je potřeba znovu začít diskutovat o lidských hodnotách jako o politické prioritě. K něčemu podobnému sice došlo již v 60. letech, dnes však považujeme spíše za vtip, že kdosi kdysi prohlásil, že láska je odpovědí na všechny problémy. V současném prostředí je něco takového nemyslitelné.

JL: Snad by bylo užitečné, kdybyste se pokusil definovat šamanství.

TM: Šamanství znamená především využívání archaických technik extáze, které byly vytvořeny nezávisle na jakékoli náboženské filosofii. Jde tedy o prakticky propracované techniky, navozující pocity extáze. Extáze znamená

kontemplaci celistvosti. Proto v momentě extáze, tedy když kontemplujete onu celistvost, se celé vaše nazírání na politickou a sociální scénu mění, neboť na svět hledíte s daleko větším nadhledem.

JL: Jak se to projevuje v počínání šamana?

TM: Šaman má schopnost léčit. Takže když za ním přijdou lidé se svými problémy, vlastní dovedností jim může propůjčit svou duševní celistvost. Působí prostě svým příkladem. Je jakýmsi nadčlověkem, protože je vyrovnaný a ví, co se kolem něho děje. Ví, kdy setrvat a kdy naopak polevit. Největším nepřítelem naděje je nečinnost kombinovaná s impulsem negativní duševní aktivity. Šaman vidí, že to je v podstatě stejně jenom iluze. Šaman má schopnost manipulovat s cizí myslí. Člověk na okamžik poodstoupí, negativní síla se najednou rozplyne, a tím dojde k jeho transformaci. Šaman tedy pracuje s určitým druhem myslí. Jeho rozhled je daleko širší, protože už není omezen svou vlastní kulturou. S tímto faktem jsem se setkával stále znovu a znovu. Každá kultura má totiž svoje zvláštnosti, domněnky, obavy i chybné kroky. Někdy se sice zdá, že šaman je produktem své doby, ale ve skutečnosti je jeho myšlení mnohem širší, hlubší, vyšší a rozsáhlejší než myšlení společnosti, jež ho stvořila.

Výborný psychoterapeut by byl podle mého názoru i skvělým šamanem — a někteří z nich jsou velice dobří. Nechci nikoho jmenovat, aby se někdo jiný necítil dotčen, že jsem ho opomenul. Velice obdivuji transpersonální psychoterapeuty. Podle mého názoru se snaží přepracovat šamanství v moderním duchu. Musí si ovšem uvědomit, že jen ztrácejí čas, pokud nezačnou používat skutečné šamanské prostředky. A tou nejsvrchovanější pomůckou šamanů je technika extáze, což znamená využití halucinogenních rostlin. Kdybyste navrhl jihoamerickému šamanovi, aby svoje kouzla zkusil bez nich, tak by to bylo asi stejně absurdní jako vybědnout leteckého

akrobata, aby předvedl svoje umění bez letadla. V současné době se přibližujeme na pokraj globální katastrofy, a přitom necháváme ladem prostředky, které by nás možná mohly zachránit. To je naprostá hloupost. Naprostá a neslychaná.

JL: Jaký na vás dělá dojem současná západní kultura?

TM: Myslím si, že vstupujeme do neustále se zužujícího prostoru vzájemně vyhrocených protikladů. I když se nemůžu dočkat, až bude Reaganovo období za námi, přesto si myslím, že první polovina 90. let bude pokračovat dalším tápáním ve všech těch absurdních společenských náladách, jako je konzervativní politika a náboženství, sexuální represe a celkový kolaps centrální autority. Epidemie AIDS jen nahrává do karet těm, kteří chtějí zkrslit podstatu lidské bídý. Mám ale pocit, že i New Age se brzy položí. Určitě se toho dočkáme, ale myslím si, že to nepříjde dříve než na konci 90. let a v žádném případě to nebude jednoduché. Společenské instituce totiž nezatáhnou za záchrannou brzdu, dokud se nám nebude všechno doopravdy rozpadat pod rukama. A aby bylo zcela jasno: současná forma civilizace je skutečně potápějící se loď!

JL: Na druhé straně by však bylo možné tvrdit, že kolektivní mysl už udělala svoje kroky k celkovému uzdravení a že už nyní jsme svědky nejen nastupujícího hojivého procesu, ale i růstu kolektivního vědomí. Jinými slovy řečeno, psychoanalytické, duchovní a ekologické hnutí i nejružnější kulturní rebelie — to vše ve skutečnosti představuje základnu pro hlubokou pozitivní změnu. Psychedelika zde sehrála svoji roli, ale i když jsou beze sporu stále důležitá, nemyslím, že bychom mohli očekávat přerod této společnosti v masově psychedelickou.

TM: To je asi pravda. Mě osobně ale tento problém příliš netrápí. Myslím si, že naše situace je v pořádku. Všechno

je tak, jak má být, a všechno se vyvíjí podle plánu. Vtip je ale v tom, že člověk by měl vědět, kde a jak podat pomocnou ruku, a ne stát ztuhlý hrůzou. Krásný příklad můžeme najít v příchodu na svět. Porod dnes vypadá tak nepřirozeně; někoho vyrvou ven, kolem je spousta krve, spousta nechutností. Člověk by přísahal, že to je smrt, a ne život. Ve skutečnosti však jde o přirozený proces. Cílem je tedy ujistit matku, aby si uvědomila, že vše je tak, jak má být, že to skončí a že to všechno je součástí plánu.

JL: Kolikrát v životě jste si vzal LSD?

TM: Když to sečtu všechno dohromady... Nevím, možná sto padesátkrát — když jsem byl mladší. Ne moc. Myslím si, že když se takové věci dělají pořádně, tak je o čem přemýšlet. S jednou věcí ale naprosto nesouhlasím: když se lidé snaží psychedelický stav *ošidit*. Pokud si člověk nevezme tolik, až se klepe hrůzou, že to asi přehnal, tak si nevzal dost. Jít do kina nebo na pláž a tam si dát jenom malou dávku pro zábavu — to nemá prakticky žádný smysl. Mluvím zde pouze o tom, co označuji jako „heroickou“ nebo „závažnou“ dávku. Bude-li si člověk dávat jenom hrdinské dávky, potom bude mít každý trip svůj smysl. K pocitu plné „psychedelie“ pak klidně stačí tři čtyři tripy do roka.

JL: Jaká je heroická dávka psilocybinu?

TM: Pět gramů sušených hub. Pět gramů zlomí i to nejodolnější ego.

JL: Co třeba meskalin?

TM: Osm set miligramů. Já ovšem nejsem žádný velký fanoušek meskalinu, protože z chemického hlediska je derivátem amfetaminu. A to člověku nedělá dobře.

JL: A peyotl?

TM: Na všechny tyto otázky se dá odpovědět v kostce asi následovně: Pokud zamýšlíte vzít jakoukoli drogu, měli byste se zeptat na tři věci. Za prvé: vyskytuje se tato droga přirozeně v nějakém druhu rostliny nebo živočicha? Příroda totiž testovala tyto látky v praxi po miliony a miliony let. Co však můžeme s určitostí prohlásit o syntetickém produktu, jenž opustil laboratoř před čtyřmi pěti lety? Takže měl by to být produkt přírody! Za druhé: má tato droga svou historii lidského užívání? U hub tomu tak je. U meskalinu také. V případě LSD či Extáze tomu tak není! A konečně zásada číslo tři, která je mimochodem ze všech nejdůležitější: droga by měla mít určitou příbuznost s chemickými procesy v mozku. Nemělo by jít o nějaké přistání na Měsíci. Je potřeba, aby zde existovala určitá příbuznost s přirozeným chemismem našeho běžného vědomí. Toto kritérium je nejpřísnější, protože tím ze hry vypadne meskalin i LSD. Myslím, že drogy by měly být pokud možno co nejméně agresivní vůči lidskému organismu. A jsem si jistý, že tomu tak skutečně je, protože právě ty nejsilnější drogy mají nejkratší účinek. Co to tedy znamená? Že mozek danou chemickou látku rozpozná a během několika málo minut je schopen ji naprosto zneutralizovat. DMT patří mezi nejsilnější drogy, a přesto její účinek trvá pouhých pět minut. Po dvaceti minutách po něm nenajdete ani stopu.

Příroda je zde velkým pomocníkem a průvodcem. Existuje přirozený chemismus mozku. Je zde přirozená historie planety. A je tady i přirozeně vyvinutá šamanská praxe malých skupin lidí, kteří doposud uznávají smysluplné sociální hodnoty.

JL: Povídejme si chvíli o schematických definicích vašich rozličných zkušeností. Slyšel jsem vás mluvit o jevu, který gnostikové a kabalisté nazývají Logos, tj. svrchovaný zdroj

všeho poznání. Kdybyste měl nějak seřadit všechny roviny vědomí, které jste prožil, jaký by byl výsledek?

TM: Popsal bych to asi následovně: Psilocybin „mluví“. Hlas psilocybinu, který k vám promlouvá, je naprosto výjimečný. DMT je kombinací mluvícího hlasu a prohloubeného zření — nejúžasnější na tom je synestésie, tedy že vidíte to, co slyšíte, a slyšíte to, co vidíte. Vidíte neuvěřitelné *bytosti*. Setkáváte se s tvory, které bych popsals jako nějaké transformující se mechanické skřítky. Tito obyvatelé jiných dimenzí se vám pokoušejí něco sdělit. A jestliže máte všech pět pohromadě, pak jsou to úžasné novinky. Něco fantastického. Když podáte DMT normálním lidem, skeptikům, ocitnou se z ničeho nic v síni Pána hor, kde se právě koná veselice malých skřítků. Na tohle je málokdo připraven. Naš rozum pracuje podle racionálních schémat, která nám připravila věda. Ta však vůbec nepopisuje hyperdimenzionální vesmír, jenž se jen hemží cizími inteligentními bytostmi, které lze navíc lehce kontaktovat. Stačí k tomu jen zdroj určitých chemických látek. Pro vědu je nepředstavitelně deprimující pomyšlení, že ve vzdálenosti několika světelných let se na planetě, obíhající kolem úplně cizí hvězdy, možná nacházejí živoucí bytosti, s nimiž lze udržovat pravidelný styk.

JL: Nedokázala by to popsat nějaká již existující metafyzická mapa? Nepřibližuje se tomu například súfijská zkušenost?

TM: Přemýšlím spíše o mahájánovém buddhismu a jeho mnohaúrovňových oblastech míru a radosti, zabydlených tolika různými buddhy i démony. Mahájánová představa, že ve skutečnosti nikde neexistuje žádný střed, že vše je pouze výtvořem času a prostoru, je tou nejrafinovanější psychologií. Nechci se však pouštět do buddhistické etiky, protože buddhisté hlásají nevyhnutelnost utrpení. To ovšem nezapadá do psychedelického světového názoru. Myslím, že bud-

dhistická psychologie je původem ze starší vrstvy a že vychází rovněž ze šamanismu. Podle šamanského světónázoru je vesmír mnohaúrovňový, zalidněný mnoha bytostmi, které vám mohou prokázat veliké dobro, mohou vám však také ublížit. A samozřejmě také bytostmi, které z vás tak či onak mají velkou legraci.

JL: Když už zkoumáme existující kosmologie, zeptal bych se vás, jaký je váš názor na Kristovo vědomí, na duši Krista? Mám tím na mysli křesťanskou mystiku srdce.

TM: Tohle je pro mne trochu problematická oblast. Určitě bych uvítal, kdybyste chtěl hovořit o otevírání srdce, o znovuzrození Bohyně — což je, alespoň pro mne, mnohem schůdnější metafora. Já spatřuji problém křesťanství v tom, že se postupně stalo vlastně tou nejreakčnější silou v lidské historii. A je v tom dnes tak daleko, že mě ani nenapadá, který myšlenkový směr by měl být na druhém místě. Jsem přesvědčen, že zničení pohanství způsobilo pravděpodobně ty největší škody v evoluci lidské duše, ke kterým kdy došlo. Represe vůči čarodějnické tradici byla skutečnou destrukcí západního botanického poznání a evropského šamanismu. Proto vidím křesťanství jako součást celého toho paternalistického podvodu.

JL: Podle vás je tedy nejvyšším šamanismem rostlinný šamanismus a pohanství pro vás představuje vyšší formu vědomí, neboť udržuje kontakt s bytostmi jiných rovin. Ale v židovské duchovní praxi existuje díky kombinovanému studiu kabaly a tóry možnost dosáhnout vyšších stupňů šamanské síly i bez drog. Také kabalisté chápou pohanskou rovinu jako jednu z vyšších rovin vědomí, která ovšem, i když je skutečná a dosažitelná, není nejvyšší, nejtranscendentnější ani nejbližší Bohu. Kombinované studium kabaly a tóry slibuje otevření dimenzí mnohem rozsáhlejších, než to dokáží drogy — nebo i jakákoli forma buddhismu.

TM: Nejsem odborník na židovskou mystiku, ale vím, že má velkou sílu. Cítím však, že abstrakce blízké kabalistickým teoriím sice vycházejí z přímé zkušenosti, jsou ale zároveň součástí dějinného pohybu, jenž nás dovedl až k moderní vědě, aristotelovským teoriím, dualismu, materialismu a tak dál.

JL: Jestli vám dobře rozumím, domníváte se, že vaše vize vám umožnily lépe pochopit charakter toho, kam směřujeme. Existuje však opravdu něco jako „bod obratu“ nebo „moment volby“, prostě okamžik, kdy se člověk — nebo lidstvo ve své kolektivitě — může rozhodnout a dát přednost jednomu směru před druhým? Je to vůbec tak jednoduché? Nebo jinak řečeno, existuje nějaký směr dějin, kterým přirozeně kráčíme?

TM: Jde o to, že realita sama o sobě není vůbec statická. To je jedna z věcí, které může zprostředkovat psychedelická zkušenost: realita, jejíž jsme součástí, je sama jakýmsi organismem, jenž se vyvíjí směrem k nějakému výsledku, ke svému závěru. Historie 20. století prostě není výsledkem žádné náhody, ať šťastné či nešťastné, není to nějaká anomálie — je to vyvrcholení procesu, jenž se vyvíjel tak dlouho, jak existuje tato planeta. My nežijeme vytržení z přírody, jsme spíše jejím břítem. Včetně těch mrakodrapů a dálnic kolem, prostě všeho, co je tak charakteristické pro moderní svět, vše je ve skutečnosti součástí světa přírody. Podobně i technická inteligence na zemském povrchu, byť nová, je součástí přírody.

Lidské bytosti je tedy třeba chápat jako přirozené nositele určité dějinné koncentrace, která není ničím jiným než přípravou na přesun do nějakého vyššího rozměru existence, neboť dosavadní forma historie se chýlí ke konci. To je překvapivý závěr, k němuž jsem došel díky psychedelické zkušenosti. Všechny možné scénáře konce světa či dějin odevládá znepokojující lidské myšlení, počínaje *Apokalypsou*

svatého Jana a konče moderními kulty létajících talířů, jsou vlastně pokusem jak se vyrovnat s tušením transcendentního rozchodu s běžným stavem věcí.

Pokud se podíváme na současné kulturní trendy a pokusíme se je extrapolovat, lze se domnívat, že v roce 2012 — což je rok, kdy končí kalendář Mayů — *nepoznáme* sami sebe, neboť to, co dosud považujeme za své výtvoř, počítače a technologii, je ve skutečnosti jen jiná *úroveň* nás samých. Lze se domnívat, že poté, co jsme se propracovali až sem, po tomto dlouhém bloudění profánním labyrintem historie, objevíme na jejím konci znovu to, co jsme poznali už na samém počátku: archaické sjednocení s přírodou, které bylo přímé, nezprostředkované jazykem ani žádnými teoriemi o sobě a ostatních, o životě a smrti, o civilizaci a přírodě. To všechno je projevem dualismu, jenž v labyrintu naší historie představuje jen dočasné provizorium. Návrat archaismu znamená i poznání, že všechna naše dosavadní náboženství byla jen vybledlou napodobeninou *Mystéria samotného*. Pak budou lidé moci říci: „Teď rozumím! Teď už chápu, proč všechny ty pyramidy, proč pád Říma, proč koncentrační tábory, proč atomová bomba.“ Všechny tyto věci jsou pouhými ukazateli na cestě k transcendentnímu objektu. Jakmile tohoto bodu dosáhneme, význam a smysl všeho doslova zaplaví celou naši lidskou zkušenost.

JL: Kdyby ale doopravdy mělo dojít k transformaci, směřující k dosažení masové harmonie s přírodou, znamenalo by to, že jsme kolektivně připraveni odhodit v podstatě přes noc všechny ty nízkosti, jako jsou dnes třeba globální znečištění nebo arabsko-izraelský konflikt. Není zapotřebí jakési transcendentní události, aby k něčemu takovému doopravdy došlo? Příletu mimozemšťanů v létajících talířích? Nukleárního konfliktu? Nevím, jenom se snažím zůstat racionální.

TM: Je silně nepravděpodobné, že by k něčemu takovému došlo. Nicméně, vezměme si příklad z fenoménu našeho

jazyka. Jaká vůbec byla pravděpodobnost, že něco takového vznikne? Jazyk představuje průsečík živočišného druhu opic s transcendentní silou. A přesto, když něco takového vzniklo, považujeme to za neodmyslitelnou součást svého biologického uspořádání.

JL: Neukázalo se během vašich zkušeností s drogami nic, co by mohlo být onou jedinečnou šamanskou událostí?

TM: Představuji si to asi následovně: základ transcendentního objektu, jenž je středem zájmu už od 16. století, spočívá ve sjednocení ducha a hmoty. Tento transcendentní objekt je materie, která má vlastnosti myšlenky a která představuje vstupní bránu do říše imaginace. A právě zde budeme jednou všichni žít. Právě proto je psychedelická zkušenost tak důležitá. Předjímá totiž život, jenž se celý odehrává právě v imaginaci.

Teď se asi ptáte, jak by se něco takového mohlo stát. Zde je jedna z hypotéz: Předpokládejme, že dojde ke zkonstruování systému, jenž by integroval lidskou a umělou inteligenci tak, že vytvoří kulturu, v níž budou lidské bytosti a stroje psychologicky navzájem nerozlišitelné. Měli bychom možnost ovlivňovat stupeň takovéto interakce. Pokud ale budeme schopni tvořit nové dimenze, proč bychom rovnou nevytvořili právě ráj? Takže to, o čem dnes přemítáme jako o transcendentním předmětu, může být do roku 2012 volně prodejnou technologií.

JL: Jinak řečeno, vy tvrdíte, že transcendentní událost by mohla vzniknout případným vytvořením počítačového programu před rokem 2012, s jehož pomocí bychom se dostali do vyššího stavu existence? Možná to bude dílo geniálního počítačového programátora a metafyzika vytvořené při společném psilocybinovém tripu, nemyslíte?

TM: Ano, počítačový program. Tyto dva jevy, drogy a počítače, se k sobě neustále přibližují. Je ale zřejmé, že sem musíme zahrnout i koncept „osoby“. Pak přijdeme na to, že existuje určitá afinita všech tří prvků — drog, počítače a člověka —, že se k sobě neustále přibližují. Při pohledu na naše opičí tělo je zřejmé, že si do určité míry stále činí nárok na svůj podíl v lingvistické struktuře. Kdyby však došlo k rozpuštění opičího těla, tak bychom se pravděpodobně sami definovali pojmem „čistá informace“. Jsem přesvědčen, že jsme právě svědky tohoto procesu — nedivil bych se, kdyby se po roce 2012 každý stal vším. Všechny možnosti budou realizovány, a to i ty, které se v podstatě navzájem vylučují. Důvodem je skutečnost, že rozlišení a realizace těchto možností se odehrává v různých druzích prostoru: ať už v „nanotechnologickém“ či psychologickém prostoru anebo v pravé hyperdimenzi. Je velice těžké si představit, jaké to bude, protože zatím nemáme vhodné metafory ani zkušenosti, které by osvětlily směr naší cesty.

JL: Předpokládám, že tím nemáte na mysli skutečný konec opičího těla, ale spíše transcendenci toho, jak svoje vlastní tělo vidíme a používáme. Nebo si myslíte, že budeme bezpohlavní a přestaneme se rozmnožovat?

TM: Samozřejmě že ne. Budeme mít všechno, co máme i teď.

JL: Můžete popsat — nebo načrtnout — podstatu takového počítačového programu, jenž by nás uvedl do vyšší roviny vědomí?

TM: Mimochodem, vyvinul jsem jeden software, který jsem nazval Timewave Zero. Jde o fraktální vlnu, to jest mechanický popis času, jenž dokazuje, že všechny historické epochy jsou ve skutečnosti produktem interferenčních vzorců, vznikajících vzájemnou interakcí různých časových

událostí. Z toho plyne, že všechny historické události a epochy vyplývají z jediného konečného stavu. Domnívám se, že během let zbývajících do roku 2012 by mohlo dojít k vytvoření vylepšené verze takového programu.

Není to nic, co by bylo závislé na lidském rozhodování — jde o samočinný proces! Vtip je v tom, jak zjistit, co se stane a jakou to má všechno spojitost. Psychedelika nám mohou být velice nápomocna v tom, že předpovídají skutečný předmět transcendence. Také všechna náboženství předpovídají předmět transcendence. Tento moment ale už není vzdálený staletí a tisíciletí. Je to právě tady a právě teď. To vysvětluje onen prudký pád do novosti, jakou představuje právě 20. století. Vývoj událostí ve 20. století totiž nedává žádný smysl, ledaže to skončí úplnou transformací našeho druhu. A protože hrozba nukleární záhuby je neoddělitelně propletena s naší snahou o potvrzení vlastního života, je jisté, že to bude skutečně strhující závod s časem až do úplného závěru.

V jedné ze svých přednášek jsem položil tuto otázku: „Jaká houba se tak impozantně tyčí na konci lidské historie? Je to Tellerův, Fermiho a Oppenheimerův atomový hřib, nebo spíše psychedelická houba Alberta Hofmanna, Gordona Wassona, Richarda Evanse Schultese a Timothyho Learyho?“ Myslím, že nezasvěcení se budou velmi těžce rozhodovat, na koho si vsadit. Ovšem již sama skutečnost, že my dva zde o tom můžeme vést konverzaci, je důkazem, že ona událost je již na dosah. Lidé nemohli něco takového vyslovit ještě před pouhými třiceti lety, protože by jim nikdo ani nerozuměl! Při testování špičkových letadel se prý hranice možností posunují do mezních oblastí. A totéž platí o 20. století a jeho působení na planetu i na lidský organismus. Postupně posunujeme své hranice. Jenže namísto zvukové bariéry teď musíme překonat „bariéru myšlení“ a „bariéru sociální reality“. Jejich překonání nebude znamenat žádný totální rozpad společnosti ani nějaký pád z nebe na zem. Pokud je konstrukce naší společenské vesmírné lodi správná, naskytne

se nám jedinečná možnost proplout s ní přímo do nekonečné říše lidských možností.

JL: Městská kultura se však zcela určitě nechystá rozplynout a zmizet.

TM: To nikoli, proces nového uspořádání této kultury však bude vycházet spíše z jasného uvědomění lidských potřeb než z tak nejasného a politicky problematického vnímání lidských bytostí, jaké známe dnes. Nekodrcáme vpřed ve staré fordce Model-T, ale spíše ve starořímském spřežení a máme pouhých čtyřiaadvacet let na to, abychom z něj udělali vesmírnou loď. Proto je tak nesmírně důležité, abychom neustále vzájemně komunicovali, pokládali na společný stůl ty nejlepší nápady a šli stále kupředu. Dopředu však nelze jít vyšším tempem, než jakým se pohybuje evoluce našeho jazyka. A v tomto ohledu nám mohou pomoci psychedelika, neboť ta si přímo *vynucují* změnu a rozvoj jazyka. Žádná kultura, pokud je mi známo, se nepokusila záměrně rozvinout svůj jazyk s vědomím, že rozvoj jazyka je ve skutečnosti zároveň i evolucí reality. My jsme se tomu dnes přiblížili na dosah. Madison Avenue tomu už rozumí, avšak trochu zvráceným způsobem. Jestliže se nám podaří přestat ze sebe dělat hlupáky a pokusíme-li se tuhle ideu využít k záchraně vlastní kůže, pak, jak věřím, se nám transcendentní objekt přiblíží mnohem víc.

Je zajímavé, že pokud jde o psilocybin, mou osobní kariéru i tento rozhovor, všechno to souvisí se zplnomocněním jazyka. To je také důvod, proč mi lidé říkají: „Mluvíš o věcech, o kterých nikdo jiný nemluví,“ nebo: „Říkáš to jasně.“ Sociálním důsledkem psychedelické zkušenosti je jasné uvažování, které postupně dostává podobu jasné řeči. Řeči, která má daleko větší sílu.

JL: Co když se mýlíte a světu zůstanou jeho nemoci i po roce 2012?

TM: Budiž, alespoň mám však tu odvahu a předkládám určité osobité proroctví. V roce 2012 by mi mělo být šedesát pět let, což je stejně čas k účtování.

JL: Když už je řeč o posílení řeči, jeden z vašich projevů, který se mi zdál zvláště bystrý, byl zaměřen na chobotnici jakožto symbol probouzejícího se věku. Nechcete k tomu ještě něco říci?

TM: Zatím se toho moc neví o komunikačním modelu, užívaném chobotnicemi. Je známo, že chobotnice často mění svou barvu, nečiní to však z důvodů maskování, jak by se dalo předpokládat, nýbrž jde o jejich způsob komunikace. Červenání, skvrny a pohyblivé pruhy barev, které normální chobotnice dokáže předvádět, jsou reflexí jejich lingvistických záměrů. Jazyk chobotnice je tak možné *spatřit* na povrchu její kůže.

Pokud jde o telepatii, obvykle se tím rozumí, že můžete slyšet to, co si myslím já, a já zase slyším to, co si myslíte vy. Pokročilejším pojetím telepatie by ovšem byla možnost má slova nikoli pouze slyšet, ale také vidět, jako by to byly nějaké sošné objekty. Něco bych řekl a vy byste si pak moje prohlášení mohl pěkně prohlédnout ze všech úhlů. Nějaká dvojsmyslnost by potom byla nemožná. Přesně tohle se děje s chobotnicí. Šamani dělají v podstatě totéž, neboť jejich písně zde nejsou k tomu, aby se jim naslouchalo, ale proto, aby si je ostatní intoxikovaní mohli prohlížet. Tento posun od slyšeného k viděnému je velmi důležitou součástí zjevení transcendentního objektu.

Postupujeme od slyšeného jazyka k viditelnému jazykovému modu. Až dokončíme tento přechod, překonáme i dvojsmyslnosti, nejasnosti a lsti, které tak komplikují naše snahy o komunikaci. Nový svět Logu se uskuteční právě v tomto prostředí vizuální komunikace.

JL: Myslíte, že MTV a počítače nás tímto směrem už popohání?

TM: Ano, přesně tak.

JL: Metafyzická zkušenost je vždycky příslibem, že jakmile rezignuje ego a na jeho místo nastoupí pravé poznání, pak člověk začíná prožívat skutečnost prostřednictvím božího vtělení — což je on sám. Toto vtělení je radostí a láskou, je prohloubením vědomí k těm nejzákladnějším rovinám, je vyzářováním pocitů překonávajících vše, co kdy většina lidí prožila. Zapadá to do toho pojetí senzibility, o níž hovoříte vy?

TM: V mém pojetí je stav po přechodu („post-transcendentní stav“) doménou, kde tou neoptimálnější aktivitou je cesta nejmenšího odporu. Jinými slovy, v běžné situaci se tao a ego zdají být v neslučitelném protikladu. Věci jsou buď takové, anebo onaké. Je však možné, že po přechodu tu nebude jen svět, kde dominuje ego, ale bude tady skutečně i svět, jenž se řídí podle tao. Optimální aktivita — to je myslím velmi dobrá definice toho, o čem by mohla být telepatická společnost. O nic víc než o tohle myslím nejde.

Představte si, že by se každý problém dal optimálně řešit, že by se každý vztah optimálně vyvíjel, že by každý náš čin byl optimální. Už to samo by představovalo království nebeské. A právě k tomu alespoň podle mého názoru směřujeme. Žádné kosmické ohňostroje nebo sestup mimozemšťanů v létajících talířích, ale jednoduše optimální aktivita — zplnomocnění přímé zkušenosti a překonání iluze oddělenosti.

2.

KAPITOLA

Rozhovor pro High Frontiers

Rozhovor připravil Will Noffke a objevil se v časopise *High Frontiers*, č. 1/1984. Časopis mezitím dvakrát změnil své jméno a nyní se nazývá *Mondo 2000*.

Will Noffke: Mohl byste nám říci něco o zkušenosti, která tak silně ovlivnila váš život a práci? Mám na mysli vaši cestu do povodí Amazonky.

TM: Samozřejmě. Ve skutečnosti jsem se zúčastnil několika výprav do Amazonie, první v roce 1970. V roce 1981 jsem se zúčastnil společné etnobotanické expedice, kterou tvořili lidé z Harvardu a z University Britské Kolumbie. Výprava mířila do města Iquitos ve východní části Peru. Členem této expedice byl i můj bratr, který se na Universitě Britské Kolumbie zabývá etnochemií. Hledali jsme *ayahuasca*, halucinogenní nápoj, užívaný na rozsáhlém území nížinatých džunglí Ekvádoru, Kolumbie a Peru. Zároveň jsme se snažili cokoli zjistit i o velmi málo prozkoumaných místních

halucinogenech, zvaných *oo-koo-hey* nebo *kuri-coo*, které používají domorodci z kmenů Witoto, Boro a Muinane. Tyto drogy mají v obou případech svůj základ v DMT (dimethyl-tryptamin) — ať už jde o čisté DMT anebo jeho kombinaci s jinými sloučeninami, umocňujícími vyvolaný prožitek. Jsou to pravděpodobně ty nejméně prozkoumané halucinogeny, a to i navzdory skutečnosti, že rituální požívání *ayahuasce* je hlavním lidovým náboženstvím na obrovském území. *Ayahuasca* je součástí šamanského léčitelství a vyznávají ji především chudší vrstvy z nížinatých pralesů Peru. Je dobře známá také ve značné části zdejší míšenecké populace. *Kuri-coo* je mnohem méně známá látka. Výzkum jsme prováděli především proto, že ortodoxní farmakologické teorie tvrdí, že tyto látky by neměly být účinné při ústním požití. Přesto tomu tak je. Tento vědecký problém jsme se snažili vyřešit.

WN: Takže šlo o nové vědecké objevy?

TM: Je samozřejmé, že základem každé takové expedice musí být určitý vědecký problém. V praxi se pak člověk zabývá spíše fenomenologií drog — tím, jak člověk drogu prožívá —, což je ovšem příliš odtažité od farmakologických otázek, na něž se v dnešní době hledají odpovědi v laboratořích. Musím říci, že zkušenost užívání psychedelických drog na Amazonce a jejích přítocích, v atmosféře rovníkové džungle, mezi přírodními lidmi, o nichž se rozhodně nedá říci, že by patřili do středních vrstev, to všechno byl velmi zajímavý a povznášející zážitek.

WN: Jaké byly vaše dojmy a závěry? Předpokládám, že jste s jinými halucinogeny experimentovali již před touto cestou a byli jste zvědaví na psychofyzické účinky těchto látek. Objevili jste něco nečekaného?

TM: Ano. DMT nás zajímalo již od poloviny 60. let. Nešlo nám pouze o zkušenost, kterou navozuje, ale rovněž

i o jeho bleskový nástup. Při jeho kouření se totiž účinek dostavuje za pouhých patnáct až třicet vteřin. Obsah takového zážitku pak naprosto přesahuje ortodoxní chápání psychedelické zkušenosti. Jinými slovy, hovoříme-li o psychedelickém prožitku, máme většinou na mysli věci, jako je rozpínání vědomí, objevování obsahu osobního či kolektivního nevědomí nebo možnost lepšího vcítění se do uměleckých děl a podobně. U tryptaminů jsme však objevili cosi, co vypadalo jako zcela netušená dimenze, jejíž součástí bylo i navázání styku s naprosto odlišnou inteligencí. Tento termín používám pro lepší pochopení. V psychedelickém stavu, o němž mluvím, dochází k prezentaci organizované entelechie, tj. tvořivého seberegulačního principu, nabízející informace, o nichž lze jen ztěží tvrdit, že mají svůj původ v osobní historii jedince či dokonce v kolektivní lidské zkušenosti. Později jsme pochopili, že tento unikátní efekt mají všechny tryptaminové halucinogeny. Jinými slovy, nejde jen o silné DMT, *ayahuasce* a další, ještě exotičtější amazonské drogy, ale také o psilocybin, jenž je jednou z nejznámějších psychedelických látek této skupiny. Šokovalo mě, když mě v tomto stavu oslovil záhadný vnitřní hlas a v aktivním dialogu mi sděloval neuvěřitelné informace. O tomto fenoménu psal už Gordon Wasson, jenž je považován za objevitele psilocybinových hub a jenž vyvolal zájem západní vědy o tyto rostliny. O totéž se ale zasloužil i Platón, když hovořil o důležité roli Logu v řeckém náboženství.

Tato zkušenost vnitřního rádcovského hlasu, disponujícího jakousi vyšší úrovní poznání, není sice v západní kultuře ničím neznámým, avšak během intelektuálního dobrodružství posledního tisíciletí se tato idea na Západě stala něčím naprosto absurdním, téměř psychopatologickým. A byli jsme to právě my, já a můj bratr, moderní farmakologové, zkoumající tyto stavy, kteří s tímto fenoménem přišli znovu do styku. Následující léta jsme se věnovali hlubšímu studiu těchto záležitostí a snažili se na věc upozornit i další lidi. Společně jsme dospěli k závěru, že jde o naprosto skutečný

jev. Nyní je ovšem třeba shodnout se na tom, oč přesně jde. Je nutný konsensus. Jde o projev autonomní psychické entity, o nižší vrstvu já (subself) — jak by to nazvali jungiáni —, které se vymklo kontrole ega? Nebo máme co do činění s nějakou druhovou vyšší duší (Overmind) čili jakousi kolektivní entelechií? Nebo snad jde o navázání kontaktu s mimozemskou inteligencí se vším všudy? Není lehké odpovědět. Dokonce ztěžší hledáme sebemenší záchytné body, protože tento fenomén se projevuje pouze při účinku heroických dávek.

WN: Nepochybně existují i naprosto jasné paralely. Jednou z těch, které mne právě napadají, by mohla být Johanka z Arku, která rovněž slyšela hlasy napovídající, co má dělat. Víme, že šlo o venkovskou dívku a je tedy klidně možné, že si za chaloupkou sbírala houbičky. V lidských dějinách se s působením podobných hlasů setkáváme poměrně často ve sféře náboženských prožitků, ale tyto hlasy jsou připisovány výlučně „bohu“, ať už si ho věřící představoval jakkoli. Je tedy zřejmé, že tyto prožitky neprovázejí jenom užívání nějakých drog, že mohou nastat i při jiných typech změněného vnímání.

TM: Samozřejmě. Tento zážitek však má vždycky základ v proměně vnitřního chemismu těla a mozku. Tuto výjimečnou situaci si mohou navodit rostlinou, ale i stresem. Stejně tak se u jedince nebo celé rodinné linie může objevit určitá predispozice pro tyto stavy. Máte docela pravdu, říkáte-li, že náboženství lze v podstatě chápat jako lidskou reakci na taková vnitřní vnuknutí. Tento jev je tak častý, že naši kulturu nejenom pomáhal tvarovat, ale je dost dobře možné, že měl své místo už v jejích úplných počátcích.

V posledních pěti letech však náboženská hnutí bohužel vytvořila hierarchickou církevní pyramidu, na jejímž vrcholku stojí teologové, zabývající se interpretační dogmat, přičemž tyto interpretace pak hierarchizovaná struktura vnu-

čuje prostým věřícím. Z toho vyplývá, že přímá náboženská zjevení pro církve vždy představovala značné nebezpečí a nejistotu. Tento jev je nicméně velice hojný u přírodních kultur celého světa. Je ovšem fakt, že šamani jsou jediní lidé, kteří nám o něm mohli podat nějaká svědectví nebo s ním měli dokonce osobní zkušenost.

A oni říkají: „Samozřejmě, poselství dostáváme od přátelských i nepřátelských duchů.“ Představa kontaktů s nezávislými cizími inteligencemi na úrovni psychických dimenzí je pro ně samozřejmá. Jsem přesvědčen, že tomu tak skutečně je. Západní kultura se podle mého názoru vydala cestou dlouhé, idiosynkratické okliky, která nás zavedla daleko od ducha, a teprve teď si začínáme uvědomovat, že jsme během této cesty zřejmě něco ztratili. Je třeba si konečně přiznat, že západní společnost v žádném případě nepředstavuje nějaký vrchol v chápání povahy skutečnosti. Je sice pravda, že jsme například velmi zajímavě zmapovali jádro atomu nebo dokázali nahlédnout do nejvzdálenějších koutů vesmíru, avšak v oblastech, které jsou přímo na dosah — především to, co se děje v naší vlastní mysli, nebo to, jak prožíváme existenci sebe sama či druhých —, jsou takzvané primitivní společnosti, alespoň podle mého názoru, mnohem blíže pravdě než my. Nejsou totiž zbytečně zatíženy vším tím technickým aparátem ani abstraktními teoriemi a jejich nazírání světa je čistě fenomenologické. Jinými slovy, našli bychom v nich lidové psychiatrie a psychoanalytiku, kteří by nás svými znalostmi strčili do kapsy. Antropologové například opakovaně poukazovali na absenci vážnějších duševních chorob u řady přírodních kultur. Osobně věřím, že minimalizaci duševních poruch mezi nimi, stejně jako jejich léčení, lze připsat na vrub meditace šamanů, vystupujících jako prostředníci pro styk s Logem, jenž je zdrojem přesnějších informací a skutečného poznání, *gnosis*.

WN: Chtěl bych se vrátit k problematice organizovaného náboženství. Myslím si, že západnímu křesťanství se

velice úspěšně podařilo postavit základy své víry na strachu, pochybnostech a podezřívosti vůči všemu, co pramení z vnitřních zdrojů a prožitků. Vytvořilo se tu jakési pravidlo, které hlásá, že „cokoli, co není v Písmu, je třeba ignorovat a předpokládat, že to pochází od temných sil“. To je ovšem naprosto zřejmé popření platnosti jakékoli osobní zkušenosti. Setkal jsem se s tím, že mnoho lidí považuje psychedelickou zkušenost za velmi podezřelou, nekontrolovatelnou a nebezpečnou záležitost. Co vy si o tom myslíte?

TM: Psychedelická zkušenost je nekontrolovatelná jen natolik, nakolik jí nerozumíme. Přírodní kultury mají na rozdíl od nás nepřetržitou tradici šamanství a etnomedicíny od dob paleolitu a možná ještě starší. Pokud se však lidé vyrostlí v naší kultuře dostanou do neznámých vod, nemají se čeho chytit a na koho obrátit. Kde mohou najít věci znalého rádce? Také v Peru jsme potkali lidi s naivními představami o *ayahuasce*. Bylo to pár lidí z Limy, kteří si chtěli jen tak nezávazně zakusit stav opojení. Dostali se však do míst, která pro ně byla zcela určitě velmi nepřijemná, a prožili si dost špatný trip. Naštěstí přišel šaman, který začal zpívat a foukat na ně tabákový dým. My v tom můžeme vidět symbolický akt, ale na ně to zapůsobilo stejně jako detoxikující injekce demerolu. Pro ně je symbolismus tím, čím je pro nás technologie. To bychom měli mít na paměti pokaždé, když s těmito kulturami přicházíme do styku. My můžeme různé věci interpretovat naprosto jinak než ti, kterým jsou tyto věci vlastní. Dokud se člověk nevymaní z pout vlastního jazyka a nepřijme tuto kulturu za svou, bude vidět všechno jenom zvnějšku jako cizinec a outsider.

WN: I v takovém společenství, jako je hnutí New Age, pro něž je charakteristický poměrně radikální rozchod s dogmatickou minulostí a snaha o znovuoživení přímé zkušenosti, je psychedelická zkušenost chápána jako něco podřadného a pochybného. Naopak takové věci, jako jsou například

práce s kundaliní, hypnóza, mantry nebo fyzická cvičení, tj. různé způsoby psychofyzické manipulace s vědomím, chápou jako naprosto bezpečné věci, a tedy přijatelnou oblast zkoumání. Přesto zůstávají předpojatí vůči užívání chemických, a dokonce i rostlinných prostředků, o nichž jste hovořil.

TM: Myslím si, že jsme tu svědky velmi silné kalvinistické předpojatosti vůči plodům, které nevyrostly z našeho potu. Představa, že by bylo možné duchovního prozření dosáhnout i bez patřičného utrpení, sebezpytování, sebemrškačství apod. tyto lidi naprosto odpuzuje. Věří, že vize těchto vyšších dimenzí by měla být dopřána pouze těm, kteří si to zasloužili, a pokud možno ne dříve než po smrti. Děsí se toho, že by pozřeli například psilocybin nebo DMT a osobně by si tuto zkušenost prožili. Já sám sice nesdílím názor, že by psychedelické drogy byly náhražkou duchovní praxe, ale na druhou stranu nevěřím ani tomu, že by duchovní praxe mohla být náhražkou za psychedelickou zkušenost. Prošel jsem celou Indií, Indonésií a spoustu dalších míst, kde jsem se kromě praktik, které jste již zmínil, seznámil i s tantrickými metodami rozvoje kundaliní, extatickými tanci na Bali a podobně, a zjistil jsem, že všechny tyto praktiky jsou pod kontrolou kněží a navíc jsou součástí tradice, jejíž mentální strukturu musí člověk nejdříve přijmout a teprve pak má šanci dosáhnout odpovídajícího prožitku. Tyto stavy jsou ovšem často nespolehlivé a velmi prchavé. To však nelze říci o silných psychedelických prožitcích, natolik působivých, že překonají všechny obrany ega. Zkušenost s tryptaminy rozhodně zůstane dlouho v paměti. Nic neumí lépe přesvědčit než přímá zkušenost. Všechny tyto zkušenosti je však zapotřebí bez pocitu viny začlenit do naší kultury. Musí být jasné, že jsou ukazateli cesty, která někam vede a která má smysl. Aldous Huxley je, tuším, nazýval „milostí zdarma“, čímž se pokusil naznačit, že to není ani nezbytný, ani dostačující prostředek spásy — a přesto se jedná o zázrak.

WN: Víím, že kladete značný důraz na osobní rozpoložení i na okolnosti a prostředí, v němž látku přijímáte, neboť od nich se odvíjí kvalita psychedelického prožitku. Říkal jste, že psychedelika by neměla být užívána jen tak pro zábavu, ale že by člověk k nim měl přistupovat s veškerou úctou. Zmínil jste se rovněž o tom, že je dobré mít zkušeného průvodce psychedelickou krajinou. Připravuji podobný rozhovor s Timothyem Learym a nejsem si zcela jist, jaký postoj k této otázce dnes zaujímá on. Nevím, zda mu nejde především o zábavu a hru za každou cenu, nebo zda je v téhle věci konečně serióznější.

TM: Podle mne tento člověk měl dostatečnou příležitost změnit názor a také to udělal. Euforie 60. let a s ní i představa intelektuálů kolem Aldouse Huxleyho a Humphrey Osmonda, že tyhle věci stačí dát lidem na stůl a lidstvo se samo od sebe změní, byly přece jen hodně naivní. Přesto je třeba připustit, že lidstvo se ve své historii dosud neocitlo na takové kulturní křižovatce jako dnes. Často teď slyším lidi mluvit o tom, že se možná blíží doba psychedelické zkušenosti jakožto obecného společenského fenoménu. Bude-li tomu tak, pak doufám, že ti z nás, kteří měli možnost být při tom už v 60. letech, již své zkušenosti dokázali zpracovat a poučili se z lekce, kterou dostali. Osobně jsem přesvědčen, že by se takové experimenty neměly odehrávat ve větších skupinách lidí.

Nejplodnějším přístupem k psychedelickým stavům je jejich užívání v prostředí minimálních smyslových vjemů. Na druhou stranu nemá smysl být v tomto ohledu formální. Lehněte si pokud možno do tmy a ticha, zavřete oči a pozorujte vnitřní stranu svých očních víček. Jsem překvapen, kolika lidem se tahle prostá rada zdá příliš exotická. Podle mne je to však ten nejprůirozenější způsob, jak nejlépe prožívat nějakou mentální zkušenost. Pokud chceme mít čistý prožitek, neovlivněný tlakem vnějších informací, je třeba zajistit, aby situace umožňovala i jeho

čistý a ničím neovlivněný projev. A mohu vám zaručit, že při dostatečné dávce se v žádném případě nudit nebudete. Spousta lidí se dnes snaží meditovat a domnívá se, že tady jde o něco podobného. Opak je ovšem pravdou! Je to naprostý protiklad meditace. Člověk opouští svoje tělo a vydává se na cestu do vesmíru své duše. Tento vnitřní prostor je přinejmenším stejně rozlehlý jako vnější vesmír, a rozdíl mezi oběma oblastmi tkví snad jen ve společenské konvenci. Otevírá se nám tak cesta do obrovského světa informací, jehož velikost by bylo možné měřit na světelné roky. Takových stavů lze nejnáze dosáhnout v prostředí s minimalizovanými vnějšími vlivy. Člověk se pak stává svědkem toho, co viděli už William Blake, Mistr Eckhart či svatý Jan z Kříže. Možná nebudeme schopni dosáhnout stejné hloubky vzhledu jako oni. Na druhé straně ale nikdo není schopen změřit oceán. Ani Mistr Eckhart. I když není snadné oceán změřit, může on poměřit nás, můžeme se s ním setkat, ponořit se do něj.

Zastávám názor, že tyto látky měly, mají a ještě budou mít silný vliv na celou lidskou historii. Je dokonce možné, že jsou její *hlavní příčinou*. Teorii evolučního vývoje, totiž představy, že pocházíme z opic, máme už tak zažitou, že obvykle přehlížíme fakt, jak podivným a opravdu zvláštním tvorem je člověk. Je docela pravděpodobné, že halucinogenní rostliny byly snad s výjimkou ztráty srsti katalyzátorem všeho, co nás kdysi oddělilo a dodnes odděluje od ostatních primátů. Dokázat udělat během milionu let krok od opracovávání pazourků k vypouštění raketoplánů a různých poselství za hranice naší sluneční soustavy, to vzbuzuje údiv i nad tím, že nám to příroda vůbec umožnila. Já osobně mám na celou věc spíše předmoderní názor: jsme zřejmě spolčení s demiurgem. Celý vývojový proces vlastně trvá něco málo kolem deseti, dvaceti, maximálně sto tisíce lety, což je ve skutečnosti pouhý okamžik. Opracování pazourku, poznání rostlin a znalost farmakologie, to byly velké momenty naší historie. Farmakologie předcházela znalosti zemědělství,

protože vlastnosti rostlin byly známy už dávno předtím, než lidé pochopili význam rolnictví a hospodaření. Vize zakódované a přenášené psilocybinem — obrovská soustrojí na oběžné dráze jakýchsi vzdálených planet a prapodivní cizí tvorové nebo biomechanické krajiny — lze jen ztěží reprodukovat, zpracovávat a přenášet prostřednictvím jazyka. Při takových vizích ani nevíte, zda se pohybujete vnitřkem nějakého obrovitého instrumentu nebo živoucího organismu. Jsme ztěží schopni tyto vize vůbec asimilovat. A přesto všechno jsou tyto vize proudem obrazů a představ, které mají schopnost vést nás za sebou a které jsou postupně uvolňovány do dějinného času. Toto postupné uvolňování provází naše největší dějinné kroky kupředu. Historie vědeckého a technického pokroku, všech možných objevů a vynálezů, má charakter zjevení. Lidé, kterým se podařil skutečný průlom, vždycky říkají: „Jednou ráno mě to prostě napadlo a bylo to tady.“ Descartes přišel na svůj logický kalkul po ránu, když ležel v posteli. Newton udělal totéž, vzdálený jen několik stovek mil od něho. Ani jeden o druhém nevěděl. Po mnohá tisíciletí zde existoval jakýsi dialog mezi osobním jástvím a Jiným stejně jako dialog mezi kolektivním jástvím a Jiným. Nazvali jsme si ho Bohem. Kněží se snažili získat nad ním kontrolu a zatížili ho nejrůznějšími příkazy a zákazy. Jenže o tom už skutečná náboženská zkušenost není. Je o dialogu s Logem, o tom, kam vás Logos může vést a co vám může ukázat. Nyní nadešel čas, kdy náš druh tuto planetu opustí nebo ji zničí, a Logos se znovu s velkou intenzitou vynořuje. Nemůžeme však planetu opustit, pokud předtím neproměníme vlastní mysl. Nedokážeme opustit tuto planetu, aniž bychom netransformovali své vědomí. Nadchází celková proměna člověka v naprosto jiný typ bytosti. Svlékáme se z opicí kůže. A ta věc, která je stvořena z jazyka, obrazu a naší představivosti, která tak dlouho sídlila v nás, opicích, teď nahrazuje biologickou evoluci a prostřednictvím kultury se chápe otěží své vlastní podoby i svého dalšího osudu. Chaos naší doby, jenž nás všechny

tak znepokojuje, však není vůbec nic neobvyklého. Je to normální situace, kdy se jeden druh připravuje opustit planetu. Je to chaos na konci historie.

Není o tom pochyb, příznaky můžeme nalézt všude kolem nás. Nevidí je každý, jsou známy především příznivcům psychedelických substancí. Jsou to příznaky proměny vědomí, probíhající současně s přeměnou technické kultury. Jedna je ve skutečnosti výrazem druhého. Prožíváme pouze porodní bolesti nového lidstva.

3.

KAPITOLA

Tryptaminové halucinogeny a vědomí

Přednáška z Konference o vědomí a kvantové fyzice, kterou pořádali Lilly a Goswami v Esalenu v prosinci 1983. Stala se prvním z řady mých mnoha proslovů, jež odezněly v Esalenském institutu na pobřeží Big Sur v Kalifornii.

Ve světě organické přírody existuje jedna specifická oblast, která je podle mého názoru nositelkou velmi důležitých informací pro ty, kdo studují lidskou podstatu. Mám na mysli halucinogeny tryptaminové skupiny: dimethyltryptamin (DMT), psilocybin a hybridní drogu *ayahuasca*, užívanou původními obyvateli deštných pralesů Jižní Ameriky. Ta je kombinací dimethyltryptaminu a inhibitoru monoaminoxidázy a požívá se ústy. Připadá mi vhodné hovořit o těchto drogách, diskutujeme-li zde o povaze vědomí; zároveň to však úzce souvisí i s úvahami o kvantové fyzice.

Podle mého názoru jsou sny a halucinace hlavním kvantově mechanickým fenoménem, který s výjimkou samotného bdělého vědomí zažíváme. Tyto stavy se objevují, rozhodně alespoň v úzce vymezeném smyslu, jenž mě zajímá, pokud

tělo výrazně omezí příjem nejrůznějších druhů informací, vnímaných jednotlivými smysly. Pak vidíme, že vnitřní obrazy a procesy jsou psychofyzické povahy. Zmíněné procesy vznikají právě na kvantově mechanické úrovni. John Smythies, Alexander Shulgin a další badatelé prokázali, že kvantová mechanika souvisí s halucinogenezí. Jinými slovy, pokud změni svou pozici jediný atom v molekulárním řetězci neaktivní sloučeniny, látka se zaktivuje. To je pro mě dokonalým důkazem dynamického formativního propojení mezi hmotou a myslí, jež nahlížíme z hlediska kvantové mechaniky.

Halucinační stavy lze navodit mnoha halucinogeny a disociativními anestetiky stejně jako pústem a dalšími technikami. V této souvislosti jsou zvláště zajímavé právě látky tryptaminové skupiny pro intenzitu jimi vyvolaných halucinací a koncentrovanost vizuální aktivity v mozkové kůře. Tyto vnitřní krajiny jsou neuvěřitelně zřetelné, jako kdyby se dotyčné trojrozměrné informace rozvíjely v rozměru čtvrtém, zakódovány do podoby světla a pohybujících se povrchů. Je-li člověk s těmito úkazy konfrontován, stává se součástí dynamického procesu, je i aktérem zážitku a zároveň se snaží rozluštit obsah sdělení. Tento jev zdaleka není nový — mnohem delší je ta část lidské historie, v níž lidé komunikují s bohy a démony, než ta, v níž tomu tak není.

Domýšlivost vědeckých a průmyslových postindustriálních společností nám umožňuje předkládat zde témata, jež pokládáme za nesmírně důležitá. Například otázka kontaktu s mimozemšťany je zastřena spoustou předsudků, které v okamžiku skutečného setkání nahlédneme jako zhola falešné. Pátrat po radiovém signálu z mimozemského zdroje je podobně kulturně podmíněný předsudek jako snaha propátrat galaxii ve snaze najít dobrou italskou restauraci. A přesto právě od tohoto postupu vážně očekáváme pozitivní výsledek. Na druhé straně je na zemi spousta lidí — okultistů, šamanů, mystiků i schizofreniků — s hlavou plnou informací, jež a priori pokládáme za irelevantní, nepřesné či bláznivé. Neboť běžně akceptujeme jako signál pouze to, co posvěti

konsensus za použití určitých oficiálních nástrojů. Problém tkví v tom, že ve skutečnosti nás v každém okamžiku zasypává tolik signálů (i z jiných dimenzí), takže v tom začíná být pořádný zmatek.

Není přece nic výjimečného slyšet vnitřní hlas. Důležité ale je ujistit se, že vám říká pravdu, protože démoni se vyskytují v rozličných podobách: „Někteří jsou složeni z iontů, některé zrodí lidská mysl; ti ketaminoví, jak zjistíte, často koktají a jsou slepí.“ Není vhodné na takový hlas reagovat pokorným pádem na kolena, protože by se člověk choval jako Dorotka při prvním setkání s čarodějem ze země Oz. Ve vesmíru nepanuje žádná podřadnost, pokud tím, že klečíme při setkání na kolenu, nevytvoříme vztah já-a-ty my sami. Člověk říká Jinému: „Říkáš, že jsi vševědoucí, všudypřítomný nebo že jsi ze Zeta Reticuli. Poslouchá se to hezky, ale co mi ukážeš?“ Kouzelníci a lidé, kteří jsou schopni vyvolat podobné jevy, si vždycky velmi dobře uvědomovali, že je třeba do takových setkání vstupovat se zdravým sebevědomím.

Co že tedy má mimozemská komunikace společného se skupinou halucinogenů, o níž bych tu rád hovořil? Nic víc než toto: došlo k přehlédnutí unikátní zprostředkující fenomenologie látek této skupiny. Psilocybin, byť vzácný, je nejznámější z těchto opomíjených substancí. V očích neinformované veřejnosti a z hlediska legislativy bývá řazen k LSD a meskalinu, přestože ve skutečnosti je každá z těchto látek fenomenologicky definovaným vesmírem sama pro sebe. Psilocybin a DMT přivolávají Logos, avšak DMT tak činí v daleko intenzivnější a zároveň časově omezenější míře. Znamená to, že obě substance pracují přímo s jazykovými centry mozku, takže důležitým aspektem zážitku je vnitřní dialog. Jakmile v případě psilocybinu a tryptaminů tato skutečnost vyjde obecně najevo, člověk se musí rozhodnout, zda chce nebo nechce do tohoto dialogu vstoupit, a pokusit se nalézt smysl přicházejícího signálu. O to jsem se snažil také já.

Pokládám se spíše za výzkumníka než vědce, neboť disciplína, jíž se věnuji, nedisponuje dostatečnými daty,

takže ani zdaleka neumožňuje realizovat standardní vědecké postupy. Nalézáme se tedy spíše v postavení průzkumníků, kteří kreslí mapu řeky a jsou s to pouze konstatovat, že má ještě další přítoky. Jsme však nuceni ponechat řadu z nich nenavštívených, a tudíž o nich nemůžeme nic bližšího říct. Tento baconovský sběr dat bez záruky mě však přesto dovedl k řadě závěrů, které jsem vůbec nepředpokládal. Snad se mi podaří lépe osvětlit, co mám na mysli, popisem svých minulých zážitků, dotýkajících se všech nadnesených témat.

Poprvé jsem experimentoval s DMT v roce 1965, tj. v dobách, kdy to byla ještě poměrně vzácná substance. Je překvapující, jak málo lidí s ním má zkušenost právě v naší společnosti, totálně posedlé jakýmkoli druhem smyslového zážitku a zbožňující všemožné terapie, intoxikace, sexuální neobvyklosti a mediální zahlcenost všeho druhu. Ale ať už je naše rozkošnictví či láska k bizarnostem jakákoli, obvykle rychle zjistíme, že DMT je přece jen trochu nad naše síly. Je to, jak se říká ve španělštině, *bastante* — je to síla, taková síla, že je toho až příliš. Jakmile začnete inhalovat kouř, změna vědomí nastupuje po patnácti vteřinách. Okamžitě upadáte do transu. Máte zavřené oči a slyšíte zvuky, připomínající trhání celofánu, jako kdyby někdo zmačkal celuloidový film a zahodil ho. Jeden můj přítel říká, že by to mohl být náš cit pro správné směřování, vyrvaný organické matrix. Poté následuje stoupající tón. Jsme také svědky obvyklých halucinogenních vjemů, plných pohyblivých a proměnlivých geometrických ploch a forem. V synaptickém sídle této aktivity jsou obsazena všechna možná místa napojení a člověk cítí, jak se v průběhu asi třiceti vteřin proměňuje celkové ladění dosavadního zážitku. V tom okamžiku vstupuje do míst, vzpěčujících se jakémukoli popisu, do prostoru, jenž připomíná jakési klenuté a zcela opuštěné podzemí. Ve *Finnegan's Wake* (*Plačky nad Finneganem*) nese tento prostor název „merry go raum“ (německé *raum* znamená „prostor“, tedy „prostorotoč“). Místnost se otáčí kolem dokola a člověk se v jejím středu cítí jako dítě, jako by se náhle ocitl v jakémsi průsečíku nekonečna.

Při tomto zážitku si pokaždé vzpomenu na 52. zlomek z Hérakleita: „Eón je dítětem, hrajícím si s barevnými kostkami.“ A člověk nejenže se stává dítětem a hraje si s barevnými kostkami, ale setkává se i s různými entitami. V knize *The Invisible Landscape (Neviditelná krajina)*, kterou jsme napsali společně s mým bratrem, je popisují jako proměnlivé mechanické skřítky, protože přesně tak se nám jeví. Tyto entity jsou dynamicky se obměňující topologické moduly, jakýmsi způsobem rozeznatelné od okolí, jež je obklopuje. Toto okolí prochází taktéž procesem neustálé transformace. Zmíněné entity mi připomínají scénu z filmové verze *Čaroděje ze země Oz*, v níž přicházejí se smrtónosným pověřením pro Čarodějnici Východu a pisklavými hlasy zpívají písničku o bytí „absolutně a kompletně mrtvém“. Tito tryptaminoví Munčkinové, hyperprostorové entity, napůl stroje, napůl skřítky, tedy přicházejí a zahrnují člověka láskou. Nejedná se o nic erotického, je to jen čirá, neohraničená láska, což je samozřejmě velmi příjemné. A tyto tryptaminoví Munčkinové jsou jako fraktálové odrazy nějaké původně skryté a náhle autonomní části lidské psychiky.

A mluví. Říkají: „Neboj se. Dávej pozor a dělej to, co my.“ Jednou ze zajímavých charakteristik DMT je to, že občas vyvolává strach — což činí zážitek autentickým i z existenciálního hlediska. Zajímavě lze posoudit hodnotu této substance rovněž z intenzity touhy lidí po opakování takové zkušenosti. Ten odstín hrůzy je jakýmsi potvrzením kvality zážitku, neboť říká: „Tohle je doopravdy.“ Nacházíme se v rovnováze. Čteme knihy, jsme obeznámeni s výší maximální dávky, LD-50 a tak dále. A přesto — lidská víra v sílu mysli je tak mocná, že když se člověk ocitne tam venku, začíná mít dojem, že zásady farmakologie tu tak úplně neplatí a že kontrola existence na tomto plánu je ve skutečnosti výhradně otázkou vůle a štěstí.

Nemyslím si, že na strachu je něco hluboce a zásadně dobrého. Říkám jen, že posuzujeme-li zmíněnou situaci, pak pokud člověk nepociťuje strach, znamená to, že do jisté

míry ztratil kontakt s úplným dynamickým vývojem toho, co prožívá. Necítit strach znamená, že člověk je buď blázen, anebo že požil substanci, která paralyzuje schopnost strach prožívat. Nemám nic proti požitkářství a zcela jistě se ho sám nezříkám. Ovšem takový zážitek musí oslovit srdce člověka, jenž ho zakouší, a to se nestane, pokud se nepostoupí až k otázce života a smrti. Dojde-li na otázku života a smrti, člověk dostane strach, může ho to pohnout k pláči, může to v něm vyvolat i smích. Tato místa jsou naprosto prapodivná a odcizená.

Fraktáloví skřítky ale vypadají naprosto sebejistě a říkají: „Ničeho se neboj, neboj se, udělej tohle a podívej se sem.“ Tou dobou už je člověk kompletně „tam“. Jeho ego je nedotčené, stejně tak reflexy spojené se strachem, vše vidíme naprosto zřetelně. Důsledkem je přirozené ohromení, hluboký úžas a čím dál intenzivnější dech. Člověk se nadechne a ono to trvá dál. A skřítky k tomu říkají: „Nenech se polapit svým vlastním úžasem, jenž by oslaboval tvou schopnost porozumění. Zkus nebýt tolik ohromen. Snaž se soustředit a dívej se na nás, co děláme my.“ Jejich činnost spočívá ve vydávání zvuků, podobných hudbě nebo jakémusi jazyku. Ty zvuky se odvíjejí bez jakéhokoli hodnotícího či rozlišujícího momentu — dokonale jako Logos, o němž hovořil Filón Alexandrijský — nedělené na věci slyšené a viděné. Člověk slyší a vidí jazyk mimozemského významu, jenž je nositelem mimozemské informace nepřevoditelné do angličtiny.

Jsmo opice, takže setkáme-li se s objektem vzpírajícím se jazykovému uchopení, v našem mozku to vyvolá jistý poznávací nesoulad. Snažíme se proto objekt pokrýt jazykem, ale ten po něm stéká jako voda po kachním peří. Zkoušíme to znovu a opět bezúspěšně, a ten poznávací nesoulad, ono „pání“ či „no tohle“, jež nám vzdalují dotýcný objekt, přerůstá v údiv, ohromení a nakonec posvátnou bázeň na samé hranici hrůzy. Je třeba se naučit to kontrolovat, a to tak, že děláte, co vám ty entity říkají, že máte dělat: tedy chovat se stejně jako ony samy.

Zmiňuji se o těchto „efektech“, abych získal pozornost experimentátorů, ať už šamanů či vědců. Tyto substance vyvolávají totiž ještě něco víc než pouhé standardní jevové spektrum halucinogenního zážitku. Pokud člověk začne experimentovat s vlastním hlasem, umožní vznik zcela neočekávaných jevů. Může zakusit glossolálii, odlišnou od obvyklého extatického chrlení slov, jež již dříve bylo předmětem výzkumů. Vědci, zkoumající klasický typ glossolálie, naměřili například u lidí klečících v jihoamerických kostelech kaluže slin na podlaze až dvacet centimetrů v průměru. Po těchto projevech glossolálie se její aktéři často otáčejí na lidi kolem sebe s otázkou: „Udělal jsem to? Mluvil jsem z cesty?“ Námi zkoumaný, halucinogenem indukovaný jev je však poněkud odlišný. Jedná se o stav mozku, umožňující používání jakési prvotní *ursprach*, vznikající ze sebe sama, ať už má charakter jazyka kabaly, popisovaného v *Zoharu*, nebo základního jazyka, o němž psal Robert Graves v *The White Goddess* (*Bílá bohyně*). Zjistíme, že můžeme vytvářet své vlastní objekty, vymykající se našemu pojetí prostoru: například třírozměrné rotující komplexy, nadané citem, významem a plně proměnlivého světla a barevných odstínů. Takový zážitek vám umožní cítit se opět jako dítě a hrajete si s barevnými kostkami, stáváte se Eónem.

Toto všechno jsem zažil dvacet vteřin poté, co jsem jednoho zvláštního dne roku 1966 vykoupil DMT. Otrásl to se mnou. Do té doby jsem si myslel, že všechny mé ontologické kategorie zůstaly nedotčeny. Měl jsem už předchozí zkušenost s LSD, ovšem tohle mě zasáhlo jako blesk z čistého nebe. Po návratu do reality jsem prohlásil (a řekl jsem to ještě mnohokrát): „Tomu nemohu uvěřit; to není možné, to je naprosto nemožné.“ Zároveň se mi ale dostalo přímého hlubšího poznání, *gnosis*, dosvědčujícího, že přímo tady a teď, jen o jedinou kvantovou jednotku dál, se rozkládá ohromný vesmír aktivní, nadlidské, hyperprostorové a naprosto odlišné inteligence. Nazývám ji Logos, ale nijak ji už dále nehodnotím. Pouze se neustále snažím s ní vést

dialog a ptám se: „No tak, kdo vlastně jsi? Jsi nějaký druh difuzního vědomí, které je součástí zemského ekosystému? Jsi bůh nebo mimozemšťan? Ukaž mi, co víš.“

Psilocybinové houby také člověka uvádějí do světa tryptaminového hyperkontinua. Psilocybin je samozřejmě psychoaktivním tryptaminem. Houby překypují odpověďmi na otázky, vyvolané jejich vlastní přítomností. Skutečné dějiny naší galaxie za posledních čtyř a půl miliardy let jsou vůči tomu pouhou trivialitou. Člověk se tu může stát svědkem obrazů z kosmologické historie. Takové zážitky samozřejmě volají po nezávislém posouzení — každopádně jsem se právě tím nějaký čas zabýval. Ale jak jsem se postupně seznamoval s epistemologickými východisky moderní vědy, pomalu jsem zjišťoval, že struktura západního intelektuálního bohatství je v samých základech tak křehká, že prokazatelně nikdo nic neví s jistotou. Tehdy jsem se proto odhodlal mluvit daleko otevřeněji o svých zážitcích. Jsou to zkušenosti, tedy základní data každé bytosti. Ten rozměr není nijak vzdálený, a přesto je tak neuvěřitelně bizarní, že zpochybňuje všechny dosavadní předpoklady o vývoji lidstva.

Psilocybinové houby mají stejné účinky jako DMT s tím rozdílem, že celá seance nabíhá zhruba hodinu a pokračuje pak několik dalších hodin. Dochází zde ke stejné konfrontaci s odlišnou inteligencí a setkání s neuvěřitelně bizarními mimojazykovými informačními komplexy. Tyto zážitky velmi silně poukazují na jistou latentní schopnost lidského těla/mozku, jež ještě čeká na své objevení. Jakmile ovšem dojde k tomuto objevu, ukáže se tento jev tak samozřejmým, že se okamžitě stane součástí hlavního proudu kulturního vývoje lidstva. Zdá se mi, že buďto je náš jazyk pouhým stínem této schopnosti, anebo se tato schopnost stane dalším vývojovým stupněm jazyka. Možná lidský jazyk existuje jen proto, abychom mohli obsah sdělení vnímat v trojrozměrném prostoru. Pokud lze toto omezení překonat pomocí DMT, pak to znamená, že této schopnosti mohou za určitých podmínek lidské bytosti dosáhnout. Představme si, že se

takovému talentu dostane deset tisíc let pozemského času a intenzivní společenské podpory. Pochybuje snad někdo, že se z něj nevyvine stejná kulturní konvence, jakými dnes jsou matematika nebo jazyk?

Přirozeným důsledkem setkání odlišné inteligence s organizovaným intelektem je na druhé straně vznik mnoha teorií. Já tu svou předestřel v knížce *Psilocybe: The Magic Mushroom Grower's Guide (Psilocybin: Průvodce pěstitele magických hub)*. Píšu v ní, že podle mého názoru jsou houby svou podstatou mimozemského původu. Límcovka kubánská (*Stropharia cubensis*) je druh houby, která se nevyvíjela na zemském povrchu. V průběhu houbového transu jsem byl seznámen s tím, že jakmile se nějaká kultura dokonale obeznámí se svou genetickou informací, přemění sebe sama v zájmu sebezáchovy. *Stropharia cubensis* vytváří na povrchu planety spleť podhoubí, zatímco k šíření po galaxii užívá strategického rozptylu spor. A tak přestože si nejsem jist, do jaké míry jste obeznámeni s Bellovým principem nelokality, zdá se, že odlišná inteligence na té druhé straně ovládá obrovskou masu informací nashromážděnou v průběhu dějin galaxie. Ono/oni nám sdělují, že na tom není nic neobvyklého, že lidské pojetí organizované inteligence a šíření života v galaxii je beznadějně sebestředné. Galaxie je prý organizovaným společenstvím po miliardy let. Život se rozvíjí tolika různými chemickými cestami, za tak rozdílných teplot a tlaků, že hledání mimozemšťana, který se usadí proti vám a pustí se do konverzace, je předem ztracený podnik. Největším problémem při hledání mimozemšťanů je totiž schopnost je vůbec nějak rozpoznat. Čas je tak bezbřehý a vývojové strategie a prostředí tak různorodé, že je těžké vůbec zaregistrovat, zda k tomu kontaktu došlo. Druh *Stropharia cubensis* je, pokud člověk může věřit tomu, co mu houby prozradily v jedné ze svých nálad, symbiont, jenž touží po ještě těsnější symbióze s lidským druhem. Symbiotického svazku s lidskou společností dosáhl už v pradávných dobách, kdy se spojil s domácím dobytkem a jeho prostřednictvím

pak i s lidskými kočovnými. Stejně jako rostliny se muži, ženy i jejich dobytek vyvíjeli a do této lidské rodiny se houbám podařilo včlenit, takže kamkoli se vydají lidské geny, půjdou tam s nimi i geny všech ostatních.

Klasické mexické houbové kultury však byly zničeny příchodem španělských dobyvatelů. Františkáni se domnívali, že mají na theofagii, tj. pojídání těla Páně, absolutní monopol. A tu v Novém světě najednou narazili na divochy, kteří nazývali houby *teonanācatl*, maso bohů. Dali se tedy do práce a inkvizice dokázala během pár let vyhnat staré náboženství do hor. V Oaxace pak přežívalo v několika málo vesničkách, v nichž v 50. letech 20. století tento kult znovu objevili Valentina a Gordon Wassonovi.

A ještě jedna metafora. Člověk musí tato sdělení vyvažovat. Možná to teď bude znít, jako bych přece jen nepokládal houby za mimozemské bytosti. Ale já jsem naopak nedávno dospěl k ještě odvážnějšímu pohledu na věc: že současná kultura nám naši vlastní duši odcizila do té míry, že k ní přistupujeme jako k něčemu z jiné planety. Tou nejodcizenější věcí v celém vesmíru je pro nás vlastní lidská duše. Všichni budou dál čekat, kdy na zemi přistanou mimozemšťani hollywoodského střihu, a trans vyvolaný DMT zůstane nadále jen jakousi podivností a horoucím příslibem informací důležitých pro budoucnost lidstva. Taková je to, prosím, síla. Lidská nevědomost zahнала houbový kult do podzemí; stejná nevědomost v dávných dobách vypálila knihovny helénského světa, rozprášila starobylé nauky, zničila hvězdopravecké a astrologické přístroje a zařízení, to vše výsledky několikasetletého vývoje. Tou nevědomostí mám na mysli linii helénské, křesťanské a židovské tradice. Dědicové této tradice budují úspěchy mechanistického světa. Oni uskutečňují alchymistické sny 15. a 16., ale i 20. století: přeměnu prvků a objev genové transplantace. Ovšem poté, co dobyli Nový svět a uvrhli jeho obyvatele do kulturního úpadku a izolace, narazili nepřipraveni na tělo Osirise — transformovanou podobu Eróta — v mexických horách, kam

se Erós ukryl při vpádu Krista. A tím, že tenkrát objevili houby, vypustili je nekontrolovaně do světa.

Phillip K. Dick v jednom ze svých posledních románů nazvaném *Valis* rozebírá otázku dlouhodobé hibernace Logu. Tato bytost, sestávající z číré informace, byla kolem roku 370 n. l. pohřbena do země v místě dnes zvaném Nag Hammádí spolu s knihovnou z Chénoboskia. Jako statická informace tam existovala až do roku 1947, kdy texty byly přeloženy a publikovány. Jakmile se informace dostala do mysli lidí, symbiont ožil, protože Dick si ho představoval, stejně jako je tomu u houbového vědomí, jako věc vytvořenou z číré informace. Houbové vědomí je vědomí Jiného v hyperprostoru čili ve snech a v psilocybinovém transu, v kvantovém základu bytí, v budoucnosti lidské rasy a po smrti. Všechny tyto stavy, pokládané dosud za něco tak tajuplného a odděleného, je možné chápat jako součást jediného kontinua. Historie lidstva je pouhá kapka v moři zvící deseti patnácti tisíc let od kočovnictví k létajícím talířům. Doufejme jen, že nedojde k tak radikálnímu poškození obalu Země, že se zrození Logu neuskuteční. Zůstali bychom pak navždy zvířecími zajatci hmoty.

Historie je šokovou vlnou eschatologie. Na konci času něco existuje, vrhá to obří stín na dějiny lidstva a strhává to k sobě všechny příslušníky lidské rasy. Všechny války i veškeré filosofické systémy, znásilnění, plenění, stěhování národů, města i jednotlivé civilizace — to vše zabírá jen mikrosekundu geologického, planetárního a galaktického času, jakmile opice zareagují na symbiont, existující v jejich prostředí a zásobující lidstvo informacemi o daleko rozsáhlejší časovém plánu. Nepatřím k těm, kdo by chtěli chápat vše, co jsme kdy dokázali, jen jako dárek od přátelských cizinců z jiných sfér — pevně doufám, že zde popisují něco mnohem hlubšího. Náš nervový systém se rozvíjí na stále vyšší úrovni, a díky tomu si stále víc a hlouběji uvědomujeme svou vlastní situaci. A naše skutečná situace je taková, že dlíme v organismu, v organizované aktivní inteligenci na

galaktické úrovni. Věda a matematika mohou být kulturně omezeny. Nemůžeme se to však s jistotou dozvědět, protože jsme se zatím nikdy nesetkali s matematikou či kulturou z odlišné dimenze s výjimkou okultní sféry, což je ovšem pro strážce vědecké pravdy zcela nepřijatelný pramen argumentů. Obsahy šamanských zkušeností a rostlinami vyvolaných extází jsou pro ně nepřijatelné, přestože jsou zdrojem novosti a ostrším, jímž se nové poznání zařezává do plánu bytí.

Na chvíli se nad tím zastavme: co z nás bude, pokud se lidská mysl v blízké budoucnosti náhle ve velké míře neobohatí? Budoucnost musí být nutně psychedelická, neboť budoucnost jednoznačně patří rozvoji naší mysli. Dnes se teprve začínáme dotýkat ovládacího panelu mysli. Pevně věřím, že jakmile se nám jednou podaří udělat rozhodující krok k jejímu pochopení, objevíme její přizpůsobivost, proměnlivost i její nekonečnou podstatu, a díky tomu ji osvobodíme od opice v nás. V mé vizi konečné budoucnosti lidstva dokážeme ztělesnit duši a produševnit tělo, takže zevní duše bude jakousi supravodivou optickou čočkou mimojazykové hmoty generované tělem každého z nás v osovém okamžiku našeho psychedelického bar micva. Od tohoto okamžiku se staneme nadále věčnou a neohraničenou součástí pevné matrix mimojazykových optických čoček, v něž jsme se proměnili. Obraz našeho těla bude existovat ve formě holografické vlnové entity. Každý z nás bude hráčem na vinici Páně a žít věčným životem na Elysejských polích.

Naši planetu obývaly i jiné inteligentní opice. Vyhladili jsme je, a tím jsme se stali jedinečnými díky svým jazykům, tj. sebe sama replikujícím informačním systémům, jež mají obdobné funkce jako DNA: schopnost učit se, kódovat, formovat, zaznamenávat, přezkušovat, opakovaně testovat, vytvářet kód anulující funkce DNA. Na této planetě je však jazyk zatím velmi nedokonalý nástroj, jenž by časem měl získat kvalitativně zcela jiné vlastnosti. Ať už je ale jazyk čímkoli, v současné době je naší součástí, prochází námi

a opouští oblast naší kontroly směrem do noosféry, kterou jsme se sami obklopili.

Tryptaminový stav se v jednom ohledu zdá být nadčasový. Obsahuje v sobě budoucnost. Je jakoby uskutečněním Platónovy metafory — čas je pohybujícím se obrazem věčnosti. Tryptaminová extáze je vystoupením z pohybujícího se obrazu do věčnosti, věčnosti současného okamžiku, *nunc stans* Tomáše Akvinského. Ze zorného úhlu věčnosti celá historie lidstva zjevně směřuje k tomuto kulminačnímu bodu. Zvyšující se rychlost je patrná všude kolem nás: oheň byl objeven před několika miliony let, jazyk pravděpodobně zhruba před pětaticeti tisíci let, míry před pěti tisíci let, Galileo žil před čtyřmi sty lety, dnes Watson s Crickem a DNA. Velmi snadno můžeme pozorovat, že všechno je taženo jakousi silou do jednoho bodu. Na druhé straně popis vesmíru, který nám předkládají naši fyzici — že existoval miliardy let v minulosti a další miliardy roků bude trvat v budoucnosti —, je dualistický koncept, induktivní projekce, která se ukazuje jako velmi nepromyšlená záležitost, pokud ji aplikujeme na podstatu vědomí a jazyka. Vědomí je schopno zrušit stavový vektor a zapříčinit tak, že se bytost ocitne uprostřed procesu, který Alfred North Whitehead označuje jako „formalizace aktuálně probíhajícího děje“. A jsme na počátku porozumění ústřednímu významu existence lidských bytostí. Západní společnost už pět set let vypouští zásadní decentralizační mlhu dovozujíc, že Země není středem vesmíru a Bůh nemiluje člověka. Odsunuli jsme sami sebe na okraj galaxie, přestože faktem zůstává, že mozková kůra člověka je nejbohatěji organizovanou hmotou ve vesmíru a že nejnutnější a nejúžasnější zkušeností v celém kosmu je to, co prožíváte právě teď. Z jáství, schopného vnímat, je možno cokoli obrátit vnějším směrem. To je základní výchozí bod.

Vnímavé jáství vydává pod vlivem dotyčných halucinogenních rostlin informaci, která je totálně odlišná od čehokoli, co si v sobě neseme ze své minulosti, a přesto tyto rozměry existují. Na jisté úrovni není však tato informace

zase tak objevná, protože řada kulturních okruhů ji chápe už po celá tisíciletí. My, lidé moderní doby, jsme totiž tak groteskně odcizení a vzdálení tomu, oč se v životě opravdu jedná, že pro nás má taková informace hodnotu zjevení. Nejtěsněji se k Tajemství dokážeme bez psychedelik přiblížit, pokusíme-li se v jistém abstraktním smyslu pocítit sílu mýtu či rituálu. Takový druh porozumění je ovšem značně přeintektualizovaný a neuspokojivý.

Jak už jsem uvedl, jsem průzkumník, ne vědec. Kdybych byl jedinečný, ani jeden z mých závěrů by neměl žádný význam mimo kontext mé vlastní osoby. Mé zkušenosti, stejně jako vaše, jsou ovšem více nebo méně součástí lidského údělu. Někteří lidé mohou být lépe vybaveni pro takový druh výzkumu než druzí a zároveň může být nelehké dosáhnout kýžených stavů, ale proto ještě nejsou o nic méně součástí obecného lidského údělu. Existují vodítka k pochopení toho, že tato mimoprostorová místa existují. Pokud je umění nositelem obrazů z Jiného, putujících od Logu do našeho světa — vtahováním myšlenek do pozemské hmoty —, proč tedy v dějinách umění lidstva prakticky nenarazíme na projevy toho, co psychedelictí cestovatelé tak naplno zažívají? Možná že UFO jsou ústředním motivem, jemuž musíme porozumět, abychom pronikli do reality tady a teď. Jsme odcizení, tak odcizení, že naše já musí sebe sama přestrojít do podoby mimozemšťana, aby nás nevyděsilo doslova bizarními rozměry, které v sobě zahrnuje. Pokud se naučíme milovat i to, co je odlišné, budeme s to započít léčbu psychické diskontinuity, která nás sužuje minimálně od 16. století a možná déle.

Mé poselství zní: Kouzlo ožívá v hyperprostoru. Nemusíte mi nezbytně věřit, stačí, když si vytvoříte vztah k halucinogenním rostlinám. Opravdové poznání, *gnosis*, ve skutečnosti pochází z rostlin. Je celkem jasné, že člověk komunikující s rostlinou zachází s integrovanou bytostí, ovšem u výtvorů zrozených v démonickém umělém světě laboratoří je na místě nejvyšší opatrnost. DMT je endogenní halucino-

gen. V malém množství je přítomen v lidském mozku. Je rovněž důležité, že psilocybin je chemicky 4-fosforyloxy-N, N-dimethyltryptamin a že serotonin, hlavní neurotransmiter v lidském mozku, který lze nalézt ve všem živém a v největší koncentraci v lidských bytostech, je psilocybinu strukturálně blízký 5-hydroxy-tryptamin. Samotná skutečnost, že nástup DMT je tak bleskový (zážitek se dostavuje do pětačtyřiceti vteřin a trvá pět minut), svědčí o tom, že mozek se cítí s touto látkou velmi pohodlně. Na druhé straně například halucino-geny jako LSD jsou v těle po určitou dobu zadržovány. Rád bych na tomto místě učinil varovnou poznámku.

Vždycky se cítím nesvůj, když vyzývám lidi, aby si má pozorování ověřili, protože podmínkou sine qua non je zde halucinogenní rostlina. Experimentátoři by pochopitelně měli být velmi opatrní. Člověk se musí na takový zážitek postupně připravovat. Ocitne se totiž v bizarních rozměrech výjimečné síly a krásy a nelze stanovit žádný návod, jenž by zabránil totálnímu ohromení. V takové situaci je třeba se pohybovat opatrně, důkladně rozvažovat co a jak a vždy se snažit mapovat linii podobných zkušeností zpátky v dějinách v souvislosti s filosofickými a náboženskými úspěchy lidstva. Všechny tyto látky jsou potenciálně nebezpečné a všechny mohou, v určitém množství či za opakového užívání, přinášet jisté riziko. Prvním místem, kam jít, zajímáme-li se o novou substanci, by proto měla být knihovna.

Potřebujeme veškeré dostupné informace, abychom se jimi mohli řídit při pohybu rozměry, které jsou pro nás naprosto cizí a neznámé. Pobýval jsem v Konáraku a navštívil jsem Bubanešvar. Obeznamil jsem se s indickou ikonografií a dlouho sbírám tibetské thangky. Našel jsem například styčné body mezi svými zážitky s LSD a ikonografií mahájánového buddhismu. Po pravdě řečeno, k nápadu sbírat mahájánové umění mě přivedly právě mé zážitky s LSD. Naprosto mě ale ohromila naprostá nepřítomnost jakéhokoli motivu ze seancí s DMT. Nejsou tam a nenaleznete je ani v jakékoli mně známé tradici.

Jorge Luis Borges napsal velmi zajímavou povídku *Sekta ptáka Fénixe*. Dovolte mi část ocitovat. Borges začíná: „Neexistuje jediná skupina lidí, v níž bychom nenašli členy této sekty. Je také pravda, že neexistuje trest či pronásledování, jímž by neprošli a netrpěli.“ Poté pokračuje:

Jejich rituál je jedinou náboženskou praxí, již členové sekty provádějí. Tento obřad jim vyjevuje Tajemství. Toto tajemství... se přenáší z generace na generaci. Samotná tato činnost je poměrně triviální, pomíjívá a nevyžaduje žádný návod. Tajemství je posvátné a zároveň jaksi neuchopitelné. Jeho zjevení je prchavé a adept o něm nehovoří. Neexistují vhodná slova, jimiž by bylo možné Tajemství pojmenovat. Rozumí se ale, že veškerá slova je označují či na ně alespoň nepřímo poukazují.

Borges nikdy výslovně neprozradil, co toto Tajemství je, ale pokud znáte jinou jeho povídku nazvanou *Alef*, stačí si je spojit a zjistíte, že Alef je prožitkem Tajemství uctívaného Fénixovým kultem.

Když nám v Amazonii houba odhalovala různé informace a pověřovala nás vykonáním různých činů, ptali jsme se: „Proč? Proč máme my být vyslanci mimozemských bytostí v lidské kultuře?“ Odpověď zněla: „Protože jste nevěřili ničemu. Protože jste nikdy nepropůjčili svou víru někomu jinému.“ Sekta uctívačů Fénixe, kult založený na tomto zážitku, je pravděpodobně stará celá tisíciletí, ale jí zprostředkované vědění zatím nebylo vyjeveno tak, aby se dostalo do historických análů. Prehistorickému užívání extatických rostlin na naší planetě zatím nikdo pořádně nerozumí. Až donedávna jsme si mysleli, že psilocybinové houby byly užívány výhradně v horách středního Mexika. Neexistují žádné doklady o nějakém dávném užívání druhu *Stropharia cubensis*, obsahujícího psilocybin, v šamanských rituálech kdekoli jinde na světě. DMT se užívá v Amazonii celé tisíce let, ovšem ve zcela primitivních kulturách — obvykle kočovných lovecko-sběračských komunitách.

DMT obklopuje jakýsi „efekt černé díry“, což mě vyvádí z míry. Jak jistě víte, černá díra způsobuje tak intenzivní zakřivení prostoru, že ji nemůže opustit žádné záření. Jelikož ji neopouští žádný signál, nemůže ji opustit ani žádná informace. Nechme stranou otázku, jestli tato teorie skutečně platí v případech rotujících černých děr, a podívejme se na to jen jako na metaforu. Metaforicky vzato, DMT je jako intelektuální černá díra v tom smyslu, že pro neznalé je velmi těžké porozumět člověku, jenž mluví o zážitku s touto látkou. Prostě to nejde vyjádřit. Čím víc se tuto zkušenost člověk snaží postihnout, tím méně ostatní chápou, o čem je řeč. Myslím, že právě z tohoto důvodu — dovolte mi na okamžik srovnat tyto dva jevy — lidé po dosažení osvícení mohou pouze mlčet. Nemluví, protože jim nemůžeme rozumět. Nejsem si jistý, proč vlastně vědci neprozkoumali fenomén tryptaminové extáze, proč nevzrušil hledače ani kohokoli jiného, ale doporučuji ho vaší pozornosti.

Tragédie naší kulturní situace tkví v tom, že nemáme žádnou šamanskou tradici. Šamanismus nestaví na rituálech, nýbrž sestává především z různých, po tisíciletí propracovaných technik, umožňujících, byť asi ne každému, zkoumat tyto oblasti. Lidé, kteří však mají tyto dispozice, jsou vyhledáni a podporováni.

V archaických společenstvích, v nichž šamanismus představoval prosperující instituci, byly znaky šamana snadno rozpoznatelné: byla to zvláštnost či výjimečnost individua. Častým poznávacím znakem je u společenství, neznalých písma, epilepsie či přežití nějaké neobvyklé životní zkoušky překvapivým způsobem. Například o lidech, kteří přežijí úder blesku, se všeobecně soudí, že mohou být vynikajícími šamany. Lidé, kteří téměř zemrou na nějakou chorobu a dlouhé týdny bojují o život ve stavu blízském smrti, se těší obecnému přesvědčení, že mají silnou duši. U šamanských učňů jsou jisté známky vnitřní síly či hypersenzitivity nezbytnou podmínkou. Při cestách po světě, na nichž jsem se setkával s různými šamany, jsem u nich

zjistil jedno výrazné poznávací znamení — jejich výjimečnou vyrovnanost a vyváženost. Obvykle je šaman intelektuál, stranící se společnosti. Dobrý šaman ví přesně, kdo jste, a říká: „Hele, támhle je někdo, s kým si můžu popovídat.“ Antropologická literatura sice šamany zásadně prezentuje jako jedince s obzorem omezeným vlastní kulturou, ovšem jakmile je jednou poznáte, zjistíte, že mají vždy velice přesnou představu o tom, co dělají. Jsou to skuteční fenomenologové našeho světa, ovládají perfektně farmakochemii, přestože dotyčná energetická pole nazývají „duchy“. Slýcháme slovo „duchové“ v matoucích a nevědomých souvislostech, které jsou možná ještě daleko horší než totální nepochopení. Šaman mluví o „duchovi“ stejným způsobem, jakým by asi kvantový fyzik mluvil o „kouzlu“; je to pouhá technická metafora pro velmi komplikovaný koncept.

Je možné, že existují šamanské rodové linie, přinejmenším v případech šamanů, užívajících halucinogenní látky, neboť jejich nadání je do jisté míry dáno počtem aktivních receptorů v mozku umožňujících zmíněné zážitky. Někteří z nich tvrdí, že jim podobné zkušenosti přicházejí i spontánně, ale nedostatek důkazů pro takové tvrzení mě prozatím ponechává chladným. Mě totiž zajímá jedině: „Co mi můžete ukázat?“

Tuto otázku kladu pokaždé, ale nakonec až v Amazonii mi informátoři řekli: „Co kdybychom tak vzali mačety, šli o kilometr dál, vzali nějaké liány a uvařili je. Pak uvidíš sám, co ti můžeme ukázat.“

Nalijme si čistého vína. Lidé ve společenstvích, o nichž tu mluvím, umírají velmi často a z nejrůznějších příčin. Smrt je v těch krajích daleko běžnější než u nás. Lidé, kteří mají epilepsii a neumřou, jsou přivedeni k šamanovi a dostane se jim výcviku v dýchání, užívání rostlin a dalších věcech — ve skutečnosti vlastně nevíme takřka nic o tom, co všechno se v takovém případě děje. Tyto tajné informační systémy zatím nebyly nijak zvlášť prozkoumány. Šamanismus v tradičních společnostech není příliš příjemný úřad. Obvykle není

možné, aby šamani disponovali nějakou politickou mocí, protože jsou posvátní. Šaman sice sedává při zasedáních rady starších po boku náčelníka, ovšem po ukončení zasedání se vrací do své chatrče na konci vesnice. Šamani žijí na okraji komunity ve všech aspektech společenského života a lidé je volají pouze v případě krize, tj. pokud je někdo fyzicky či psychicky nemocen nebo umírá, dojde-li k manželské hádce, krádeži anebo je-li třeba předpovědět počasí.

My již nežijeme v takové společnosti, takže když zkoumám zmíněné účinky určitých rostlin a poukazuji na ně, upozorňuji na to jako na fenomén. Nevím, co si s tímto jevem počít, ale cítím, že jeho potenciál je obrovský. Můj přístup je pokaždé jednoduše výzkumnický a baconovský: pouhé mapování terénu a sběr údajů.

Rovněž tibetanista Herbert Guenther hovoří o lidské jedinečnosti a prohlašuje, že člověk musí tuto jedinečnost naplnit. V jistých záležitostech jsme zcela naivní a vůbec nechápeme roli jazyka a bytí jakožto prvotních předpokladů zkušenosti. K čemu nám pak jsou teorie o fungování vesmíru, pokud je to jen řada tenzorových rovnic, kterým sice můžeme i rozumět, ale které ani zdaleka nemají nic společného se skutečnou zkušeností? Jediná intelektuální, noetická či duchovní cesta, kterou stojí za to se vydat, je pouze ta, jejímž základem je osobní zkušenost.

Houby samy o sobě říkají, že jsou mimozemským organismem, neboť jen spory mohou přežít podmínky mezihvězdného prostoru. Jsou tmavě, velmi tmavě purpurové; tuto barvu musí mít, aby mohly absorbovat tmavý ultrafialový okraj barevného spektra. Obal spor tvoří jedna z nejtvrdších známých organických substancí, které známe, a její hustota elektronů se blíží kovu.

Je vůbec možné, aby se tyto houby vyvíjely někde mimo naši planetu? To o sobě tvrdí *Stropharia cubensis* sama. Zemské proudy mohou působit na spory zvnějšku. Spory jsou velmi lehké a Brownovým pohybem mohou vyvzlínat až na samotný okraj atmosféry planety. Někdy

později může jejich určitý malý počet vzájemným působením s energetickými částicemi uniknout do vesmíru. Chápejte, že tu mluvím o evoluční biologické strategii pro překonání galaktických vzdáleností bez technologie. Předpokládejme, že pouze jediná z miliard spor dokáže překonat mezihvězdný prostor v průběhu velmi dlouhých časových období. Galaxie má rozměr zhruba sto tisíc světelných let a pokud se v ní něco pohybuje alespoň jednou setinou rychlosti světla (žádný problém pro jakoukoli rozvinutější technologii), pak lze celou galaxii překonat za nějakých sto milionů let. Na naší planetě existuje život asi 1,8 miliardy roků, což je osmnáctkrát delší časové období. Pokud se tedy podíváme na galaxii v těchto časových dimenzích, je jasné, že vztlínání spor mezi hvězdami představuje naprosto vhodnou biologickou strategii. Může sice trvat několik milionů let, avšak podle stejného principu rostliny putují také pouští nebo přes oceán.

Neexistuje žádný fosilní nález hub starší než čtyřicet milionů let. Podle ortodoxního výkladu proto, že tělo hub je měkké, a díky tomu se špatně zachovává. Ale na druhé straně máme nálezy stejně měkkých červů a jiných mořských bezobratlých živočichů z jihoafrického rohovce staršího než jednu miliardu let.

Nevěřím bezvýhradně tomu, co mi houba říká, spíše mi jde o dialog, který spolu vedeme. Houba je velmi zvláštní bytost a má spoustu prapodivných názorů. Bavím ji stejným způsobem jako kteréhokoli jiného excentrického přítele. Říkám: „Fajn, tak tohle já si myslím.“ Když houba začne mluvit o tom, že pochází z kosmu, cítím dilema dítěte, které chce rozebrat rádio, aby zjistilo, zda jsou uvnitř malí mluvící človíčkové. Nedokážu poznat, jestli houba přichází z odlišné dimenze anebo zda je pouze technologickým artefaktem, který mi umožňuje slyšet jinou inteligenci, přestože je ve skutečnosti ode mne na světelné roky daleko a komunikuje pomocí nějakého druhu Bellova principu nelokality.

Houba hovoří o své pozici jasnou řečí. Říká: „Potřebuji nervový systém savce. Nemáš nějaký po ruce?“

4.

KAPITOLA

Poznámky pro konferenci ARUPA, 1984

Tato přednáška zazněla v Esalenském institutu na podzim 1984 při setkání Asociace pro zodpovědné užívání psychedelik, neformální skupiny psychologů, chemiků a terapeutů, kteří se v Esalenu pravidelně scházeli v letech 1983 až 1986 díky sponzorství zesnulého a všemi milovaného Richarda Price.

Byl jsem ohromen něčím, co nedávno vyprávěl Arthur Young. Kdosi mu přinesl jakýsi přístroj s prosbou, zda by jej neopravil. Arthur se zeptal, co by ten přístroj vlastně měl dělat. Majitel přístroje prohodil, že nemá nejmenší ponětí. Arthur konstatoval, že nechápe, proč si tedy myslí, že by ho on mohl umět opravit. Myslím, že současná situace v užívání psychedelik je totožná. Nesouhlasil jsem s uvedením výsledků svého zkoumání, lemovaného knižními publikacemi, na konferenci o průlomu v orthomolekulární léčbě neuróz. Nedomnívám se totiž, že by ve své podstatě spolu ty věci souvisely. Můj přístup je mnohem radikálnější, přelomovější a pravděpodobně i „techničtější“ než jejich. Myslím si, že jistý druh zvnitřnění objektivní reality je to, co se právě na poli psychedelik ode-

hrává, obzvlášť u tryptaminové skupiny. Později se k tomu ještě vrátím.

Když se mě ptají: „O čem sníte?“ nebo: „Jaká je vaše vize?“, odpovídám, že bych sem rád přitáhl zpátky pořádný kus jiné dimenze. A někdy mi to ani nepřijde jako vracení nějakého hmotného objemu, ale jen jako provrtání otvoru, kterým to sem prostě nateče. Nedávno jsem hovořil s Marilyn Fergusonovou, která řekla, že „psychedelika jsou okna.“ Odpověděl jsem jí na to: „Doufám, že to jsou dveře a že je dokážeme otevřít a projdeme jimi a budeme kráčet z místnosti do místnosti v jakémsi hyperprostorovém světě, jehož realita bude nade vši pochybnost.“

Platón prohlásil: „Kdyby Bůh neexistoval, museli bychom ho vytvořit.“ Kdyby neexistoval tento psychedelický, hyperprostorový svět, stvořili bychom ho pomocí počítačů a postupným propojováním člověka a stroje. Naštěstí tento svět existuje v celosvětově rozšířené tradici užívání psychedelických látek. Vážím si úsilí lidí, jako je Fritjof Capra, kteří se snaží postihnout podstatu vědomí termíny kvantové fyziky, ale já sám jsem přesvědčen, že základním výchozím bodem našeho zkoumání je fakt, že o podstatě reality ve skutečnosti nevíme zhora nic. Proto ani neumíme uspokojivě definovat „mysl“, „bytost“ nebo „jáství“.

Jsme pravděpodobně stejně vzdáleni jakékoli bližší představě o objektivní pravdě jako kterákoli civilizace před námi. Pokládám představu o tom, že jsme potomky mravenčích lidí, kteří povstali z moči nebeského boha, jenž se naklonil ze své kánoe uprostřed sedmého vodopádu, aby si ulevil, za pravděpodobnější než teorii, že jsme důsledkem velkého třesku — okamžiku, kdy se celý vesmír zrodil z ničeho a bez jakéhokoli důvodu. Jde pouze o relativitu všech mytologií. Jsme na samém počátku snahy pochopit podstatu našeho bytí na světě. Proto bych si přál, abychom cítili víc vzrušení, přesvědčení nebo jiných emocí, které by nám pomohly zbořit vzájemné bariéry, abychom přestali být příslovečnými slepci obklopujícími slona, abychom dospěli

k určitému konsensu o tom, co tento rozměr bytí obsahuje a co znamená.

Včera se tu Stan Grof zmínil o termínu „psychoidní“. Jung tohle slovo vymyslel, když se pokoušel postihnout podstatu dynamiky nevědomí. Prohlašoval, že jej můžeme nalézt ve vnějším světě i uvnitř, že existuje tam i tady na principu jisté shody. Přesně tenhle rozměr umožňují zkoumat psychedelika: přechodné stavy mezi myšlenkou a hmotou. Přenos vědomí či prolétání vnějších a vnitřních událostí nabitě synchronicitou jsou jevy, jež lze těmito látkami opakovaně spouštět. To je nadmíru důležité.

Je třeba přiznat, že na historických procesech je něco toxického — že není v našich silách je jemně vyladit a zachránit se tak. Velmi působivá byla poznámka Fritjofa Capry, že věda si bude muset obléct nové šaty a teprve potom bude schopna adekvátně vykládat postupně se vyjevující podstatu reality. Zajímalo by mě, zda je tomu skutečně tak. Jednou z věcí, které s sebou psychedelika přinášejí a z nichž by šel kterýkoli fyzik, je zvláštní literární kvalita našeho života. Zjistíme, že jsme postavami v románu, postrkávanými a pronásledovanými nejrůznějšími „náhodnými“ silami, formujícími náš život. Takto vypadá odhalení faktoru synchronicity: jako byste přistihli vlastní mysl při výrobě reality.

Povídali jsme si s Frankem Barrem o románu *Finnegans Wake* (*Plačky nad Finneganem*) a přirovnávali jsme jej k fraktálu s tím, že fraktál je křivkou, která díky své komplexnosti částečně přesahuje do dalšího prostoru, jenž je jejím sebevyjádřením ve vesmíru. *Finnegans Wake* jsou knihou, která se v jistém smyslu pokouší vniknout do světa a zároveň být jakýmsi autonomním systémem událostí. Domnívám se, že psychedelika ukazují, že tohoto vzájemného prolínání mezi jednoduchým světem trojrozměrného zážitku a těmito prostory vyšších dimenzí lze dosáhnout. Psychedelika nám předestírají zlomek takového prostoru, a tím nám poskytují určitou možnost kontemplativního vstupu do hyperprostoru.

Můj bratr Dennis McKenna vyjádřil ve své přednášce názor, že lidstvo vzniklo vzájemným ovlivňováním rostlin a primátů. Vezměte si například cukr, tabák, kávu, alkohol, opium či psychedelika, sloužící v průběhu lidských dějin jako zprostředkující činitel. Vnímám to jako stále pokračující proces, jenž byl na povrchu zeměkoule přerušen pouze v Evropě někdy před zhruba patnácti sty lety.

Překvapila mě diskuse, zda psychedelika mohou z člověka udělat dobrého občana. Trvám na svém názoru, že tyto látky nejsou ilegální proto, že by někomu snad vadilo, že máte nějaké vize. Potíž je především v tom, že obsahují informace, jež vrhají problematizující stín na samou podstatu reality. Nevyhnutelně zpochybňují její soudržnost už jen tím, že poukazují na existenci sousední reality, probíhající s odlišnou dynamikou. Myslím, že jsou zákonitou příčinou vzniku intelektuálního disentu, a proto se i takzvaně demokraticky uspořádaná společnost s jejich existencí tak těžko vyrovnává.

Snažím se tu říci, že tryptaminy rostlinného původu jsou zcela výjimečná věc, odlišná i od jiných typů psychedelik. Dějiny užívání psychedelických látek zatěžuje určitý problém: v jistém okamžiku se objevilo LSD a vyvolalo značný společenský neklid. Do této oblasti směřoval rozsáhlý výzkum. Ostatní halucinogeny, psilocybin, DMT aj., byly pokládány za podobné substance, pouze užívané ve větších dávkách, aby vyvolaly obdobné účinky. V oficiálních textech byly proto zahrnovány do stejné skupiny. Ve skutečnosti tryptaminy působí velmi odlišně od LSD, téměř do té míry, že by možná bylo vhodné rozdělit slovo „psychedelický“ na dvě části, aby se postihl ontologický rozdíl mezi tryptaminy a ostatními posuzovanými substancemi.

Albert Hofmann: Zahrnujete psilocybin mezi tryptaminy?

TM: Ano, určitě.

AH: Takže spatřujete velké rozdíly mezi LSD a psilocybinem?

TM: Jistě. Myslím ale, že LSD není příliš vizionářským halucinogenem. Pro vizuální centra mozkové kůry je především psilocybin fantasticky výkonným generátorem vizuálních halucinací. Řekl bych, že vizuální halucinace jsou pro většinu lidí daleko přístupnější prostřednictvím psilocybinu. Ale kvalitou, která tyto dvě látky nejvýrazněji odlišuje — mluvil jste o tom krátce v Santa Barbaře —, je fakt, že tryptaminy jsou nadány schopností probouzet různé vize. Zdá se, že se v nich nachází cosi Jiného podobného Logu neboli odlišná dimenze, kterou není jednoduché připodobnit k některým složkám naší psychiky. A je živá, zvláštní a prosycená odlišností a osobitostí, která v LSD vůbec není přítomna. Myslíte, že tomu tak skutečně je?

AH: Ano, ale jsem přesvědčen, že mezi psilocybinem a tryptaminy je rozdíl. Psilocybin se užívá orálně, ostatní tryptaminy je třeba kouřit.

TM: *Ayahuasca* se požívá ústy. Při kvalitním, silném zážitku s *ayahuasca* se asi po hodině a dvaceti minutách pomalu dostanete do míst, jež jsou k nerozeznání od vjemů provázejících kouření DMT. Stejně je to i s psilocybinem, při dávce třicet miligramů zhruba po osmdesáti minutách. Je známo, že psilocybin se neodbourává na DMT, ale že DMT je v *ayahuasce* přítomno jako čistá látka. Je zajímavé, že tryptaminy, nejhojnější halucinogeny v organické přírodě, jsou zároveň vědecky nejméně zkoumány. Jsem přesvědčen, že důvodem je odmítavý postoj k faktu, že tato zvláštní a odlišná dimenze vůbec existuje. Sasha Shulgin popisuje DMT jako něco „temného“. Ano, přesně tak to označil. Často užívanou charakteristikou je také přívlastek „démonický“. Přitom si myslím, že vůbec není jasné, co to vlastně znamená. Jung neustále mluvil o „démonech“ a spojoval tyto

„démony“ se zemí. Chápu to tedy tak, že mluvil o mexických démonech země.

Lidé jsou obecně velmi zdrženliví co se hub týče a přistupují k nim značně zdráhavě. Tryptaminy se díky tomu řadí k nejméně zneužívaným látkám, protože i zapálení nadšenci se na tomto poli pohybují hodně opatrně.

Důvodem je pochopitelně onen prapodivný charakter tohoto zážitku. Patří k němu vstup do mimolidské dimenze nezávislé na egu, dimenze, která je nezměrná. Nejedná se tu o zlepšení našich osobních introspektivních procesů. Při nízkých dávkách, jen tak na překonání prahu, se nám všechna psychedelika jeví jako víceméně totožná. Při zvýšení dávek, a to stále ještě v míře farmakologicky bezpečné, se objeví rozdíly. Jsme svědky zcela neobvyklých fenoménů, včetně synestezie a tvorby třírozměrných jazyků. V této situaci pak použitím hlasu můžeme tvořit třírozměrné barevné modalitty s lingvistickým obsahem. Tento viditelný jazyk může vnímat i partner, je-li ve stejném stavu. Zdá se tedy, že řeč má i svůj další skrytý potenciál, jenž jen vzácně vychází najevo. Robert Graves píše o *ursprach* — prvotním jazyce poezie, jehož ovládnutím člověk získá i jeho sílu. A Hans Jonas hovoří o dokonalejší formě Logu, jež není určena uším, ale očím.

Věřím proto, že výzkum psychedelik není ani zdaleka jen okrajovou historickou záležitostí. Psychedelické látky nejsou žádným převratným objevem přednostně zaměřeným na neurotiky či mentálně nemocné jedince. Je to doslova „nový svět“. V hlubinách hyperprostoru byla totiž spatřena nová země. Před sebou teď máme tak čtyři pět staletí výzkumu, neboť v psychedelickém prolínání člověka a stroje jsou ukryty obrovské možnosti pro naši představivost. Můžeme dokonce nabýt pocitu, že právě toto je smysl lidských dějin: snatek fantazie a schopností, schopný zplodit novou civilizaci, vystavěnou na pevných základech psychedelického zážitku.

Vzniká jistý dojem, možná dokonce i obava, že my (skupina lidí, sdílejících tuto zkušenost) budeme usilovat

o změnu politického klimatu, která by umožnila hlubší průzkum tohoto fenoménu a rovněž o těchto záležitostech svobodně a veřejně hovořit. Obecně vzato s tím souhlasím, ale nehodlám do toho investovat příliš energie. V minulosti se intenzívně klinicky experimentovalo s LSD. Jeden z řečníků zde hovořil o údajích z osmi tisíc požití LSD. Věřím, že se tak zjistilo vše, čeho bylo možné touto cestou dosáhnout, nebo že se alespoň nahlédlo pod pokličku.

Namísto horizontálního šíření těchto myšlenek mi přijde daleko zajímavější vertikální posílení tohoto vědomí, a to hlavně tím, že zkušení experimentátoři si budou brát víc psychedelik, různé druhy a ve větších dávkách. Bitevním polem tohoto výzkumu je totiž pouze naše jáství. Je proto třeba vést deníky a zaznamenávat zážitky, vytvářet jakousi databanku, aby společná témata bylo možné sledovat objemnými soubory uspořádaných hlášení. Jinými slovy, spíše komunitu posílit než rozšířit.

Věřím, že psychedelický zážitek byl světélkem na počátku dějin. Že to je doopravdy *ta pravá věc*. A že jsme dnes dosáhli potřebné úrovně analytického vzdělání, abychom dokázali rozpoznat onu sílu, která popostrčila zvřecí mozek na lidskou úroveň. A jakmile je jednou uveden do pohybu, tento proces nemá konce. Vypadá to, jako by rostlinné halucinogeny byly ve skutečnosti exohormony, chemickými látkami nesoucími informace, jež Gaia šíří ve snaze kontrolovat historický vývoj jednoho živočišného druhu, jakéhosi katalyzátoru, jenž byl vybrán, aby uskutečnil přeměnu dějů na celé planetě. To, že se právě teď dozvídáme něco více o své vlastní minulosti, není jen zásluhou zkoumání kořenů našeho poznání. To samé lze říci i o práci Alberta Hofmanna, neboť jeho odhalení obsahu eleusinských mystérií může mít mnohem dalekosáhlejší význam než samotný objev LSD. Eleusina je kostlivec schovaný v naší skříni. V oblasti výzkumu původu lidstva a původu náboženství je takových kostlivců ve skříni více. Dovolím si tvrdit, že jsou jimi právě rostlinná

psychedelika. Pokud budeme schopni si to uvědomit, máme šanci pochopit kontury budoucnosti lidstva.

Zařazení psychedelického zážitku není nic snadného. Vypadá to, že se jedná o svět nejméně stejně velký jako dosavadní hájemství pozemské přírody. Nelze jej zjednodušit na jungovské kolektivní nevědomí — pokladnici zkušeností veškerého lidstva — a ještě méně pak připomíná freudovskou představu zásobárny vzpomínek a zážitků jednotlivce. Zdá se, že to, co Jung a Freud pokládali za určitou část stavby lidské psychiky, vnímá šamanská tradice jako velmi blízkou, takřka sousední dimenzi, do níž je mysl schopna sama sebe promítnout a díky přizpůsobení se těmto novým vnitřním rozměrům ji zakusit jako realitu.

Cíl Williama Blakea, vypuštění lidského ducha do hájemství imaginace, se zdá být velmi rozumným kulturním cílem, jehož lze pravděpodobně dosáhnout pomocí uvážlivého dávkování kybernetiky a psychedelických substancí. Myslím, že se tato možnost blíží velmi rychle. Přestože výše zmíněná skupina lidí je v jistém smyslu výspou pokroku, překvapuje mě, jak krotce vystupujeme. Náš přístup k těmto tématům, naše chápání těchto zážitků i jejich výklad totiž jednoznačně ovlivňují způsob, jakým se pak celá věc bude šířit světem.

Otázkou například je, jakým způsobem můžeme budovat mosty do budoucnosti. Existuje asi pět nebo šest velmi žhavých nedořešených botanických záhad, které na různých místech světa čekají na své vyřešení. Jedná se o slibně zdokumentované drogy či šamanské přípravky, u nichž už došlo k identifikaci halucinogenů v rostlinách, užívaných při jejich výrobě. Pět let soustředěné práce lékařů, antropologů, etnobotaniků a experimentátorů by pravděpodobně zdvojnásobilo množství údajů, které zatím o rostlinných halucinogenech máme.

V minulosti se v laboratořích kladl důraz především na zkoumání látek strukturálně příbuzných již známým substancím. Ale dokonce ani k objevu substance 2CB, stavebně podobné DOM, by nedošlo, kdyby si někdo nevšiml, že

přírodní produkt myristicin má jisté psychoaktivní účinky. Celou skupinu MDMA proto můžeme vidět jako výsledek výzkumu molekuly myristicinu. Potřebujeme tedy vědět, zda se i v dosud neznámých skupinách sloučenin neskřývají halucinogeny, jež by mohly být impulsem k objevu nových látek v laboratorních podmínkách.

Nejprve vědci v oboru farmaceutické botaniky posílali lidi do lesů a džunglí, aby jim pomohli vytvořit sbírky. Následovala extrakce účinných látek, poté jejich analýza a nakonec se s rozvojem syntetické chemie stále víc a více zvyšoval počet uměle vyrobených látek založených na podobné struktuře a vlastnostech. Od té doby byl sice na tomto poli učiněn veliký kus práce, přesto však nedošlo k objevu žádné nové významné skupiny halucinogenů. Je proto třeba vykonat rozsáhlý celosvětový botanický výzkum, abychom mohli zdokumentovat halucinogeny, jejichž výskyt může být jen lokální a jejichž užívání postupně mizí nebo je ohrožuje obtížná dostupnost. Všechny tyto věci by nám měly pomoci pochopit, co to vlastně halucinogeny jsou a jaké je jejich místo v hierarchii přírody. Lze toho dosáhnout. A nikoli v kontextu péče o duševní zdraví.

Za italské renesance se společenský život točil kolem koření. Potřebovali spoustu koření, které dováželi převážně z Východu. „Koření“ je však velmi mnohoznačný termín. Pokud by se tedy psychedelika podařilo překlasifikovat na koření, vymanila by se z kontroly psychoterapeutů a psychiatrů a stala by se záležitostí šéfkuchařů. Od základu by se pak změnil celkový přístup k podávání psychedelických substancí, k prostředí a okolnostem jejich užívání i k cílům takových experimentů.

Myslím, že tento výzkum se ve všech svých ohledech zatím nachází v jakési době kamenné. Je třeba zvládnout enormní množství práce. Je to však vzrušující dobrodružství — a pro nás všechny je to rovněž ohromné privilegium, že můžeme být součástí počáteční fáze celého vývoje. Je těžké uvěřit, že pětadvacet let poté, co Leary vedl své bitvy

ve jménu LSD, se stále nacházíme jen v počáteční fázi, ale takový je skutečný stav věci: nikdo jiný na tom nemá zájem.

Ralph Metzner: Mohl bych to trochu okomentovat? Tvé myšlenky, stejně jako představa Alberta Hofmanna o úloze námelových alkaloidů v Eleusině, se propojují s teorií o ožiování starých bohů. Jedná se o různé rostliny, jež byly pokládány za posvátné, či přímo božské bytosti. Jsme-li doopravdy schopni identifikovat, co byla sóma, budeme schopni rozpoznat a znovu stvořit i původní zdroj duchovní energie, tkvící v pozadí indoevropské civilizace. Stejně tak pokud znovu objevíme a budeme schopni přijmout to, co lidé užívali v Eleusině, dobereme se základní hnací síly civilizace řecko-evropské, pro kterou to po dva tisíce let byl základní prostředek náboženského zážitku.

TM: Sóma je světlem na počátku i na konci dějin. Je to výchozí bod. Zdroj dějin. Historie je procesem, který vytvořila pro své vlastní účely. Nacházíme se v symbiotickém soužití s biologickým stvořením, které je jako nějaký bůh, protože je ve srovnání s námi nesrovnatelně rozvinutější, zcela odlišné a má k dispozici ohromující množství informací.

RM: Ještě kratičkou poznámku k sómě: ať už to bylo cokoli, proč to zmizelo? Dnes v Indii nenalezneme *Stropharii cubensis*, muchomůrku ani jakýkoli jiný halucinogen tohoto typu. Pokud tam vůbec je, je poměrně nedosažitelný a zdaleka ne tak rozšířený jako třeba alkohol nebo víno, jež se staly nejrozšířenější nábožensko-společenskou drogou v západní kultuře. Podle mé teorie tenkrát došlo k tomu samému, co se odehrává i dnes, totiž že sómu, jež byla autentickým náboženským intoxikantem v tom smyslu, že poskytovala náboženský zážitek a přímé spojení s Bohem, cílevědomě vytlačili kněží, hodlající ji nahradit svou vlastní mocenskou strukturou. Pokud by lidé mohli zažívat přímé spojení s Bohem požitím hub nebo jiných rostlin, mocenské

struktury kněží by je už pochopitelně nezajímaly a byly by jim lhostejné. Proč by taky mluvili s knězem, mohou-li komunikovat přímo s Bohem, že?

TM: To je ovšem likvidační faktor.

RM: Byli jsme toho svědky už v 60. letech a dnes to vidíme zase. Mocipáni v každé společnosti prostě neradi vidí větší množství lidí požívající nějaké substance či rostliny k rozšíření svého vědomí. Pár osamělých jedinců jim ještě nevadí. Ale rozhodně si nepřejí, aby se to rozrostlo na velký počet lidí, kteří by se příliš hlasitě ozývali.

TM: Proto pokládám vertikální přístup za lepší. Prostřednictvím intenzívnějších zážitků zocelit zdravé jádro.

5.

KAPITOLA

Povídání o talířích

Rozhovor, který připravil a vedl Will Noffke, se objevil v časopise *Revision*, zimní číslo roku 1989.

Will Noffke: Ve dvou knihách, které jste dosud napsal, se zmiňujete o létajících talířích, o UFO. Co si myslíte o tomto jevu?

TM: V knize *The Invisible Landscape* (*Neviditelná krajina*), první, kterou jsme napsali s bratrem, jsme se o UFO zmínili vlastně jen jednou. Potlačil jsem tenkrát tuto problematiku zcela vědomě, protože podle mého názoru tam bizarních témat bylo dost, takže kniha jimi zářila jako nějaký vánoční stromek. A tak jsem si tuhle zvláštní ozdobu schoval pro další knihu, která se jmenuje *True Hallucinations* (*Pravdivé halucinace*)*. Mám pocit, že s pomocí tryptaminových

* Vydávají DharmaGaia a Maťa v r. 1999.

halucinogenů obecně, a s psilocybinem zvlášť, opravdu prožíváme něco, nějaký stav mysli, jenž se velmi podobá stavu mysli, o němž se tak často hovoří v případě nejružnějších setkání s UFO. Schémata šamanských stavů mysli a kontaktů s UFO se svým způsobem překrývají a prolínají navzájem. Psilocybin tak často dokáže navodit vizionářské obrazy plné podivuhodných vesmírných lodí, zvláštních, zcela odlišných bytostí a vůbec celé spousty dalších velice prapodivných informací z jiného světa. Lze říci, že psilocybinové zážitky mají obecně jakousi futuristickou či vědeckofantastickou kvalitu. Zdá se, že tato kvalita vyvěrá ze stejného zdroje jako moderní mýtus o UFO.

Během expedice v Amazonii v roce 1971 jsme s bratrem zjistili, že nahromaděním tryptaminů v organismu lze získat schopnost pobývat zároveň ve více světech najednou; jako by nad běžnou realitou byly navrstveny nějaké další světy. Jedná se o prožitek superreality, hyperdimenzionálního světa, jehož informace jsou dostupné magickými způsoby. Díky objevům v Amazonii jsem se pustil do studia mystické literatury, zpráv o setkání lidí s UFO i různých okultních systémů, například alchymie. Nakonec jsem přišel na to, že všechna tato rozličná odvětví našeho myšlení vlastně hovoří o tomtéž. Zkušenost, kterou nazýváme „setkání s UFO“, je u moderních lidí stále častější. Vysvětlení tohoto jevu však nelze omezit jenom na to, co říkají nejružnější nadšenci a rádoby experti. Striktně řečeno, ve skutečnosti nemusí jít vůbec o žádné setkání s nějakou rasou z hvězd putující vesmírem ani o masovou hysterii či sebeklam. Děje se zde něco velmi zářejícího, co moderní epistemologické teorie dokáže fascinovat stejně, jako dosud nekontaktované domorodce na Nové Guineji šokuje transportní letadlo U. S. Air Force, přistávající na políčku za vesnicí. Lidí, tvrdících, že se setkali s létajícími talíři, je čím dál víc, ačkoli si věda tyto kontakty nedovede vysvětlit. Vypadá to, jako by se realita dostávala do jakési rotující smršť, vůči níž je věda naprosto bezmocná. Tímto rotujícím vírem je UFO,

které našimi dějinami prolétá, dnes již v masovém měřítku, jako nějaký duch.

Když hovořím o UFO, mám tím na mysli fenomén rotujícího stříbrného disku, který se začal objevovat na obloze především po druhé světové válce, a s ním i mýtus o mimozemšťanech se špičatýma ušima a kočičíma očima. Tento mýtus má nespočet variant, jde však zřetelně o komplex představ, vystupujících z naší kolektivní duše. Otázkou je, oč zde ve skutečnosti běží. Jde o nějaké proroctví? Jedná se o vizi budoucnosti lidstva? O co vlastně jde? Řada postmoderních spekulací o UFO již bere na vědomí, že UFO není pouhým zábleskem světla pozorovaném na obloze, ale souvisí nějakým záhadným způsobem s naší vlastní psychologií. Vědci, zkoumající tento jev, přišli na to, že lidé, kteří UFO viděli, přemýšleli v mnoha případech krátce před setkáním o něčem velmi neobvyklém. UFO se tedy může jevit jako určitý typ ideologického katalyzátoru. Jacques Vallee v souvislosti s fenoménem UFO přišel s něčím, co bych nazval „teorie kulturního termostatu“. Odkazují zde na jeho knihu *The Invisible College (Neviditelná univerzita)*, v níž tvrdí, že létající talíř je objektem pocházejícím z kolektivního nevědomí lidské rasy. Podle Valleho se objevuje, aby zlomil nadvládu představ, které ve své vysvětlující síle působí na úkor etiky. Je to uvedení ve zmatek, jakési zhacení, k němuž v dějinách dochází vždy znovu a znovu, kdykoli historie dostupuje jakéhosi bodu varu.

Podobnou představu má Colin Wilson, který ve svém románu *The Mind Parasites (Duševní paraziti)* tvrdí, že i život Krista způsobil ve své době podobné zmatení. Podařilo se mu nezvyklým náboženstvím, které žádný vzdělaný Říman nedokázal brát vážně, vyvrátit římskou vědu i římský militarismus. Zatímco vzdělaní Římané spolu diskutovali o démokritovském atomismu, epikurejství a sofismu, jejich služebnictvo si vyprávělo historky o rabbim, který vstal z mrtvých a otevřel bránu uzavřenou od časů stvoření umožňující duši člověka spojit se s Bohem. Pro římské vládcy neměly tyto příběhy pra-

žádný smysl, jejich stoupencům se však velmi rychle podařilo rozšířit po celém impériu. Dnešní věda se svým dominantním mýtem kontroly a konceptuálního myšlení jako by nahradila aspirace římského impéria. I ona sice nabízí elegantní a přehledné vysvětlení světa, lid si však vypráví historky o světlech na nebesích, o podivných bytostech a různých bizarních setkáních — což nelze tak snadno odložit stranou.

Má osobní setkání s UFO mě přivedla k tomu, abych je nahlížel jako realitu, ať už „realita“ znamená cokoli. UFO jsou realitou fenomenologickou. Osobně se domnívám, že i psilocybin zjevuje jakousi nesmírnou událost na konci dějin, a to událost tak závažnou, že vrhá miniaturní odrazy sebe sama zpátky do času. Jde o jakési apokalyptické souběhy či srůsty, které nás straší po celý průběh dějin, podněcují náboženská hnutí i nejrůznější hysterie a vnášejí ideje a představy do našich vysoce naladěných nervových systémů.

Pro eschaton, jehož pozicí je věčnost, koexistují všechny věci vedle sebe, ať už v čase nebo mimo čas. Z tohoto úhlu pohledu se všechny věci už vlastně staly. Šamanismus je jen formální technikou, jak tento hyperdimenzionální objekt mimo čas nahlížet trojrozměrným způsobem, mnohokrát za sebou jej protínající, dokud se z něho nevynoří celkový obraz. Kouzelná houba v nás evokuje hluboké planetární vědomí. To nám ukazuje historii jako jakousi pouhou pěnu při výrobě artefaktů. Objevila se v posledních deseti až patnácti tisíci letech a pak se rychle rozšířila po celé planetě, avšak naše mysl Teď předchází dějiny technologie a vrací se až do archaické minulosti.

V knize *The Invisible Landscape* (*Neviditelná krajina*) jsme mimo jiné naznačili, že v lidském těle existují možnosti porozumění, jež nebyly díky epistemologické předpojatosti využity. Jde například o navození fyziologických změn ve vlastním nervovém systému pomocí hlasu. Na jedné rovině to může znít neskutečně a komicky, avšak na druhé straně nejde o nic jiného než o formalizované uznání skutečnosti, že zvuk je energie, že tuto energii lze mnoha různými způsoby

měnit a převádět a že jejím nasměrováním do těla lze docílit jistých změn. Recitace a zpěv patří odedávna a všude po světě k důležitým šamanským praktikám. Šamanský zpěv je způsobem navigace v hlubinách prostoru, s nímž jsme my jakožto společnost ztratili kontakt.

Když zaznívá šamanova píseň, jeho svět vybuchuje za současného oslabení jeho psychické konstituce. To obsahuje prvek mytologické „paniky“, eruptivním způsobem probouzející z podsvětí divokého boha Pana. Srovnatelnou paniku v naší společnosti dokáže vyvolat zjevení UFO jakožto jakési autonomní psychické entity, nad níž ego ztratilo kontrolu a která je nabitá Jinakostí nevědomého, když do něho člověk nahlíží, spatřuje sama sebe, informační pole vlastního světa, všechno rozvinuté tak prapodivně odlišným, téměř transhumánně chladným způsobem, jenž jej propojuje s mýtem o mimozemšťanovi. Mimozemšťan je lidskou Nadduší v jejím obecném i partikulárním výrazu na této planetě. Ačkoli nelze vyloučit možnost, že i houba dává člověku možnost kontaktu s mimozemšťany na jiných planetách obíhajících jiná slunce kdesi v jiných galaxiích, přesto to pravděpodobně znamená, že zprostředkovatelem této komunikace je Nadduše. Tato vyšší duše je jistým typem pole, vytvářeným lidskými bytostmi, které však není pod kontrolou žádné instituce, žádné vlády ani žádného náboženství. Je to vlastně nejinteligentnější forma života na této planetě, která lidskou kulturu reguluje vnášením idejí a představ z prostoru věčnosti do kontinua naší historie.

UFO je představou, která má šokovat naši vědu, neboť právě věda začala ohrožovat existenci lidského druhu i ekosystém celé planety. V této vývojové fázi je pro kulturu nezbytný šok srovnatelný se šokem, který římskému imperialismu uštědřilo Vzkříšení. Nyní budované mýty se v mnohém podobají mesiášským mýtům, které předcházely zjevení Krista. Jsou to příběhy o zásahu nějaké hyperinteligentní entity, která přichází z hvězd, aby lidstvu zjevila správný způsob života. UFO by mohlo zruinovat vědu sérií demon-

strací provedených tak, aby větší část lidstva přesvědčily, že účelem historie není nic méně než naprosté pohroužení se do učení, které zprostředkují UFO. Jakmile toto poselství prorazí prostřednictvím celosvětového televizního vysílání do domácností, může UFO jednoduše zmizet. Následně může vypuknout hysterie z opuštěnosti, podobná té, která zachvátila křesťanské komunity po Vzkříšení. Věda by musela rezignovat a její vývoj by se zastavil. Náboženství orientované na UFO by ztělesnilo archetyp nesmírné síly a snad by bylo schopno i zvládnout rozkolísanost doby stejným způsobem, jakým kdysi křesťanství na tisíce let zastavilo vývoj vědy.

WN: Myslím, že vědcům by se váš názor asi nelíbil.

TM: Domnívám se, že věda do jisté míry zradila lidské určení. Dovedla nás sice až k letům ke hvězdám, ale zároveň i na pokraj termonukleárního holocaustu. Důsledkem této zrady je poměrně snadná kompromitace některých vědeckých konceptů třeba zjevením UFO. Vědci se vždycky podobali apoštolu Tomášovi, když chtěli své ruce vložit do ran netělesného těla. Jestliže se nabízí rána, jestliže přiletá talíř, který vidí miliony lidí, jako první budou vždy konvertovat vědci. Měli bychom však dostat varování předem a již nyní jednat tak, aby naše svoboda myšlení zůstala v neomezené míře zachována. Měli bychom na zjevení létajících talířů upozorňovat dříve, než k němu dojde. Náboženství obvykle operuje podle zákona velkých čísel. Pokud něčemu věří osmdesát procent lidí, mění to celou civilizaci. Zároveň je možné být jedním z oněch dvaceti procent nevěřících a zůstat na místě, kam velká voda nikdy nevystoupí.

Hlas, Logos, o jehož evokaci usilovali všichni dávní filosofové a jenž západní civilizaci nabídl zjevení a vedení, byl po sedmnáct století zticha. Pro starořecké filosofy to byl hlas, který vždy říkal nezpochybnitelnou pravdu. Když skončil Eón a s ním zašli i pradávni pohanští bohové, ztratilo se rovněž povědomí o tomto jevu. Přesto je Logos k dispozici

i dnes, a to prostřednictvím rostlinných učitelů. Kdybychom dokázali inteligentně prozkoumat dimenze nabízené psychedelickými rostlinami, dokázali bychom se spojit s Nadduší a opustit tuto éru, kde je třeba vládnoucí hierarchie ukázňovat prostřednictvím UFO a různých mesiášů a kde se pokrok na tisíciletí zastavil, protože kultura nedokáže rozvinout svou etiku a udržet tak krok s technologií. Kdybychom byli schopni dialogu s Jiným, pochopili bychom tuto situaci a začali znovu kontaktovat tao našich předků. Snad bychom dokázali vyvinout nějakou šamanskou alternativu, kdy by patřičně vycvičení lidé uměli zprostředkovat skupinový psychedelický zážitek, dostupný díky jistým rostlinám.

Díky dotazníkům se nám podařilo zjistit, že o kontaktu s UFO se nejčastěji zmiňují lidé, kteří berou psilocybin rekreačně. Jedná se obvykle o patnáctimiligramové dávky, které stačí k tomu, aby se projevilo úplné spektrum psychedelických účinků. Člověk vstupuje do vesmíru UFO a odlišných bytostí, klasických malých zelených mužíčků. Podobně působí DMT. Také tato látka člověka přivádí do divokých, skoro šaškovských prostor, zamořených různým skřítky. Jako by zde existovala jakási alternativní realita, jak ve smyslu lingvistickém, tak dimenzionálním. Člověk se zde naladí na zcela odlišný jazykový kanál a pak s tímto jazykem, jenž mu proudí hlavou, může toto tak odlišné místo i zkoumat. Tato alternativní realita je neuvěřitelně odlišná od většiny alternativních realit, které popisují nám známé kulturní tradice. A v naší kultuře není už vůbec nic, co by nás připravovalo na tuto jiskřící, elektronickou, hyperdimenzionální, mezihvězdnou, mimozemskou a vědeckofantastickou kvalitu zcela jiné reality. Je to komplexní prostor zaplněný nablýskanými, bizarně zakřivenými povrchy stejně jako stroji, jež se vám před očima geometricky proměňují v bytosti nebo myšlenky, které dále kondenzují do podoby viditelných objektů.

Existuje zde jeden stále se opakující motiv, jenž se mi zdá mimořádně zajímavý. Je to hyperdimenzionální jazyk.

Pod vlivem DMT může člověk naslouchat jazyku, nejprve velmi zastřenému a vzdálenému, jenž je však čím dál hlasitější a stává se jevem, který spíše než do poslechového pole patří do pole vizuálního, aniž prochází nějakou kvantifikovatelnou přechodnou fází. Ve skutečnosti jde o naplno se rozvíjející halucinace s mimořádně realistickými, a přitom naprosto bizarními proporcemi. Je to jako nějaký arabský maelstrom barev a tvarů, v němž člověk nachází Sixtinskou kapli, Kaabu i Konárak. Chcete-li, je to jakási hyperdimenzionální nálevka. A všude, na každém místě tohoto alternativního vesmíru, je k dispozici naprosto odlišná informace. Skutečně překvapující je pouze to, že lidská historie i umění jej reflektují tak žalostně málo.

WN: Vždyť to činí — není to vidět?

TM: Ó ano, vidět to můžeme, ale jak matně a zastřeně. Prožíváte-li to však jako svou vnitřní skutečnost, jen zíráte: „Bože můj, jak je vůbec možné, že se tyhle věci ještě drží pod pokličkou?“ Hned ve vedlejších dveřích probíhá neustálý karneval. Moderní epistemologické metody však nejsou ani zdaleka připraveny, aby si poradily s tak podivnými prostory, zalidněnými upovídanými skřítky. Ano, máme pro tyhle vesmíry jedno slovo, říkáme tomu schizofrenie. Takže za vším raději zabouchneme dveře. Tyto dimenze však s námi jsou tisíckrát delší dobu než Freud. Jiné společnosti a kultury se s nimi alespoň naučily žít, zatímco evropská kultura se díky různým shodám okolností v botanice a historii na dlouhou dobu ocitla zcela mimo jakékoli psychedelické dimenze. Na dimenzi tryptaminů a psilocybinu jsme zapomněli již krátce po vyplenění Eleusiny. Zatímco se jiné kultury všude kolem ve světě snažily udržet oheň archaického plamene, nám se naopak podařilo dosáhnout podivuhodných výsledků ve vědě a technice. Disky, které se v poslední době tak často objevují na obloze, však naznačují, že naše nevědomí nemůže čekat věčně. Až přijdeme na to, že skutečným základem

bytí je imaginace, bude to stejná událost, jako by člověk podruhé objevil oheň. Imaginace je totiž zlatá stezka do nového kulturního hyperprostoru.

WN: A co si počneme pak?

TM: Domnívám se, že účelem naší historie je to, čemu říká obrátit sama sebe naruby. Tělo je třeba oduševnit a duši projevit navenek jako živoucí zlatý disk. Tak nějak to vyjádřil Yeats v básni *Sailing to Byzantium* (*Plavba do Byzance*):

Ó mudrcové stojící ve svatém Božím ohni
jako ve zlaté mozaice na zdi,
vystupte z posvátného ohně,
točte se po spirále
a buďte zpívajícími pány mé duše.
Stravte mé srdce; nemocní touhou
a soustředění na zmírající zvřeť,
které neví, co je; a přeneste mne
do umělé věčnosti.

Výraz „umělá věčnost“ evokuje podivně mechanickou, nicméně duchovní budoucnost, k níž archetyp UFO povolává lidstvo. Během desítek tisíc let, od dob nejstarších nástrojů až k dnešku, se lidstvo stává transplanetárním tvorem. H. G. Wells o historii člověka říká: „Je to rasa mezi poznáním a katastrofou.“ Přibývajících chemické a atomové procesy nutí lidský druh, aby si uvědomil, že jeho aspirace jsou naprosto cizí ekologii planety, i to, že tedy musí odejít. Transformace lidstva v rasu cestující vesmírem a možná i časem je na biologické úrovni velkým cílem lidských dějin. Nástup zemědělství a urbanizace je pouhou maličností ve srovnání s tím, co se s tímto živočišným druhem, s těmito opicemi, má stát, až se svými počítači a svými sny opustí planetu.

Na třetí planetě se uvolňují informace. Děje se tu něco velmi neobvyklého. Svět není sestaven z kvarků, kvant elektromagnetických vln ani božích myšlenek. Svět je utvo-

řen z jazyka. Jazyk sám sebe replikuje v DNA, která na evoluční špičce vytváří společenství civilizovaných bytostí, používajících jazyk i stroje, které samy používají jazyky. Země je místem, kde jazyk doslova ožil. Jazyk zaplavil hmotu; sám sebe replikuje, definuje, představuje. Toto vše se děje v nás. Můj hovořící hlas, to jsou opičí ústa, vytvářející malé skřeky s dohodnutým významem. A je to právě tento význam, oč tu běží. Bez významu to není nic než skřeky. Význam je syrovou formou telepatie — když nasloucháte mému hlasu, moje myšlenky se stávají vašimi a společně si je srovnáváme. To je komunikace, porozumění. Realita je doménou kódů a šifer. Právě proto se problém UFO tak podobá gramatickému problému: je jako nějaký znak čtyřrozměrného jazyka, utvářející jeho realitu. Vzpírá se jednoduchým přístupům, protože jeho povaha je jakýmsi způsobem vtělena do soustrojí epistemologického poznání samého.

WN: Takže ho nenajdeme, když se pustíme dál do vesmíru?

TM: Nikoli, UFO je uvnitř; je to ve skutečnosti naše duše. Nebudeme ho schopni najít, dokud se nenaučíme vyjít se skrytou částí sebe sama, s kolektivním nevědomím, s Nadmyslí. Je zapotřebí, abychom se vyrovnali se skutečností, že existuje rovina hierarchické kontroly, uplatňované na lidský druh jako na celek, a že naše určení nezáleží na našem rozhodnutí. Je v rukou podivně demokratického, amébovitého, hyperinteligentního superorganismu, který se nazývá Každý. Pokud se s tím umíme vyrovnat, chápeme-li, že naše místo je vtělené do těla Každého, informace k nám poplyne daleko volněji a mnohem jasněji, a pak vidíme i realitu tohoto informačního stvoření. Je skutečností, že žijeme v symbioze s organismem utvořeným z informace. To je také situace, kterou dokáží šamanské rostlinné halucinogeny velmi působivě navodit.

Právě v psychedelické dimenzi může člověk konečně najít klíč a pustit se do otevřeného dialogu s hlasem organismu. To pak vysvětluje, proč věci vůbec nejsou takové, za jaké jsme je považovali, že je tu ve skutečnosti několik vrstev či závojů, zastírajících skutečný smysl. Pravým základem bytí je imaginace. Existuje dimenze paralelní k času, mimo náš čas, přístupná jen do té míry, nakolik se dokážeme zbavit své podmíněnosti vůči kognitivním systémům spjatým s dějinami, jež nás dovedly až do tohoto bodu. Právě proto se vždycky říkalo, že psychedelická zkušenost funguje jako skutečný sociologický katalyzátor.

WN: Kdo je šaman? Jakým způsobem šaman přináší poselství svému kmeni?

TM: Kmen je systémové zařízení pro přijetí poselství. Naše společnost má ovšem odlišný způsob jak předávat a přijímat poselství: u nás dominující mocenské elity, jež si udržují i politickou kontrolu, sesílají směrem dolů státem schválené filosofie, které jsou pak aplikovány davu.

WN: Stát působící jako šaman?

TM: Ano, v tomto smyslu stát jakožto šaman, stát jako prostředník svaté boží vůle spíše než osobního vztahu k Nadmysli — což je protestantský přístup, chcete-li. UFO je tak příkladem krize mezi jedincem a Nadmyslí, kdy Nadmysl bourá tísnící stěnu kolem sebe, aby se znovu setkala s individuem. Je to jako rozhovor s andělem — nebo démonem. Pro člověka, jenž ho prožívá, je plný intenzivních psychologických rezonancí; je to hluboce magický zážitek.

WN: Každý moment poznatelného stvoření pak spadá do kategorie úniku z Nadmysli, kde se vám dostává syntézy informace, která se stává vaší tvůrčí myšlenkou, vaším objevem Jiného?

TM: Moje teorie času je matematickým ztvárněním teorie, že proces inovace je vzedmutou vlnou věčnosti. Inovace prosakují do času v různé míře a lze je matematicky popsat s použitím *I-ťingu*.^{*} UFO nepřilétají z cizích hvězd, dokud nemohou od jedné hvězdy ke druhé létat během okamžiku, ale spíše z jiné dimenze; člověk by skoro mohl říci, že přilétají odkudsi mimo smrt. Létající talíře přilétají z dimenze, která je naprosto jiná než ta naše, ale jsou spjaty s lidskou psychou způsobem, jenž nás uvádí do rozpaků, alarmuje nás i konejší zároveň. Je to vlastně šamanský způsob. Je obtížné zjistit, do jaké míry si to v civilizaci 20. století uvědomují ti, kteří se s UFO nikdy nesetkali. Jaká je vlastně zkušenost lidí, kteří jedí kouzelné houby, aniž mají cokoli společného s kulturou 20. století? Je možné, aby již od paleolitu akceptovali přítomnost superfuturistické dimenze? Je možné, že by tito lidé měli styk s koncem času, se vzdálenou budoucností, v kterémkoli momentě své historie? Ať už tomu tak bylo či nikoli, teprve nyní se dostáváme do situace, kdy umíme opustit planetu, vymanit se ze svého opičího těla, nechat za sebou všechny pozemské představy o sobě a vrhnout se do čisté imaginace.

WN: Děšivé.

TM: Děšivé. Gnostické. Kdosi pravil: „Mně to zní jako megalomanie, Marto.“ Zkusme si však představit, jak šíleně by asi zněly všechny zkazky o 20. století někomu, kdo žil v 19. nebo dokonce v 15. století? To, oč běží, je vlastně víra, že lidské bytosti jsou schopny konat dobro, neboť ať už jsme cokoli, přebíráme kontrolu nad definicí pojmu „lidský, humánní“. Díky genetickému inženýrství, díky vymyšlení nových drog a léků, díky zkoumání psychedelické dimenze, díky vzájemnému propojování mysli a stroje se postupně stáváme zrcadlem svých nejhlubších aspirací. Pak je tu ovšem

^{*} Viz 8. kapitola.

otázka: „Jaké jsou naše nejhlubší aspirace? Jaká má být naše budoucnost?“ Bude mít podobu nějaké mefistofelské noční můry, třeba comebacku nietzscheovského supermana, proti němuž strach z Třetí říše bude vypadat jako pouhá selanka? Nebo se rozhodneme pro péči a kontrolu, pro estetický prvek, pro přání uniknout do vesmíru, který je uměním? I to je možné — můžeme se pak stát obyvateli své vlastní imaginace. A s technologií schopnou budovat obrovská sídliště ve vesmíru je možná představa kompletní vědeckofantastické sociální galaxie vybudované v prostoru s průměrem necelých dvanácti světelných hodin a se Sluncem ve svém středu. Člověk si potom klidně může představit padesát nebo šedesát tisíc sídlišť nezávisle existujících ve vesmíru, avšak propojených elektronicky, na velmi dlouhodobých oběžných drahách od blízkého Slunce až k vzdáleným planetám, věnujících se sociálním experimentům všeho druhu.

Se soudobou technologií bychom už nyní mohli vytvořit prostředí jako na Havaji ve vzdálenosti až čtrnácti světelných hodin od Slunce, což je o několik světelných hodin dál, než je Pluto. Znamená to, že celý sluneční systém se stává obyvatelnou nemovitostí. Je však zapotřebí transformovat lidskou představu, že dostat se výš není jenom metafora. O tom, jak se dostat výš, je celý lidský podnik. Je pravda, že Země je kolébkou lidstva, ale člověk přece nemůže ve své kolébce zůstat navždy. Vesmír láká. Šlo jenom o geologický moment, než naši šamanští předkové začali žvýkat houby a mohli ve své vizi letmo spatřit lidské bytosti vyzařující svou energii skrze galaxii jako zdokonalená, superinteligentní síla pro život. Postindustriální dějinný čas je zápasem o patnácti kolech, který rozhodne, zda se to stane či nikoli.

WN: Není to můza, která na nás působí jako katalyzátor představivosti a zdroj inspirace?

TM: Přesněji řečeno, je to extáze. A těchto stavů lze dosáhnout rozličnými způsoby. Existuje sice mnoho různých

typů extáze, ale ona charakteristická extáze s mimozemskou dimenzí, kterou navozují tryptaminy, není totéž, co standardní extáze mystiků. Anebo bychom potřebovali najít více odkazů v mystické literatuře. Skutečně mě uvádí do rozpaků fakt, že bizarní motivy, spatřované pod vlivem DMT, dosud nenašly svou odezvu v některé kultuře.

WN: Neznamená to, že se lidé těchto vizí báli, a protože by mohli být nařčeni z šílenství, raději je uchovávali v tajnosti?

TM: Myslím si, že proměna vědomí je tak radikální a důsledky tak těžko stravitelné, že lidé — a v tom máte pravdu — mají buďto pocit, že jim hrozí vlastní šílenství, nebo v tom spatřují útok na mýtus reality své kultury a raději vše potlačí. Je velmi obtížné asimilovat tyto protikladné reality, zpochybňující vše, co člověk chápe jako skutečnost, v níž žije. Jak prapodivný musí být svět, jestliže všude kolem nás existují alternativní kontinua, plná odlišných mimozemských informací, jež jsou produktem své vlastní historie a aspirují na svou vlastní budoucnost.

WN: Ovšem, zatím jsou to spíše teorie z rodu sci-fi. Chci říci, že člověk spoustu podobných idejí a představ nachází v literatuře, která do těchto věcí fušuje, zatímco vy o nich hovoříte jako o skutečnosti. Je to vaše poslání, to, co je vám takřikajíc „hozeno na krk“.

TM: Já netvrdím, že možná je jen moje vlastní interpretace, nýbrž to, že šamany uznávané tryptaminové složky navozují zkušenost, která je zcela specifická a má mnohem více společného se zážitkem setkání s UFO než s klasickou mystickou zkušeností nebo s působením jiných halucinogenních složek, a že díky našemu společenskému vývoji i dalším faktorům se tento fakt drží pod pokličkou. Problém je i v tom, že lidé, zabývající se létajícími talíři,

se obvykle nezajímají o psychedelika. Velká většina těchto lidí jsou blázni do hardwaru, takže jsou přesvědčeni, že UFO jsou třeba vesmírné lodě ze Zeta Reticuli. Šamanské a psychologické vysvětlení nevítají skoro nikde.

Na druhé straně, komunita psychedelických výzkumníků má pocit, že jejich práce je silně zatížena určitým stigmatem a že navíc spojení s lidmi, kteří studují létající talíře, by pro ně bylo jako kotva na noze albatrosa. Osobně jsem mimo tyto spory a nedělá mi problémy číst a oceňovat dílo takových učenců, jako je například Mircea Eliade. Přitom však neztrácím kritický pocit, že ortodoxní antropologové ve skutečnosti nepochopili, v čem je vlastně psychedelická šamanská zkušenost tak zvláštní a důležitá. Psychedelická zkušenost se totiž netýká jen otázek světového názoru takzvaných primitivních lidí, kteří tyto rostliny užívají, ale nastoluje fundamentální a stejně hluboké otázky, týkající se i *naší* společnosti. Ani my neumíme asimilovat obsah psychedelické zkušenosti o nic lépe než vesničané v horách Nové Guineje nebo amazonští indiáni kmene Witoto. Ve skutečnosti je naše základna pro to, abychom se s ní vyrovnali, daleko menší. I proto je naše kultura v zoufalé krizi, jež je zároveň krizí zrodu i krizí konce. Jestliže nejsme plně informováni o povaze reality, měli bychom svůj pohled poopravit. Mou motivací je snaha napomoci této korekci.

WN: Podařilo se vám někdy dostat do těchto míst s jiným člověkem a mít tak možnost paralelní, kombinované zkušenosti?

TM: Stává se to. Například když se v Amazonii bere *ayahuasca* skupinově. Šaman zpívá a vy přitom máte pocit, že jste všichni unášeni stejnou zkušenostní topologií, že vidíte stejné věci. Stejně když si s někým vezmete silocybin a ležíte vedle sebe, můžete mít pocit, že společně plynete jediným aktem vnímání. Někdy jeden člověk popisuje vizi, ta se pak třeba vytratí a v jejím popisu dokáže pokračovat

druhý. Všechno potom plyne jakoby společně. Jsem naprosto přesvědčen, že pod vlivem těchto složek dochází k telepatii, i když nemám jistotu jak pokračovat, aby se z toho stala opakovatelná zkušenost.

Pro výzkum tohoto fenoménu bylo neštěstím, že se psilocybin stal ilegální látkou v důsledku jakési ludditské paniky, pro kterou je jakýkoli výzkum psychedelik nepřipustný. Psilocybin se proto nikdy nedočkal svého nezávislého výzkumu; byl to jednoduše halucinogen, a tudíž ilegální droga. Tak přišel o pozornost, kterou by si zasluhoval jakožto pomůcka vrhající světlo na psyché a katalyzátor představivosti.

WN: Jak byste navrhoval vzdělávat lidi, kteří zacházejí s těmito látkami?

TM: V psychedelickém výzkumu vždy chyběl průzkum obsahu osobní zkušenosti. Proto si myslím, že je zapotřebí nabídnout tyto látky velmi inteligentním lidem, ochotným pracovat s nimi i v jiných situacích, než jaké poskytuje prostředí kliniky.

Je třeba zodpovědět otázku, jak tato zkušenost mění život lidí, když se nacházejí v otevřeném, stresu zbaveném prostředí. V Amazonii, což není tak docela prostředí bez stresu, jsme při svém putování po řekách a malých vesničkách v džungli, kde byly rostlinné halucinogeny dobře známy a používány, zjistili, že jejich zdejší realita je realitou transformovanou. Realita je ve skutečnosti utvořena z jazyka a lingvistických struktur, které si lidé s sebou nevědomky nesou ve své mysli a které se pod vlivem psilocybinu začínají rozpouštět a umožňují jim vnímat nevyslovitelné. Ve vědomí začínají vystupovat obrysy nevyslovitelného, a ačkoli o nevyslovitelném nedokážete říci mnoho, cítíte, že má moc ovlivnit vše, co činíte. Žijete s ním; je to invokace Jiného. Jiné se může stát vaším Jástvím a lze tak vyléčit mnohé formy odcizení. Proto má význam *alien* (naprosto odlišný, cizí) tolik konotací.

WN: A jaký je další krok?

TM: Dalším krokem je potřeba dosažení konsensu mezi různými skupinami výzkumníků. Pak je třeba pokusit se navrhnout strategii, chemickou, klinickou nebo jinou.

WN: Jak byste sestavil takový program?

TM: Je důležité tyto látky nabídnout nejenom dobrovolníkům, ale také vědcům, kteří se chystají rozlousknout nějaký problém. Víte, že okolo psychedelické zkušenosti je tolik řečí o terapii, jenže kolik terapeutů mělo opravdovou psychedelickou zkušenost? Prvopočáteční přístup k psychedelickým látkám byl správný. Je to vlastně přesvědčení, že psychedelika by měli vyzkoušet inteligentní, hloubaví lidé a pokusit se porozumět tomu, o čem tu vlastně běží. Nikoli tedy skupinky věžňů nebo vysokoškoláků, ale dospělí inteligentní lidé by se měli podělit o své psychedelické zážitky. Na vědu je zatím brzy. Nyní potřebujeme deníky a záznamy nejruznějších průzkumníků a experimentátorů, abychom získali cit pro tato teritoria.

Jistě není náhodou, že ke znovuzrození psychedelie dochází v době, kdy začínáme mít technologické schopnosti opustit planetu. Houbové vize a transformace obrazu člověka navozená průzkumem vesmíru jsou do sebe vpletené. Vynořuje se nový lidský řád, vzniká jakýsi telepatický, humánní a universalistický typ lidské kultury, vedle níž bude vše předcházející vypadat jako doba kamenná.

WN: Je to tak, že Nadduše, Nadmysl, či jak to nazveme, asimiluje osobní poznání, které člověk získává během svého života?

TM: Až se nám konečně podaří pochopit vědomí, znamená to, že pochopíme i jeho absenci. Studium vědomí nevyhnutelně povede ke studiu smrti. Smrt je fenoménem —

historickým i individuálním — z něhož my opice máme velký strach. Psychedelická zkušenost však naznačuje, že redukcionistický názor na smrt je mylný a že zde existuje něco víc, že smrt není prostým vyhasnutím. Vesmír nebudeje tak komplexní formy, jako je například lidská bytost, aniž by je nějakým podivuhodným a překvapivým způsobem zachoval, způsobem, jenž souvisí s tím, co intuitivně cítíme při psychedelické zkušenosti. UFO přilétá z tajuplné oblasti za koncem historie, za koncem života. UFO je suprahistorické i supraorganické. Je tajemné, podivně cizí; ježí se vám z něho chlupy v zátylku. Je jak apoteózou, tak antitezí naší opičí cesty směrem k mysli. Je to mysl zjevující sama sebe. Je to totéž, o čem hovoří všechna náboženství: šoková vlna, kterou vydává událost na samém konci dějin. Jsme už velmi blízko této obrovské události a psilocybin nám může pomoci porozumět, neboť právě psilocybin člověka přenáší tam, kde se něco takového děje neustále. Eón, věčnost a milénium, to jsou uskutečněná fakta, nikoli nějaké očekávání. Houba stojí na konci dějin. Stojí a čeká na objekt, jenž k sobě přitahuje celou historii, příčinnou sílu, která na nás zpětně působí časem. Proto se věci dějí tak, jak se dějí; neboť vše je přitahováno kamsi kupředu, kde existuje ohnisko transformace.

6.

KAPITOLA

Odlišná láska

Více o UFO z této přednášky v Shared Visions v Berkeley. Upravený přepis byl později vydán v *Magical Blend*, č. 17, 1987.

Vmnoha mýtech se jako vedlejší téma objevuje představa sexuálního vztahu mezi lidskými a nelidskými bytostmi. Nedávno mě upozornil Ralph Metzner na pasáž ve Starém zákoně, v níž se říká: „Bohové si mezi dcerami člověka našli ty, které se jim nejvíc líbily, a obcovali s nimi.“ Za příklad by mohl posloužit i řecký mýtus o Persefoně nebo sexuální vztahy lidí s inkuby a sukuby ve středověké mytologii. Tito mužští a ženští duchové prý v noci přicházeli k lidem a měli s nimi styk. Tehdejší zdravotní věda byla přesvědčena o tom, že podobné styky velice poškozují zdraví. Také rozšíření mnoha zhoubných epidemií se vysvětlovalo tímto jevem.

Je zajímavé, že svůj erotický rozměr v poslední době získal i fenomén, který patří do naší zcela moderní mytologie, tedy létající talíře, respektive kontakty s mimozemšťany.

V první literatuře na téma UFO z let 1947–1960 není sice o tomto aspektu „blízkých setkání“ ještě ani stopy, zatímco v posledních dekádách se s erotickými zkušenostmi „třetího druhu“ takřikajíc roztrhl pytel. I když jde ve skutečnosti jen o okrajovou sféru fenoménu UFO, je pro nás zajímavé, jakým způsobem se tento moderní folklór mezi lidmi šíří. Rozhodně je to poučné.

Musíme si uvědomit, že teprve v posledních šedesáti letech jsme se díky objevu DNA a Hertzsprung-Russellově rovnici začali dopracovávat k jakési představě o skutečných rozměrech našeho vesmíru. Do té doby vlastně nebylo ani možné teorii o mimozemském životě a mimozemské inteligenci zasadit do nějakého soudržného rámce. Do té doby vztahům člověka a nějaké vyšší, nadlidské inteligence vládly představy o démonech a andělech, takže i představy o nějakých E. T. by nutně spadaly do kategorie podobných okřídlených bytostí, jež v hierarchii bytí obývaly prostor nad námi anebo pod námi. V jistém smyslu však i tyto bytosti byly jen pozemské. Až moderní věda, která zjistila, že biologie nemusí být záležitostí týkající se výhradně naší planety, a která nám mimo to poskytla i jistou představu o tom, co se asi děje v galaxii a za ní, potvrdila teorii, že život je všudypřítomný. Potvrdila i to, že inteligence je vlastností, jež život věrně doprovází a pravděpodobně ani není ve vesmíru nijak neobvyklá. Je to jistá legitimizace všech fantazií o existenci mimozemské inteligence. V poslední polovině tohoto století také padly mytologické hranice toho, co si představujeme pod pojmem *alien* (odlišný, cizí, resp. mimozemský). Díky tomu, že širší veřejnost získala základní znalosti biologie a astronomie, mění se i její očekávání v tomto směru; mění se naše kolektivní představivost a pojetí tohoto dávného archetypu. Skutečnou podobu archetypu „odlišného-mimozemského“ však potvrdí či odmítne pouze a jedině skutečný mimozemský kontakt, ať už to bude znamenat cokoli.

Dnes již toho víme poměrně dost, abychom o „odlišném“ a „mimozemském“ mohli fantazírovat celkem realisticky.

V naší kolektivní psyché se totiž objevuje ten typ představitivosti, který jsme dříve mohli nacházet pouze výjimečně na individuální úrovni. Rozvojem archetypu mimozemsky Jiného, jenž nás čím dál více fascinuje, vlastně poprvé začínáme prožívat jakousi kolektivní roztouženost po setkání s ním a zamilovanost. Tato kolektivní roztouženost se široce odráží třeba v náboženství. Dřívější tužby především po spáse a vykoupení se dnes u většiny lidí odsouvají do pozadí a na jejich místě nacházíme jakési nutkavé náboženské přání kontaktu či vztahu s Jiným. „Odlišné“ tuto roli přejímá a naplňuje ji. Věřím, že pokud náboženství přežije i v nadcházejících stoletích, pak právě tato snaha bude v centru jeho zájmu. Půjde o pokus definovat takový kolektivní vztah k Jinému, jenž by uspokojil naši touhu po spojení a utišil náš pocit vyvrženosti, jež Heidegger vyjadřuje slovy „být uvržen do hmoty a osamělý v celém vesmíru“.

Zdá se, že lidstvo se přechodem do psychedelické fáze svého vývoje — fáze cestování prostorem — dostává do období své nadcházející dospělosti, kdy si začíná uvědomovat možnost čehosi podobného sexuálnímu spojení s Jiným, s inteligentním nelidským druhem bytostí. Tuto představu nám v naší dosavadní kolektivní prepubertě či ve fázi jakési polymorfní perversity zakrývala naše vlastní zahleděnost do sebe. Jednou z dimenzí naší současné civilizační krize je i kolektivní erotické nutkání po spojení s Jiným.

Kdybych měl shrnout, co jsem řekl o náboženství, zdá se, že pojetí Boha-Otce by měla být brzy nahrazena pojetím partnerství s Odlišným, jenž je podobný Tetramorfovi, andělu o čtyřech podobách najednou. Je androgynní, hermafroditní a nadlidský. Je vším tím, co si do něho projektuje naše nevědomí, které ještě nemá dost informací, aby si jej dokázalo definovat jinak.

Nakonec však k tomuto kontaktu dojde. Zatím jsme v pubertální fázi roztoužení, kdy si teprve formujeme předobraz vytoužené věci. Právě tato představa vytouženého nakonec způsobí, že skutečně začne existovat. Jinými slovy

lze říci, že směr naší kultury je ovlivňován pojetím naší lásky k Odlišnému a kráčí nám vstříc díky znovuoobjevení posvátného používání rostlinných halucinogenů. Vizionářské rostliny šamanů se nám jeví jako nositelé této všeprostupující entelechie, která k nám hovoří a tímto specifickým a velmi zvláštním způsobem se představuje.

Touha po této fúzi pohání globální kulturu k apokalyptické transformaci. Přestože to tak naše kultura zatím nechápe, je to právě tato fascinace Jiným, co nás pudí vpřed. Kulturně již dorůstáme do věku schopného plné zamilovanosti, nebude-li však do koho, může se tento potenciál proměnit v celkovou zahořklost a deziluzi. Dnes se ocitáme v jedinečné historické situaci, kdy si náš druh poprvé uvědomuje existenci Jiného. Ptáme se: „Jsme tu sami?“ A jestli nikoli, co pak? Jaká bude naše další imperativní otázka? Je to samozřejmě věc průzkumu našeho vztahu k Jinému, vztahu, jenž má částečně erotický charakter.

Brzy, jakmile bude možná komunikace na velké vzdálenosti, začneme být svou otázkou posedlí. Je opravdu velmi důležité vědět, jestli jsme, či nejsme sami. Je-li nějaký dialog možný, bude nesmírně důležité jej otevřít. Myslím si, že v tomto stadiu našeho vývoje jsou fakta pro popis tohoto procesu druhotná. Jinými slovy, možnost volby nás totiž může stejně tak dobře minout. Znovu bychom si měli uvědomit, že jde o potenciál, jenž takřkajíc visí ve vzduchu blízko historického kontinua, a bude-li vzýván dostatečným počtem lidí, ta věc se stane skutečností. Může se však stát, že stejně snadno příležitost přijde vniveč. Pokud se zatvrdíme, převládne výhradní vliv hypertechnologické budoucnosti, k níž budeme směřovat a realizovat ji. To by ovšem eliminovalo naši možnost otevřít se Jinému.

Stále znovu si pro sebe snažím definovat, v čem tkví historický význam psychedelik. Víme, že šamani používají tyto rostliny celá tisíciletí a díky nim dokázali tyto hlubiny prozkoumat jako jednotlivci. Stále mám intuitivní pocit, že se nám nyní nabízí jistá historická šance — že jsme teď v pozici,

kdy se můžeme pokusit o něco, oč se před námi dosud nikdo nepokusil — začít tento dialog s Jiným na kolektivní úrovni. Mohli bychom této synergie využít k tomu, abychom celou svou kulturu přetáhli do zcela jiné, vyšší dimenze. Ostatně ani není potřeba moc o tom mluvit, neboť tento intuitivní pocit již existuje na lidové úrovni; formuje se však a krystalizuje v pozadí, zatímco vedoucí a analytické složky naší společnosti ho přehlížejí a ignorují.

Kontakt s mimozemšťany, vnitřní hlasy v hlavě nebo jevy podobné Logu, to všechno kupodivu nepatří k obecné mytologii LSD. Někteří velmi citliví jednotlivci toho možná občas dosáhli i s LSD, ale není to nic, co by nějak pevně souviselo s teorií působení LSD. Na druhé straně, v případě psilocybinu, tomu tak jistě je. Náš výzkum ukázal, že se zvyšujícími dávkami u lidí markantně vzrostla jejich vnímavost vůči výše zmíněným jevům. Otázka kontaktu s čímsi mimozemským se u spousty lidí vynořila právě díky houbám. Pro hodně lidí je to hádanka; zpravidla se považujeme za buňky jakéhosi velkého společenského zvířete, naše očekávání proto odpovídají představě, že se o všem vskutku důležitém dozvíme ze zpráv přenášných elektronicky. Až tedy budou přistávat létající talíře, jistě k nám z rádia nebo televize pronese řeč prezident nebo generální tajemník OSN a ne nějaká houba. Výzva psychedelických látek ovšem spočívá v uvědomění si, že potenciál jakési alchymické svatby s odlišným existuje již teď. Jde totiž o kmenový zážitek, jenž se odehrává jakožto zkušenost na individuální rovině. Lidé se stávají Magellany obeplouvajícími svůj vnitřní svět, aniž překračují hranice vlastního bytu. Dotýkají se toho, co je v nich odlišné, a začínají tyto neviditelné krajiny mapovat. Vracejí se pak zpět s příběhy, jež je možno přirovnat snad jen k těm, které na konci 15. století z právě objevovaného Nového světa přinášeli kronikáři do Španělska. Příběhy o podivných hmyzích bozích, o hvězdných lodích, o takřka bezedné moudrosti, o nekonečném množství realit.

Mnohokrát jsem o psychedelické zkušenosti hovořil jako o krajině, ale také jako o jakémsi důvěrníkovi — jako jistém dívčím Pátkovi, se kterým se najednou ocítáte na vzdáleném ostrově a který vám vypráví ty nejneuvěřitelnější věci. Jedním z aspektů psychedelické zkušenosti je erotický prvek. Jiné slovo než toto, připomínající nám v našem kulturním okruhu boha Eróta, proto snad ani neexistuje. Dokonale se mu daří vyvolávat pocit otevření a vzájemného splývání. Nejde však o běžnou lásku, ale o ten typ lásky, který můžete prožívat s mimozemským. Abych ji odlišil od obyčejné lásky (LOVE), označuji ji vždy jako LUV. Je to ten typ lásky, který můžete prožít s Odlišným. Znamená to, že o vztahu k Odlišnému můžete uvažovat jako o vztahu k Jinému, který si každý z nás utváří ve vztazích k jiným lidem v jungovském pojetí konjunkce, tj. v situaci, kdy se dva lidé pokoušejí jeden pro druhého fungovat jako alchymické zrcadlo. Také tantrické a taoistické sexuální praktiky mají co dělat s podobným fúzováním dvojic. V této situaci každá strana přebírá kvality svého protějšku. Pomineme-li erotický kontext, můžeme říci, že člověk se stává tím, co nazírá.

Máme vskutku jedinečnou citlivost stávat se tím, co zříme. Proto nás odjakživa vedla do budoucnosti představivost; nejdříve sníme a pak sny uskutečňujeme. Proto se také mohlo stát, že se my, tvorové s opičí minulostí, stáváme po kontaktu s duší Odlišného Jiným, které jsme nazřeli ve své vizi. To se podle mého soudu skutečně děje. Podle všech kuriózních a překvapivých náznaků o prohlubujícím se kontaktu s Jiným je pravděpodobné, že jsme se do něho již zamilovali, ale zatím to chápeme jen pomalu, protože jsme podobný vztah nikdy předtím nezažili. Jakmile se pak člověk tuto myšlenku pokouší artikulovat, sdělit ji druhému člověku a diskutovat o ní, netuší, že se ji ve skutečnosti pokouší vyvolat v existenci, tj. že se snaží realizovat své předpoklady. Vždyť co jiného jsou všechna fakta než pouhé předpoklady většího počtu lidí? Proto je další osud tohoto archetypu pouze v našich rukou.

Kolem UFO existuje poněkud napjatá atmosféra, protože létající talíř — mimo již naznačenou erotickou konotaci — představuje jakousi fantastickou výzvu vědě, možná dokonce výzvu konečnou. Jeho existence může být pro vědu tak ohromující a zároveň podvrtná, jako bylo zmrtvýchvstání Krista pro řecký empirismus či římský imperialismus. Létající talíř je ve své podstatě nositelem civilizační změny. Na rovině stroje vzbuzuje strach a úzkost o ta nejopatovanější explanatorní schémata, která máme. Na rovině těla však odlišné prezentuje mnohem zásadnější výzvu, neboť tento jev redefinuje celý erotický komplex.

Je známo, že LSD dnes bere velmi mnoho lidí. Přesto je velmi obtížné dostat se k přesným číslům a údajům, protože lidé o svých zkušenostech prostě nemluví, zatímco třeba výzkumníci v oblasti sexuality měli během posledních patnácti letů přímo polní manévry. Lidé jsou totiž čím dál ochotnější diskutovat o svých bizarních sexuálních výstřelcích a bez jakýchkoli zábran si vylévají srdce lidem se zápisníky v rukou. O lidské sexualitě toho tedy víme poměrně dost. Chci říci jen to, že naše nejružnější tabu jsou na ústupu. Mizí, protože jsme sexuálně polymorfnější a jeden ke druhému otevřenější. Čím méně se však naše ego identifikuje s naší sexualitou, tím privátněji, mlčenlivěji a téměř až nábožensky tajnůstkářsky se chováme, jde-li o naše psychické zážitky, a především psychedelické zkušenosti. Jsme jeden ke druhému otevřenější, pokud jde o naši sexualitu i libidinózní motivace, avšak tabu se posouvají směrem do vnitřního světa, kde prožíváme jakousi pubertální přecitlivělost týkající se našeho rozvíjejícího se vztahu k Jinému.

Tyto postoje jsou prvky otevírající se lidské budoucnosti, budoucnosti, která se exponenciálně zrychluje. Nejde zde pouze o nějaké lineární protažení přítomnosti; k budoucnosti nás přibližují i takové speciální faktory, jako jsou psychedelika, naše schopnost vybudovat v kosmu obrovské umělé konstrukce, přítomnost odlišného Logu v naší kolektivní mysli, rozvíjející se globální kybernetická síť, politika

feminismu atd. To vše vede k přechodu lidstva do světa imaginace. Naši kulturní inženýři však zatím dostatečně nez důraznili fakt, že do plánu lidské budoucnosti bude významným způsobem patřit i erotický prvek.

Souhrnem lze říci, že se zde vynořuje nový duch doby hyperprostoru, a já očekávám, že elektronická kultura mu dodá další dimenzi, jejíž účinky se budou projevovat na každé existující úrovni. Dnes žijeme v jakési hyperdimenzionální kolektivité země a vesmíru, ale i kolektivité informací o minulosti i budoucnosti, vědomí i nevědomí. Technologická kulminace toho všeho je projekcí lidského uvědomění do podoby, kterou hledá a kterou chce přijmout. Vynořující se duch doby hyperprostoru, spjatý původně s technologií a kybernetikou, vyžaduje vědomé naladění i na erotický ideál. Je důležité přítomnost tohoto erotického ideálu Jiného artikulovat včas. Máme teď příležitost zamilovat se do Jiného, zasnoubit se s ním a odejít s ním ke hvězdám. Je to však pouze jedinečná příležitost, nikoli evoluční nutnost. To je třeba vědět.

Jestliže s ideálem Jiného pouze žijeme a nesnažíme se ho najít a splynout s ním, můžeme se sice vyvíjet dále, ale jinými cestami. Jestliže nám však tato příležitost „padne do noty“, pokud vezmeme vážně zkušenost posledních deseti tisíc let našeho vývoje a dokončíme moderní program realizace ideálů návratu archaismu, jestliže si uvědomíme, že právě o toto ve 20. století jde — tedy o úsilí zdokonalit ideály šamanismu pozdního paleolitu —, pak budeme jednat v integritě s touto možností. Zaručíme tím své kultuře i sami sobě možnost mimořádného a grandiozního dějinného dobrodružství. A já tuto cestu vítám.

Otázka: Mohl byste říci více o roli psychedelické zkušenosti?

TM: Jakmile si dáme za úkol popsat psychedelickou zkušenost, stane se přístupnější, protože každý máme pro tyhle

věci nějakou metaforu a když je všechny dáme dohromady, můžeme najít nějaké lepší symboly a přirovnání, a tím i bohatší jazyk, jenž by tyto modalitty dokázal lépe zachycovat. Vývoj k tomu jednoznačně směřuje. Z historického pohledu je psychedelická zkušenost pro náš západní jazyk docela novým problémem. Ještě bude hodně zajímavé pozorovat, jak si s psychedelickou zkušeností poradí Miltonův, Chaucerův a Shakespearův jazyk. Čtu-li Williama Blakea, mám pocit, že s ní angličtina může dělat šokující věci. Podobně působí pasáže z Andrewa Marvella.

Vztah psychedelické zkušenosti a literatury je ovšem zajímavá oblast sama pro sebe a v jistých okamžicích se k tomu velká literatura dostala už dost blízko. Vezměte si třeba *Pokušení sv. Antonína*, v němž Flaubert dokázal velmi výstižně zhustit celou problematiku. Huysmansovo *Naruby* je zase podivuhodnou novelou o muži, jenž už má tak citlivé vnímání, že ani nemůže opustit svůj byt. Zdi si proto pokryl izolací a jakékoli světlo tlumí na minimum. Sbírá obrazy Odilona Redona v době, kdy ještě takřka nikdo o něm nevěděl. Koupí si želvu a do krunýře jí nechá zasadit různé drahokamy. Pak sedí v sešelelém pokoji, kouří hašiš a pozoruje, jak se želva plazí po perských kobercích. Měli bychom jít domů a dělat totéž.

Otázka: Zajímalo by mě, zda chemické ovlivnění je nezbytné. Sám pracuji se sny a zdá se mi to velmi slibné. Ve spánku můžeme vidět neuvěřitelné věci.

TM: Ano, myslím si, že snění a stavy psychedelické intoxikace, možná i zkušenosti blízké smrti nebo post-apokalyptický stav v případě kolektivní zkušenosti, to všechno navzájem souvisí. Snění je přirozeně dosažitelným způsobem, protože je součástí každodenní zkušenosti. Snové zážitky však mnohdy bývají prchavé a je velmi nesnadné přinést si z nich nějakou informaci. Musíte k tomu přirozeně inklinovat nebo znát nějakou techniku. Jde pouze o objevování

vnitřního vesmíru naší duše a nezáleží, zda užíváte psychedelika, jógu nebo snovou manipulaci, neboť každá fungující metoda je dobrá. Studie ukazují, že v nehlubších fázích spánku lidský mozek syntetizuje převážně endogenní halucinogeny, jako je DMT a beta-karboliny. Procházet místa, jež se podobají extázi navozené DMT či psilocybinem, však je možné jenom v těch nejdivočejších snech. A právě ty je nejtěžší zachytit. Rovněž jóga si dělá nárok, že vás do těchto prostorů dostane. Lidé však mají různou náchylnost k těmto změnám stavů vědomí. Sám o sobě vím, že pro mě jsou nejvhodnější rostlinná psychedelika, protože jsem velmi pevně usazen v tvrdé realitě, takže k jiným technikám jsem dost netečný. Procestoval jsem celou Indii a vyzkoušel, co se dalo, ale nedokázal jsem přesvědčit sama sebe, že by to bylo něco víc, než co nabízejí nejrůznější školy psychoterapie ve stylu New Age.

V Amazonii i na jiných místech světa, kde existuje porozumění pro rostlinné halucinogeny, se cestuje do světů, které jsou až otřesně jiné než svět běžné reality. Přesto intuitivně cítíte, že jsou skutečnější než skutečnost, a tyto zkušenosti pak zakládají jakousi ontologickou prioritu. Jakmile je necháte tančit ve své hlavě, začne se kompas vašeho života roztáčet a vy si uvědomíte, že to nejste vy, kdo pozoruje Jiné, ale že Jiné pozoruje vás. Je to fantastická výzva intelektuálním strukturám, které nás během posledního tisíciletí dovedly až sem. Není pochyb, že dokážeme provádět kouzla s atomy. Stáváme se však obětí těchto kouzel. Podívejte se na vlastní molekulové struktury vyššího řádu, orgány a podobné věci, které jsou intelektuální terra incognita. Nemáme ani ponětí, jak ve svých hlubinách funguje náš organismus, jak funguje naše „duše“. A přesto právě na těchto úrovních jsou v nás uloženy variantní formy reality. Co tím chci říci? To, že sice můžeme rozumět jaderné chemii atomů, ale k čemu nám tohle intelektuální poznání vlastně je? Historky vědců o tom, jak funguje svět, nám nevysvětlují, jakým způsobem se nám na přání sevře otevřená ruka v pěst. To zůstává záhadou. Vědci vědí, jak se stahují svaly — *to je však všechno*. Ale

o iniciačním projevu, který se rozhoduje: „Teď zavřu svou ruku,“ nevím nic. A takový je skutečný stav dnešní vědy. Ví o duši asi tolik — a možná ještě méně — co západní nebo východní filosofie v 12. století.

Avšak my fungujeme právě na této rovině zkušenosti těla a zkušenosti mysli. Ať už žijeme v sociálním a náboženském systému helénského Řecka a obětujeme na oltář bohyně Deméter nebo v Americe 20. století a sledujeme večerní televizní zprávy, rozhodně bychom neměli věřit, že nám předkládají pravdivý příběh reality. Jsou to pouhé historické souvislosti, které je možné překročit pouze osvojením skutečného poznání, *gnosis*, jež prožíváme jako samozřejmou pravdu, která už nepotřebuje žádné další vysvětlování. Pro lidi je možná těžké vůbec porozumět, o čem mluvím, protože stále ještě věří, že účinnost té které ideje se posuzuje podle jakési logické soudržnosti nebo redukovatelnosti na matematický formalismus. Jenže právě tyto a jim podobné představy nás přivedly do mimořádně odcizené situace. Nevyžadovali jsme, aby historky o tom, jak svět funguje, potvrzovaly naši přímou zkušenost světa. Psychedelické látky, zaměřující naši pozornost na vzájemnou interakci komplexu mysl-tělo-mozek, dávají nový rámec tomu, jak vše funguje. A kybernetické a technické schopnosti této společnosti vyžadují, abychom na všechno pohlíželi s co největší pozorností, jinak i s perfektním technickým vybavením přepadneme přes morální okraj událostí a propadneme se do hlubiny.

Otázka: Mohl byste komentovat vzájemnou součinnost mezi různými typy sexuální jógy a psychedelickou zkušeností jakožto prostředkem dosažení onoho mimozemského erotismu, o němž jste hovořil?

TM: Jistě. Při sexuálním styku lidí se dějí nejrůznější věci. Na fyziologické rovině dochází k aktivizaci provázené mimo jiné i produkcí feromonů. S pomocí psilocybinu jsem si povšiml, že mizí jinak normální odpor po celém povrchu

těla, zvláště při pocení, takže dva lidé s takovou spoustou kůže, která se vzájemně dotýká, se stávají jednou bytostí. A navíc při tom funguje i telepatie. Rád bych doporučil sexuologům, jako jsou Masters a Johnson, nebo komukoli, kdo má licenci na výzkum těchto věcí, aby si to ověřili. Je to velice jednoduchý experiment.

Taoistické sexuální praktiky kladou velký důraz na produkci neobvyklých látek v genitáliích nebo při pocení, což je téma, které například v indické józe chybí. Lze je však najít v amazonském šamanismu, jenž se věnuje i takovým věcem, jako jsou magické formy pocení, magické předměty, které tělo vylučuje nebo naopak vkládá do těl jiných lidí.

V taoistické alchymii zřejmě existoval i jakýsi jinotajný erotický jazyk, takže mnohé z toho, co se na první pohled jeví jako recepty sexuálních praktik, jsou ve skutečnosti recepty na kombinace rostlin. Slova používaná v sexuálním významu byla zároveň šiframi pro rostliny a houby. V taoistickém myšlení existovala velmi úzká souvislost mezi houbami a ženskými genitáliemi. Slova a koncepty jsou tytéž. Takový je i převládající motiv takzvaných esoterních škol čínského erotismu — ve skutečnosti nebyly tím, čím se zdály. Přítomnost jistých rostlin a předmětů v alchymistické směsi zase naznačuje, že zde ve skutečnosti jde o erotický kryptogram.

Otázka: Nejsou přírodní psychedelika na této planetě něčím jako nabídkou lásky ze strany Jiného, a když je akceptujeme, můžeme s Jiným prohlubovat svůj vztah?

TM: Již jsem o mimozemském kontaktu s ohledem na psilocybinové houby hovořil. Zmínil jsem se, že látka psilocin, na který se psilocybin proměňuje krátce po vstupu do našeho metabolismu, je 4-hydroxy-dimethyltryptamin. Je to jediný indol v celé organické přírodě, jenž má hydroxylovou skupinu v pozici čtvrtého radikálu. Jen ho nechte chvíli křepčit ve své mysli. A právě tato psychedelická látka se nachází v přibližně osmdesáti druzích hub, z nichž

většina roste v Novém světě. Psilocybin má naprosto unikátní chemické složení, prozrazující: „Jsem umělý, přišel jsem odjinud.“ Vyjádřil jsem se v tom smyslu, že jde pravděpodobně o gen, možná umělý, přenesený sem třeba nějakým virem zrozeným kdesi ve vesmíru nebo uměle dopravený na tuto planetu. A tento „vesmírný gen“ se nějak vetřel do genomu „magických“ hub.

Botanikové stále ještě nerozřešili problém, proč je taková fantastická koncentrace rostlinných halucinogenů právě v Novém světě, tj. v Severní a Jižní Americe. Afrika, která je obecně považována za kolébkou lidstva a oblast, v níž lidstvo prošlo svým formativním kulturním vývojem, je naopak na halucinogeny nejchudší ze všech kontinentů. Nový svět je opravdu velmi velmi bohatý, což je také důvod, proč je tu halucinogenní šamanismus na tak vysokém stupni rozvoje. Takže ano: již samotná skutečnost, že psilocybinová složka je chemicky naprosto unikátní, stejně jako fakt, že v nás probouzí zkušenost blízkou Logu, naznačuje jistou možnost, že jde vskutku o mimozemský kontakt. Proto dřívější pojetí mimozemšťanů jakožto bytostí z velké dálky, které přiletí v nějakých vesmírných lodích a budou nás kontaktovat zvenčí, je v tomto ohledu zastaralé.

S postupem lidské historie vpřed rozvíjíme i svou schopnost lingvistického rozlišení a schopnost uvědomit si, že mimozemšťané ve skutečnosti již vstoupili do planetárního prostředí kolem nás, někteří snad už před miliony a miliony let. Jinými slovy, vesmírný prostor není pro život nepropustnou bariérou a je zde možnost pomalého přesunu. Existuje genetický materiál, jež časoprostor přenáší na obrovské vzdálenosti.

Pracovně tedy k houbám takto přistupuji. Stejně tak to může být náznak nebo pouhá slupka lidské kolektivnosti, ale protože se to samo prezentuje jako Jiné, беру to tak. Jak jsem již řekl, někdy je to můj kolega, jindy můj židovský pánbůh a jindy zase to, co Jung nazval *soror mystica* a co můj bratr Dennis pojmenoval „naštvaná paní“. Všechno to

souvisí s naší předpojatostí, s předčasnými úsudky o věcech, takže i představa, že houba by mohla být mimozemskou inteligencí — inteligentním mimozemšťanem, chcete-li —, což se sice z jednoho zorného úhlu může jevit jako absurdní, ale v jiném případě se posouvá do pozice vysoce pravděpodobné situace. K této změně mysli dochází prostým posunem jazyka, zatímco fakta a svědectví zůstávají nedotčena.

Fakta jsou však stejně vstřícná a přátelská vůči jakémukoli zornému úhlu, neboť jsou neosobní — věda je naprosto neosobní. Empirický důkaz, že by houba byla mimozemského původu, je slabý a závislý na různých okolnostech, nicméně subjektivní zkušenost lidí, kteří s houbou navázali těsný vztah, tento názor naprosto zdrcujícím způsobem podporuje. Tam někde naše ideje vzájemně soutěží. Také naše zorné úhly procházejí během času svou evolucí. I proto říkám, že by se neměla propást tato jedinečná příležitost ke kulturnímu dialogu o těchto věcech mezi námi, ale i s věcí samou.

Otázka: Chci vás teď požádat, abyste chvíli spekuloval.

TM: Já nikdy nespekuluji.

Otázka: Zkuste to, prosím. S ohledem na to, že nás do budoucnosti vede naše imaginace a že fakta jsou ve skutečnosti pouhé předpoklady, jimž vyslovuje svou důvěru velká skupina lidí, rád bych se zeptal, jak velká míra souhlasu, to jest kolika lidí a jakého typu rituálů nebo ceremonií, by bylo zapotřebí, aby se myšlení všech sjednotilo ke společnému souhlasu se specifickými elementy neviditelné krajiny, a to až k bodu, v němž by bylo možné reorganizovat jazyk, přizpůsobit ho požadavkům nových vizí a využít pak této příležitosti ke zdokonalení paleolitických ideálů šamanismu?

TM: To opravdu nevím. Možná by zhruba stačilo oněch kritických pět procent. Politické revoluce, jak je známo, potřebují deset procent souhlasícího obyvatelstva. Psilocy-

binové houby se ovšem už tak jako tak vydaly na svůj pochod společností. Během poslední dekády jsme prodělali něco jako druhou neolitickou revoluci. První neolitická revoluce znamenala vynález zemědělství, druhá znamená objev domácího pěstování hub. V současné době je možné snadno podomácku pěstovat dvacet nebo třicet druhů hub obsahujících psilocybin, ať už těch, které se zřídka vyskytují v lese, nebo koprofilních, tj. které rostou na výkalech dobytka. Druh *Stropharia cubensis* byl před vynálezem domácího pěstování velmi vzácná tropická houba. Dnes roste v každém americkém podkroví, sklepě či garáži od Nome až po Tierra del Fuego. Strategie, pomocí níž houba dobývá společnost, je přesně tatáž, kterou se podhoubí šíří po Petriho misce: jednoduše postupuje všemi směry. S bratrem jsme v roce 1975 napsali příručku *Psilocybe: Magic Mushroom Grower's Guide* (*Psilocybe, příručka pěstitele kouzelných hub*), které se prodalo sto tisíc výtisků. Naším konkurentem byl Bob Harris, který také napsal knihu o pěstování hub. Další podobné knihy napsali Johann Ott, Gary Menser a Stephen Pollock. Objevily se celé firmy připravující spory hub a je skutečně velmi těžké si představit, kolik lidí se tomu dnes může věnovat.*

Pokud jde o psilocybin, jsem hodně umíněný. Domnívám se, že označení „droga“ se pro něj naprosto nehodí a že představa o halucinogenních látkách, kterou jsme si udělali po zkušenosti s LSD, je pro přírodní psychedelika zcela nevhodná. Domnívám se, že je to víceméně pouhá historická náhoda, že se pro naše doktory a výzkumníky stalo modelovým halucinogenem zrovna LSD. Pravdou je, že LSD bylo objeveno nebo popsáno nejdříve, a to v laboratoři. Do dneška ho okusily miliony a miliony lidí. Je aktivní už od jednoho sta mikrogramů, zatímco psilocybin je aktivní až při patnácti miligramech. Rozhodně si ale nemyslím, že masové braní

* Česky nejpodrobnější údaje o možnostech pěstování viz anonymní publikace *Kouzelné houby*, Edice Dvěře.

drog je dobrý nápad. Domnívám se, že naše kultura potřebuje především jakousi menšinu zmocněnců — chcete-li, tedy jakési šamanské profesionály —, jejichž práce by spočívala v noření se do hluboké černé vody, odkud by přinášeli nové ideje a představovali by je nám ostatním. Takoví lidé by naši kultuře mohli poskytovat podobnou společenskou funkci, kterou v přírodních kulturách zastávají šamani.

Já jsem vyznavač rostlinných halucinogenů. Myslím, že tam se odehrává ta pravá symbióza. Ovšem LSD je *věcí* z laboratoře. Psilocybin je naopak stvořením z lesů a luk. Když propagujeme a rozšiřujeme tuto houbu a když na nás tato houba psychedelicky působí, jde o vzájemně výhodný vztah, jehož součástí je přenos energie a informací. Toto je ta pravá symbióza. Obě strany získávají, žádná nic neztrácí. Domestikovali jsme již mnoho rostlin a zvířat, nejde tedy o žádnou velkou novinku, že lze domestikovat i houbu. Avšak tato houba není žádný ořech nebo jablko, kočka ani pes, a třeba je ve skutečnosti chytřejší než my sami. Vzdejme jí tedy úctu. Pro takový vztah, jaký já mám na mysli, můžeme klidně použít erotickou metaforu. Milujme houbu tak, jako houba miluje nás.

Otázka: Kdyby byly psychedelické látky legální a toto byla úvodní lekce psychedelického školení, jaký by měl být náš první domácí úkol?

TM: Myslíte ode mne? Soudím, že bych vám dal nějaká semínka, která by bylo třeba vysadit, a pak by bylo dobré věnovat se kapitolám z historie. Čtete-li si o dějinách a sázíte-li semínka — ať už povijnice nachové nebo spory hub —, když se staráte o rostlinu a dovedete ji až k plnému sebevyjádření, kdy vám odevzdá svou produkci alkaloidů, pak se ocítáte na prahu cesty a já bych lekci ukončil.

Poznání historie je velmi důležité proto, aby psychedelická zkušenost probíhala dobře. Psilocybin nám totiž ukazuje cosi jako historické filmy o nás, o našem miliony

let probíhajícím vývoji; prostě v nás vidí dějinné tvory, ale má nadčasový zorný úhel, takže se nezabývá slupkou této chvíle. Zabývá se fenoménem našeho vývoje z opic během posledního milionu let a z této pozice nás vidí a zná. Můžete asimilovat něco z jeho zorného úhlu a pak v sobě objevíte opravdové pochopení pro naše předky, pro všechny mrtvé, kteří prošli touto cestou před vámi. Víte sami, jak dlouhý a podivný trip to byl — od jeskynních maleb v Altamíře až ke vstupním dveřím kosmické lodi. A nyní stojíme ruku v ruce s tímto tak podivným novým partnerem na prahu další důležité historické proměny, která nám přináší cosi neočekávaného: problém Jiného, potřebu Jiného, přítomnost Jiného, povahu Jiného — to jsou otázky a záležitosti, které budou motivovat příští postup lidského poznání.

Otázka: Zdá se mi, že předem vylučujete možnost, že by touha po Jiném mohla být prostě touhou po vyšším Já (Self), že Jiné je prostě tajemné a neprozrazené vyšší Já.

TM: To ne. Již na začátku jsem ve skutečnosti řekl, že charakter tohoto archetypu je nyní nazírán ve světle vědeckých znalostí týkajících se jiné inteligence ve vesmíru. Jde o kombinaci naší touhy po spojení a vědy, žehnající této formě výrazu zmíněné touhy, vytvářející fenomén odlišné lásky. My nevíme, co je vyšší Já; buddhismus říká, že vše je mysl bódhi. To znamená, že Jiné by mohlo existovat, a je-li pravda, že vše je myslí bódhi, pak také Jiné je jedním z aspektů Já. Termín „vyšší Já“ je ovšem stejným mystériem jako slovo „Jiné“. Jde o pouhou polaritu dvou záhad a pak všech rozředených mýtů, které jsou zosnovány tak, aby vám umožnily vznášet se bez silného vzrušování (bez drog například). Všechny mýty vědy, náboženství i šamanismu představují polaritu mezi mystériem vyššího Já a mystériem Jiného. Nezapomeňte však, že mystérium si nelze plést s nerozřešeným problémem; mystérium je již svým charakterem záhadné a nezhroutí se žádným pokusem o své řešení. Taková

věc je nám naprosto neznámá. Představujeme si, že když je tu nějaké mystérium, stačí zavolat odborníky, kteří se s ním vypořádají a vydají o problému zprávu. Tak to ovšem funguje jenom v triviálních situacích. To, co je skutečně důležité — naše srdce, naše duše, naše naděje, naše očekávání —, to vše je pro nás naprostou záhadou, mystériem. Jak se asi musí jevit Jinému, je-li opravdu Jiné?

Potřebujeme v sobě pěstovat smysl pro mystérium. Mystérium není jenom v Jiném, je i v nás. Znovu se nám tak připomíná myšlenka, že se stáváme tím, nač hledíme. V postkvantové fyzice, v postmoderní fázi, se charakter historie náhle transformuje, což nikdo nečekal. V 19. století i v počátcích 20. století si nikdo neuvědomoval, že všechno směřuje k podobným věcem. Přesto ale pár lidí jako by již tehdy vidělo, co se blíží — patafyzikové, surrealisté. Ale teď jsme v tom.

Otázka: Předešlá řeč o tom, jak se sem dostaly houby, že sem byly zaneseny odkudsi zdaleka, mi připomněla panspermickou teorii. Představu o tom, že sem byl zanesen i život jako takový. Je to tedy tak, že nás sem všechny někdo „zasel“?

TM: Ano, asi bych měl tuto teorii připomenout jakožto nejlepší podporu mých vlastních tezí. Panspermickou teorii formuloval Cyril Ponnampereuma, jenž spolu s Jamesem Watsonem a Francisem Crickem patří k objevitelům DNA. Ponnampereuma a Crick říkají, že prebiotické molekuly vznikají ve velkém množství nikoli na povrchu planet, ale v hlubokém vesmírném prostoru. Tyto planety jsou biologicky důležité jen pro pozdní stadium vývoje komplexních polymerů a prebiotických složek. Jsem si jist, že všichni znáte staré pořekadlo, že jsme stvořeni z prachu hvězd. Některé teorie hovoří o tom, že atomy v našich tělech se kdysi pekly v troubách hvězdných jader. Je to pravda, ale stejně tak i fakt, že v našem těle musí existovat nějaké atomy, jež se

v srdci hvězd nepekly, ale byly částmi planet, kroužících kolem těchto hvězd ještě před jejich explozí.

Vidím to tak, že všechen materiál, cirkulující galaxií, nemusel projít něčím tak násilným, jako je nukleární žár v jádru hvězd. Jakmile se z hvězdy stává nova, její planety se tříští na kusy. Pokud se na nich vyvinul nějaký biotický materiál, exploze jej vyvrhne do všeobecné kosmické kaše materiálu cirkulujícího vesmírem. Taková je moje představa o tom, jak by mohla fungovat strategie spor. Spory se vyvinuly v krajně nepříznivých podmínkách, kde by normální semena nepřežila. Víme, že spory hub nejlépe přežívají v prostředí, které se pokud možno co nejvíce podobá hlubokému vesmíru. Ideální je pro ně naprosté vakuum při minus šedesáti stupních Celsia. V takovém prostředí skutečně mohou vydržet až na věky. Logika tohoto předpokladu je velmi dobře zakotvená. Na mnohem labilnějším základu samozřejmě spočívá představa, že houba je formou inteligentního života (cestujícího vesmírem). Tato představa je mou zvláštní posedlostí, mým polem působnosti. Většina lidí říká, že to vítá.

Je zajímavé, že v knize *Scientific Perspectives on Extraterrestrial Communication* (Vědecké perspektivy mimozemské komunikace) Cyrila Ponnampereuma je i článek astrofyzika R. N. Bracewella, jenž zde hovoří o logice vyhledávání inteligentního života. Tvrdí, že nezáleží na tom, jakou formou života jste, ani na tom, jaký druh technologie používáte. Pokud se totiž chystáte vážně zkoumat vesmír sondami vysílanými od jedné hvězdy ke druhé, pak jedinou možnou funkční strategií je takzvaná strategie von Neumannova stroje čili stroje schopného sebe reprodukce. Od domovské hvězdy se do čtyř světových stran vyšlou čtyři takové stroje. V jisté vzdálenosti od domovské hvězdy se každý stroj replikuje, takže dále letí už osm strojů. Ve dvojnásobné vzdálenosti se každý stroj znovu replikuje, takže dál pokračuje už šestnáct strojů, a tak dál. Teorie hovoří o tom, že jenom při takovém replikačním postupu je možné vsadit na všechny možnosti.

Tímto způsobem se vyšle první kontaktní poselství, které říká: „Vyčerpávajícími prostředky hledáme v galaxii nějakou inteligenci. Pokud zachytíte toto poselství, volejte prosím na uvedené bezpoplatkové číslo a my zařídíme kontakt.“ Jen takto lze doufat v navázání kontaktu se všemi obyvatelnými světy galaxie. Tento scénář objasňuje, proč může být tak důležité rozluštit, jaké poselství nese naše houba.

Mandejci, jeden záhadný náboženský kult gnostiků, jenž dokázal dlouhodobě přežít na Středním východě, věří, že na konci času sestoupí na Zemi ten, kterého nazývají Tajný Adam. Tato postava podobná mesiášovi pak postaví stroj, jenž přenesení všechny duše zpátky k jejich skrytému zdroji u Otce Všemohoucího, který se nachází mimo soustrojí kosmického osudu. Toto pojetí mesiáše se strojem je velmi zajímavé. Existuje-li někde kolem nás nějaké mimozemské poselství, jde možná o pokyny jak vybudovat nějaký přístroj, jenž by nám umožnil jinou, ne tak mlhavou formu vzájemné komunikace. Bracewell na tuto možnost upozorňuje a podle jeho názoru by to i odpovídalo logice naší situace.

Ostatně, bylo by to velmi zajímavé odvětví logiky: logika zpráv a dokumentů o mimozemském kontaktu. Jak lze definovat kontakt, jenž je cosi tak zásadního, že i kdybyste byli jakoukoli formou života a inteligence, museli byste plynout podle těchto „kreodů“. Teď není tato oblast nejspíše ještě dostatečně rozvinutá, ale určitě může být. Něco jako alternativní fyzika. Jistě bychom měli začít připravovat alternativní teorie sociálního kontaktu a sociálního kontraktu pro případ setkání s mimozemským. Myslím, že logika případného kontaktu a metoda jeho uskutečnění, aniž bychom toho museli dát příliš, ale zároveň něco získali, je velmi plodné téma pro science-fiction. Byl by to zvláštní poker a šlo by o hodně vysokou hru. Hru, v níž by se hrálo o schopnost našeho přežití, o životaschopnost lidstva a schopnost jeho vývoje, o evoluční osud celého druhu, ne-li celé planety. Získat co nejvíc a co nejméně ztratit.

Otázka: Rád bych se zeptal, jestli vidíte rozdíl mezi svým pojetím života a šamanismem? Když jsem vás slyšel mluvit naposled, říkal jste, že se nepovažujete za šamana.

TM: Hlavní charakteristikou šamanů je to, že jsou léčitelé, že plní roli lékaře. Pokud i já osobně působím nějak léčitelsky, pak je to opravdu spíše výjimka. Tento rozdíl si uvědomuji a respektuji ho, ačkoli se to často ztrácí ze zřetele. Lidé často spojují psychedelické rostliny s magií a magickými rituály, ale zapomínají na léčení. V díle Carlose Castanedy není snad na dvanácti stech stranách ani jediná zmínka o tom, že by někoho léčil; přesto šamani jsou klasicky i statisticky především léčitelé. Myslím si však, že tady existuje cosi, co lze nazvat „žité šamanské ideály“, a právě o to se sám pokouším. Snažím se zkoumat realitu s pomocí šamanského ducha a šamanskými prostředky. Avšak léčení je sine qua non šamanismu. Tedy to nejdůležitější.

Otázka: Mohl byste vysvětlit, jak z psychedelické perspektivy chápete vesmír i rozdíly mezi vnitřním mentálním prostorem a vnějším fyzickým prostorem a jaká je oprávněnost tohoto rozlišování? Jaký je vlastně vztah mezi prostorem obecně a vědomím?

TM: Svět je v mysli rekonstruován prostřednictvím vjemů. Vnímání usměrňuje receptory, takže obraz vnějšího světa se k nám dostává přinejmenším po třech nebo čtyřech zvláštních, samostatných liniích percepce. Tělo je jakýmsi rozhraním, styčnou plochou mezi myslí a světem a jazyk jako by byl kódem či šifrou pro celé množství informací, putujících z mysli do světa a pak zase zpět do mysli. Podobně je tomu ve vesmíru, o čemž svědčí biologie: prvotní formy života vlastně žádné vnímání světa neměly. Jakmile se jim v cestě objevila nějaká potrava, pozřely ji. Později, s vývojem rudimentárních očí a chemických látek citlivých na pigment a soustředěných v jistých buňkách, došlo k zá-

kladnímu rozlišování mezi světlem a tmou. Ještě později se objevila pohyblivá zvířata, došlo k evoluci komplikovaných očí a tak dále. Vidíte, že to, co se odehrává v biologii, je vlastně řadou výbojů do nových dimenzí reality. Pokud jako extenzi biologické evoluce chápete i celou civilizaci, vidíte, že rovněž její vývoj představuje celou řadu výbojů do nových rozměrů. Konkrétně o pronikání do dimenze času, kdy jsme prostřednictvím vynálezu písma a různých kódovacích systémů i ústních tradic schopni zaznamenávat a uchovávat nabytou zkušenost. Pravděpodobně jsme se již ocitli ve fázi, kdy dokážeme kódovat i časoprostor, nicméně evoluce dobývání prostoru prostřednictvím pohybu nám umožňuje mapování celého světa. Kultura se proměňuje v hyperdimenzionální entitu, realizující biologický program života. Ať už jde v případě této entity o cokoli, sama se prostřednictvím řady dimenzí transformuje a sama si pomáhá při přechodu z jedné roviny do druhé. Všimněte si, že naše současná civilizace působí stále ještě ploše, že je spíše dvojrozměrná. Nejvyšší budova na světě je jen pár set metrů vysoká a většina ostatních domů má sotva pár desítek metrů výšky. Připravujeme se však na stavbu vesmírných kolonií, kde diskuse o výšce ztratí smysl, neboť těleso o rozměrech třeba sto kilometrů pak bude představovat „svět“.

Dnes jsme schopni v podstatě zaznamenávat, co chceme, a později si to reprodukovat a znovu připomenout. Syntéza toho všeho směřuje k objevu vnitřní dimenze. Můžeme ji považovat za vyšší nebo nižší dimenzi, lidská představivost však je rozměrem mimo prostor a čas a svým způsobem všem dimenzím předchází. Na určité úrovni představuje ukazatel směru; proto tolik řečí o objevu hologramu, neboť právě hologram má charakter ukazatele směru nového vědomí. Je v něm zhuštěno a zakódováno všechno zároveň. Hologram je tak šifrou vyšší dimenze.

Otázka: Hovořil jste o kolapsu v rozlišování mezi vnitřním a vnějším prostorem. Mohl byste o tom říci víc?

TM: Rozlišování prostoru na vnitřní a vnější je zakořeňeno již v postoji našeho „vnitřního“ já k „vnějšmu“ tělu. Osobně se domnívám, že vyšší Já se přesouvá do oceánu elektronického vědomí a také do dimenzí erotického spojení s Jiným, kde se toto rozlišování na vnitřní a vnější, na Já a tělo, stane druhotnou záležitostí, stejně jako se během posledních pěti tisíciletí stala druhotnou naše dávná identifikace Já a krále. Dnes už krále nemáme ani nepotřebujeme. Zvládneme to i bez něho. Dá se předpokládat, že to stejně tak dobře zvládneme i bez těla. Já se prostě přesune do jiné dimenze.

Otázka: Zdá se mi, že zde mluvíte o lidstvu na prahu nového věku a že kontakt s mimozemšťany nám může pomoci tento práh překročit.

TM: Podle mého názoru jde o proces, probíhající už velmi dlouhou dobu, přičemž od počátku šlo o dosažení dostatečné hybné síly. Jde o tentýž proces, který zformoval i naši planetu a z oceánů vyvolal život, který později z nižších tvorů udělal vyšší zvířata a proměnil primáty v lidi, který z naší kmenové sakrální a bezčasé existence nakonec vyvolal dějiny. Zdá se, že nás vede k jistému druhu transcendentního transformativního proudění všeho dohromady, kamsi mimo systém našeho jazyka. Je to pupek bytí, v němž je všechno spojeno dohromady, avšak jen velmi těžko popsatelné. Myslím si, že i celá naše věda, náboženství a historie jsou jen různé vzorce hyperdimenzionální přítomnosti jakožto objektu na samém konci historie, jenž nás přitahuje a k němuž směřujeme. Myslím, že většina záležitostí, týkajících se lidských bytostí, je velmi záhadná. Všechno, co se s námi děje, v prehistorii i v historii, především pak v poslední době, je velkým mystériem. Náhlý a explozivní vývoj naší šedé kůry mozkové je zcela mimo kontext všeho, co víme o jednotlivých evolučních stadiích, jimiž procházejí jiné živočišné druhy včetně ostatních primátů.

V posledních padesáti letech bylo velmi módní myslet si, že už je to všechno naprosto fádňá záležitost. Přesto každý

ideologický systém, kterému kdy bylo dopřáno stát se oficiálním názorem na realitu, vždy proklamoval, že na devadesát pět procent má všechno pod kontrolou. Přestože ale na celé věci pokaždé nechali pracovat svoje nejlepší lidi, myslím si, že o tom podstatném stále ještě nevíme prakticky nic. Ačkoli sám nejsem v pravém slova smyslu duchovní člověk, domnívám se, že náboženské uvažování o transformaci světa je na správnější stopě než různé vědecké teorie, přesvědčené, že fyzikální zákony nebo zákony biologie vždy byly a i nadále budou tím, čím jsou pro nás dnes, že věci se budou buď stále zhoršovat a zhoršovat, anebo naopak zlepšovat a zlepšovat, že však žádná překvapení nelze čekat. Podle mého názoru prostě nevidíme, co se ve skutečnosti děje.

Jedním z důvodů, proč tak rád spojuji teorie o houbách a mimozemšťanech, je snaha ukázat lidem, že věci lze vidět i zcela odlišně. Pokud je ale možno vidět věci jinak, můžeme si položit otázku, kolika různými způsoby. Kolik typů reality vlastně existuje? Je však třeba, aby lidé nečekali, že je osvílí nějaký vůdce. Nečekejme, že historie a proud dějinných událostí nám objasní, o co tady skutečně jde. Musíme si vážně uvědomit, že pochopení vesmíru a dešifrování jeho tajemství patří k naší vlastní odpovědnosti, protože je to jediné porozumění, jež pro nás může být opravdu užitečné. Představy, že někde v nějakém počítači jsou rovnice dokonale modelující, co se ve vesmíru děje, nebudou mít pro nás skoro žádný význam. Dost dlouhou dobu jsme měli sklon odevzdávat se v tomto směru nejrozumnějšímu oficiálnímu ideologiím a říkat: „Dobře, já snad nic nechápu, ale někdo tomu všemu snad rozumí.“ Uvědomte si ale, že jenom *vaše* vlastní pochopení může mít pro vás cenu. Uvědomte si, že jste to jenom *vy sami*, s kým budete muset žít a nakonec i zemřít. Jak se zpívá v jedné písni: Svůj poslední tanec tančíte vždycky sami.

7.

KAPITOLA

Nové mapy hyperprostoru

Přednáška na přivítání Ruth a Arthura Youngových v berkeleyjském Institutu pro studium vědomí, 1984.

Stephen Dedalus v Joyceově románu *Odyseus* říká: „Historie je noční můra, z níž se snažím probudit.“ Já bych to ovšem rád obrátil a řekl, že historie je cosi, před čím se snažíme uprchnout do snů. Sen je eschatologický. Sen je nulový čas a je mimo dějiny. Proto tak toužíme po úniku do snů. Ale právě výraz „únik“ je trumfem v rukou těch, kteří stojí v pozadí za útoky na experimenty s rostlinnými halucinogeny. Tito lidé však „eskapismus“ v souvislosti s halucinogeny jen ztěží dokáží pochopit. Útěk? Pokud ano, pak útěk z této planety, útěk před smrtí i útěk před rutinou zvyku, a útěk před problémem Nevyslovitelného.

Pokud bychom zkoumali pojetí smrti v nejrozumnějších naukách od starého Egyptu přes novoplatonismus až ke křesťanství a nebrali v úvahu poslední tři staletí naší západní

dějinné zkušenosti, opakovaně bychom se zde setkávali s představou světelného těla, jakési entelechie, která je za života vmísena do těla, aby se v okamžiku smrti obě části bytosti, tělo i duše, opět rozdělily. Jedna část ztrácí svůj *raison d'être*, rozpouští se a její metabolismus se zastavuje, druhá odchází neznámo kam. Možná nikam, věříte-li, že vlastně vůbec neexistuje. Pak ovšem můžete mít problém jak si vysvětlit samotný život. Přestože se věda vyslovuje ke všemu možnému a vede si docela dobře například při vysvětlování jednoduchých systémů atomů, v současnosti je značně absurdní představa, že by byla schopna poskytnout *jakoukoli* odpověď týkající se podstaty života.

Člověk se rozhodne sevřít ruku v pěst a ono se tak stane, ačkoli věda neví jak to vysvětlit. Zde jsme zcela mimo oblast vědeckých vysvětlení, neboť vidíme, že prvotní příčinou tohoto jevu je mysl. Je to jeden z příkladů telekineze: mysl přinutí hmotu k pohybu. Proto se potřebujeme zbavit strachu ze všech pohrdivých úšklebků, které tak často provázejí zkoumání duše, jejího původu i jejího osudu. Má zkoumání této oblasti vědy souvisely s psychedelickou zkušeností. V nedávné době jsem však svá pátrání zaměřil i do oblasti snů, protože sny jsou vlastně zobecněnou zkušeností hyperdimenze, do níž se život i mysl zdají být zasazeny.

Když se podíváme, co o snech vyprávějí lidé šamanské tradice, pochopíme, že pro ně je snová realita experimentální zkušeností paralelního kontinua. Šaman toto kontinuum navštěvuje nejen s pomocí halucinogenů, ale i dalších technik. Nejúčinnějším prostředkem ovšem zůstávají právě psychedelika. Ostatní lidé se do těchto oblastí dostávají prostřednictvím svých snů. Freud se domníval, že sny jsou jakási „rezidua dne“, zbytky denních zážitků. Podle něho by se měl člověk na obsah těchto snů dívat jako na zdeformované obrazy toho, co se odehrálo v čase jeho denního bdění.

Já tvrdím, že mnohem užitečnější by bylo pokusit se vytvořit jakýsi geometrický model vědomí, vzít vážně myšlenku paralelního kontinua a uznat, že mysl i tělo jsou

zasazeny ve snu a že sen je prostorovou dimenzí vyššího řádu. Člověk ve spánku vstupuje do skutečného světa, zatímco svět bdělého vědomí je jeho pouhým povrchem, chápeme-li tento geometrický přírůstek doslovně. Že jakýsi holografický, informacemi vyplněný prostor skutečně existuje, částečně dokázaly i nejnovější experimenty v kvantové fyzice. Všechny informace jsou zároveň všude. Informace, která není dostupná tady, není dostupná ani nikde jinde. Informace se nacházejí v jakémsi druhu věčnosti, mimo dějinný čas, ve věčnosti s časově neomezenou existencí, o níž se ani nedá říci: „Byla tu vždycky.“ Nemá totiž časový průběh žádného typu. Nejsme primárně biologickými bytostmi, jejichž mysl by se objevovala jenom jako nějaká měňavá barevná duha či průvodní jev na vyšších úrovních biologické organizace. Jsme svého druhu hyperprostorovými objekty, které do hmoty vrhají svůj stín. A náš fyzický organismus je tímto stínem vrženým do hmoty.

V momentě smrti se to, co vrhá stín, „stahuje ze scény“ a metabolismus ustává. Hmotná forma se hroutí a přestává být rozptýlenou a zmarněnou strukturou ve vlastní vymezené oblasti, kde dokáže přetrvávat navzdory entropii materiálu, který ve svém cyklu extrahuje energii a vylučuje odpad. Forma, která všemu fyzickému dávala řád, však smrtí zasažena není. I tohle deklarativní stanovisko má svůj původ ve světonázoru šamanské tradice, která ovlivnila i všechna vyšší náboženství. Stav psychedelického snu i stav psychedelického bdění získávají na své důležitosti, protože nám zjevují úkol našeho života: co nejbližše se seznámit s dimenzí, jež je příčinou bytí, abychom si na ni dokázali vzpomenout v momentě svého odchodu z tohoto života.

Mnohé tradice používají metafory jakéhosi posmrtného vozu anebo astrálního těla. Šamanismus, právě tak jako některé typy jógy, včetně jógy taoistické, tvrdí jasně, že smyslem života je seznámení se s tímto posmrtným tělem, protože jen tak akt umírání nezpůsobí v naší psychice žádný zmatek. Člověk prostě pochopí, oč tu běží, bude vědět jak

se zachovat, a uskuteční tak bezpečný a čistý průlom jinam. Přesto je umírání problém a je možné ho pěkně zbabrat. Člověk totiž není k věčnému životu odsouzen. Naopak. Díky své nevědomosti může tuto šanci promarnit.

V momentě smrti existuje určitý druh oddělenosti právě tak jako při narození — je to sice přirovnání triviální, ale trefné. I v tomto případě existuje možnost poškození nebo nesprávné činnosti. Anglický básník a mystik William Blake řekl, že jakmile člověk vyrazí na spirálu, hrozí mu, že se ze své „zlaté dráhy“ zřítí do jícnu věčné smrti. A přesto jde jen o momentální krizi — krizi přechodu. Konečným smyslem šamanismu a správně žitého života je posílení duše a vyřešení vztahu ega k duši, aby tento přechod jinam mohl být uskutečněn čistě. Takový je tradiční postoj.

Rád bych do tohoto modelu zahrnul i představu propasti, tedy pojem racionalisty nepříteliš užívaný, nicméně ostatním dědicům naší židovsko-křesťanské kultury dobře známý jako „hlubší rovina duše“. Je to představa, že svět jednou skončí, že nastane konec času, že kromě smrti každého jednotlivce existuje v historii i smrt celého lidského druhu.

Zdá se, že od okamžiku, kdy jsme si uvědomili existenci své duše, až k rozvinutí apokalyptického potenciálu uplynulo zhruba sto tisíc let. I když je to v rozmezí biologického času jen chvilka, přesto jde o desetinásobek rozpětí naší známé historie. V této periodě všechno závisí na rovnováze, neboť vývojově jde o šílený spěch od hominida k hvězdným letům. Přeskok této stovky tisíc let znamenal výdej mnoha forem energie. Různá náboženství se objevovala a pohasínala jako jiskřičky, rodily se a zanikaly nejrůznější filosofie, objevila se magie i věda — a všechno se to snaží získat kontrolu nad energií při větším či menším stupni etické pevnosti. Možnost, že transformace druhu v jakousi hyperprostorovou entelechii bude zaražena již v samém svém počátku, zůstává neustále přítomna.

Nemůže být pochyb o tom, že se dnes ocitáme ve finálních dějinných okamžicích krize přechodu — krize, která s sebou

nese i konec historie, náš odchod z planety, triumf nad smrtí a osvobození jednotlivce od těla. Ve skutečnosti se tu setkáváme s nejzásadnější událostí, s jakou se planetární ekologie může setkat: s vysvobozením života z temného a tísnivého zámotku hmoty. Metafora duše jako housenky proměňující se v motýla je dobře známou analogií odedávna užívanou všude ve světě. Musíme tuto metamorfózu prodlévat, abychom dokázali přežít zásadní okamžik, kdy se dějinné síly dají do skutečného pohybu.

Evoluční biologové považují lidstvo za druh, jenž se z jejich hlediska již nevyvíjí. Během posledních padesáti tisíc let biologická evoluce člověka ustává díky vynálezu kultury a stává se epigenetickým, kulturním fenoménem. Začíná vývoj nástrojů, jazyků a filosofí, avšak somatotyp člověka zůstává stále týž. Fyzicky jsme stejnými lidmi jako naši dávní předkové. Jistý rozdíl tu však přece jen je: skutečnou kůží našeho druhu se stala technologie. Během posledních pěti set let kolem sebe lidstvo vylučuje nejrůznější technologický materiál. Z hmoty odebíráme to, co má nízký stupeň organizace, necháváme to projít svými mentálními filtry a přetváříme to ve šperky, evangelia či raketoplány. Právě tak to děláme. Jsme jako mořští koráli zasazení do technologického útesu zformovaných psychických objektů. Postupné utváření všech našich nástrojů v sobě implikuje i víru v jakýsi finální nástroj; a tím je létající talíř neboli, chcete-li, naše duše exteriorizovaná do trojrozměrného prostoru. Tělo se může stát zvnitřnělým holografickým objektem zasazeným do pevné, hyperdimenzionální matrix, která je věčná, takže každý z nás pak může putovat skutečným Elysejským polem.

Je to svého druhu představa islámského ráje, kde člověk dostává svobodu prožívat všemožná potěšení těla. Takto zaopatřený zjišťuje, že se stal holografickou projekcí pevné matrix, která je mikrominiaturizovaná a supravodivá, ale nikde k nalezení, která je přirozenou součástí prostoru. Celé dějiny technologie nejsou ničím jiným než produkcí prototypů této situace, které se čím dál více přibližují ideálu.

Letadla, automobily, raketoplány, vesmírné kolonie, hvězdolety překonávající rychlost světla — to všechno jsou, jak řekl Mircea Eliade, „sebetransformující předobrazy letu, které výmluvně svědčí o touze člověka po sebetranscendenci“.

Naše přání, naše spása, naše jediná naděje je ukončit dějinnou krizi tak, že se sami staneme oním „odlišným“, že své odcizení ukončíme tím, že v onom „odlišném“ poznáme své vlastní pravé Já. Ve skutečnosti jde o to, abychom v „odlišném“ rozpoznali Nadmysl všemi fyzikálními zákony planety nedotčenou, podobně jako je jimi nedotčena představa člověka v jeho mysli. Danosti, o nichž se domníváme, že jsou vryty do diamantu, jsou ve skutečnosti pouze náladami Bohyně, jejímž odrazem je nám dáno být. Celý smysl lidské historie spočívá ve znovuoživení tohoto kousku ztracené informace, takže člověk může být manipulován. Anebo, abychom parafrázovali Joyceovu knihu *Finegan's Wake (Plačky nad Fineganem)*, jenž takto píše o pochybné dublinské čtvrti Mocaine: „Tady v Mocaine sebou praštíš do stínu, ale když jde kunčoft, rychle vztyk a ukážeš svoji cenu, vypneš své poklady a nafoukneš své peří, takže jestli chcete bejt spálenej až na popel jako Fénix, tak pojďte a uložte se k nám do opatrovny.“ Jak vidíte, je to takhle prosté, jen to chce odvalu nechat se opatrovat, když se kolem motá Zubatá, kterou Joyce nazývá „boží milostí v přestrojení“.

Psychedelika dodávají odvalu k modelování posmrtného stavu duše. Doufám, že tímto směrem zaměříme svou pozornost, jakmile se podaří halucinogeny integrovat do naší kultury, aby si i větší skupiny lidí mohly plánovat své výzkumné programy beze strachu z persekucí. Psychedelika ovšem mohou poskytnout více než jen pouhý model tohoto stavu; mohou odhalit samu jeho povahu. Psychedelika nám umožňují pochopit, že variantní formy zdání i porozumění mohou být změněny tak, že vědomí můžeme poznávat v kontextu Jediné mysli. Jediná mysl v sobě obsahuje veškeré zkušenosti Jiného. Mezi newtonovským vesmírem, rozvinu-

tým přes světelné roky trojrozměrného prostoru, a vnitřním mentálním vesmírem neexistuje žádná dichotomie. Jsou to dva předobrazy téhož.

Jako neřešitelný dualismus je vnímáme jen vzhledem k nízké kvalitě obvykle užívaného kódu. Jazyk, jenž k diskusím o takovém problému používáme, má v sobě dualismus již předem zabudován, takže je to ve skutečnosti problém jazyka. Všechny kódy mají totiž jen relativní kódovací kvalitu — s výjimkou Logu. Logos je dokonalý, a tudíž neobsahuje v sobě příměs žádné jiné kvality než sebe sama. Zde ovšem výrazu *Logos* používám ve stejném smyslu jako Filón Alexandrijský, tedy jako Božský rozum, jenž obsahuje archetypální komplex platónských idejí, které slouží jako modely stvoření. Pokud člověk mapuje realitu bez pomoci Logu, bude mít problémy s kvalitou kódování. Dualismus zabudovaný v našem jazyce způsobuje, že se nám smrt druhu a smrt jednotlivce jeví jako protikladné věci.

Podobnou dichotomií jsou na jedné straně scénáře, které si biologie vytvořila zkoumáním fyzického vesmíru, a na druhé straně světy zabydlené anděly a démony, o nichž referuje hlubinná psychologie. Psychedelická zkušenost tuto podvojnost ruší. Abychom překonali akademické chápání rostlinných halucinogenů, potřebujeme zkušenost extáze navozené tryptaminem. Dimethyltryptaminová molekula (DMT) má jedinečnou schopnost vyprostit strukturované ego z jeho sítě a vypustit ho do oblasti Nadjá (Overself). Kdo prošel takovou zkušeností, prožívá vlastně jakousi miniaturní apokalypsu, malé ponoření a nahlédnutí do hyperprostoru. Myslím si, že naše společnost má velmi zapotřebí, aby se právě tento prožitek stal předmětem obecného zájmu.

Neříkám tím, že by každý měl experimentovat s kouselnými houbami nebo s jinými přírodními zdroji psychoaktivních tryptaminů. Je však třeba pokusit se asimilovat a integrovat psychedelickou zkušenost do naší kultury, neboť zde jde o úroveň zkušenosti každému z nás přímo dostupné. Role, kterou hrajeme ve vztahu k ní, předurčuje, jak se

budeme projevovat v oné konečné, nejniternější proměně. Jinými slovy, v této teorii existuje jistý druh teleologických sklonů: je tu víra, že existuje hyperobjekt zvaný Nadmysl (Overmind) nebo Bůh, jenž vrhá svůj stín do času. Historie pak představuje naši skupinovou zkušenost tohoto stínu. Jak se člověk blíží stále víc a víc ke zdroji tohoto stínu, paradoxy jsou viditelnější stejně jako míra změny — hyperobjekt začíná vstupovat do trojrozměrného prostoru.

Jeden ze způsobů, jak lze o těchto věcech uvažovat, předpokládá, že svět bdění a svět snů začínají splývat. Takže kritika UFO, tvrdící, že létající talíře jsou halucinací, byla správná v tom, že pravidla fungující ve snu a zákony platící v hyperprostoru, se mohou čas od času projevovat i v třírozměrném prostoru, pokud se bariéry mezi těmito dvěma mody dostatečně oslabí. Pak člověk může mít různé kuriozní zážitky, někdy označované jako psychotické poruchy, vždy se značným dopadem na prožívající subjekt, neboť ve hře je i silná vnější složka, která nemůže být subjektivní. V takových chvílích se různé „náhody“ vrství jedna na druhou, takže člověk nakonec musí připustit, že vůbec neví, co se vlastně děje. Přesto je absurdní tvrzení, že tady jde o čistě psychologický jev, protože vše doprovázejí i změny ve vnějším světě. Jung tento jev nazval „synchronicitá“ a vypracoval jeho psychologický model. Ve skutečnosti jde o počátek jakési alternativní fyziky, která začíná působit na lokální realitu.

Tato alternativní fyzika je fyzikou světla. Světlo je složeno z fotonů, které nemají své antičástice. Znamená to tedy, že ve světě světla žádný dualismus neexistuje. Pravidla relativity tvrdí, že čas se zpomaluje, jakmile se blížíme rychlosti světla. Pokud si však pokoušíme představit, jak by věci vypadaly z pohledu něčeho, co je světlem, měli bychom si uvědomit, že zpravidla zapomínáme na to, že při pohybu rychlostí světla žádný čas vlastně není. Je to zkušenost nulového času. Představíme-li si člověka alespoň na malý moment utvořeného ze světla nebo v dopravním

prostředku schopném překonávat světelnou rychlost, pak existuje možnost přesunu z jakéhokoli místa vesmíru do druhého při subjektivním prožitku nulového času. Znamená to, že se k Alfa Centauri dostane v nulovém čase, přestože v relativistickém vesmíru mezitím uběhne čtyři a půl roku našeho běžného času. I když se pohybuje do mnohem větších vzdáleností, například ke dvě stě padesát tisíc světelných let vzdálené Andromedě, jeho subjektivní prožitek času zůstává stále nulový.

Jediný prožitek času, který člověk v této situaci má, je prožitek subjektivního času, vytvářený jeho vlastními duševními pochody. Ve vztahu k newtonovskému vesmíru však nepocituje vůbec žádný čas. Takový člověk existuje ve věčnosti, je věčný, zatímco vesmír všude kolem zdrcující měrou stárne. Je to však vnímáno jako vesmírný fakt — tedy způsob, jakým newtonovskou fyziku vnímáme jako fakt tohoto vesmíru. Takový člověk je přenesen do modu věčnosti. Je mimo představu pohybu a existuje v komplexu věčnosti.

Věřím, že právě sem nás postrkuje technologie. Neexistuje totiž žádný rozpor mezi ekologickou rovnováhou a migrací do kosmu ani mezi hypertechnologií a radikální ekologií. Tyto zdánlivé rozpory jsou jen falešnými stopami, neboť skutečnou historickou entitou, která začíná být skutečnou hrozbou, je lidská duše. Opičí tělo nám posloužilo, přeneslo nás až k tomuto momentu vysvobození a bude nám vždy sloužit jako ohnisko vlastního obrazu, ale my teď vstupujeme hlouběji a hlouběji do světa utvářeného naší vlastní imaginací. Právě toto je návrat k Otcí, transcendence naší *fysis*, vystoupení z gnostického vesmírného žaláře, který je pastí světla. Nejde zde tedy o nic menšího než o skutečnou transformaci lidského druhu.

Akcelerace tohoto jevu jistě velmi brzy dostane podobu dalšího výzkumu kosmu a zakládání vesmírných kolonií. Zvíře zvané člověk a podobné rozrůstajícím se korálovým útesům, které povrch Země obalilo technologií, bude vy-

svobozeno ze všech svých omezení vyjma hranic vlastní imaginace a mezi materiálu. Hovoří se o tom, že první vesmírné kolonie se budou snažit vytvořit kopii idylického ekosystému Havajských ostrovů, považovaného za ideál životního prostředí. Tento výcvik ekologického porozumění dokáže, že víme, co děláme. Jakmile dostaneme ekologii pod kontrolu, postoupíme dále, do hájemství umění. O to jsme přece vždy usilovali. Vytvoříme si nové světy, přičemž ten původní, z něhož jsme přišli, bude udržován jako zahrada. To, o čem Eliade hovoří jako o metaforách sebe-transformujícího letu, bude vbrzku realizováno technologií vesmírné kolonizace.

Přesun ze Země do vesmírného prostoru bude jakýmsi průchodem přes děsivě těsný genetický filtr, mnohem těsnější, než byla jakákoli předešlá hranice, včetně genetického a demografického filtru představovaného například kolonizací Nového světa. Někdo řekl, že vitalita obou Amerik je dána skutečností, že výletu přes oceán se odvážili většinou jen snílci, pionýři a fanatici. Ještě pravdivější bude tento názor v případě přesunu do vesmíru. Technologické dobývání vesmíru pouze připraví scénu; pak dojde ke zvnitřnění této metafory. Začne dobývání vnitřního prostoru a stabilní vektory závislé na této technologii rozvinuté a rozmístěné v newtonovském prostoru zkolabují. Pak lidský druh konečně začne ovládat sama sebe.

Technologie, která by zvnitřnila tělo a zvnějšnila duši, bude paralelou k pohybu směrem do vesmírného prostoru. Kniha *The Invisible Landscape* (*Neviditelná krajina*), kterou jsem napsal spolu se svým bratrem Dennisem, je pokusem o jakési zkrácení této chronologie a v jistém smyslu i snahou jak si vynutit její konečný výsledek. Je to příběh (přesněji jeho intelektuální pozadí) výpravy do Amazonie, jíž jsem se v roce 1971 zúčastnil s Dennisem a několika dalšími lidmi. Bratr během této výpravy formuloval určitou ideu, jejíž součástí bylo i experimentální použití složek harminu a harmalinu, nacházejících se v divoké popínavé rostlině

Banisteriopsis caapi, která je základem *ayahuascy*. Rozhodli jsme se vyzkoušet harmin ve spojení s lidským hlasem a celé jsme to nazvali Experiment v La Chorrera. Snažili jsme se využít zvuku k energizaci struktury molekul harminu, aby v těle došlo k jejich metabolizaci takovým způsobem, že by se přednostně a permanentně spojovaly s endogenními molekulárními strukturami.

V té době byla naším kandidátem neuronová DNA, ačkoli Frank Barr, zabývající se vědeckým výzkumem vlastností mozkového melaninu, přesvědčivě doložil, že existuje velká pravděpodobnost, že harmin působí díky vazbě na tělíska melaninu. Farmakologie obvykle tuto vazbu spojuje s oním místem v molekule, kde se uchovává informace. K odvysílání této informace pak dochází takovým způsobem, že se člověku dostane „mentální přednášky“ o struktuře duše. Náš experiment byl tedy snahou využít určité šamanské techniky k riskantnímu pokusu napojit se supervodivým telemetrickým přístrojem na Nadmysl tak, aby došlo k plynulému přenosu informací z oné dimenze. Úspěch či selhání tohoto pokusu nechť každý posoudí sám.

První polovina knihy se zabývá teoretickými východisky našich experimentů. Druhá část popisuje teorii struktury času, kterou se podařilo derivovat z bizarních stavů duše, jež po experimentu následovaly. Netvrdím, že jsme uspěli, myslím si jen, že naše teorie o tom, co se stalo, je lepší než jakákoli teorie našich kritiků. Ale ať již jsme svými experimenty v La Chorrera uspěli či nikoli, tento styl uvažování ukazuje jednu možnou cestu. Když teď hovořím například o technologii budování vesmírných lodí, představuji si, že to dokážeme při elektrickém napětí daleko nižším, než má dnešní normální baterie do elektrické svítilny. Právě v této oblasti nízkého elektrického napětí probíhají v přírodě ty nejzajímavější jevy. Mezi ně patří i naše myšlení nebo metabolismus.

Nová věda, která do středobodu svého výzkumného programu položí psychedelickou zkušenost, by měla usilovat

o praktickou realizaci tohoto cíle, tj. o eliminaci bariér, existujících mezi egem a Nadjá (Overself), aby ego dokázalo samo sebe vnímat jako výraz Nadjá. Pak by bylo možné kultivaci duše a praktikováním nového šamanismu využívajícího tryptaminové rostlinné zdroje čelit i strašlivé biologické krizi v podobě ekologických katastrof a krizí způsobených limity fyzického prostoru, které nám vnucuje situace naší spoutané planety.

Psilocybin z lysohlávek je obecně nejdosažitelnější a experimentálně nejvhodnější z těchto látek. Proto prosím vědce, úředníky a politiky, kteří budou číst tuto knihu: Zaměřte se znovu na psilocybin, nezaměňujte ho s jinými psychedeliky a pochopte, že je to jev sám pro sebe, jev s nesmírným potenciálem pro transformaci lidských bytostí. Psilocybin neproměňuje pouze lidi, kteří ho berou, nýbrž i celou společnost. Činí tak podobně jako nejrůznější umělecká hnutí, matematické objevy nebo průlomy ve vědeckém poznání. Psilocybin dokáže proměnit celý lidský druh, a to jednoduše pouhým účinkem informace, která skrze něj přichází. Psilocybin je zdrojem hlubšího poznání (*gnosis*), tedy toho hlasu, jenž byl v duši západního člověka přinejmenším na tisíc let umlčen.

V 16. století františkáni a dominikáni přišli do Mexika a okamžitě zde začali potírat místní houbová náboženství. Indiáni tuto houbu nazývali *teonanácatl*, „maso bohů“. Na theofagii (tj. pojídání boha) si však pochopitelně činila monopol katolická církev. A já dnes, čtyři sta let po tomto úvodním setkání Západu s náboženstvím houby, tvrdím, že Erós, jehož křesťanská expanze vytlačila z Evropy, se uchýlil do hor Sierra Mazateca a zůstal tam v izolaci, aby se nyní znovu vynořil ve vědomí západního člověka.

Naše instituce i naše epistemologie (teorie poznání) dnes zbankrotovaly a vyčerpaly se. Je proto nutné začít nanovo a doufat, že s pomocí osobností inspirovaných šamanstvím budeme moci znovu pěstovat víru v toto pradávné mystérium. Znovunalezený Logos, vnitřní hlas, o němž hovořili

Platón, Parmenidés a Hérakleitos, může opět promluvit v duši moderního člověka. Pak skončí i naše odcizení, protože se sami staneme oním odlišným. Tento příslib se sice může jevit jako vidina nějaké noční můry, nicméně všechny rozsáhlé historické změny bývají nabitý jistou emocionální silou, která lidi vrhá do zcela nového světa.

Pevně věřím, že tuto práci je třeba vykonat s pomocí psychedelik. Tradičně se hovoří o mnoha cestách k duchovnímu rozvoji. Rád bych se zde vrátil ke své osobní zkušenosti, protože nemohu říci, že bych s jinými technikami dosáhl nějakých dobrých výsledků. Jistou dobu jsem strávil v Indii, kde jsem se věnoval cvičení jógy, navštívil jsem tolik různých řišů, róšů, gešů a guruů, kolik jich Asie může nabídnout, ale výsledek byl úplnému zážitku tryptaminové extáze tak vzdálený a ve srovnání s ní tak mdlý, že skutečně nevím, co si s vykladačstvím jejich bezkrevných mystérií počít.

Tantra o sobě tvrdí, že má k věci jiný přístup. Tantra představuje „cestu zkratkou“. Je skutečně možné, že se tantra vydala po správné stopě, protože sexualita a orgasmus mají podobné kvality jako tryptaminová extáze. Rozdíl však je v informaci, a to i mezi psilocybinem a všemi ostatními halucinogeny. Psilocybin disponuje obrovským množstvím informací, které jinde prostě nenajdete.

Účinky takového LSD z velké části závisí na struktuře naší osobnosti. Často se mi zdálo, že dokud nedošlo k jeho synergizaci s jinou složkou, byly jeho vize pouhými geometrickými vzorci. Ostatně klasická psychedelická zkušenost, kterou popsal Aldous Huxley, to bylo 200 mikrogramů LSD a 30 miligramů meskalinu, přičemž taková kombinace nabízí spíše vizionářskou zkušenost než nějaké halucinace. Jedinečná kvalita psilocybinu totiž podle mého názoru tkví v tom, že nezjevuje nějaká barevná světla a pohyblivé mřížky, ale místa: džungle, města, stroje, knihy, architektonické formy — to všechno v neuvěřitelné komplexnosti. Rozhodně to nelze interpretovat jako neurologickou poruchu jakéhokoli typu. Ve skutečnosti jde o tu nejorganizovanější vizuální informaci,

jakou člověk může zažít a která je daleko uspořádanější než normální bdělé představy.

Její složitost je také hlavním důvodem, proč je tak těžké přinést si z psychedelické zkušenosti zpátky nějaké informace. Tyhle věci lze v angličtině i jakémkoli jiném západním jazyce velice obtížné formulovat, neboť se to podobá snaze o trojrozměrné ztvárnění čtyřrozměrného objektu. Skutečnou modalitu Logu můžeme vnímat pouze zrakem. Proto jsou tak zajímavé psilocybin a *ayahuasca* — vývar amazonských domorodců obsahující tryptamin —, které vyvolávají telepatické zážitky a jakýsi společně sdílený stav mysli, tedy rozvíjející se skupinovou halucinaci společně sdílenou v naprostém tichu. Je těžké to dokázat vědcům, ale pokud takový zážitek sdílí několik lidí, všichni se později shodnou, že viděli totéž! Taková je kvalita komplexní vizuální informace vytvořené Logem, vize pravdy, kterou nelze vypovědět slovy.

Takto předávaná informace však přesto není omezena jen na vizuální formu. Logos je schopen přecházet ze slyšeného ve viděné, aniž by bylo zřejmé, kdy a jak byla překročena nějaká hranice mezi oběma smysly. Logicky se to zdá nemožné, ale zakusí-li člověk skutečně tuto zkušenost, pak vidí to, co si myslí, že slyší, a slyší to, co — aha! — vidí. Myšlenka, kterou je možno slyšet, je čím dál intenzivnější, až je nakonec její intenzita taková, že ji člověk bez jakéhokoli přechodu vidí. Myšlenka je objektem v trojrozměrném vizuálním prostoru. A člověk ji ovládá. Právě tohle je pro psilocybin velice typické.

Je ovšem přirozené, že kdykoli se psychedelická látka dostává do těla, člověk si musí vycvičit pozornost a dobře si uvědomovat možné postranní účinky. Profesionální výzkumníci psychedelických látek jsou si těchto faktorů vědomi a potvrzují naprostou nezbytnost dobré informovanosti.

Kdybych měl hovořit o sobě, rád bych řekl, že tyhle látky v žádném případě nezneužívám. Vždy mi trvá poměrně dlouhou dobu, než každou vizionářskou zkušenost asimiluji. Nikdy jsem k těmto dimenzím neztratil původní respekt.

Strach je dodnes jednou z emocí, které cítím, když přistupuji k těmto zkušenostem. Psychedelická práce, to je jako byste vypluli na temný oceán na malé plachetnici. Člověk může pozorovat krásu zářivého měsíce tiše vycházejícího nad klidnou hladinou černých vod nebo se kolem vás mohou s duněním řítit vlny, podobné rozjetému nákladnímu vlaku, a vy jen úzkostně obepínáte svůj člun.

Dialog s Jiným je ovšem zkušenost, která při opakování těchto zážitků rozhodně stojí za to. Houba k vám mluví, pokud vy mluvíte k ní. V předmluvě ke knize *Psilocybe: Magic Mushroom Grower's Guide (Psilocybin: Příručka pěstitele kouzelných hub)*, kterou jsme pod pseudonymy napsali s bratrem, je monolog houby, jenž začíná slovy: „Jsem stará, padesátkrát starší, než je myšlení vašeho lidského druhu, a přicházím z hvězd.“ Můj přístup k této houbě je chasidský. Já blouzním o ní a ona blouzní o mně. Přeme se o tom, co mi hodlá sdělit a co ne. Někdy řeknu: „Dobrá, jsem sice tvůj propagátor, ale nemůžeš se na mě tak věšet.“ A ona řekne: „Ale když ti ukážu na pět minut létající talíř, aspoň ti dojde, jak funguje.“ A já: „Tak dobře, jdeme na to.“ Tahle houba má spoustu tváří. Někdy je jako Dorotka z pohádky o Čarodějovi ze země Oz, jindy je jako hodně talmudická odrůda zastavárnicka. Jednou jsem se jí třeba zeptal: „Co tady na Zemi vlastně děláš?“ Odpověděla mi: „Abys rozuměl, když tu žiješ jako houba, přijde tě zdejší život mnohem laciněji; a kromě toho ti musím říct, že než se opice vymkly kontrole, bylo tu moc dobré sousedství.“

„Opice mimo kontrolu“ — takový je názor houby na naši historii, zatímco pro nás je historie samozřejmě něco naprosto jiného. Historie je ale šoková vlna eschatologie. Jinými slovy, žijeme posledních deset až dvacet tisíc let v naprosto jedinečné chvíli, v níž se odehrává nesmírný proces přechodu. Objektem na konci dějin a za nimi je lidský druh, spojený ve věčné tantrické jednotě se supra-vodivou vyšší Myslí/UFO. Právě toto mystérium vrhá svůj stín časem zpátky. Všechna náboženství i všechny filosofie,

všechny války, pogromy a persekuce, tohle všechno zde bylo jen proto, že lidé nedostali poselství ve správné podobě. Existuje jak kupředu plynoucí příčinnost bytí, kauzální determinismus, tak interferenční struktura, která se formuje v protisměru a směřuje zpátky jako stín eschatologického hyperobjektu vržený přes krajinu času. Existujeme, ale naši existenci prostupuje spousta šumu. Situace nazvaná dějiny je naprosto unikátní; začala před malou chvílí a jenom krátký moment bude ještě trvat. V tomto dějinném okamžiku, kdy opice kráčí k božství a kdy se konečný eschatologický objekt utiší a transformuje vpřed uhánějící proud entropických podmínek, dochází k fantastickému prolomení nehybnosti.

Pro kariéru organizované hmoty je ústřední věcí život. Odmítám představu, že jsme byli odstaveni na vedlejší kolej nazvanou organická existence a že naším pravým místem je věčnost. Tento způsob existence je důležitou částí cyklu. Je to filtr. Existuje možnost vyhasnutí, možnost upadnout do *fysis* navěky, a v tom má metafora pádu svůj smysl. Existuje cosi jako duchovní závazek, který musí být splněn. Rozhodně to není něco tak jednoduchého jako žít podle soustavy pravidel někoho jiného. Noetická iniciativa je v první řadě závazkem vůči bytí. Je s ní spjata naše spása. K realizaci nezbytného přechodu není vůbec nutné, aby každý četl alchymistické texty nebo studoval třeba supravodivé biomolekuly. Mnoho lidí to dokáže i ve své naivitě a prostotě jenom s tím, co je zrovna po ruce. My intelektuálové jsme se však nechali chytit do pastí světa zahlceného informacemi a nevinnost nás už dávno opustila. Nemůžeme tedy očekávat, že se nám podaří duhový most přejít s pomocí pouhé kajícínosti; to nebude stačit.

Musíme to pochopit. Whitehead řekl: „Porozumění je vnímání struktury jako takové.“ Bát se smrti znamená neporozumět životu. Aktivita poznávání definuje naše lidství. Jazyk, myšlení, analýza, umění, tanec, poezie, tvorba mýtů, toto vše ukazuje cestu do království eschatonu. Vstupujeme do oblasti čistého sebevytváření. Za vším je představivost,

imaginace. Tak to například vnímal William Blake. To je to místo, odkud přicházíme, a zároveň i místo, kam směřujeme. Cesta tam je možná jenom poznávací aktivitou.

Čas je pojem, který představám, jako je tato, dodává jejich sílu, neboť implikují novou koncepci času. Při našich experimentech v La Chorrera nám Logos předvedl, že čas není jenom nějaké homogenní médium, v němž se věci dějí, nýbrž že je i fluktujícím nahuštěním pravděpodobnosti. Věda nám sice občas říká, co se může stát a co nikoli, chybí nám však teorie, která by vysvětlovala, jak je možné, že něco z toho všeho, co se stát může, podléhá tomu, co Whitehead nazval „formalizací aktuálně probíhajícího děje“. Logos se snažil vysvětlit, proč z miliard věcí, které se mohou stát, se jenom některé stanou v podobě, jež se nám zdá takříkajíc hmatatelná. Je tomu tak proto, že existuje modulární hierarchie vln časového podmínění, respektive časového nahuštění. A vskutku. Výskyt určité události, považované za vysoce nepravděpodobnou, je v určitých momentech pravděpodobnější než v jiných.

Pod vlivem této prosté představy a veden Logem jsem byl schopen zkonstruovat jakýsi fraktální model času, jež lze programovat na počítači a jenž poskytuje mapu příchodu toho, co nazývám „novost“ či „inovace“ — přesněji nástup těchto inovací v čase. Inovací, podle obecné zákonitosti, samozřejmě přibývá. Bylo tomu tak od samého počátku vesmíru. V okamžiku těsně po velkém třesku existovala jenom možnost jaderných interakcí. Později, s klesající teplotou, došlo k uvolnění atomového jádra a mohly se zformovat atomické systémy. A pak, mnohem a mnohem později, se objevila možnost vzniku života; objevily se velice komplexní životní formy, nastal vhodný moment pro vznik myšlení, byla vynalezena kultura. Objevil se vynález knihtisku a přenos elektronických informací.

V našem světě inovace postupuje po uzavírající se spirále k tomu, co Whitehead nazval „srůstem“. Všechno plyne směrem k sobě. Také alchymistický kámen mudrců „srůstá“

na konci času, kdy všechno plyne k sobě. Jsou-li odstraněny fyzikální zákony, vesmír mizí a zůstává jen sevřený nahuštěný prostor, monáda, schopná sebevyjádření, aniž musí vrhat stín do *fysis* jako svůj odraz. Tady jsem už velice blízko klasickému mileniárnímu a apokalyptickému myšlení, pokud jde o míru, při níž změna akceleruje. Podle způsobu, jakým dochází k uzávěru spirály, předpovídám, že ke „srůstu“ dojde brzy — snad už kolem roku 2012. Mohl by to být okamžik přestupu našeho druhu do hyperprostoru. Bude to však také znamenat konec fyzikálních zákonů provázený uvolněním mysli do oblasti svrchované imaginace.

Takové představy jako kosmický koráb, vesmírná kolonie, kámen mudrců atd. jsou předzvěstnými obrazy. Vycházejí přirozeně z ideje, že historie je šoková vlna eschatologie. Jak se vzdálenost od eschatologického objektu zkracuje, odlesky, které vrhá, jsou podobnější jemu samému. V konečné chvíli se Nevyslovitelné zjeví v celém svém majestátu. Pak již žádné odlesky Mystéria nebudou zapotřebí — Mystérium bude spatřeno ve vší své nahotě a nic jiného již nebude existovat. Co to bude a jak bude vypadat toto přímé setkání, o tom zatím nemáme tušení. Tou největší ze všech radostí futurismu však bylo, je a bude hledání jeho předobrazu.

8.

KAPITOLA

Časová rezonance

Přetištěno z časopisu *Revision*, roč. 10, č. 1, léto 1987. Je to pokus o zhuštěné podání mých myšlenek na téma čas a časová vlna.

Newtonovsko-einsteinovský popis přírody je sice základním mýtem naší současné civilizace, v jednom ohledu se však neshoduje se zkušeností pozorovatele. Mám na mysli charakteristiku časoprostoru. Pro Newtona představoval čas plochou veličinu. Bylo to čiré trvání, oblast, bez níž by nebylo možné popisovat události. Einstein přidal možnost lehkého a jemného zakřivení časoprostorového kontinua. Obě hlediska ovšem přehlíží jednu vlastnost reality, kterou můj teoretický model bere velmi vážně: tou vlastností je fenomén uchování spojitosti. Tento princip můžeme nalézt v aktivní podobě už v samých počátcích existence vesmíru. Spojitost se trvale uchovává a soustřeďuje v průběhu celé následné historie časoprostoru.

Na zřetězování spojitosti je zajímavé, že každé stadium její kondenzace probíhalo rychleji než předchozí období. Při svém zrodu byl vesmír čistou plazmou a neexistovaly v něm žádné atomické systémy. V systému bylo tolik energie, že elektrony buďto neexistovaly, anebo nebyly schopny se usadit na stabilních orbitech. Potom se, jak se vesmír postupně ochlazoval, začaly formovat atomické systémy. Kondenzací vznikly hvězdy a nukleární chemické procesy stvořily těžší prvky, které postupně umožnily i vznik organických procesů na bázi uhlíku, a tím i molekulární chemie. Vznikly tím nové prostory pro spojitost a zvýšila se pravděpodobnost nástupu nových jevů, „novosti“ obecně. Tato možnost pak vedla ke vzniku života, vyšších zvířat, kultury a příležitostně a poměrně nedávno ke kulturním a epigenetickým kódovacím systémům, jako je jazyk a později i písmo. Odkaz dávných generací o nutnosti udržení kontinuity je metapropojenou chaostroforem planetární kultury 20. století. Můj teoretický model se snaží sjednotit všechny tyto různorodé jevy a chápat je jako projevy jediného souboru zákonů, postihujících nástup novosti v čase, její uchovávání a koncentraci v jednoduchém časoprostoru a jednoduchém přímém zážitku.

Tato myšlenka se liší od ortodoxní kosmologie v tom, že ortodoxní fyzika se intenzivně zabývá velmi ranou historií vesmíru, kterou si představuje jako sled velmi krátkých údobí, fyzikálně charakterizovaných zvláštními vymezujícími hranicemi a úkazy, odchylkami od singularity, která předchází jakékoli fyzikální soustavě. Moje teorie tento proces obrací a klade komprimovaná údobí ultraspojitosti vedoucí k singularitě naopak až na sám konec kosmologického dění, tedy přesně tam, kde má standardní model vesmíru zkolabovat do entropického žáru/smrti. Standardní model ovšem pokládá biologii za natolik nepodstatnou záležitost, že ani nestojí za to se o ní zmiňovat.

Při hledání teoretického základu pro nový model času, odlišný od „čirého trvání“ v pojetí západní vědy, jsem

samozřejmě zkoumal i východní myšlenkové přístupy, které se zjevně orientují na subjektivní intuici a bezprostřední prožitek. Způsob, jak čas zažíváme, se spíše blíží popisu v tradicích, jako je například taoismus, než pojetí vědeckému. A samozřejmě, *Tao te t'ing* začíná výrokem: „Tao, které lze popsat slovy, už není věčné a neměnné tao.“

Představa, že čas zažíváme jako sérii samostatných jednotek v proměnlivém proudu, se výrazně objevuje v *I t'ingu*. Po pravdě řečeno, časové modelování *I t'ingu* nabízí jedinou náležitě propracovanou alternativu k pojetí „plochého trvání“. *I t'ing* vnímá čas jako konečný počet odlišných a dále nedělitelných elementů (hexagramů), podobně jako například chemické prvky vytvářejí hmotný svět. Podle taoistických mudrců z doby před dynastií Chan sestává čas ze čtyřiašedesáti nedělitelných elementů. Právě na základě vztahů mezi těmito šedesáti čtyřmi elementy jsem se snažil sestavit nový časový model, jenž obsahuje myšlenku zachovávání novosti a chápe čas jako proces zrodu.

Nejstarším známým uspořádáním hexagramů *I t'ingu* je pořadí krále Wena. Právě toto pořadí jsem si vybral ke studiu jako možný základ vztahového modelu mezi časem a nástupem a uchováváním novosti. Při studiu různých systémových charakteristik u seřazení *I t'ingu* podle krále Wena jsem objevil řadu významných skutečností. Je dobře známo, že hexagramy se v této sestavě vyskytují v párech, přičemž druhý člen dvojice získáme inverzí toho prvního. Při jakémkoli seřazení čtyřiašedesáti hexagramů osm hexagramů zůstane touto inverzí nezměněno. U pořadí krále Wena se těchto osm hexagramů pojí do dvojic s hexagramy, u nichž se každá čára prvního hexagramu stává svým protějškem (jangová se tedy mění v jinovou a naopak).

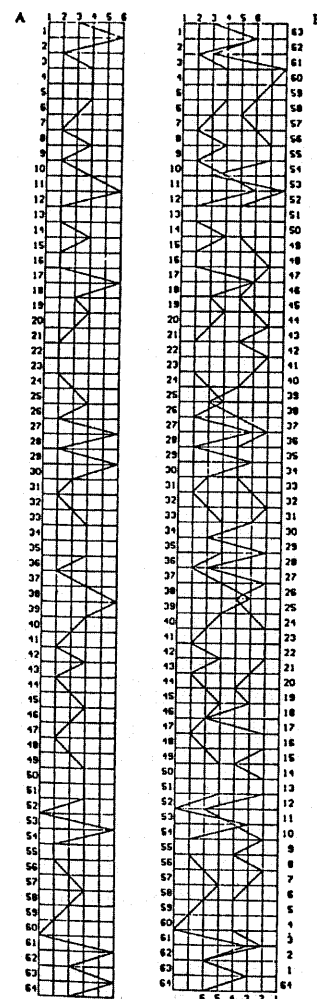
Otázkou zůstává, na jakém pravidle či principu založil král Wen uspořádání dvaatřiceti párů hexagramů. Intuitivně jsem se vydal po stopě prvního diferenčního řádu, tj. kolik řádek se mění, když člověk postupuje podél sekvence krále Wena od jednoho hexagramu k druhému. Prvním diferenč-

ním řádem bude vždy celé číslo mezi jedničkou a šestkou. Zkoumáme-li první diferenční řád u dvojic, zjistíme, že je to vždy sudé číslo. Tudíž všechny případy prvního diferenčního řádu, jež jsou liché, nastávají při přechodu od jednoho páru k druhému. Podíváme-li se na kompletní řadu celých čísel prvního diferenčního řádu sestavenou podle sekvence krále Wena, zjistíme, že celá čísla jsou uspořádána v dokonalém poměru tři ku jedné, tři sudá celá čísla k jednomu celému číslu lichému. Poměr 3 : 1 není formální vlastností celé sekvence, ale jedná se o pečlivě zkonstruovaný artefakt, vzniklý uspořádáním hexagramových přechodů mezi páry tak, aby se dosáhlo čtrnácti případů čísla tři a dvakrát jedničky. Pětky byly záměrně vynechány. Čtrnáct trojek a dvě jedničky tvoří šestnáct případů lichého celého čísla, vycházejících z celkem čtyřiašedesáti možností. A to je přesně poměr 3 : 1.

Pokud první diferenční řád sekvence krále Wena uspořádáme do grafu, vypadá náhodně či nepředvídatelně. Když si ovšem zobrazení grafu otočíme o 180 stupňů a přiložíme ho k předchozímu, zjistíme, že se tak uzavírá ve čtyřech přílehlých bodech.

Ačkoli bychom toto uzavření mohli logicky očekávat v kterémkoli místě sekvence, ve skutečnosti k němu konvenčně dochází na jejím začátku a konci. I když by uspořádání s uzavřením mohlo proti sobě postavit kterékoli dva hexagramy, fakticky zjišťujeme v sekvenci krále Wena takový počet hexagramů ve vzájemné protipoloze, že jejich součet se vždy rovná číslu šedesát čtyři.

Počítač náhodně vygeneroval přes 27 000 hexagramových sekvencí a všechny měly vlastnost sekvence krále Wena, v níž je každý druhý hexagram opakem či doplněním svého předchůdce. Pouze čtyři z těchto více jak 27 000 sekvencí obsahovaly třikrát v poměru 3 : 1 přechod od sudého k lichému číslu, žádný přechod s hodnotou pět a typ zakončení popisovaný výše. Sekvence tohoto typu se ukázala být velmi vzácnou záležitostí, vyskytující se v poměru 1 : 6750.

Obr. 1.

Zobrazení prvního diferenčního řádu pořadí krále Wena vykazuje singularitu: První a poslední tři pozice mají stejné hodnoty. Dochází tak k uzavření na obou koncích grafu, pokud je pootočen ve dvou rozměrech a přiložen sám sobě.

Tyto okolnosti mě přiměly pohlížet na sekvenci krále Wena jako na zcela umělé uspořádání šedesáti čtyř hexagramů. Podívejte se pozorně na obr. 1. Projděte si v mysli kroky ze sekvence krále Wena, jež k němu vedly. Všimněte si, že se jedná o kompletní soubor čtyřiašedesáti možných

hexagramů, který na sebe lineárně navazuje, ať už jej čteme odpředu nebo odzadu. Protože hexagramy, jež jej tvoří, mají všechny šest linií, sestává celý z 6×64 čili 384 linií, řečených *jao*. Je možno použít analogii a prohlásit, že obr. 1 se má k sekvenci krále Wena jako krychle ke čtverci. Obrázek 1 obsahuje stejné elementy jako sekvence krále Wena, ale je vícerozměrný.

Předpokládám, že Číňané před dobou Chan, kteří orákulum stvořili, vnímali tam i zpět probíhající dvojitou sekvenci z obr. 1B jako jedinou *jao*, tj. linii, která je tím pádem otevřená vůči stejným postupům jako linie v knize *I t'ing*, tedy násobkům šesti a šedesáti čtyř. Protože hexagram tvoří šest linií, vizualizoval jsem si šest dvojitých sekvencí v lineárním pořádku. Ale hexagram nejsou pouze samostatné linie; je zároveň složen ze dvou trigramů. Přes šest dvojitých sekvencí jsem tedy položil dvě dvojité sekvence další. Každá z nich byla třikrát větší než šest dvojitých sekvencí. Hexagram má také vlastní identitu jako celek; proto se přes šest dvojitých sekvencí a dvě dvojité sekvence rozkládá ještě jedna větší dvojité sekvence. Soubory dvojitých sekvencí na jednotlivých úrovních sdílejí společný bod vzniku a směřují všechny do jediného bodu konečného. Výsledný graf, příliš složitý, abychom ho tu mohli ukázat, se jeví vůči původní dvojité sekvenci jako čtyřrozměrný ekvivalent krychle ke krychli jednoduché, protože opět byly přidány další rozměry. Tento graf si lze posléze opět představit jako jediný hexagram, zařazený ovšem do souboru šedesáti čtyř.

Ukončení na začátku a konci tohoto grafu naznačuje, že by se jej dalo využít k modelování vývoje. Jeho 384 podjednotek připomíná kalendář. Je to náhoda, že délka lunárního měsíce, 29,53 dne, vynásobena třinácti dává 383,89? Věřím, že se jedná o třistaosmdesátičtyřdenní lunární kalendář se vztahem k dalším astronomickým jevům, viditelným pouhým okem, jimiž se staří Číňané obírali.

Obr. 2

Permutace hexagramů z knihy I t'ing

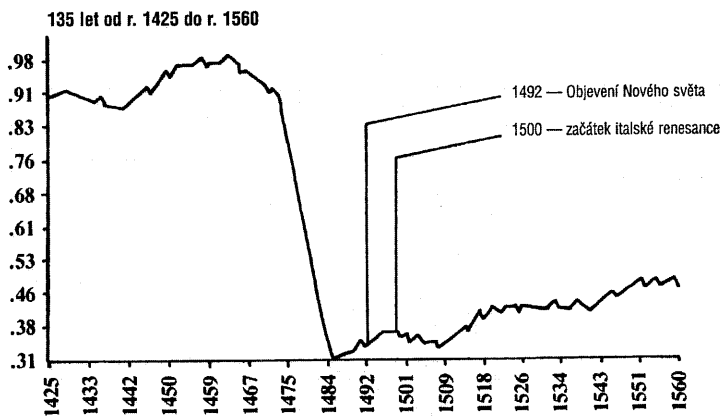
Základ	Násobitel	Výsledek	Astronomická jednotka
64 dnů (počet hexagramů v <i>I t'ingu</i>)	$\times 6$ (počet <i>jao</i> v jednom hexagramu)	384 dnů	13 lunárních cyklů
384 dnů	$\times 64$ (počet hexagramů v sekvenci)	67 solárních let, 104,25 dne	6 menších cyklů slunečních skvrn, 11,2 roků
67 solárních let, 104, 25 dne	$\times 64$ (počet hexagramů v sekvenci)	4306 + solárních let	2 zodiakální věky 1 na trigram každých cca. 2 200 let
4306 + solárních let	$\times 6$ (počet <i>jao</i> v jednom hexagramu)	25 836 solárních let	1 úplná precese bodů rovnodennosti

Za užití standardních technik lze modulární hierarchii, kterou jsem odvodil od obr. 1 pomocí výše popsané metody, matematicky převést na sebe sama opakující čili fraktálovou křivku, kterou můžeme použít k mapování rozvoje časových proměnných a jejich rezonancí na všech úrovních trvání v čase.

Abychom mohli tyto závěry názorně předvést, bylo nezbytné napsat počítačový software, umožňující snadnou manipulaci fraktálovou časovou vlnou a rychlé porovnávání různých údajů, které ji tvoří. Významně k tomu svými schopnostmi přispěl kolega Peter Meyer, odpovědný za počítačové zpodobnění mých myšlenek.

Podívejme se na počítačem generovaný graf na obr. 3,* který zobrazuje všeobecně známé období 15. a 16. století,

* Hodnoty na kolmé ose každého grafu (obr. 3–8) jsou numerickou kvantifikací novosti. Maximální úroveň novosti je hodnota nula; hodnoty tudíž mají tendenci přibližovat se k nule s tím, jak se přibližuje konečné datum. Společným finálním datem těchto grafů je 21. prosinec 2012.

Obr. 3

tedy dobu charakterizovanou vynálezem knihtisku a objevením Nového světa.

Právě takové grafy jsou pro nás primárním pokusným polem a experimentálním výstupem postihujícím myšlenky, zabývající se fraktálovou strukturou času. Není třeba zde probírat nástroje a možnosti, jež tento software nabízí, ale podívejme se na výše zobrazenou malou část časové vlny samotné. Je zobrazena křivkou. Ta evidentně vyjadřuje vzestupnou a sestupnou tendenci nějakého procesu. Ale jakého procesu? Jsem přesvědčen, že graf zobrazuje hodnotu novosti. Klesá-li křivka, novost stoupá, zatímco vzestupná tendence k hornímu okraji grafu indikuje naopak pokles novosti. Novost sama se pak prosazuje jako základní hodnota nezbytná pro popis jakékoli časové soustavy podobným způsobem, jakým je spinové číslo, rychlost a úhlová hybnost, jež jsou nezbytné pro postihnutí jakékoli fyzikální soustavy. Synonymy termínu „novost“ jsou „stupeň propojenosti“ a „komplexnost“. Všimněte si, že tyto termíny neobsahují žádný morální apel. Novost není „dobrá“, stejně jako entropie není „špatná“. Novost je jednoduše situace nadaná větší propojeností a komplexnější organizovaností, zatímco

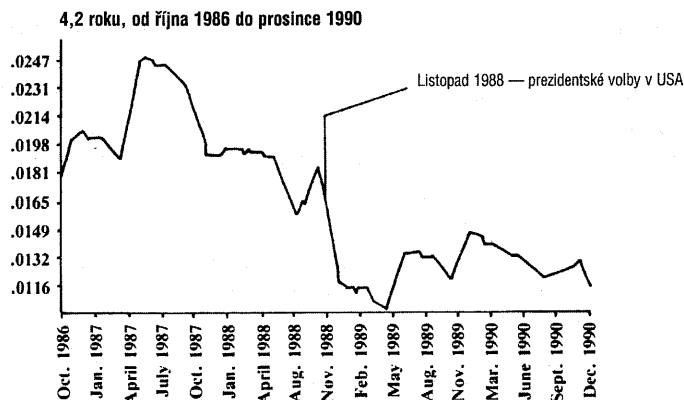
entropie je opakem těchto hodnot: je méně organizovaná, méně integrovaná, méně komplexní.

Vědomě jsem pro tento koncept vybral slovo „novost“, abych tyto představy zakotvil v metafyzice Alfreda Northa Whiteheada, představené v knize *Process and Reality* (*Proces a realita*). Whitehead zde píše:

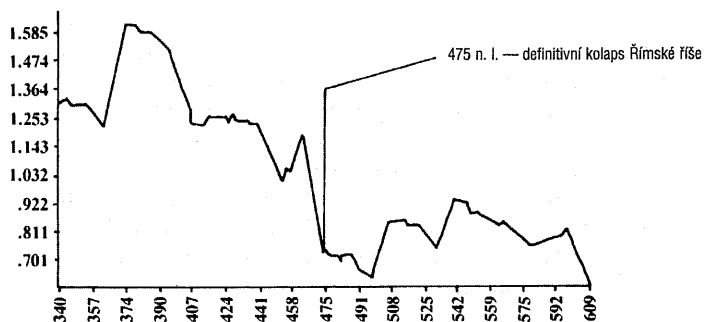
Kreativita je principem novosti. Vnáší novost do mnoha jevů ve svém okolí, jež tvoří mnohočetný vesmír. Tvůrčí pokrok je aplikací tohoto výsostného principu na každou novostní situaci, kterou vytváří. Konečným metafyzickým principem je přechod od izolovanosti ke spojitosti, tvorba novostní entity odlišné od entit prodlévajících v nespojitosti. Novostní entita je zároveň jednotícím prvkem „mnohočetnosti“, již zakládá, a zároveň je součástí nespojitě mnohočetnosti, kterou opouští. Je to novátorská entita, nespojitě prodlévající mezi mnoha entitami, které propojuje. Mnohočetnost se stává jednotou a je posilována jednotou. Díky své podstatě jsou entity nespojitě mnohočetné v procesu přechodu do spojitě jednoty. Tato „produkce novostní jednoty“ je výsostným pojmem vtěleným do termínu „srůst“. Základní termíny „produkce novosti“ a „konkrétní jednoty“ nejsou vysvětlitelné ani pojmy vyšších universalit, ani názvy součástí účastnících se srůstu. Analýza těchto součástí od srůstu abstrahuje. Jediným vodítkem je tu intuice. (1929, str. 26)

Toto pochopení stoupání a klesání neviditelné kvality, jež vnáší entity do světa a zase je odebrává, je dobře postiženo ve východním myšlení ideou tao. Na tomto přístupu je neobvyklé, možná dokonce unikátní, že se snaží podat formální matematický popis poklesu a vzestupu dotýčné kvality. Mohu ji nazývat tao, ale zvolil jsem termín „novost“, abych zdůraznil fakt, že se jedná o proces směřující k srůstu.

Uvnitř časové vlny pak rovněž rozeznáváme různé „rezonanční body“. Tyto body si můžeme představit jako oblasti časové vlny, které jsou graficky shodné s některými jinými jejími body a odlišují se jen různými kvantifikovanými hodnotami. Například když si zvolíme za konečné či nulové

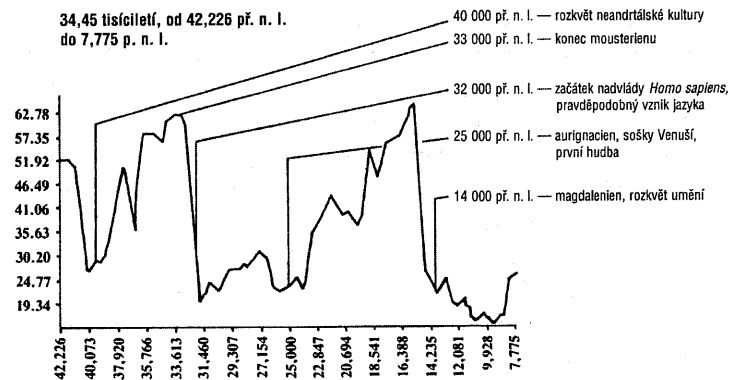
Obr. 4

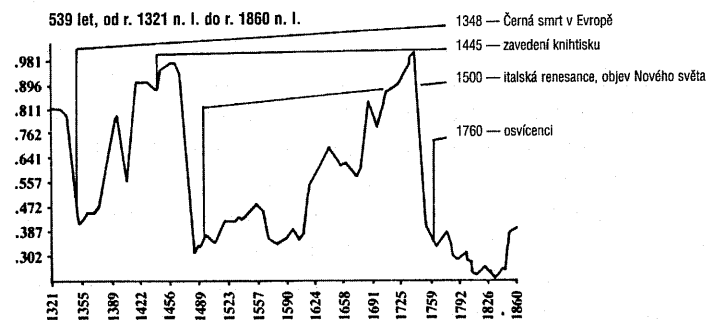
Obr. 5

datum 21. prosinec roku 2012 n. l., zjistíme, že doba, v níž žijeme, rezonuje s pozdním obdobím římské říše a s počátkem tzv. temné doby v Evropě.

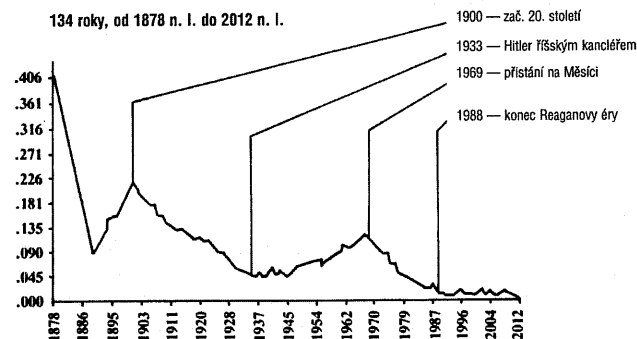
Součástí této teorie času je idea, že trvání se podobá tónu v tom, že člověk musí vystihnout okamžik, kdy dozívající oscilace konečně vyvane a zmizí. Vybral jsem pro ten okamžik datum 21. prosinec 2012 n. l., protože v té chvíli bude vlna v té nejvhodnější konfiguraci vzhledem k shromážděným záznamům o vzestupu a poklesu historického postupu ke

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

spojitosti. Až dodatečně jsem se pak ke svému velkému údivu dozvěděl, že totéž datum, tj. 21. prosinec 2012 n. l., označili za konec svého kalendářního cyklu i klasičtí Mayové, představitelé kultury, která patřila mezi ty snad vůbec nejvíce posedlé časem. Software, pracující s časovou vlnou, ovšem může přijmout jakékoli nulové datum a náležitě mu přizpůsobit i vlnu samotnou.

Chcete-li vědět, proč věřím, že 21. prosinec 2012 n. l. je vhodným kandidátem pro časový bod nula, podívejte se na průběh časové vlny ve dvou poměrně dlouhých obdobích. Všimněte si především shody okamžiků novosti v obou průbězích a celkového způsobu, jímž oba průběhy vykazují velmi uspokojivou rezonanci, pokud za jejich společný nulový bod bylo zvoleno datum 21. prosinec 2012 n. l.

Není samozřejmě možné sledovat tyto vlastnosti časové vlny, aniž by člověka nezačalo zajímat, jaký je význam toho nulového bodu. Podle mého názoru je nulový bod místo, v němž vstup do novosti a stupeň propojenosti oddělených elementů, směřujících ke srůstu, budou takové, že dojde k přeměně ontologické podstaty času jako takového. Historie skončí a transcendentní objekt, jenž strhával bytí do stále hlubších reflexí sebe sama od prvních okamžiků existence vesmíru, konečně a beze zbytku sroste v trojrozměrném časoprostorovém kontinuu. Poté pohyblivý obraz času rozpozná sám sebe jako Věčnost.*

* Pokud čtenář zjistil, že tento nezbytně stručný úvod do této problematiky u něj vyvolal potřebu dozvědět se víc, doporučujeme knihu *The Invisible Landscape (Neviditelná krajina)* od Terence a Dennise McKennových. Zájemci o software, umožňující praktické zkoumání teorie času, mohou získat více informací na adr. Dolphin Software, 48 Shattuck Square # 147, Berkeley, CA 94704.

9.

KAPITOLA

Mezi ayahuasqueros

Kapitola z knihy *Gateway to Inner Space*, jejímž editorem je Christian Räscher (New York: Prism Books, 1989). Jedná se o jakýsi vzpomínkový deník z pouti za *ayahuasca*, již jsme s mou partnerkou Kat Harrisonovou McKennovou podnikli v Amazonii roku 1976.

Informace proplouvá mnohočetným kontinuem zvaným „bytí“, touží po rovnováze, a přesto v sobě paradoxně nese vyobrazení způsobů, jejichž postup směrem k entropii místně zvrátí člověk, společnost či nějaká událost. Tato vyobrazení dávají vzniknout úmyslům a objevům. Utápíme se v holografickém oceánu míst a idejí. Tento oceán obrazů a rafinovanost jejich propojení jsou nekonečné. Chápeme je do takové hloubky, již jsme schopni. Možná proto se velcí géniové pohybují výraznými skoky. Revoluční myšlenka, jež inspiruje génia, k němu přichází sama od sebe z oceánu spekulativní mysli čirá a kompletní. Snažíme se objevit ten intuitivní skok, jenž by prozradil samotný mechanismus této odlišné dimenze. Potřeba takového skoku v rámci celého lidstva poroste s tím, jak postupně vyčerpáme komplexnost ve

všech oblastech s výjimkou mikrofyziky a psychologie. V současnosti používám metodu nošení se do těchto obrazů a fenomenologického sebezkoumání — tzn. vezmu si psilocybinové houby a snažím se přijít na to, co vlastně tohle všechno znamená. Věřím, že čas jistě alespoň prohloubí naše porozumění, pokud nepřinese odpovědi na vůbec všechny otázky.

Můj dosavadní přístup k dimenzi „viděné“ v halucinogenním transu se blíží celosvětovému „primitivnímu“ názoru, že jsme do jisté míry propojeni se světem duchů.

Je tento vstup do jiné dimenze, umožněný psilocybinovými houbami, něčím tak úzce specifickým, že lze tento fenomén připisovat jen a pouze jedinému druhu hub? Nebo je tento zvláštní svět unikátně vázán na psilocybin, ať se v přírodě objeví kdekoli? Albert Hofmann ve své knize *LSD: My Problem Child (LSD: mé problémové dítě)* napsal, že nabídl psilocybinové tablety huatské houbové šamance Marii Sabině a stará curandera prohlásila: „Duch houby je v té malé pilulce.“ (1983, str. 142)

Při mých setkáních s personifikovaným Jiným, které v houbě prodlévá, se ukázalo, že součástí jeho sdělení je specifická druhová unikátnost a touha po symbiotickém vztahu s lidmi. Jindy se tolik neprojevovalo jako forma jediné osobnosti, ale spíše jako obrovská síť, kterou pro své účely užívají nesčetné druhy bytostí v různých částech vesmíru. Připadal jsem si jako dvouleté děcko sužované otázkou: „Jsou uvnitř toho rádia malí mužičkové?“ Je možné, že dimenze, kterou nabízí psilocybin, je určitou sítí informací a obrazů, ale možná že je i něčím víc.

Abych našel odpovědi na své otázky, přišlo mi nezbytné prozkoumat ještě další rostlinný halucinogen, jenž taxonomicky nesouvisí s psilocybinovými houbami, přestože chemická příbuznost v molekulární struktuře by se našla. Drogou, kterou mám na mysli a která dokonale splňuje zmíněná kritéria, je *yagé* čili *ayahuasca*. Jedná se o nápoj, jehož hlavní složkou je obrovská pralesní liána, plazivá dřevina, která dosahuje v amazonské pánvi Nového světa

gigantických rozměrů. O nápoji z lián rodu *Banisteriopsis* ví věda déle než o mexickém houbovém kultu, což z něj ovšem nečiní záležitost o nic méně tajemnou, dokonce i v dnešním skrz naskrz probádaném světě.

V roce 1851 britský botanik a výzkumník Richard Spruce, přítel Alfreda Russela Wallace, pronikl do pánve na horním toku Rio Negro, do samého srdce Amazonie. Narazil na indiány kmene Tokanoanů z povodí Rio Vaupés, kteří užívali zvláštní drogu, dosahovali její pomocí transu a prorockého věštění. Droga se jmenovala *caapi* a podle výkladu bylo její požití provázáno barevnými a hrůzyplnými halucinacemi. Spruce zde pečlivě doplnil své sbírky a později napsal: „Zjistil jsem ke svému překvapení, že se jedná o druh z čeledi *Malpighiaceae* a rodu *Banisteria*, u něž jsem zjistil, že dosud není zařazen, a proto jsem jej nazval *Banisteria caapi*.“ (Schultes, 1968, str. 318)

Drogu z liány *Banisteriopsis* provázely od jejího objevu ty nejfantastičtější skazky. První popis jejích tajuplných účinků pochází z roku 1858, kdy cestovatel Villavincencio drogu požil mezi indiány na horním toku Rio Napo v amazonském Ekvádoru. Z této oblasti pocházejí i četné zprávy o rostlinných příměsích, dalších rostlinách přidávaných k základu z *Banisteriopsis*, aby se zesílily halucinogenní účinky nápoje.

Chemici, kteří prováděli první pokusy s izolací alkaloidů z *B. caapi*, s vědomím pralesní reputace *yagé* jako ryzí telepatické drogy, romanticky nazvali látku telepathin. Za tuto myšlenku zřejmě vděčíme F. Bruceovi Lambovi a jeho knize *Wizard of the Upper Amazon (Čaroděj z horní Amazonie)*, v níž Lambův informátor detailně popisuje případy kolektivního transu, při nichž účastníci sdíleli stejnou vizi. Takže *yagé* má svou vlastní *gnosis*. Získala si reputaci jako všelék a mocný halucinogen vyvolávající vize neznámých měst a divokých pralesních šelem či umožňující šamanům cestovat do samého středu Mléčné dráhy.

Velký etnobotanik Richard Evans Schultes mě inspiroval k pátrání po *ayahuasce* a ke srovnání empirických dimenzí

ayahuascy a psilocybinu, když napsal: „Stojíme na samém prahu výzkumu různých projevů komplexu intoxikantů známých jako *ayahuasca*, *caapi* či *yagé* na poli botaniky, etnologie, historie, farmakologie, chemie a terapeutiky.“ (Schultes, 1968, str. 12)

Naše expedice do Peru měla jen tři členy: mě, Kat, která byla fotografka, lingvistka a botanická umělkyně, a Richarda, starého přítele a historika lékařství se speciálním zaměřením na lidové a šamanské léčitelství. Ani Kat, ani Richard do té doby nenavštívili rovníkovou džungli. Ale připravovali jsme se co nejpečlivěji a toužebně očekávali den, kdy vyrazíme na jih vstříc horké džungli a velkému dobrodružství, jak jsme doufali.

Sen se stal konečně skutečností. Ráno 6. března 1976 jsme přistáli v Limě. Když jsme večer opouštěli Los Angeles, bylo z deseti tisíc metrů vidět působivý tvar Comet West. Pokládal jsem to za dobré znamení pro naši výpravu. Přílet byl typicky komplikovaný — trčeli jsme tam několik dní, než nám vydali potřebné povolení na naši brokovnici. Bylo to ale nezbytné, chodit do pralesa beze zbraně znamená jen přivolávat potíže.

Pár dní poté, co jsme dorazili do Iquitos, jsme se ocitli u Rio Napo v peruánském Loretu. Události nabíraly na obrátcích. Neočekávaně jsme se setkali s člověkem přezdívaným Lord Dark, který si jméno vysloužil svým všepromokajícím pohledem. Byl to můj starý známý z Kolumbie a stal se říčním kapitánem na své vlastní lodi. Přijali jsme jeho nabídku, že nás vezme po proudu Napo. My tři, kapitán se svou družkou a ještě tři mladí Němci jsme se tři dny plavili k ústí řeky. Odtud jsme chtěli k večeru téhož dne dorazit, jak jsme doufali, k yaquajské vesnici Atun Cocha, ležící u laguny vytvořené zákrutem řeky.

Naše situace připomínala propast plnou záhad. Podivný pocit, pramenící z pouhého faktu naší přítomnosti v Amazonii kombinovaného „náhodným“ setkáním s Lordem Darkem, svědčil o značné osudové zahuštěnosti. Přijal jsem to,

protože hodinu od hodiny jsme byli blíž našemu cíli, nořili jsme se hlouběji do kraje *ayahuascy* a zvyšovala se naděje, že uskutečníme cíle své cesty. Doufal jsem ale, že se nám podaří šťastně se odpojit od našeho podivného lodivoda, téhož, jenž mne a mé společníky doprovázel téměř až do La Chorrera při naší poslední výpravě do džungle. Konečně jsme se rozřehnali s naším ošumělým Cháronem. Naštěstí se nám podařilo rozloučit se velmi hladce, protože Lord byl zcela zaneprázdněn finančním vyjednáváním s německými pasažéry. Loď se vracela zpátky po Napo a zanechala nás poprvé o samotě a bez okamžitého prostředku další dopravy. Byli jsme ve Fanchu Playa, nevelké vesnici nějakých šest hodin plavby od vesnice Masan. Usušili jsme si svršky a odpočali si od namáhavé pětidenní plavby. Vesničané nám poskytli dům s pevnou střechou a kuchyňským přístavkem, kde jsme se v pohodlí a v klidu adaptovali a seznamovali se se svým okolím. Kulturní úroveň lidí, žijících na břehu řeky, mě zklamala. Přestože se nejedná o obchodní stezku, tradiční životní styl už buď vymizel, anebo se přesunul hlouběji do džungle.

Život v Amazonii je plný zvrátů a překvapení. Naš pobyt ve Fanchu Playa nebyl snadný. Sužovali nás moskyti, písečné blechy a kousavé černé mouchy. Dny plné neustálých útoků tohoto hmyzu střídaly horečnaté noci naplněné zmítáním v polospánku. Přes veškeré obtíže, které samozřejmě byly zkouškou vytrvalosti a měly nás přimět ke změně plánů, jsme zjistili, že *brujos*, kteří znají tajemství *ayahuascy* a ovládají umění usmrtit a léčit, se v oblasti vyskytují. Jsou tak známí, že naším informátorem byl teprve šestiletý chlapec, jehož jsme potkali, jak v lese s jedním z vesničanů hledají stromy druhu *cumala*. *Cumala* je označení pro rod *Virola* a jemu příbuzné rostliny. Nebyli jsme si jistí, je-li vhodné zeptat se na *ayahuasacu*.

Potíže s hmyzem a úplavicí nás donutily přearanžovat naši první výpravu k Rio Napo. Potřebovali jsme spoustu věcí, kterých se nám nedostávalo. Přesto, že jsme se nacházeli v samém středu oblasti obývané *ayahuasqueros*, nemohli

jsme začít pracovat, dokud jsme se nevybavili proti hmyzu, který nás v tomto období trápil stejně jako nebyvale vytrvalé deště. Rozhodli jsme se opustit Fanchu Playa před úsvitem příštího dne na lodi, zvané *launcha*, směřující do Iquitos. Večer před odjezdem jsme se dozvěděli o stařeně, která žije ve vesnici a zná tajemství *ayahuas*cy. Navíc z lidí, s nimiž jsme se dělili o pár skleniček místní pálenky *aquardiente*, se vylíhli místní experimentátoři s *ayahuas*cou. Ujistili nás, že každá vesnice podél místních řek má svého *ayahuasquera*.

Po deštivém návratu do Iquitos a několika dnech zotavování z různých neduhů jsme se dostali do kritického bodu. Peníze mizely v nenávratnu a my měli všeho všudy pár neurčitých informací o tom, kde najít někoho, kdo zná tajemství *ayahuas*cy. Nakonec jsme po mnoha bezvýsledných pokusech konečně narazili na někoho, kdo nám byl schopen ukázat dům Manuela Cordovy Riose, jehož příběh najdete v knize *Čaroděj z horní Amazonie*. Bylo mu jedenadevadesát, ale až na oči zastřené šedým zákalem vypadal na šedesát. Vehementně trval na tom, že všichni *ayahuasqueros* z Iquitos jsou v podstatě šarlatáni. Řekl nám ale zároveň, že se nemusí nutně chodit někam do hloubi džungle, aby člověk našel indiána, který ovládá tajemství *ayahuas*cy — jde zkrátka jenom o to, najít někoho, kdo ji umí připravit. Trval na tom, že se máme vydat do Pucallpy, a dal nám jméno ženy, která se u něj tomuto umění vyučila před mnoha lety. Byla to Juana Gonzalesová Orbi, malomocná, jejíž chorobu zastavila pralesní medicína, ovšem v době, kdy už toho z jejích rukou a nohou moc nezbyvalo. Señor Rios nás ujišťoval, že Juana ráda nápoj připravuje rovněž pro jiné lidi a že už i v minulosti gringům pomohla. Protože všechny naše ostatní stopy vychladly, setkání se seňorem Riosem vlilo novou energii do našich žil. Rozhodli jsme se odletět do Pucallpy a věřili jsme, že tu ženu najdeme a že nás uzná za přijatelné pozorovatele.

Měli jsme pocit, že přesun o pár set mil na jih by mohl vnést trochu optimismu do našeho jinak trochu chorobami

vysíleného a výdaji zdecimovaného pátrání. Bylo těžké mít uprostřed náročného cestování stále na paměti zvláštnost našeho cíle a držet se vize, jež určitě bude součástí našeho zážitku, když uspějeme. Naše setkání s Cordovou Riosem se zdálo být rozhodující, protože to byl člověk, jenž popisoval kolektivní telepatický trans, který byl jednou z věcí, jež jsme hodlali osobně zažít a prokázat.

Do Pucallpy jsme dorazili brzy po setmění. Bylo to typické pohraniční městečko, drsnější a živější než Iquitos, příliš divoké a neuspořádané na to, aby nám učarovalo. Je to vlastně pouhá hromada cihel, malty a střeš z vlnitého plechu. Svou velikostí splývá s jakoukoli vískou v povodí Amazonky. Petrolejářské společnosti do Pucallpy zatím nedorazily, a tak tu souboj peněz s tradicí nebyl tak nerovný jako v Iquitos. Ulice byly nedlážděné a další ráno jsme se probudili do studeného deště (jak nás ujišťovali, v tomto ročním období nevídaného), jenž proměnil město v oceán červeného bláta. Naše první výzvědné pokusy se minuly účinkem — ať už to bylo s Juanou Gonzalesovou jakkoli, se zveřejňováním té informace to tu nepřeháněli. Zatím to vypadalo, že naše výprava sestává ze špatně volených kroků a marných pokusů. Dokonce ani v Pucallpě nic nenaznačovalo tomu, že najdeme, co hledáme. Přesto jsme se rozhodli pokračovat až do vyčerpání finančních prostředků s tím, že snad dospějeme k nějakému výsledku. Nepřestávali jsme doufat, že nalezneme nějakého *ayahuasquera* a naučíme se něčemu z jeho umění.

Po dvou dnech marného pátrání se naše morálka snížila na minimum. Najít Juanu Gonzalesovou se zdálo být nemožné, a tak jsme se vyptávali i na jiné *ayahuasqueros*, kteří by ji mohli znát. Někdo nás zavedl do Baru Huallaga, venkovského obchodu na dvanáctém kilometru dálnice do Limy, kde jsme se setkali s donem Fidelem Mosombitem, tichým, ale energickým mužem, jehož dům a *chacra*, políčko vyvzdorované na džungli, ležely nedaleko. Když jsme v poledním slunci vylezli z autobusu, vstoupili jsme přímo doprostřed scény, odehrávající se na zaprášené

verandě obchodu. Aktérem byl starší opilý muž, který bez ustání něco blábolil. Přivítal nás a poté zpíval oslavné písně o muži, jehož jsme hledali, svém *amigo* a *maestro*, který tiše seděl opodál. „Jsme jedné krve. Dnes *la gente — un sangre*. *El maestro* dal smysl mému životu. V Chiclayo, u nás doma, nevyvolává *ayahuasca* žádné vize, ovšem tento muž...“ A tak dál, bylo velmi těžké mu rozumět.

Muž, za nímž jsme přijeli, neřekl ani slovo, jen čas od času souhlasně přikývl. Vyzářoval tichou inteligenci a zároveň pohrdání alkoholem. Vypadal zhruba na čtyřicet, byl podsaditý a oči měl tak tmavé, že vypadaly jako zaplněné zorničkami. Cítil jsem silný intelekt a sebekontrolu, nic teatrálního, nic umělého. Opilý postarší muž nám vyprávěl o výpravách za *ayahuascou*, jež seňor Mosombite absolvoval s argentinskými lékaři a dalšími cizinci. Už jsem slyšel o tom, že kvalita a složení nápoje v Peru jsou proměnlivé, a zeptal jsem se na nezbytnost *chacruny* jako součásti nápoje, která vyvolává vize. Seňor Mosombite tuto informaci potvrdil. *Chacruna* je místní název druhu *Psychotria viridis*, jejíž obsah DMT v kombinaci s harminem a dalšími beta-karboliny způsobuje silné halucinace.

Rozhovor se zvolna rozbíhal a my jsme postupně nabývali dojmu, že máme před sebou někoho, jehož *ambiente* se zdálo odpovídat tajemství, jež, jak tvrdil, ovládá. Zdálo se mi, že tento člověk, vzdálený rušné Pucallpě a ve svém okolí uznávaný pro svou inteligenci a profesionalitu, zapadá do typické představy o šamanovi. Opustili jsme obchůdek u cesty a odešli jsme jen s *ayahuasquerem* do blízkého obydlí staré bylinářky, která nám u svého stánku na trhu v Pucallpě poprvé řekla o seňoru Mosombitovi. Ten během chůze živě hovořil o rostlinách, které jsme míjeli. „Je to specialita té ženy, rostou kolem jejího domu.“ K budově přiléhál přístěnek z nehotobovaných prken, místo, kde, jak jsme se dozvěděli, se každou sobotu večer koná ayahuascová seance. Místnost připomínala malý pralesní kostelík či školu — což vlastně v obou případech byla. Dlouze jsme s majitelkou

domu a *ayahuasquerem* rozmlouvali. Strávili jsme tam noc obklopeni bohatými zvuky farmy, nedaleké džungle a občasným zaburácením nákladáků z nedaleké dálnice. Rozhodli jsme se přijmout pozvání seňora Mosombita ke skupinové seanci s *ayahuascou*. Zdůrazňování vizí ve mě vyvolalo naději, že se konečně dostane na zážitky, za nimiž jsme do Peru přijeli. Po všech těch předchozích zklamáních v nás převládal pocit očekávání poznamenaný nervozitou, jež často provází setkání se silným halucinogenem. Kdyby se všechno zdárně vyvíjelo, zůstali bychom s touto novou skupinou lidí a snažili se získat co nejvíce rostlinného materiálu a informací. Byli jsme pro to pevně rozhodnutí.

Konečně nastal večer, kdy jsme se v bylinářčině domě v přítomnosti dona Fidela a dalšího šamana, jeho synovce, účastnili naší první ayahuascové seance. Přijeli jsme pozdě odpoledne, relaxovali a povídali si asi tak do osmi večer, kdy už byla naprostá tma. Poté si šaman zapálil tabákovou dýmku nezvyklého tvaru, vyfukoval kouř do litrové láhve, v níž byla *ayahuasca*, a pohvizdoval si mezi zuby. Láhev putovala kolem dokola a dozvěděli jsme se, že asi za půl hodiny se nám zvedne žaludek. Kromě lehké nevolnosti nikdo z nás netrpěl vážnějšími žaludečními obtížemi. Všichni nás chválili, že máme tak pročištěná těla, že udrží *ayahuascu*. Don Fidel i starý muž, který byl s ním při našem prvním setkání, zvraceli. Muž zhruba v označené půlhodinové lhůtě, don Fidel o několik hodin později. Během třiceti minut jsem pocítil, jak se nořím do uspávací otupělosti. Mé smysly však byly nastražené a cítil jsem se uvolněně a pohodlně přes podivné a neznámé prostředí. Asi o deset minut později jsem zaslechl zpěv. Byly to složité zvukové struktury, jimiž zpěvák řídil a rozvíjel halucinace. Jak jsme se nechali unášet na vlnách zpěvu, chvíli v kečuánštině, chvíli ve španělštině či jen v podobě monotónního zvuku, hodiny ubíhaly.

Moje vnitřní naladění postupně přešlo z nadšení pro zjevně silnou psychedelickou a mně dosud neznámou substanci do rozčarování, že dávka byla příliš nízká, aby spustila

kýžený proud vizí. V přestávce mezi zpěvy jsme o našich zhruba podobných prožitcích hovořili s maistry. Probírali jsme obtíže při prvním „letu“, rozdíly v dietě či chemické jedy, které mohou bránit zdárnému průběhu *la purga*. Don Fidel se nás vyptával na to, jestli bereme drogy. Co marihuana? Popisovali jsme mu naši oddanost cannabisu a houbám a vysloužili jsme si pochvalu, že užíváme výhradně rostlinné substance. Znovu jsme se napili *ayahuascy*. Pak nám poradili, že by nám možná marihuana pomohla se lépe soustředit na *ayahuascu*, přestože v případě domorodců tuto úlohu splňoval tabák. Nebyli jsme si do té doby jisti, zda si máme zapálit, takže jsem okamžitě vybalil naše oaxacké zboží a nechal kolovat. Don Fidel abstinoval. Jeho synovec don José svůj šluk podržel v plicích, oči se mu zalily slzami a poznamenal, že materiál je opravdu *fuerte*. Zapálili jsme svíčku a písněmi budované vrstvy téměř viditelného zvuku nás opět pohltily. Po hodinách, jež uběhly od počátku seance, vplula má mysl, uvolněná známou chutí cannabisu, do dimenze plné halucinací. Synergický účinek konopného kouře je zjevně nezbytný pro vyvolání intenzivních vizionářských obrazů v případě nižších dávek *ayahuascy* stejně jako v případě jiných halucinogenů. Zpěv ukazoval cestu narůstajícím transem. Zmítal jsem se jako ryba posedlá spirálovým tancem v oceánu tryptaminových obrazů, nebývale silně se hlásících o mou pozornost.

Jeden z mnoha momentů této první ayahuascové zkušenosti si svou zábavností říká o zveřejnění. Zpěv, vyplňující téměř naprostou temnotu místa, kde jsme se nacházeli, náhle přerušily práskavé zvuky z něčích úst, zvláštním způsobem vyřážený vzduch. V jedné chvíli jsem slyšel to hluboké prásknutí a zároveň jsem ucítil ostré pálení na své pravé ruce. Podíval jsem se tam a viděl jsem i cítil pálicí modravý kroužek. Sáhl jsem doprostřed toho místa a čekal jsem třísku nebo jehlu. Mou myslí proběhla myšlenka na kurare a vyvolala lehkou paniku, kterou jsem zvládl. Ten vjem ovšem přetrvával a vzrůstal. Vířící kotouč z modravé fólie

žhnoucí v temném prostoru se začal zvětšovat a pak náhle zmizel. Byla to samozřejmě halucinace, ale je klidně možné, že ji způsobilo něco jako tsentsek, psychofyzický přenašeč energie ovládaný vůlí a pravděpodobně také dechem šamana.

Don Fidel a jeho synovec jsou šamany, kteří chápou rostlinné halucinogeny jakožto prostředky ke zkoumání lidské mysli a jejích funkcí. Zvláště don Fidel naprosto postrádal jakýkoli pocit elitářství či potřebu skrývat to, co věděl. Oba ochotně odpovídali na jakoukoli naši otázku. „Kde rostou staré rostliny divoké *ayahuascy* v hlubokém lese?“ — „Na devětadvacátém a dvaatřicátém kilometru,“ zněla odpověď. A co další rostlinné příměsi kromě *chacruny*? Don José rozpoznal v mém popisu druh *Diploteris cabrerana*. Neznal ji jako *oco-yagé*, ale nazýval ji *puca huasca* a prohlásil, že se pokusí nějakou obstarat. Zaujalo ho, že naše halucinace postrádaly jas a zřetelnost. „Je třeba se koncentrovat na Ježíše Krista,“ řekl. „Koncentrujte se na žírný bělostný kámen naplněný světlem.“ Don José věděl o jedné ženě v Yarina Cocha, která měla *puca huascu*, rostlinu, s níž jsme se seznámili při svém pozdějším studiu léčitelství.

Písně pokračovaly po mnoho hodin, byly to písně opěvující šamanovo přesvědčení, že jsme, stejně jako oni, v kondici a zdraví, že jsme vhodní lidé pro *ayahuascu*. Zazněly i písně za nepřítomné osoby, sužované různými potížemi, i za přítomnou mladou ženu, aby jí byl prominut jakýsi pochybný, ale nespecifikovaný čin, rovněž písně za marihuanu, další léčivou rostlinu, hodnou prozkoumání, obřadní zpěvy, invokace a různé modlitby. Dokonce i písně prosící Pána, aby pohnul srdci pacientů a přiměl je zaplatit. Ty byly dílem dona Josého, šamanova synovce.

Zaplatili jsme 300 *solů* (6 dolarů) za píseň provedenou *medicos* a za samotnou *ayahuascu*. V Yarina Cocha stojí kilo syrové *ayahuascy* 250 *solů* a kilo *chacruny* 150 *solů*. Byli jsme rádi, že se naše peníze přesouvají z placení předraženého ubytování v Pucallpě do rukou venkovanů. Rozuměli naší upřímnosti a omezeným možnostem. Cítili jsme, že sdílíme

pohled na svět i různé druhy porozumění vzájemně posilující jeden druhý. „Porozumění, jež plyne z porozumění,“ — mnohokrát tato věta proběhla mým vědomím během prvního ayahuascového večera. Je to charakteristika poznání, jež přinášejí rostlinná psychedelika. Jakési splnutí s věcmi, přestože zároveň jakoby stojíte mimo ně, formální redukce, přesahující subjekt i objekt. Cesta k poznání prostřednictvím *ayahuascy* se před námi otevřela. Ačkoli jsme se tenkrát večer jen lehce otřeli o povrch, když jsem si poté odpočal, cítil jsem, že dostane-li se nám patřičných možností, mohli bychom případně najít cestu do hlubin tohoto tajemství.

Dalšího dne jsme sbírali vzorky dalších léčivých rostlin, o dva dny později, v sobotu, jsme fotografovali jednotlivá stadia přípravy nové dávky *ayahuascy* a večer jsme se účastnili další seance. Náhle se před námi objevila spousta nových možností. Doufali jsme, že se nám podaří vykonat pouť ke starému divokému rostlinnému praotci v hloubi džungle. Chtěli jsme najít vzorky různých příměsí a vyzkoušet je. Šaman prohlásil, že užívání hub pro něj není nic neznámého, i když on sám dává přednost *ayahuasce*. Je snad konzumace psilocybinových hub v pucallpské oblasti součástí místního folklóru, nebo je to věc převzatá teprve nedávno od cestovatelů obeznámených s užíváním hub v Mexiku? Jak dávná je znalost těchto hub v Peru? Je možné, aby předcházela objevení *Stropharie* v Novém světě? Nelze zdejší zvyk užívání hub časově zařadit ještě před vpád conquistadorů? Je-li tomu tak, pak je to poprvé, co se takový dávný lidový obyčej požívání psilocybinových hub objevuje v Jižní Americe a vlastně kdekoli mimo hranice Mexika. Na tyto fascinující otázky lze najít konkrétní odpovědi. Mnoho osobních prožitků a spousta práce ještě leželo před námi, ale vzhledem k tomu, že jsme přišli *ayahuasce* na stopu a že se nám dostalo svolení po ní kráčet, naplňovalo nás velké očekávání toho, co uvidíme a naučíme se v nastávajících týdnech. Záleželo jen na nás, zda dokážeme vyladit své pozorovatelské schopnosti tak, abychom nabízenou příležitost využili co možná nejlépe.

Pucallpa je do daleko větší míry výspou uprostřed džungle než Iquitos. V Iquitos je značná populace mesticů, zatímco Pucallpu vybudovali domorodci jako své společenské centrum. Tato situace vysvětluje rozkvět domorodých lidových zvyků uprostřed moderního zemědělského a městského společenství. Léčení *ayahuascou* je v kultuře mesticů hluboce zakořeněno a těší se velké úctě. Tuto znalost udržují a experimentálně a rozumně rozvíjejí lidé, kteří jsou nositeli a ochránci starobylého ayahuascového kultu Nového světa.

Je pravděpodobné, že jihoamerický komplex *yagel/aya-huasca* je nejrozsáhlejším psychedelickým kultem na světě. Od Panamy po Bolívii, od tichomořského pobřeží až do hloubi Brazílie jsou dotyčné vize pravidelně vyvolávány a jednotliví adeпти získávají svou reputaci na základě kvality jejich nápojů, zpěvů a léčebných prostředků. Ayahuascový kult je stejně jako všechny šamanské praktiky výtvorem velkých osobností. Z tohoto důvodu pouhá laboratorní analýza vzorků drogy nepostihne opar skutečného mystéria, který se nad *ayahuascou* vznáší.

Ayahuasca je tak dobrá, jak pečlivý a náročný je člověk, jenž ji připravuje. Kultura rolnického Peru má za sebou těžkou minulost a před sebou neklidnou budoucnost. Osud ayahuascového mystéria se nachází ve stavu napjaté rovnováhy, v okamžiku volby, kdy společnost na své kolektivní úrovni tápe, zda instituci halucinogenového šamanismu potlačit či posílit.

Skutečně a hluboce porozumět *ayahuasce* zabere roky, protože existuje v tolika podobách, kolik je odrůd *Banisteriopsis* a přísad. Místní varianty směsí a výrobního postupu by bylo třeba systematicky prozkoumat. Je to důležitý úkol pro člověka, jenž se rozhodne vtisknout řád ze zásady neuspořádanému souboru etnofarmakologických údajů. Já sám se zajímám o vizionářský stav a kontaktní dimenzi jako takovou. Rád bych substance prozkoumal jako prostředky vedoucí k těmto cílům. Z tohoto hlediska zůstávají tryptaminové halucinogeny nejefektivnějšími a nejpůsobivějšími výzkumnými

nástroji, jaké znám. S jejich pomocí se může člověk ocitnout v samém středu energií, jež jsou na dosah, a přesto normálně neviditelné, číré obrazy a imaginace zcela postrádající jakékoli omezení. Halucinace nesestávají jen z vizí určitého typu, barvy nebo tónu. Jsou proměnlivou formou omezenou doslova a pouze jen mírou naší představivosti.

Dominantní kvalitou našeho vztahu s šamanem donem Fidelem byl v nejlepším slova smyslu vzájemný kolegiální respekt. Cítil pokoru před tváří lux natura, jež se vyjevovala díky jeho znalostem, ale byl přesvědčen, že provozní podstata zážitku je biochemická, podléhá manipulaci a je otevřená vzniku teorií a opakovaně sdílenému kolektivnímu potvrzení. *Ayahuasqueros* jsou ryzími techniky psychedelického posvátna. Jejich přístup — posvátnou úctou naplněné osobní experimenty a shromažďování souboru technik prokázaných za platné — se nijak neliší od mého. Přístupovat k tomu jakkoli jinak znamená natolik se vzdálit objektu výzkumu, že ztrácíte možnost jej výstižně popsat. Proto se antropologové tak často mýjejí cílem. Měli bychom umět přiznat, že nevíme o topologii kolektivního nevědomí o nic víc než jakákoli jiná kultura. A nikdo o těchto věcech neví víc než upřímný hledač, ať už je jeho kulturní zázemí jakékoli. Právě šamanské osobnosti, velké objevitelské duše, se čas od času vzepnou nad obecný průměr, plně proniknou na vesmírnou úroveň bytí a zkoumají hluboké vody našeho kolektivního bytí. Peruánský šamanismus se podobá evropské alchymii v tom, že rovněž provozuje psychické ovlivňování hmoty. Evropská alchymie však zabředla do fascinace kovy a pročištěnými elementy. Psychedelický šamanismus mnohem šťastněji soustřeďuje svou pozornost na živou hmotu, obzvláště na rostliny, kde se nacházejí alkaloidy a další biodynamické konstituenty obsažené i v nervovém systému primátů. *Ayahuasca* je přesně takovou rostlinou a svou alchymií, alchymií džungle, je působivým všelékem pro všechny pravidelné uživatele.

S nadějí, že budeme moci sledovat přípravu ayahuascového nápoje, jsme si smluvili schůzku s donem Fidelem na

jedno brzké ráno u něj doma. Přestože jsme přijeli o hodinu později, z nejasných důvodů projevoval úžas nad tím, že jsme k němu dorazili tak brzo. „Nepodařilo se ale sehnat *chacrunu*, takže se vařit nebude.“ řekl. Nemyslel to zle a navíc ayahuascová seance ten den večer mohla proběhnout s nápojem ze zásoby, protože vývar vydrží asi šest měsíců. Rovněž ayahuascovou liánu lze konzervovat zakopáním do vlhkého písku. Don Fidel nám ukázal výhonky a pískem pokrytou větev, kterou jeho dítě přineslo z blízkého úložiště. Zeptali jsme se na *puca huascu*, kterou jsme pokládali za *Diploteris cabrerana*, a zneklidnilo nás, že ji don Fidel označil za „žrádlo pro psy“. Na naše otázky odpověděl, že je „příliš bizarní“ a „nehodí se pro křesťany“. Když jsme se o tom zmínili donu Josému, řekl jen, že zná ženu v Yarině, která by ji mohla sehnat. Že by tato žena byla tajemnou Juanou Gonzalesovou Orbi? Na přímou otázku don José odpověděl, že *puca huasca* je na léčení příliš silná. Nazval ji také *comida del perro* (žrádlo pro psy), ale nebylo jasné, jestli to byl výraz opovržení či vyjádření nějaké lidové pověry o této rostlině.

Připadal jsem si jako detektiv. Museli jsme prostě prozkoumat každé vodítko, každou možnost, oddělit plevu od zrna. Zahrnuje tato rolnická podoba léčení *ayahuascou* přítomnost adeptů, kteří skutečně rozumějí, kontrolují a kteří cestují do zázvěti, o němž klasický šamanismus tvrdí, že existuje, a jehož parametry se právě snažíme určit? Pravděpodobně a neočekávaný závěr naší výpravy do Peru, jak jej dnes chápu, je, že i když můžeme objevit a do jisté míry pochopit rolnický systém psychedelického léčitelství, stěží najdeme jedince, kteří překročí hranice léčivé síly a ptají se, co je její podstatou a jaký je obecný význam halucinogenem vyvolaných vizí. Požívači *ayahuascy* pronikají ve svých vizích do jiných světů v čase a prostoru, ale liší se mírou snahy porozumět, co znamenají, či způsoby, jimiž ověřují objekt své víry. V konečné fázi, při opravdu intenzívních vizích vyvolaných DMT, je i pro šamana těžké udržet si integritu osobnosti a nepodlehout primitivní reakci strachu či ira-

cionální bezmezné úcty. Šaman-léčitel nebude vyhledávat zážitky v těchto titánských krajinách a vědecky postupující šaman-výzkumník musí postupovat opatrně a na každém kroku ověřovat funkci poznávacího aparátu. Není lehké ho najít, protože takový jedinec postupuje podle určitého teoretického plánu a teorie, zvláště pokud se týkají takto tajemných záležitostí, se těžko převádějí z jednoho jazyka do druhého.

Nezbývá než konstatovat, že si proto sami musíme být průvodci do těchto tak obtížně uchopitelných dimenzí, prozkoumaných daleko méně, než jsme si dosud představovali. Tomu jsem se také věnoval celé roky, protože jakákoli snaha o nalezení dávné tradice, jež by kompletně postihovala šamanské dimenze, je podle mého názoru odsouzená k neúspěchu. Snad vlastnictví čistých chemikálií, soubor živých rostlin a sbírka dostupných etnografických dat člověku postupně více pomůže k lepšímu všeobecnému povědomí o významu psychedelických vizí než ojedinělé setkání s jediným informátorem, jehož nezbytně omezuje přijetí jednoho z možných přístupů. Rád bych ovšem věděl, zda jsme na výspě těchto mystérií sami či zda existuje i hyperdimenzionální tradice hlubšího poznání, *gnosis*. Je-li tomu tak, co se stane, až se člověku podaří získat přístup k těmto tajemstvím?

V horkém a dusném rovníkovém odpoledni jsme čekali na svou další příležitost vzít si *ayahuasцу*. Přesunuli jsme se do domu stařeny, kde se odehrávala předchozí seance. Se svými tenčícími se zásobami financí jsme vděčně přijali útočiště a možnost prchnout před neuvěřitelně předraženými hotelovými cenami v Pucallpě. Pohostinnost těch lidí neměla hranic, ovšem vedro a kousající hmyz, jimž jsme se nemohli bránit, nás dál vysilovaly.

Pravidelná sobotní noční ayahuascová seance odpadla, protože našim přátelům se nepodařilo opatřit příměs *chacrunu* (*Psychotria*). To vyvolalo zklamání u mnoha lidí, z nichž někteří dorazili autobusem dokonce až z Limy. Konverzace o důvodech tohoto rozčarování oživila infor-

maci, že *chacruna* roste a je dosažitelná na devětadvacátém kilometru — tam, kde podle dona Josého rostly staré a nepěstované liány *Banisteriopsis caapi*. Rozhodli jsme se tam vyrazit.

Hledáním dotyčné příměsi jsme strávili celý den. Odjeli jsme autobusem na čtyřiatřicátý kilometr a objednali jsme si dodávku dostatečného množství materiálu na následující neděli. Poté jsme v naději, že se nám podaří najít alespoň takovou dávku, která nám umožní přečkat do té doby, vyrazili z hlavní silnice po cestě do Nueva Requena k domu dona Juana, strýce dona Fidela. Don Juan je nejstarším v hierarchii strýců dona Fidela a don Fidel zase zastává stejnou pozici vůči donu Josému. U dona Juana nám ukázali a dovolili vyfotografovat si několik nevelkých rostlin *chacruny*. Vypěstovali je z odřezků a vypadaly, že se jim moc nedaří. Možná že to místo pro ně bylo příliš suché, protože podle obou donů se *chacruně* nejvíc daří ve vlhké, bahnitě půdě. Rostly pomalu a byly drobné. Staré a divoce rostoucí rostliny mají daleko větší cenu. Don Juan proto hrdě pózoval s víc než metrovým kusem *ayahuasцы*, dlouhým skoro jako on sám, jež našel v panenském pralese poměrně daleko od domu.

Poté, co jsme opustili dona Juana a stavili se na pivo v Baru Huallaga, držel don Fidel kázání na různá témata: hřích nuceného potratu, vztahy některých *curanderos* k Bohu a jiných k ďáblu. Don Fidel prokázal do značné míry manichejský názor na dobro a zlo, podle něhož se svět skládá z mnoha věcí, z nichž některé patří Bohu a jiné ďáblu. Člověk má dvě těla, jedno viditelné a spojené s fyzickým světem a jedno neviditelné, spojené s duší a myšlením. Druhé tělo smrtí nezaniká a je tou součástí šamana, jež léčí a nahlíží podstatu. Je zvláštní, do jaké míry se jeho názory podobají tezí z *Corpus Hermeticum*.

Jednou ráno jsme vyspáni do růžova vyrazili do Yariny s nadějí, že uvidíme dona Juana, jak připravuje *ayahuasцу*. Našli jsme ho, když právě hovořil se dvěma pacientkami. Zřejmě v okamžiku našeho příjezdu kouřili marihuanu,

neboť na zemi byla jakási hromádka, na kterou opice dona Juana bez ustání hleděla. *Ayahuasca* bublala v nedalekém přístěnku.

Don José nám dal nějaké listy *chacruny*, jež se mu podařilo obstarat pro dona Fidela, a tak jsme konečně viděli vzrostlé listoví této byliny. Její narudlé zbarvení bylo čiré a voskově zelené plody měly v průměru tři milimetry, přesně jak to popsal Schultes. Dostali jsme výstavní kousky. Don José upozornil na taxonomickou vlastnost, kterou u *chacruny* pokládal za unikátní: na dvojitou řadu pupínků či jakýchsi stigmatických uzlin, zdobících spodní stranu každého dospělého listu. Možná je prvním, kdo si toho všiml.

Když jsme trávili čas s donem Fidelem, vše, co se dělo, provázely diskuse. Toho dne měl náladu plnou kosmologických představ a metafor. Ptali jsme se dál na *puca huasca* a dozvěděli jsme se, že všechny vize nejsou vizemi lidskými. Některé z nich, lidským bytostem nesrozumitelné, mohou být určeny například zvířatům a *puca huasca* je nositelkou vizí nejlépe srozumitelných psům. Je sice možné, že si z nás don Fidel utahoval, tradiční odměřený postoj vůči *Diploteris cabrerana* je však nepřehlédnutelný. Na druhé straně obchod s *chacrunou* vzkvétá, takže kilový balíček stojí 250 *solů*. *Chacrune* se evidentně daří výhradně ve vlhkých nížinách a šťastlivci, kteří k ní mají přístup, ji pěkně draze prodávají *ayahuaquerům*, kterým osud tolik nepřeje.

Při téhle výpravě do Yarity jsme se rozhodli, že se pokusíme vypátrat Juanu Gonzalesovou. Ptali jsme se po ní v té části obce, kde nám minule řekli, že bydlí. Ale stopa mezitím vychladla. Ta dobrá žena byla pryč už čtyři měsíce a hned tak se neměla vrátit. Mluvili jsme s jejím bratrem, chlapíkem ve středních letech, a dozvěděli jsme se, že jeho sestra teď provozuje živnost někde v okolí Tingo Maria a cestuje odtamtud do Limy a zpátky. Ukázalo se, že Juanu Gonzalesovou jsme při této výpravě neměli potkat vůbec.

Sedmého dubna jsme měli další možnostokusit *ayahuasцу* dona Josého. A opět se hlubší vize nedostavily, přestože

došlo k postupnému nárůstu psychedelického potenciálu. Někteří účastníci si stěžovali, že nápoj je slabý. Tato sezóna znamenala naprostý konec všech ujednání s donem Josém, protože zjevně nebyl s to připravit *ayahuasцу*, ačkoli měl tradiční receptury i suroviny. Byl představitelem degenerující tradice. Finanční úspěch, či spíše snaha o jeho dosažení zapříčinily, že se vzdalil základům nauky. Síla *ayahuasцы* je ve značné míře závislá na pravidelném a hladkém rytmu přípravy. Don José byl lajdák, a tak jeho *purga* byla *el poco purga*, jak se o ní vyjádřil don Fidel. Podle dona Fidela není obtížné vytláhnout nahoru, je-li *ayahuasca* správně připravená. Toužili jsme okusit nápoj dona Juana. Ochutnali jsme jenom doušek na naší návštěvě u něj doma a každopádně působil silněji než cokoli, co nám nabízeli ostatní.

Tou dobou jsme se definitivně začali stýkat víc s donem Fidelem a jeho strýcem než se *sobrinem* (synovcem) donem Josém, jenž byl mladší, chtivější, a jak říkal don Fidel, „ambicióznější“. Don José brzy na to odcestoval do Limy, aby si tam vybudoval reputaci, takže zmizel stejně přirozeně jako Juana Gonzalesová. A tak jsme zůstali s těmi nejstaršími, nejchudšími a nejrolničtějšími *ayahuasqueros*, které jsme znali. Don Fidel i don Juan na nás působili solidně a důvěryhodně. Dona Juana jsme ještě potřebovali poznat blíž. Při naší první návštěvě u něj doma nám jen ukázal sklizenou *ayahuasцу* a mladé keříčky *chacruny*. S donem Fidelem jsme vedli dlouhé rozhovory plné vzájemného ohledávání. Pokládal své bezprostřední okolí za transformované. Žil v „pozemském ráji“ a blátivá pěšina, vedoucí kolem jeho domu s doškovou střechou, byla „cestou, po které přišel Kristus na svět“. Prohlásil, že žije čistým životem a umí léčit — to je jeho dar. Jeho skutečným zájmem bylo neviditelné tělo, které po smrti přetrvává a je mentálním dopravním prostředkem těch, kdo cestují na *ayahuasce*. Tuto myšlenku bych rád přirovnal k modernímu pojetí UFO.

Strávili jsme celý den v domě dona Fidela, pozorovali jsme a fotografovali, jak připravuje *ayahuasцу*. *Chacruna* se

položí na dno emailovaného desetilitrového kovového hrnce a je překryta kousky *ayahuascy*, roztlučenými dřevěnou palicí na špalku. Rozdrcené kousky, jež mohou mít až dva centimetry v průměru, se kladou po vrstvách, dokud není hrnec úplně plný. Poté se obsah zalije vodou a prudce vaří, dokud se polovina vody nevyvaří. Rostlinná hmota se vyjme a zbylá tekutina, asi tak litr a půl, se přeleje do menšího hrnce, zatímco velký emailovaný se znovu naplní *chacrunou*, *ayahuascou* a vodou stejně jako předtím. Nová várka se vyvaří stejně jako předcházející. Oba vývary se smíchají v emailovaném hrnci a vaří se, dokud nezískáme asi litr tekutiny v barvě café au lait. Někdy se dokonce *ayahuasca* dál zpracovává do formy pasty. Nápoj dona Fidela byl dvakrát tmavší než vývar dona Josého.

Jednoho dubnového rána jsme s Kat zjistili, že máme salmonelózu. Rozhodli jsme se držet vnitřnosti na uzdě, dokud neokusíme *ayahuascu*, která se předchozího dne připravovala u dona Fidela. Roztok byl dvakrát tmavší než všechny ostatní ayahuascové nápoje, které jsme kdy viděli. Doufal jsem, že bude také dvakrát tak silný. Nechali jsme si připravit dva litry *ayahuascy* jen pro svoji potřebu a předpokládali jsme, že analýza vzorků tohoto nápoje i dalších, s nimiž jsme se setkali, nám později ve Státech pomůže prokázat jejich přiblížení etnofarmakologickému ideálu. Přes dva dosavadní neuspokojivé pokusy jsme se nevzdávali naděje, že při další zkušenosti již vstoupíme do uspokojivé psychedelické dimenze.

Zatímco don Fidel vařil, nějaký muž se zastavil na malou medicínskou poradu. Pak se hovor stočil na *ayahuascu* a návštěvník přiznal, že ji požil a „nic neviděl“. Protože je *ayahuasca* obecně vnímána jako lék i jako halucinogen, vizionářský zážitek mnoho domorodců, kteří projdou seancí, pokládá za jakousi šlehačku na dortu — zatímco pro nás jsou halucinace podmínkou sine qua non.

Faktory, jež doposud bránily našemu zdárnému interdimenzionálnímu startu, byly možná jen drobnosti: dávka

mohla být nedostatečná nebo jsme se příliš účinkům bránili, protože jsme se podvědomě nechtěli odevzdat stavu psychické zranitelnosti, jež může doprovázet divokou intoxikaci v místnosti plné cizích lidí. Klonil jsem se k myšlence, že na vině je nedostatečné dávkování, a následující události mi daly za pravdu.

Měli jsme *ayahuascu* pětkrát se šamany v Pucallpě a bylo to potřetí, co jsme požili *ayahuascu* připravenou donem Fidelem a jím také dávkovanou. Tentokrát Kat a Richard rychle dosáhli hlubokého psychedelického transu. Podle toho, jak se projevovali, nápoj fungoval. Já jsem naopak strávil horkou, lepkavou noc meditací na samém prahu intenzivního psychedelického zážitku. Vzhledem k přísné kontrole dávkování samotnými šamany je pro člověka většího vzrůstu v podstatě nemožné získat funkční dávku. Nedá se s tím nic dělat, ale bylo ironií osudu stát se nedobrovolně pouhým vnějším svědkem drogového zážitku, jehož jsem chtěl být účastníkem a kvůli němuž jsem vážil celou tu dlouhou cestu.

Další den jsme s donem Fidelem vyrazili na devětdvacátý kilometr nasbírat *ayahuascu* a doufali jsme, že získáme kvalitní vzorky rostlin, z nichž se nápoj skládá. *Ayahuascu* jsme našli. Byl to obrovský exemplář — několik lián smotaných do kabelu, který měl v průměru kolem deseti centimetrů. Rostlina však byla tragicky poškozená. Asi třímetrový kus mezi kořeny a nejvyšším místem, kam člověk dosáhne mačetou, někdo odstranil. Téměř všechny ty kilogramy rostliny nad místem odseknutým mačetou seschly a vypadaly nepoužitelně. Přesto jsme tímto nekvalitním materiálem naplnili jutový pytel. Podařilo se nám najít prastarou *Banisteriopsis* jen proto, abychom zjistili, že padla za oběť nějakým hloupým vandalům.

Vzhledem k velikosti a náročným podmínkám pro růst je velmi těžké *Banisteriopsis* přenést do nových prostor, a dokonce i její zachování v současných lokalitách je obtížné. Pro přípravu nápoje z *ayahuascy* je potřeba velké množství biomasy. Z toho důvodu podléhají rostliny *ayahuascy* pře-

hnané sklizni, a proto se jich často nedostává. Obrovské staré popínavé rostliny se v okolí městeček a vesnic vyskytují čím dál řidčeji, takže jejich uživatelé za nimi musejí stále hlouběji a hlouběji do pralesa. Při tomto tempu brzy nadejde den, kdy nedostupnost této rostliny ohrozí i samu existenci ayahuascového kultu.

Většina prvních a neurčitých zpráv o účincích *ayahuascy* spadá podle mého na vrub větší tělesné hmotnosti cestovatelů ve srovnání s váhou domorodců. Ze všech nápojů, jež jsme okusili, měl potřebnou sílu jen vývar dona Fidela. Všechny ostatní *ayahuascy* vypadaly matně jako káva se spoustou mléka, neusazeně a nepročištěně. Vývar dona Fidela měl barvu silné kávy, asi po čtyřiaadvaceti hodinách se ustálil, zprůzračněl a nabyl barvy jantaru či silného čaje. Jak je možné, že ty ostatní vypadaly tak odlišně, přestože výrobní metoda dona Fidela působila stejně jednoduše a přímočaře? Předpokládám, že vzhledem k tomu, že se *ayahuasca* prodává v láhvích, jsou ostatní adepti velmi laxní. Nesnaží se vyvařit přebytečnou vodu, aby dosáhli opravdu účinné koncentrace. Vypadá to, že umění správné přípravy *ayahuascy* umírá na úbytě.

Je to tradice, která postupně degeneruje před našima očima. Zdejší lidé pravidelně vaří a požívají *ayahuascu*, ale zřídka ji připravují s náležitou péčí a v odpovídající koncentraci, aby člověk upadl do transu prostřednictvím obvyklé dávky na léčitelských seancích. Takže obvykle se jedná o přehnanou reklamu a mizivé účinky. Veškeré substance jsou připravovány s ohledem na průměrnou váhu místních lidí. Tím pádem se zprávy, které cestovatelé podávali a podávají dál, velmi liší v popisu účinnosti.

Tajemné věci se děly i na té nejsvětější úrovni. Pozdě odpoledne přijel don Juan s tím, že spolu otevřeme láhev *ayahuascy*, jejíž přípravu jsme mu už zaplatili a která sloužila jako železná zásoba při poslední seanci s donem Fidelem. Jenže od toho večera láhev nikdo neviděl, a proto jsme se všichni domnívali, že ji don Fidel vzal k sobě domů.

To se ale nestalo, takže podezření padlo na *sobrina* dona Josého. Přiřítit se na sezení pozdě, špatně a příliš nahlas zpíval, jeho písně byly úplně jiné než ty, co zpívali ostatní, a k ránu zmizel, aniž komukoli řekl půl slova. Don Juan byl přesvědčen, že láhev ukradl *sobrinu*. Pospíchal k donu Fidelovi a prohlásil, že jeho praxe byla poškozena a že pozvání *sobrina* byla chyba. Samotné zmizení láhve ale bylo tak tajemnou záležitostí, že jsme těžko mohli doufat, že by nás to mohlo nadále zbavit *sobrinovy* přítomnosti.

Don Juan nám popsal svou návštěvu u dona Fidela a slíbil, že v pátek, na Velký pátek, si spolu dáme láhev, kterou připravil. Kat se velmi těšila na další pokroky a já, přestože jsme měl své zkušenosti, jsem pořád doufal, že se mi podaří naplno zažít účinky *ayahuascy* ještě před odjezdem ze země.

V domě dona Fidela jsme si připravovali dvě kila koncentrovaného ayahuascového medu, který jsme si chtěli vzít s sebou do Států. Vaření nám zabralo dobré tři dny. Don Fidel přinesl čtyři veliké hrnce, ve všech se vařilo tři hodiny, vyvařila se část vody a pak se slévalo a míchalo, až zbyly dva litry tekutiny. Nakonec jsme získali substanci, které stačily dvě lžičky na dosažení vizí, jak jsme později zjistili. Během vaření se taky zlepšil můj celkový stav, protože jsem se definitivně zbavil ničivého útoku salmonelly. Zůstal jsem zesláblý, ale stále provozuschopný.

V tom poklidném časovém úseku mezi nápirem nemoci a aplikací *ayahuascy* jsem si dával dohromady, čeho jsme vlastně dosáhli. Přijal nás okruh lidí, kteří *ayahuascu* konzumovali, a získali jsme dostatek zkušeností, abychom věděli, že účinnost nápoje plně závisí na pečlivé přípravě a na znalostech a osobnosti šamana. Člověk, který připravoval nejlepší substanci, byl zároveň člověkem nám nejbližším. Zdálo se, že je k nám naprosto otevřený, co se týče místa výskytu rostlin, jejich určení a údajů o přípravě nápoje. Podle něj v samotném srdci *la ciencia* leží mystérium písní a léčivé síly a my si tyto věci neuvědomujeme. Don Fidel ovládá správný postup přípravy *ayahuascy*, a ta je sama o sobě

dnes velkým tajemstvím. A jistě toho ví ještě daleko víc, než nám mohl sdělit za dobu, kdy jsme byli spolu.

Dokonce i za těchto podmínek, kdy jsem stále ještě neměl možnost naplno prožít účinky *ayahuascy*, se zjevně projevilo několik symptomů, které tuto substanci zřetelně odlišují od ostatních halucinogenů. Ve svém nástupu se chová jako mírné anestetikum, takže stav neprovázejí pocity neklidu ani jakékoli subjektivní pocity energie probíhající podél páteře. Spíše je to tak, že se vidiny pozvolna objevují bez jakýchkoli průvodních somatických jevů. Obecně vzato je *ayahuasca*, s výjimkou příležitostného očistného zvracení, velmi jemnou záležitostí s příjemným odezníváním, na jehož konci se člověk cítí spíš obcerstven než vyčerpán. Ve svém počátečním nástupu připomíná DMT, potom ale nabízí dlouhé a souvislé vidiny, které z ní činí skutečně ojedinělou záležitost. Léčivý zážitek, vize dalekých krajů i telepatická komunikace na velkou vzdálenost udělaly z *ayahuascy* legendu.

Don Fidel nám v podstatě řekl, že bychom měli správně využít *ayahuascu*, kterou nám připravil pro domácí použití ve Státech. Pokud bychom se po třiceti či více tripech dostali do míst, o nichž bychom si přáli dozvědět se víc, máme se k němu vrátit. Byl dostatečně moudrý, takže nás povzbuzoval k tomu, abychom *ayahuascu* prozkoumali v kontextu své kultury a vlastních očekávání. Protože jakkoli zajímavé se nám jevily šamanské obřady, jichž jsme byli svědky, právě porozumění *ayahuasce* plyne z možnosti naplno se rituálu účastnit. Toho lze však dosáhnout pouze opakovaným a pečlivým vnitřním pozorováním, jakmile se člověk octne v důvěrně známém prostředí a může si svobodně určit dávkování, naladění a další parametry tripu.

Don Fidel dokončil přípravu velkého množství *ayahuascy*, které jsme si objednali. Rezervovali jsme si letenky zpátky do Kalifornie, a tím se definitivně přiblížil konec této periody našeho terénního výzkumu *ayahuascového* fenoménu. Jakmile budeme v Americe, můžeme zkoumat účinky substance nezávisle na prostředí, jež je jejím přirozeným

domovem, a naopak v prostředí, jež je domovem naším. Puristé mohou na tomto místě protestovat, ale opakované záchvaty salmonelózy a nejrůznějších bahenních zimnic nezvratně spojených s pobytem v peruánské džungli nás málem připravily o zdraví. Těmto věcem se nelze vyhnout, pokud člověk přijme životní styl tamních obyvatel. A samozřejmě že se také neustálými nemocemi snižuje obranyschopnost organismu. Situace v dnešní peruánské Amazonii je, co se těchto věcí týče, stejně děsivá jako to, co jsem v roce 1969 našel na nepálském venkově. Vypadalo to, že don Fidel naše rozhodnutí odjet schvaluje. Byl přesvědčen, že se nám určitě podaří osobně lépe proniknout do tajemství *ayahuascy*, pokud si ji vezmeme alespoň patnáctkrát či dvacetkrát ve své běžné životní situaci.

Spousta domorodců projevovala ke *gringos* daleko menší sympatie než don Fidel. Jeho úroveň jednání s lidmi dosahovala skutečně úrovně universálního humanismu. Pozval nás, abychom ještě přijeli, a dokonce naznačil cosi o zvláštním, velmi silném nápoji, jehož přípravu ovládá. Jeho kusé zmínky svědčily o užívání dosud zcela neznámých drog, a tudíž o ohromujících účincích. „Až příště,“ řekl don Fidel, „až už budete *ayahuascu* znát a budete mít magnetofon.“

Doufali jsme, že se nám podaří napodobit *ayahuascový* nápoj v Kalifornii za užití rostlin *Banisteriopsis*, které tam sami pěstujeme. Ovšem pokud je to tak, jak tvrdili *ayahuasqueros*, to jest, že rostliny musí být minimálně pět let staré, aby měl nápoj požadované účinky, pak byly naše naděje naivní. Je docela možné, že tyto rostliny jako kultivary závislé na vytápěných sklenících zůstanou pouhými vědeckými kuriozitami a nikdy se nestanou zdrojem *ayahuascy* opravdu potřebné síly. Možná jedinou možností, jak kýženého zážitku dosáhnout mimo domovskou oblast *ayahuascy*, bude syntetická náhražka celé substance s patřičným obsahem DMT a beta-karbolinů.

Halucinogeny zjevují lidské psychice holografické obrazy ze všech okamžiků kontinuální existence naší rasy. Ačkoli

lidstvo jako celek možná ještě není připraveno pomocí evolučního pokroku tyto obrazy vstřebat, rolí nás jako průzkumníků je zcela se ponořit do zjevení těchto nadčasových obrazů. Musíme podnikat zásadní výpravy čistým prostorem mysli, abychom kontemplovali o zdroji těchto mystérií. To bylo na našem výletě do Peru zavádějící — zmatky fyzického cestování nám tyto krystalické duševní dimenze ještě více vzdálily. V Peru jsme žili svůj život, viděli jsme tam rostliny, setkávali se s lidmi a sdíleli spolu všechny radosti i veškeré nepohodlí — ovšem tohle všechno ani zdaleka nebyl žádný terénní výzkum, ačkoli to tak vypadalo. Skutečná práce v terénu nastala, když jsme se ocitli ve stavu psychedelické extáze a na vinici Páně při hledání šamanské dimenze, v níž je pravděpodobný kontakt s Jiným.

Jakmile jsme se vrátili domů a ocitli se v důvěrně známém prostředí, byli jsme daleko zřetelněji schopni srovnávat a rozlišovat. Halucinogeny jsou uzavřeným okruhem substancí, takže experimentováním s účinky různých psychedelik by mohl každý vyčlenit ty, na než nejintenzivněji reagují jeho vlastní, vysoce individuálně nastavené fyzické drogové receptory. Takto se můžeme postupně učit chemické cestě ke zcela přesnému souboru účinků, jež pokládáme za osobně nejprospěšnější a nejkrásnější. To není samozřejmě otázka teoretického vzdělání, jedinou možností je neustálá řada pokusů o definici svého jáství v halucinogenní dimenzi. Pravděpodobně neexistují dvě stejné cesty — různí lidé mají různé metody, přestože mohou používat stejnou rostlinu či substanci. Koneckonců je to vždy konkrétní člověk a jeho unikátní postavení v přírodě a čase, co podmiňuje hloubku dosažené vize. Mnoho lidí se snažilo přijít na způsob, jak vlastně někteří jedinci i celé rodiny rozvinuli tyto specifické drogové receptory, a tím pádem i zvláštní vztahy k jednotlivým rostlinným halucinogenům. Vybrat si partnera tedy znamená nalézt fyziologicky neutrální způsob, jak opakovaně spustit extatický stav mysli, jenž umožňuje kontakt s odlišnou sférou.

Očekávali jsme, že se při seanci v noci na Bílou sobotu stane něco výjimečného. Don Fidel i don Juan přinesli láhve a *sobрино* se nedostavil. Bylo dost *ayahuascy*, aby každý dostal náležitou dávku. Byla to naše poslední příležitost vzít si tuto látku v jejích přirozených podmínkách. Zkušenosti z uplynulých deseti dnů nás naučily trpělivě čekat, co nám tento poslední zážitek přinese. Vzdal jsem se všech očekávání, týkajících se nadcházejícího zážitku. Zajímalo mě, téměř z pozice vnějšího pozorovatele, zda se nám skutečně podaří, naposledy před odjezdem z Pucallpy, dosáhnout nějakého vizionářského zážitku.

Naše čtvrtá ayahuascová seance hodně věcí značně osvětlila. Několik zbývajících už méně. Kat i mně se podařilo vstoupit do transu, i když jí slaběji než minule. Já jsem se ten večer do sféry halucinací ponořil zatím nehlouběji. Zažil jsem celoplošnou halucinaci plynoucí zářivě purpurové tekutiny. Vypadalo to velmi slibně, ale pak vše odplynulo stejně rychle, jako to přišlo. O pár minut později jsem vyšel ven, abych se nadýchal čerstvého vzduchu, a k mému překvapení se mi zvedl žaludek a vyzvracel jsem se. Myslel jsem, že bude bezprostředně následovat příval halucinací, ale nic podobného jako předchozí purpurová vlna se už neopakovalo, byl jsem jen příjemně somaticky obluzen. Don Fidel, jemuž jsem potvrdil, že to bylo příjemné, vypadal spokojeně. Nebylo pochyb, že s nápojem dona Fidela se lze rozletět, pokud budeme svobodně zvyšovat dávkování až do okamžiku dostatečného napojení.

Tenkrát večer jsem zahlédl pár věcí, které nelze vysvětlit společenským kontextem, v němž jsme nápoj požili. Byl to jakýsi záblesk sdělení, že je velký rozdíl mezi přírodními halucinogeny pocházejícími z jednoho druhu rostliny a chemicky úplnými a halucinogeny připravovanými, dokonce i pokud surovina, z níž vznikají, je místní rostlinný materiál. Přirozeně se vyskytující droga, uměle nepřipravovaná, je mystériem zakódovaným do genetické stavby rostliny samotné. Stavba aktivní složky zůstává po tisíciletí prakticky stejná —

nenarušovaná a neproměňovaná migracemi, epidemiemi či jinými katastrofami, jež čas od času dolehnou na společenství jejích adeptů.

Případ kombinace drog, náročné na přípravu, je něco zcela odlišného. Aby tradice zůstala živá, je třeba, aby se nepřerušila úplná znalost nauky a její další předávání. V takovém případě rostliny pozbydou část svého mystéria a toto tajemství se přesune na osoby, které ovládají moc a přípravu drogy. Tím se otevírá cesta kultu osobnosti, který se protlačí mezi halucinogen a účastníka rituálu. Účinnost přípravy může být omezena délkou života šamana a z mystéria se pak, pokud příprava drogy není zcela správná, stane jen prázdný humbuk.

Obrazový sled té noci byl prchavý a nesouvislý, srovnatelný s účinky nevelkého množství meskalinu. Zdálo se, že *ayahuasca* patří k halucinogenům s méně zřetelnou vnitřní sebeorganizací, než jakou se vykazují psilocybinové houby. To by podporovalo názor, že psilocybinový zážitek není ani tak sebezkoumáním jako spíše setkáním s organizovaným Jiným. Nevím, jestli by k podobnému názoru dospěli v mé situaci i jiní lidé či zda mé dlouhé a intenzivní zaujetí houbami mi umožnilo, aniž bych to postřehl, vybudovat si vcítění tak hluboké, že jsem je začal vnímat jako jinou bytost a nikoli jako chemickou látku. Tuto otázku sice podmiňuje řada subjektivních faktorů, odpověď na ni je ale velmi důležitá. Implikuje totiž další otázku: Zda tady máme co do činění s výhradně subjektivním, a tudíž plně soukromým jevem, či zda se jedná o mentální zážitek uskutečněný hluboko uvnitř psychedelického zážitku, který je kvalitativně odlišný a zcela hyperdimenzionální.

Setkání s Jiným se tedy zjevně odehrává ve velmi hlubokých vodách. Šamani, rozhodně alespoň ti ayahuascoví, se nerozpakují okamžitě tyto autonomní energetické komplexy nazvat dábelskými či démonickými silami. Jejich obvyklý přístup k *ayahuasce* spočívá v přesném dávkování, jež je jen lehce přeneseno přes halucinogenní práh. Jakékoli zásadnější či

do větší hloubky jdoucí formy intoxikace se na seancích, jichž jsme byli svědky, nepřipouštěly. Možná proto, že se jedná o společenské události, a je proto třeba dbát na jistý stupeň skupinového propojení. Bezesporu se jedná o pozoruhodné stavy: nejsou to jen nějaké fantasmagorie defilující před zavřenýma očima. Jedná se o naprosté pohroužení do vyšších topologických sfér a o zážitky, jež mohou být do značné míry nepochopitelné, či dokonce mohou nahánět hrůzu. Smělým, respektive neuváženým průzkumem těchto dimenzí může člověk nabýt značné osobní moci, ovšem i když jsou tato místa srdcem i duší šamanismu, jsou příliš nadpřirozená a energeticky nabitá, aby se jich dalo dosáhnout tradičními postupy. Je třeba je s osobním nasazením objevovat v hlubinách psychedelicky intoxikované duše. Neobejde se to bez moderní mentality — či alespoň velké odvahy: musíte totiž do této oblasti proniknout zcela nebojácně, protože tady je skutečné dno vaší bytosti zabydlené rozličnými démony.

Naše výprava do Peru a zkušenost s *ayahuascou* mě přesvědčily, že dokonce i s našimi moderními metodami vědecké analýzy se neobejdeme bez kuráže, chceme-li doopravdy porozumět skrytému poselství těchto rostlin. Dostali jsme se již do bodu, kdy musíme převzít veškerou zodpovědnost za směr výzkumu a vykročit jím sami bez pohodlné iluze, že to, co se pokoušíme definovat, není jedinečné a bezprecedentní. Jsou to dimenze chaosu, do nichž člověk může jen tak hluboko, jak mu to jeho porozumění dovolí. Jsme nadáni různou mírou schopnosti chápat i různými silami, jež nás k těmto mystériím lákají nebo nás od nich vzdalují. Jakmile se pak jedinec ocitne na samé hraně svého porozumění, či dokonce na hraně porozumění obecného, možná že poté se dostane do bodu, kde začíná skutečný kontakt.

Bezprecedentní novost není žádným střezným pokladem nějaké šamanské kliky, netušící, co vlastně tají. Výsledky všech skupin, jež prohlašují, že dosáhly jistého poznání, jsou humbuk. Věda a náboženství jsou humbuk. Novost totiž není

nikým a nijak střezaná, protože se nachází všude kolem nás. Obyčejně doléhá na upřímné hledače v okamžicích, kdy jsou zrovna naprosto vzdáleni tajemstvím tajnosnubných spolků. Moc Jiného je úžasná a nádherná, kněžstvo se však od něj odvrátilo, protože je zcela nepoužitelné pro mocenské zneužití. Podle indiánů kmene Luis Senyo z Baja California je to „odhozená nauka“. Komunikuje s pozeňnanými a prodlévá v jejich přítomnosti. Je to Logos, nejasný obrys rozvíjejícího se vyššího vědomí lidstva, jež vrhá obrovskou šokovou vlnu svého stínu napříč zmatenými staletími, jež bezprostředně předcházejí jeho zrození z dlouhé vesmírné noci lidských nadějí na konec světové historie.

Často jsem pod vlivem *ayahuascy* zjistil, že se obírám obecnou fenomenologií vizionářského stavu. Přestože literatura hovoří o tom, že halucinogenní drogy působí celé hodiny, podle mého názoru tak dlouho trvají jen průvodní jevy. Období intenzivní vizuální aktivity při zavřených očích trvá něco mezi čtyřiceti minutami a hodinou, téměř jako by tato vizionářská epizoda odpovídala jakémusi dočasnému narušení mozkového subsystému přítomností psychoaktivní látky. Jakmile je mozek schopen enzymaticky potlačit toto narušení, halucinační epizoda končí, přestože některé somatické projevy ještě mohou určitou dobu přetrvávat. Halucinace jsou částečně projevem neurálním, doprovázeným výkyvem ve vnitřní mozkové aktivitě organismu. Tento vnitřní výkyv má výjimečnou povahu, protože má do té míry kvantově mechanickou povahu, takže jej lze částečně ovlivnit vůlí a procesem poznání.

Pár dní před odjezdem z Peru jsme na naléhání Rosabiny, manželky dona Fidela, požádali jejího muže, jestli bychom si *ayahuascu* nemohli vzít ještě jednou. Byl s nápadem zcela svolný, a tak jsme se smluvili hned na příští večer. Použili jsme stejnou láhev jako při poslední seanci.

Mělo to být naše páté sezení s *ayahuascou* v průběhu tří týdnů, což je v případě většiny halucinogenů nezvykle intenzivní frekvence, ovšem zdá se, že požití *ayahuascy*

nedoprovázejí s výjimkou zvracení žádné vedlejší účinky. Po pravdě řečeno jsem se vždycky ráno po seanci cítil pročištěný a posílený, což se ani zdaleka neděje v případě častého brání jiných halucinogenů. Zdá se, že *ayahuasca* se chová k tělu velmi laskavě, i když možná že při drsnějším dávkování už to tak není. Psilocybin se chová při prvních aplikacích také velmi mírně, kdybychom ho ale brali tak často jako nyní *ayahuascu*, skončili bychom další ráno s rozbolavělými svaly a nervy nadranc.

Naše páté sezení se odehrávalo za stejných podmínek jako předcházející, tedy poloveřejně a opět v příštěšku u domu seňory Anguly. Neočekávali jsme nic mimořádného, neboť všechna omezení předchozích seancí platila i tentokrát. Při tomto posledním setkání s *ayahuascou* ovšem došlo k události, která se mi vryla do paměti a neustále se mi pak vracela ve vzpomínkách. Ten večer jsme již podruhé byli ve společnosti jednoho zapáleného příznivce *ayahuascy*. Strávil nějaký čas u Rio Negro a v Brazílii a celou dobu se snažil nalézt ten nejlépe připravený nápoj. Toho večera zazpíval píseň — označil ji slovy *de los brassleros* — která působila jako čirý zázrak. Díky rýmům a rytmu se zdálo, že každé slovo disponuje celou galaxií vztahů ke všem ostatním slovům, jež je obklopují. Dlouhé zpěvné pasáže se střídaly s uchu ladícími náhlými zastaveními a klouzavými tóny. Některé indiánské jazyky znějí podobněji tryptaminové glossolalii než cokoli, co jsem kdy poznal. Bylo to výsostné umění — opuštění pozemských sfér.

Tyto *ayahuascové* zážitky se postupně zjevně proměňovaly v souvislou řadu desiluzí, otevírajících nové perspektivy. Během poslední seance s donem Fidelem mi nebylo špatně od žaludku a působení substance bylo zhruba stejné jako ve dvou předchozích případech. Vliv drogy trval prakticky celou noc, přestože období halucinace, navíc jen slabé, nepřesáhlo patnáct minut. Teprve po návratu do Berkeley jsme zjistili, že až radikálnější dávkování přináší zážitky, které jsme od *ayahuascy* očekávali v její domovské džungli. Proto

běžné okolnosti šamanského léčení možná nejsou nejideálnějším kontextem pro posuzování parametrů kteréhokoli halucinogenu.

Náš odjezd do Kalifornie byl na spadnutí. Rozloučili jsme se s okruhem lidí spojených ayahuascovými seancemi. Don Juan nám ukázal láhev, určenou pro pravidelné sezení, jež připadalo na večer toho dne, a dovolil nám odebrat si vzorek pro analýzu tohoto kontroverzního nápoje. Don Fidel nám při naší poslední návštěvě také daroval značnou dávku *esencie*, sirupu, který se ve finále vysráží na dně správně připravené láhve *ayahuascy*. Přiučili jsme se mnoha věcem a získali jsme spoustu halucinogenního materiálu.

Města mýjela jako billboardy na pozadí temné noci myslí. Jednu noc Lima a další už jsme byli doma. Když jsme letěli nad Andami, nemohl jsem si nevzpomenout na tu zvláštní skupinku lidí, kteří za domem seňory Anguly prozpěvovali a pískali. Byl to divný pocit, moci s nimi sdílet jejich mystérium a pak se vrátit do naší uspěchané společnosti, která nemá o *ayahuasce* ani potuchy. Člověk je zvláštní stvoření: pomocí náboženství, intoxikací, snů a poezie se snažíme postihnout neuchopitelné úrovně vlastního jáství i světa. Je to velké dobrodružství, omezené možnostmi slova, ale proto o nic menší. Doufal jsem, že ten pocit výjimečné důležitosti všech rostlinných halucinogenů, jež tato výprava tak neočekávaně posílila, se nerozplyne v okamžiku návratu do světa, jehož blízkost vyplývá již jen z jeho světské podstaty.

Uplynulo pouhých sedm týdnů od okamžiku, kdy obrysy Comet West zářily za oknem letadla při odletu do Limy, a asi měsíc od chvíle, kdy nás Lord Dark vysadil na Fanchu Playa u Rio Napo. Kolem nás proletěly celé světy, ale naši přátelé ve Spojených státech si ani nevšimli, že by se pohnul čas. To jen posiluje ohromnou intenzitu prožitků, které si je vědom jen sám cestovatel. Byli jsme jako psychedelictí průzkumníci, kteří neopustí společnost na víc než jediný večer, a přesto se během tohoto krátkého časového úseku

vydají na mnohaletou pouť zvláštními a kouzelnými světy a navštíví podivné časy a světy alternativních možností v jediném dlouhém zastavení ticha.

Po návratu do Států se naše *ayahuasca* stala základem experimentů, které vnesly světlo do teorie, je-li možné jejím prostřednictvím potencovat psilocybin. Při práci na těchto experimentech jsme měli na paměti postavení tryptaminů v obecném kontextu halucinogenních látek. Potřebovali jsme vyjádřit podivné možnosti, s nimiž nás magické rostliny obeznámily. Musíme své výzkumy směřovat do neprozkoumaných hloubek a zároveň minimalizovat rizika.

Obyvatelé Amazonie trvají na velkém významu zpěvu jakožto výrazového prostředku ve stavu ovlivněném tryptaminovými halucinogeny. To je zásadní věc, protože zvuk nějakým způsobem kontroluje topologii halucinací. Je tedy třeba zbavit se zábran a pod vlivem těchto substancí experimentovat se zvukem a tónem. To jsem si uvědomoval už dlouho, jen jsem přesně nevěděl, jak na to, takže pěvecký styl *ayahuasqueros* byl dobrým začátkem.

Již během pobytu v Peru jsem tušil, že jsem s to najít vlastní cestu k ovládnutí mystéria *ayahuascy*, pokud budu moci neomezeně experimentovat s dávkováním a okolnostmi seance. Dvakrát od návratu z Peru jsme si s Kat vzali nápoj dona Fidela. Ani jeden z těchto pokusů však nedosáhl intenzity nejsilnějšího Katina zážitku z Amazonie, zatímco mně se podařilo dostat hlouběji než kdy předtím.

První z těchto experimentů byl povrchní a neuspokojivý. Vzali jsme si oba padesát mililitrů *ayahuascy*, což nám připadalo jako množství odpovídající tomu, co jsme dostávali v Peru. U mne se dostavilo prchavé vzednutí halucinací, ovšem velmi banálních, něco jako kdybych se ztratil v obřím supermarketu. Tento zážitek nás dovedl k přesvědčení, že jsme se nechali do jisté míry ovlivnit telepatickým okolním ruchem příměstské komunity v horách, kde jsme žili. Vyvolalo to u nás nechuť experiment opakovat, protože psychedelický střet s podvědomou vulgaritou naší vlastní kultury

byl velmi rušivý na rozdíl od pravidelných seancí s lidmi, jejichž jazyk a světonázor se kompletně lišil od našeho.

Během tohoto prvního sezení se námět proudících obrazů měnil, působil však neosobně a odcizeně. Neosobní aspekt dotyčných obrazů mě zaujal a vymyslel jsem na něj aforismus: „Plavím se oceánem svého jáství; každá vlna proťatá přídí mého plavidla jsem já sám.“ Měl jsem tendenci nechat se strhnout emocionálním zaujetím pro scény, které na mě náhle působily odcizeně. Dvojnásob jsem se ujišťoval, že pocity frustrace vyvolané zaměřením těch obrazů jsou nepatřičné a že bych se měl otevřít tomu, co mi ukazují, ať už mé očekávání bylo jakékoli. Kat měla jako obvykle intenzivnější zážitek než já. Měla akustické halucinace — podivný hlas k ní promlouval jakousi futuristickou hudební angličtinou. Ke konci svých vizí hleděla na lidi v bídnych a odpudivých podmínkách. To bychom možná mohli přičíst DMT, protože podprahové zážitky s DMT se velmi často na konci působení substance rozplývají do nepříjemných a banálních výjevů.

O několik týdnů později jsme se ve společnosti přítele, který má stejně jako my značné zkušenosti s psychedelickými substancemi, rozhodli vzít si to ještě jednou. Tentokrát jsme každý požili šedesát mililitrů na počátku seance a dalších dvacet mililitrů asi o hodinu později. Konečně se mi podařilo úplně prorazit tu bariéru. Byl jsem v dimenzi velmi podobné stavu vyvolanému houbovým psilocybinem, což mě utvrdilo v názoru, že aktivní složky v druhu *Stropharia cubensis* určitě metabolizují v něco velmi příbuzného dimethyltryptaminu, předtím než se dostaví účinek. V jednom okamžiku se mi dostalo jakési nevyžádané informace, jež zněla: „Mysl mimo čas působí zázraky.“ Bylo to něco jako zenový *kóan*, jenž pravděpodobně rovněž obsahuje vodítko k podstatě reality. Předě mnou defilovaly dlouhé proudy vědeckofantastických obrazů a nádherné halucinace na tmavém pozadí, charakteristické pro ayahuascové vize. Posláním této seance, pocíťovaným jako velmi hluboký gestaltový vjem, bylo poznání, že Jiné je uvnitř člověka. Cítil jsem to daleko zřetelněji

než kdy předtím. Na rozdíl od psilocybinového vytržení, jež sebe sama prezentuje jako odlišnou inteligenci, se zdá, že *ayahuasca* vládne tím druhem psychiatrické schopnosti, která vede k poznání, že všechny obrazy a síly Jiného pramení z konfrontace s námi samými. *Ayahuasca* stejně jako psilocybinové houby předvádí informační síť, jež zjevně zprostředkovává zážitky a obrazy z jiných světů, ovšem neustále trvá na tom, že tyto světy, v jistém smyslu stále nepoznané, jsou stále světy lidskými.

10.
KAPITOLA

Houby a evoluce

Tento článek vyšel v časopisu *Revision*, roč. 10, č. 4, jaro 1988. Pokládám ho za poměrně významný, protože se v něm hovoří o radikálně nové teorii vývoje lidstva.

Zřejmě již po celá desetitisíciletí lidé používají halucinogenní houby k věštění a k vyvolávání stavů šamanské extáze. Rád bych tu ukázal, že vztah mezi lidstvem a houbami není statická symbiotická záležitost, ale spíše dynamický proces, vytlačující přinejmenším jednoho z účastníků neustále na vyšší a vyšší kulturní úroveň. Vliv halucinogenních rostlin na zrod a vývoj lidstva je doposud nezkoumaným jevem, byť slibuje hlubší pochopení nejen vývoje primátů, ale zároveň i zrodu tak unikátních kulturních forem, jako je *Homo sapiens*.

Vědci zkoumající primáty v Národním parku Gome v Tanzanii přišli na to, že jistý druh listu se trvale objevuje nestráven v šimpanzím trusu. Zjistili také, že každých několik dní šimpanzi vynechávají své pravidelné menu sestávající

z divokého ovoce. Místo toho kráčejí dvacet i více minut na místo, kde roste jeden druh rodu *Aspilie*. Vědci zde pozorovali šimpanze, jak trhají listy *Aspilie*, chvíli je převalují na patře a potom je spolknou. Tímto způsobem tato opice sní až třicet malých lístků.

Biochemik Eloy Rodriguez z Kalifornské university v Irvine izoloval z *Aspilie* aktivní složku — červenavý olej, označovaný dnes jako thiarubrin-A. Při práci s touto substancí Neil Towers z University v Britské Kolumbii zjistil, že tato látka zabíjí obvyklé bakterie v koncentracích i menších, než je jedna ku milionu. Staré herbáře, které Rodriguez a Towers prostudovali (1985), ukázaly, že africké národy používají stejné listy k léčení zranění a bolestí žaludku. Ze čtyř druhů *Aspilie*, které v Africe rostou, domorodé kmeny užívaly pouze tři, stejné tři jako zmínění šimpanzi.

Tato zjištění zřetelně prokazují, že prospěšná rostlina, pokud ji člověk nebo zvíře objeví, může být začleněna do potravy a pozitivně působit na adaptaci vůči prostředí. Zvíře nebo člověk již nadále není ohrožován určitými faktory, jako jsou například nemoci, jež předtím mohly určovat délku života jedince, či dokonce růst populace jako celku. Tomuto typu adaptační výhody je snadné porozumět. Méně snadné je pochopit způsob, jakým mohou podobné, byť v některých ohledech odlišné, adaptační výhody poskytovat rostlinné halucinogeny. Tyto látky nevyvolávají zvýšenou aktivitu imunitního systému, ačkoli druhotně nelze vyloučit ani to. Spíše působí jako katalyzátor ve vědomí, této velmi zvláštní schopnosti sebereflexe, jež svého největšího zjevného výrazu dosáhla v lidských bytostech. Jen těžko lze zpochybnit myšlenku, že vědomí, stejně jako schopnost vzdorovat nemoci, je zároveň obrovskou adaptační výhodou pro jedince, jenž je vlastní.

Vědomí bývá nazýváno „schopností uvědomovat si proces uvědomování“ (Guenther, 1966) a charakterizuje jej novátorské spojování nejrůznějších dat získaných během procesu prožívání. Vědomí je jako nespecifická, ale supermocná

imunologická reakce. Neexistuje žádná evoluční hranice toho, jaké množství vědomí může ten který druh nabyt, a bez omezení je také stupeň adaptační výhody, kterou nabytí vědomí poskytuje jedinci či druhu, v němž sídlí.

Existují důvody proč zpochybňovat scénář, který nám odborníci na tělesnou antropologii předkládají jako teorii zrodu lidského vědomí v primátech se dvěma očima a dvěma nohama. Časový úsek, který připisují této ontologické transformaci zvířecího druhu, je přehnaně krátký. Evoluce zvířat na vyšší vývojový stupeň zabere velmi mnoho času. Například biolog studující evoluci dávných obojživelníků pracuje s časovými úseky často ne menšími než jeden milion let a nezdá se, že by ho to trápilo. Ovšem zrod lidstva z vyšších primátů proběhl pouze za necelý jeden milion let. Fyzicky se lidé za poslední milion let zjevně příliš nezměnili. Ovšem ten úžasný nárůst vědomí, společenských institucí, komunikačních postupů a kultur byl tak rychlý, že je pro moderní evoluční biology velmi těžké jej nějak postihnout. Většina z nich se ani vůbec nepokouší jej vysvětlit.

Ve vývoji lidstva je přítomen skrytý faktor, jenž není ani „chybějícím článkem, ani vyšším smyslem seslaným shůry“. Podle mého názoru má v sobě tento skrytý faktor ve vývoji lidstva — faktor, jenž ve dvounohé opici s binokulárním viděním probudil lidské vědomí — zpětnou vazbu k rostlinným halucinogenům. Tato myšlenka se zatím netěší velké pozornosti, ačkoli se ve velmi konzervativní formě objevila například i ve Wassonově knize *Soma: Divine Mushroom of Immortality* (*Sóma: posvátná houba nesmrtelnosti*). R. Gordon Wasson se nezmiňuje o zrodu lidství na úrovni primátů, ovšem předpokládá, že halucinogenní houby byly příčinou duchovního sebeuvědomění lidských bytostí a geneze náboženství. Uvádí rovněž, že naši všežraví předkové museli dříve nebo později nutně narazit na halucinogenní houby či jiné psychoaktivní rostliny ve svém prostředí.

Strategickým postupem těchto dávných lidských všežravců bylo sníst všechno a vyzvracet, co bylo nepoži-

vatelné. Rostliny, které se touto cestou prokázaly jako jedlé, byly následně zahrnuty do jídelníčku. Houby musely být v tomto ohledu obzvláště pozoruhodné vzhledem ke svému neobvyklému tvaru a barvě. Stav změněného vědomí vyvolaný houbami či jinými halucinogeny byl pro lidské sběrače důvodem, aby se opakovaně k těmto rostlinám vraceli, a znovu zakusili jejich tak okouzlující novost. Takový postup vytvořil to, co C. H. Waddington (1961) nazýval „kreodem“, tj. způsobem opakované aktivity (což je jinými slovy zvyk).

Extatický charakter zážitku pak zajišťoval chuť zopakovat si zmíněný zážitek. Slovo „extatický“ se velmi těžko definuje jinak než v průběhu času: extatický zážitek si člověk přeje stále a stále opakovat. V experimentálních podmínkách bylo prokázáno, že pokud člověk umožní opici podle libosti aplikovat si N,N-dimethyltryptamin (DMT), poměrně velký počet těchto zvířat v přítomnosti takového pokusného aparátu dává přednost DMT před jídlem i vodou. Použití při těchto pokusech byl právě DMT, protože se jedná o velmi krátce a zřetelně působící halucinogen, vyskytující se v rozličných rostlinných druzích (Jacobs, 1984). Přestože nemáme zatím možnost analyzovat stav mysli laboratorních opic, je zjevné, že něco na zážitku je nutká, aby se k tomuto stimulu vracely znova a znova.

Wassonovu myšlenku, že náboženství se vyvinulo po setkání našich všežravých předků s přírodními alkaloidy, se snažil vyvrátit Mircea Eliade, výsostný interpret antropologie šamanismu a autor díla *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy* (*Šamanismus: archaické techniky extáze*). Eliade uvádí, že to, co on sám nazývá „narkotickým“ šamanismem, je dekadentní záležitost. Domnívá se, že pokud člověk není schopen dosáhnout extáze bez drog, potom kultura, jejíž je součástí, se pravděpodobně nachází v dekadentní fázi. Jeho použití slova „narkotický“ — což je obvyklý termín pro uspávací prostředky — k popisu této formy šamanismu ovšem prozrazuje jeho značnou botanickou a farmakologic-

kou naivitě. Wassonova teorie, kterou sdílím i já, je přesným opakem takového názoru: zakládá se na myšlence, že přítomnost halucinogenů v šamanské kultuře indikuje, že tento šamanismus je autentický a živý. Pozdní a dekadentní fáze šamanismu naopak charakterizují různé vypracované rituály, neměnná pravidla a závislost na patologických osobnostech. Kde dominují tyto jevy, je šamanismus na nejlepší cestě stát se pouhým „náboženstvím“.

Na rostlinné halucinogeny se rovněž můžeme dívat jako na feromony nebo exoferomony šířené v rámci jednoho druhu. Feromony jsou chemické látky vylučované organismem jakožto nositelé určitých informací pro organismy stejného druhu. Obsah sdělení není součástí chemické struktury feromonu, nýbrž je nesen přechodně ustavenými vazbami. Například mravenci produkují velký počet sekretů se zcela konkrétními významy pro jiné mravence. Tyto chemické „jazyky“ jsou ovšem druhově omezené, tj. mravenec jednoho druhu nemůže „číst“ feromony druhu jiného. Dokonce v jednom zdokumentovaném případě znamená určitý feromon pro jeden druh mravenců jednu věc, zatímco pro jiný má zcela odlišný význam, podobně jako anglické slovo *no* znamená „ano“ v řečtině.

Pokud halucinogeny opravdu působí jako exoferomony, pak dynamický symbiotický vztah mezi primáty a halucinogenními rostlinami je ve skutečnosti přenosem informace z jednoho druhu na jiný. Primát získá zvýšenou ostrost vidění a kontakt s Jiným, zatímco pro houby je prospěšná domestikace původně divokého dobytka primátem, a tudíž i rozšíření životního prostoru hub. Tyto procesy nemohou nastat tam, kde se rostlinné halucinogeny nevyskytují, ale v jejich přítomnosti je kultura vystavována stále novějším informacím, smyslovým vjemům a vzorcům chování a posouvá se tak ke stále vyšším a vyšším stavům sebereflexe.

Rád bych zde přednesl názor, že lidský jazyk vznikl synergetickým spojením druhového potenciálu primátů a rostlinných halucinogenů. Tuto možnost brilantně předvídal už

Henry Munn ve svém eseji *The Mushrooms of Language* (Houby řeči, 1973):

Jazyk je extatickým hledáním významů. Plynulost, snadnost a výstižnost výrazů, které člověka napadají pod vlivem hub, jsou takové, že je sám ohromen slovy, vynořujícími se ze střetu úmyslu artikulovat a obsahu prožitku. Spontaneita, kterou houby uvolňují, se neodehrává pouze v oblasti vnímání, ale má i hodnotu lingvistickou. Šaman to vidí tak, že existence vyjadřuje sebe samu jeho prostřednictvím.

I jiní spisovatelé si všimli důležitosti halucinací jako katalyzátoru lidské psychické soustavy. Julian Jaynes ve své kontroverzní knize *The Origin of Consciousness in the Breakdown of Bicameral Mind* (Původ vědomí v prolomení dvoukomorové mysli, 1977) předkládá myšlenku, že k základním změnám v lidském sebeurčení mohlo docházet i v historických dobách. Uvádí, že v Homérových časech lidé neměli vnitřní psychické uspořádání, jaké jim dnes připisujeme. To, čemu říkáme „ego“, nazývali lidé předhomérovských dob „bůh“. Když se objevilo náhlé a neočekávané nebezpečí, lidé uslyšeli ve své mysli boží hlas, jakýsi metaprogram pro přežití, vyvolaný obrovským stresem. Tuto integrující psychickou funkci jedinec vnímal jako přímý hlas boha, krále nebo jiného vůdce společenství či jako hlas mrtvého krále z podsvětí. Kupci a obchodníci, cestující mezi zeměmi, ovšem přinášeli nepříjemné zprávy o tom, že bohové říkají na různých místech odlišné věci, a tak zaseli prvotní zárodky pochybností. V určité chvíli pak lidé přejali tuto (v jungovském smyslu) původně autonomní funkci a každý z nich se stal bohem a přejmenoval tento vnitřní hlas na „jáství“, nebo jak se začalo říkat později, „ego“.

Halucinogenní rostliny se mohly stát katalyzátory všeho, co nás odlišuje od jiných primátů, snad jen s výjimkou tělesného ochlupení. Všechny mentální funkce, spojované s lidstvím, včetně vzpomínek, projektivní představivosti, řeči, schopnosti pojmenovat, magického jazyka, tance a smyslu

pro posvátno, se mohly zrodit ze setkání s halucinogenními rostlinami. Tuto teorii naše společnost přijme zřejmě daleko obtížněji než jiná společenství, protože jsme si možnost farmakologicky dosažené extáze tabuizovali. Sexualita je rovněž tabu ze stejného důvodu: tyto věci vědomě či nevědomě vnímáme jako součást tajemství, odkud jsme přišli a proč jsme, jací jsme.

Teorie o ústředním významu rostlinných halucinogenů pro zrod mysli nabízí zhruba následující scénář: Víme, že na Sahaře bylo před čtyřmi či pěti tisíci lety daleko více vody. Římský historik Plinius psal o severní Africe jako o „římské obilnici“. Předpokládá se, že za posledních sto padesát tisíc let Sahara postupně vysychala a proměňovala se ze subtropického lesa na step, a teprve poměrně nedávno na poušť. Jakmile se poprvé objevila travnatá step, zvyk žít na stromech primátům zmenšoval šance na přežití. Slezli tedy se stromů a začali se šířit do stepí. Jejich repertoár skupinových signálů vyvinutý v korunách stromů však už nedostačoval. Podle názoru některých vědců se základem jazyka stala právě soustava signálů užívaných loveckými smečkami primátů. Dalším důsledkem přestěhování se z korun stromů do stepí byla větší pravděpodobnost setkání s trusem býložravých kopytníků a díky tomu i s koprofilními houbami. Některé z druhů hub obsahujících psilocybin jsou koprofilní, zatímco muchomůrka červená (*Amanita muscaria*) žije v symbiotickém vztahu s břízou nebo jedlí.

Mnohem menší počet rostlinných druhů ve stepích oproti lesu byl důvodem, proč primáti dříve nebo později vyzkoušeli jakoukoli stepní rostlinu i jako součást jídelníčku. Významný geograf Carl Saur (1973) uvádí, že nic takového jako přirozená step ve skutečnosti neexistuje. Podle jeho názoru jsou všechny stepi umělým lidským výtvořem způsobeným vypalováním. Zakládá svou teorii na skutečnosti, že všechny stepní druhy lze nalézt v přízemním porostu lesa v místech, kde les přechází do travnatých planin, avšak velké množství pralesních druhů zcela chybí ve stepích. Saur z toho odvo-

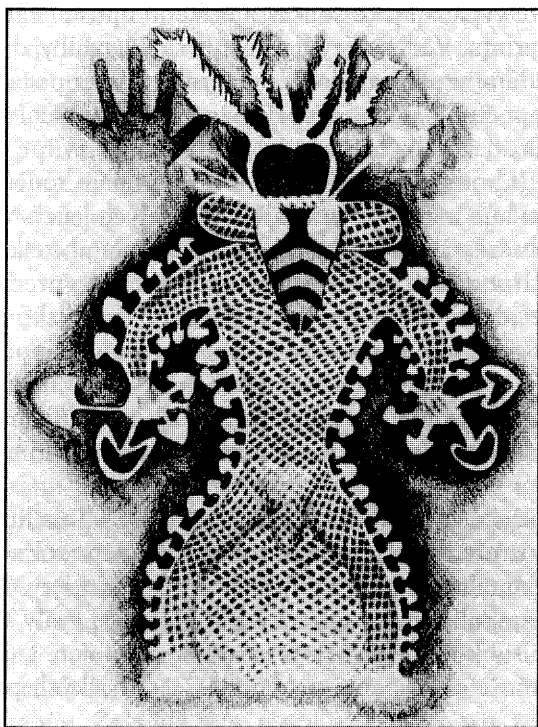
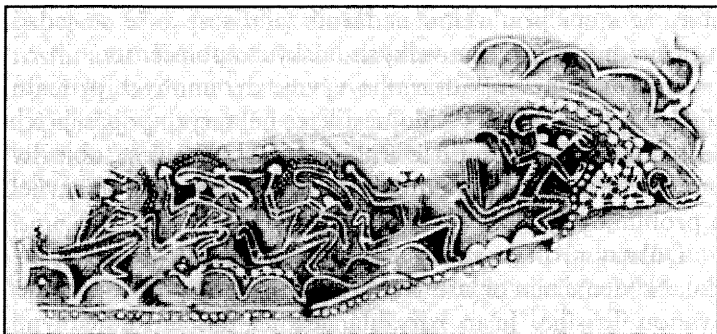
zuje, že stepi jsou velmi nedávná záležitost a že se jedná o průvodní jev rozvoje velkých lidských společenství.

Dalším stupněm kulturního vývoje dvounohých primátů žijících ve smečkách byla domestikace některých popásajících se býložravců. S těmito zvířaty a jejich výkaly se objevily houby. A vztah mezi lidmi a houbami se nadále rozvíjel a prohluboval.

Důkazy pro takovéto spekulace lze nalézt v jižním Alžírsku. Najdeme tam oblast s velmi zvláštní geologickou formací zvanou Tassílie. Je to rozsáhlá pustina posetá kamennými srázy, do nichž vítr vymlel množství kolmých rovných chodeb, které vypadají jako součást nějakého opuštěného města nebo labyrintu. Vědci objevili v Tassílii skalní malby, datované od pozdního neolitu až do doby zhruba kolem počátku našeho letopočtu. Najdeme tu první známá vyobrazení šamanů v souvislosti s velkým počtem pasoucích se zvířat, zvláště dobytka (Lhote, 1959; Lajoux, 1963). Šamani tančí a mají plné hrsti hub a houby vyrůstají také z celých jejich těl.* Podobné obrázky se nacházejí také na předkolumbovských peruánských textilích, kde je šaman vyobrazován s předmětem, který lze identifikovat jako sekyru anebo také jako houbu. Archeologové našli nástroje určené k sekání, připomínající předměty v rukou vyobrazeného šamana. Na rozdíl od obrazů na peruánských textilích je případ fresek z Tassílie naprosto jasný. Vidíme tu tančící šamany s šesti, osmi až deseti houbami sevřenými v dlaních a vyrůstajícími z jejich těl.

Pastevecké kmeny, které vytvořily malby v Tassílii, odešly z Afriky už před velmi dávnou dobou. Pravděpodobně někdy před maximálně dvaceti a minimálně pěti tisíci lety. Ať už se vydaly kamkoli, svůj pastevecký životní styl si vzaly s sebou. Arabský subkontinent byl v té době propojen s Afrikou a Rudé moře obklopeno pevninou. Část afrických pastevců

* Toto spojení mezi uměním z Tassílie a užíváním hub objevil a informoval mě o něm Jeff Gaines, etnomykolog a historik umění z Boulderu v Koloradu. Právě on si uvědomil i důsledky tassílských obrazů pro užívání hub v lidské prehistorii.

Šamani s houbami z lokality Matalen-Amazar v Tassílii. Tyto malby na skalách ve stylu „kulatá hlava“ jsou datovány do období před r. 6 000 př. n. l. Kresba tužkou Kathleen Harrisonová McKennová.

použila tento pevninský most k přechodu na území úrodného půlměsíce a dále do Malé Asie, kde se smísila s tamní populací a nadobro se tam usadila zhruba před dvanácti tisíci lety. Tyto pastevecké národy pěstovaly kult hovězího dobytka a uctívaly Velkou bohyni. Důkazy pro toto tvrzení pocházejí z velkého počtu míst v jižní Anatolii. Nejlépe prozkoumaným z nich se stal Çatal Hüyük, sídlo datované do doby před zhruba osmi až devíti tisíci lety. Archeologický průzkum Çatal Hüyüku začal teprve nedávno a vědci zde našli nádherné svatyně s býčími basreliéfy a hlavami hovězího dobytka zdobenými okrovými vzory, a tyto komplexní malby prozrazují velmi vyvinutou civilizaci (Mellaart, 1965, 1967).

Ze vzájemného ovlivňování náboženství Velké bohyně a kultu hovězího dobytka lze odvodit i objev a akceptování hub jakožto třetího a zászvětního člena jakési pozdně neolitické svaté trojice. Houby totiž, vnímané jakožto produkt hovězího dobytka stejně jako mléko, maso nebo hnůj, umožňovaly přímé spojení se samotnou Bohyní. Riane Eislerová nedávno vydala významný a převratný nový pohled na historii, knihu *The Chalice and the Blade (Kalich a meč)*. Rozvíjí v ní důležitou teorii společenských modelů založených na „partnerství“, které jsou v rozporu, či dokonce byly potlačeny formami společenské organizace, charakterizovanými dominantní úlohou některé ze svých částí. Tyto dominantní formy jsou hierarchické, paternalistické, materialistické a ovládají je muži. Podle autorky je za naše odcizení odpovědné právě napětí mezi těmito dvěma formami společenské organizace a přehnané zdůrazňování dominantní úlohy jednoho prvku. Naprosto souhlasím s názorem paní Eislerové. Vlastně i tento esej klade otázku, která je rozšířením její argumentace. Jaké faktory vlastně udržovaly rovnováhu partnersky vyrovnaných společenství v pozdním neolitu a který z nich se vytratil, čímž se následně připravila půda pro nástup evolučně neperspektivního modelu založeného na dominanci?

Věřím, že hloubka vztahu mezi lidským společenstvím a gnosis duše rostlin, gaianská kolektivnost organického

života je tím, co podmiňuje sílu skupinového napojení na archetyp Bohyně, a tedy i na partnerský styl společenské organizace. Naposledy byl hlavní proud západního myšlení obcerstven hlubším poznáním duše rostlin na sklonku helénistické doby, předtím než eleusinská mystéria definitivně potlačili nadšení křesťanští barbaři (Wasson a kol., 1978).

Pozdně středověká církev, která řídila rozsáhlý hon na čarodějnice, měla veliký zájem na tom, aby veškerá odpovědnost za projevy magie a vyšinuté mysli padla na ďábla. Církvi se tak nejen podařilo úplně vymýtiti znalost psychotropních rostlin, jako jsou durman, rulík či oměj, ale i povědomí o roli, kterou sehrávaly při nočních rejích a aktivitách adeptů čarodějnického umění. Nepotřebujeme přece ďábla, jehož moc by byla tak mizivá, aby musel spoléhat na obyčejné rostliny, chce-li dosáhnout svého. Ďábel musí být důstojným protivníkem Kristovým, a tudíž v podstatě jeho rovnocenným partnerem (Duerr, 1985).

Podle mého názoru jsou aspekty dalšího vývojového kroku — tedy návrat archaismu, znovuzrození Bohyně a ukončení světské historie — záležitostmi, které v sobě implicitně nesou přítomnost duše rostlin a skutečnost našeho obnoveného zájmu o ni. O stejnou duši, která nás prostřednictvím řeči přivedla k sebereflexi a teď před námi otevírá nekonečné prostory imaginace. Bez tohoto vztahu k psychedelickým exoferomonům, ovlivňujícím naši symbiózu s rostlinnou říší, bychom nikdy nepřišli na to, jaký je vlastně smysl života na této planetě. A pochopení tohoto planetárního smyslu je zřejmě tím největším příspěvkem člověka k procesu evoluce. Návrat do náruče planetárního partnerství znamená záměnu egoistického hlediska za intuitivní a mimoslovní poznání mateřské matrix.

Obyvatelé Čatal Hüyük a další mezopotámské kmeny na dávném Středním východě velmi dlouho nerušeně uctívali svou Matku Bohyni. Někdy před pěti až sedmi tisíci lety se však ze severu od Kaspického moře na válečných vozech přišli zcela jiní lidé s patriarchálním zřízením a rituálem

zahrnujícím obětování koní. Vtrhli na území dnešního Iráku, Íránu a turecké Anatolie a všude se setkali s pasteveckými obyvateli nížin, kteří uctívali houby. Tito útočníci byli podle Wassonova názoru požívači *sómy*. Wasson se domníval, že *sóma*, opojná rostlina védských hymnů, by ve skutečnosti mohla být muchomůrkou červenou (*Amanita muscaria*).^{*} Houbový kult *sómy* přinesly s sebou z lesů střední Asie kmeny Árijů, které se posléze usadily v Indii.

Problém této hypotézy spočívá v tom, že *Amanita muscaria* není spolehlivým vizionářským halucinogenem. Bylo prokázáno, že při její aplikaci je obtížné dosáhnout konzistentní extatické intoxikace, o čemž už bylo popsáno hodně papíru. Podle některých autorů je třeba muchomůrku rozmíchat s tvarohem, aby se dosáhlo dekarboxylace toxinu muskarinu na halucinogenně aktivní muscimol. Jiní uváděli, že je třeba muchomůrku usušit nebo upražit a skladovat, aby ztratila toxicitu a začala účinkovat. Skutečnost je taková, že muscimol není intenzivní halucinogen, ani když je požit jako čistá látka. Wasson byl na správné stopě, když správně rozpoznal potenciál červené muchomůrky probouzet náboženské cítění a extázi. Nebral ovšem v úvahu imaginaci a lingvistickou stimulaci, kterou africké houby obsahující psilocybin vnesly do procesu vývoje houbového kultu ve Starém světě.

Víme, že minimálně jeden druh psilocybinových hub (*Psilocybe cubensis* či *Stropharia cubensis*) se vyskytuje obecně ve všech tropických krajích. Roste v horkém, vlhkém tropickém prostředí, všude, kde najdeme hovězí dobytek rodu *Bos indicus*. Tato skutečnost vyvolává spoustu otázek. Roste *Psilocybe cubensis* výlučně na výkalech druhu *Bos indicus* anebo se může objevit i na trusu jiného dobytka? Kdy se tato houba začala vyskytovat ve svém současném prostředí? První vzorky *Psilocybe cubensis* objevil Earle na Kubě v roce 1906. Nejnovější botanické výzkumy ovšem

^{*} Blíže viz Peter T. Furst, *Halucinogeny a kultura*, 9. kap. (DharmaGaia a Maťa, 1996) — pozn. čes. red.

umísťují aktuální místo zrodu tohoto druhu do Kambodže. Archeologické vykopávky v thajské lokalitě Non-nak-tha odborníci datují do období před patnácti tisíci lety. Na místě našli kosti druhu *Bos indicus* v souvislosti s lidskými hroby. Některé z kostí měly svým středem vypáleny dutiny, což znamená, že se užívaly jako dýmky k pálení a pravděpodobně i kouření rostlinného materiálu. Dýmky zvané *čilumy* a podobné těm z Non-nak-tha dodnes používají některé sekty jóginů a sádhuů po celé Indii. V okolí Non-nak-tha najdeme i dnes na mnoha místech houby *Psilocybe cubensis*.

Jak a kdy tedy *Psilocybe cubensis* dorazila do Nového světa? V jižním Mexiku, tj. v původně mayské kulturní oblasti, užívají domorodci spoustu hub obsahujících psilocybin: *Psilocybe mexicana*, *P. aztecorum*, *P. maztecorum* a další. Z těchto hub se stává celý komplex, který na počátku 50. let objevili Valentina a Gordon Wassonovi. *Psilocybe cubensis* se v těch místech nalézá také a obzvláště hojně pak v Palenque, kde jsou rozvaliny jednoho z nejvýznamnějších měst vrcholné mayské kultury. Mnoho lidí požilo houby v Palenque a měli dojem, že přijímají svátost lidu, který postavil toto slavné a zapomenuté mayské město ze 7. století. Ovšem celá tato teorie je předmětem sporu moderních botaniků. Nelze závazně určit, že *P. cubensis* byla kultovní svátostí Mayů. Většina ortodoxních botaniků trvá na argumentu, že *P. cubensis* vstoupila do Nového světa s conquistadory, tj. s příchodem Španělů a jejich dobytka. Vzhledem k tomu, že se stále ještě nepodařilo dešifrovat mayské písmo, je těžké si představit, jak to lze dokázat či vyvrátit. Podle mého názoru vzhledem k dlouhodobé životnosti spor a převažujícímu směru rovníkových větrů je všeobecná přítomnost *P. cubensis* v rovníkových krajích pravděpodobně dávnověkou součástí ekologického systému této planety.

Je rovněž zřejmě docela pravděpodobné, že se indoevropské kmeny přicházející ze střední Asie setkávaly s pasteveckými partnersky organizovanými společenstvími žijícími v údolích, přebíraly od nich kult koprofilních psilocybinů-

vých hub a přenášely jej dál na východ do Indie. Důkazy pro toto tvrzení nejsou bohaté, avšak na druhé straně se nikdo zatím nesnažil ani žádné shromáždit. Koneckonců současné pouštní klima v oblasti zahrnující dnešní Irák, Írán, jižní Turecko, Jordánsko a Saúdskou Arábii nenasvědčuje tomu, že by mělo smysl hledat nějaké archeologické důkazy pro tamní výskyt houbového kultu. Robert Graves ve svém díle *Food for Centaurs (Potrava kentaurů)* však poukazuje na to, že tabuizování obvykle signalizuje, že v průběhu dějinného vývoje se ta která kultura předmětem zákazu zabývala. A houby, které jen stěží najdeme v oblastech, kde se tato náboženství praktikují, jsou absolutním tabu v samých základech původního zoroastriánství, mandeismu a nejrůznějších kultovních náboženství, která jim předcházela. Obzvláště mandeismus podle Wassona (Wasson, Hofmann a Ruck, 1978) zakazuje požívání hub.

John Allegro se v knize *The Sacred Mushroom and the Cross (Posvátná houba a kříž)* soustřeďuje na poexilový judaismus v Palestině a poukazuje na kontroverzní případ, který mohou vyřešit pouze sumerologové. Allegro tvrdí, že původ určitých slov, frází a symbolů označujících houby lze vystopovat přes starou akkadštinu až do sumerštiny, a že houby tedy byly užívány v této oblasti už od pradávna. Já sám jsem si ale zvolil jako základ svých úvah *védy*, tj. náboženské hymny, které Indoevropané sestavili někdy v průběhu své tisícileté pouti do Indie. Zvláště devátá mandala *Rgvédu* pojednává velmi detailně o *sómě* a stavech, které *sómu* staví nad bohy. *Sóma* je nejvyšší entita, *sóma* je Měsíc, zároveň však je mužský prvek. Setkáváme se zde se vzácným fenoménem: mužským lunárním božstvem. Spojení mezi ženským prvkem a Měsícem je tak pradávne a zjevné, že mužské měsíční božstvo se této tradici vymyká, a je proto snadné vystopovat jeho tradiční historii v dané oblasti.

Zkoumal jsem mytologické soustavy Blízkého východu a snažil se najít měsíční božstvo, které by dokazovalo, že tato myšlenka přišla do Indie ze západu. Zjistil jsem, že nejsever-

nější výspou sumerské civilizace bylo město zvané Harran tradičně označované za místo zrodu astrologie. Po svém objevení v Harranu se astrologie rozšířila do Číny, později do Egypta a nakonec do celého tehdejšího kulturního světa. Patronem Harranu byl mužský měsíční bůh zvaný Sin nebo Nannar. Sin nosil klobouk připomínající houbu, a žádné jiné božstvo v tamním panteonu nemá podobnou pokrývku hlavy. Našel jsem tři vyobrazení Sina či Nannara na válečkových pečetích a ve všech případech byla nejvýznamnějších znakem pokrývka hlavy. Jedenkrát jsem dokonce narazil na doprovodný text od jakéhosi vědce z 19. století, který uvádí, že právě tento klobouk je ve skutečnosti poznávacím znamením dotyčného božstva (Maspero, 1894).

Proč bylo božstvo Ářů, symbolicky spojované s houbami, vnímáno jako mužské? Přestože je to otázka pro folkloristy a mytology, některé momenty jsou zjevné. Německý folklór vždy spojoval Měsíc s mužským prvkem. A houby je stejně snadné prohlásit za element mužský či ženský. Jejich spojení s Měsícem je očividné: některé druhy mají lesklý stříbrný povrch a obecně se houby objevují v noci, kdy Měsíc vládne nebesům. Na druhé straně není těžké změnit zorný úhel a najednou houby vidět jako maskulinní: jejich barevnost připomíná slunce, jejich vzhled je falický a soustřeďují v sobě velkou energii. Houba je ve skutečnosti androgynním proměnlivým božstvem schopným brát na sebe nejružnější formy odpovídající predispozicím kultur, které se s ní setkávají. Proto ji také můžeme označit za zrcadlo kulturních očekávání, takže Indoevropané mohli vnímat její maskulinní kvality, zatímco v jiné situaci se zdá mít vlastnosti velmi lunární. Na každý pád se jedná o halucinogen, jenž není divoký, ale souvisí s domestikací zvířat a s lidskou kulturou. Toto spojení se domestikovanými zvířaty začleňuje houby do kulturního vývoje Indoevropanů, autorů *véd*.

Stejní Indoevropané jsou i strůjci průlomu v náboženské ontologii. Pro ně neexistovaly posvátné řeky, posvátné stromy ani posvátné hory, neboť ve svém vnímání božství

překonali geografické limity. Rozděľali oheň a místo, kde oheň zaplál, se stalo středem vesmíru naplněným klidem. Objevili transcendenci času a prostoru. Spojení posvátného rostlinného halucinogenu s trusem zdomácnělých zvířat znamená, že tato svátost má stejně nomádkou povahu jako lidé a zvířata, kteří jsou zdrojem jeho životodárného prostředí.

Tato teorie má pochopitelně množství problematických míst. Jedním z nich je nedostatek důkazů o přítomnosti *Psilocybe cubensis* či jiných hub obsahujících psilocybin na území Indie. *Amanita muscaria* je v Indii rovněž velmi vzácná. Přesto si dovoluji tvrdit, že pečlivý průzkum indické flóry prokáže, že také *Psilocybe cubensis* je původní součástí biosféry indického subkontinentu. A tvrdím i nadále, že odvodnění a vznik pouští v rozsáhlé oblasti od severní Afriky až po region Tarr kolem Dillí nám znemožnily pochopit, co se odehrálo v prehistorickém vývoji náboženské ontologie, když tamní civilizace byly ještě v plenkách a v celé oblasti bylo daleko více vody. Podle mého názoru je houbové náboženství jakousi rodovou vírou lidských bytostí a všechny pozdější náboženské víry pramení z kultu rituálního požívání hub za účelem dosažení extáze.

Nové určení role, kterou halucinogenní rostliny a houby sehrály v uskutečnění lidského vymaňení z úrovně primátů, by mohlo pomoci položení základů nového vnímání oné unikátní shody faktorů, jež zapříčinila evoluci lidstva. Obecně vnitřně vnímanou přítomnost Jiného jako ženského průvodce lidstva dějinami je možno, jak věřím, stopovat zpátky až k momentu pohroužení do duše rostlin, jež poskytlo rituální kontext, díky němuž lidské vědomí vstoupilo do světla sebeuvědomění, sebereflexe a sebeurčení: do záře Velké bohyně.*

* Nahlédněte prosím do mé knihy *Food of Gods: The Search for the Original Tree of Knowledge (Potrava bohů: Hledání původního stromu poznání)*, New York: Bantam 1992), kde najdete rozsáhlejší diskusi o vztahu mezi halucinogenními houbami a lidskou evolucí.

11.
KAPITOLA

Rozhovor pro
„Nové dimenze“

Michael Toms se mnou udělal toto interview pro svůj rozhlasový pořad „Nové dimenze“ někdy v roce 1985. Zde je k dispozici jeho upravený záznam.

Michael Toms: Touha po poznání sebe sama zaměstnává lidstvo po tisíce let a v průběhu dějin přijala celou řadu nejrůznějších podob. V naší moderní technické a informační kultuře se střemhlav řítíme směrem k neznámemu konci a většinou opomíjíme hlubší význam svého bytí. Otázky hodnot, etiky a významu lidské osobnosti zatlačuje do pozadí uctíváný praporec praktického přístupu a života ve materiálním světě. John Naisbitt, autor knihy *Megatrends* (*Megatrendy*), poukazuje na skutečnost, že prahneme po poznání, ačkoli se utápíme v informacích; podle jednoho vědeckého odhadu osmdesát procent veřejnosti nějakým způsobem usiluje o hlubší naplnění vlastního života. A stojíme před dalším paradoxem, protože obě tato tvrzení mohou být pravdivá. Zápas o vlastní osvobození

je cestou lemovanou paradoxy, a budeme-li studovat, jak jiné kultury v jiných sociálních podmínkách hledaly svou cestu, můžeme se víc dozvědět i o své vlastní kultuře. Žijeme ve vzrušující době, v níž vnímaná vnější realita působí jako životodárný katalyzátor v procesu zkoumání vlastní vnitřní reality.

Náš dnešní host Terence McKenna je jedním z literárních představitelů tohoto kulturního přerodu, jenž přitahuje naši pozornost ani ne tak pro odpovědi, které našel, jako spíš pro otázky, jež klade. Společně se svým bratrem Dennisem je autor knihy *Invisible Landscape: Mind, Hallucinogens, and the I Ching* (*Neviditelná krajina: Mysl, halucinogeny a I čing*) a působí jako nezávislý spisovatel, autor přednášek a výzkumník.

Jmenuji se Michael Toms a jsem moderátor následujícího hodinového programu.

Terenci, vítám vás u nás.

TM: Děkuji mnohokrát, jsem moc rád, že jsem mohl přijít.

MT: Takže, domníváte se, že se nacházíme ve stavu jistého přerodu? Opouštíme opravdu jednu kulturní éru a vstupujeme do nové?

TM: Ve stavu přerodu jsme zcela nepochybně. Okamžik, v němž se nyní nacházíme, není nic menšího než konec dějin. Není ovšem žádný důvod, abychom se toho obávali. Domnívám se, že je to prostě běžná situace v okamžiku, kdy se nějaký biologický druh chystá vzlétnout ke hvězdám.

MT: A my se chystáme vzlétnout ke hvězdám?

TM: Myslím si, že v rozmezí sta až tisíce let to bude nevyhnutelnou záležitostí. Takový časový úsek je z hlediska geologického vývoje pouhým mrknutím oka. Z této per-

spektivy je celá lidská historie v podstatě jen přípravou na lidskou transcendenci planetární existence.

MT: A chceme vůbec opustit svou planetu?

TM: Zeměkoule je sice samozřejmě kolébkou lidstva, ovšem na druhé straně není možné, aby člověk zůstal ve své kolébce navždy. Lidská imaginace ve spojení s technologií se stala již tak mocnou silou, že nadále ji nebude možné vázat jen na povrch této planety, aniž to ohrozí naši bezpečnost. Lidská imaginace již dosáhla tak neuvěřitelného potenciálu, že jediným prostředím, které je schopno ji bezpečně pojmout, je vzduchoprázdno hlubokého vesmíru. Tam můžeme realizovat architektonické sny, které nás dohnaly k vybudování Los Angeles nebo Tokia, a udělat to v měřítku a způsobem, které nás uspokojí, namísto aby nás pokořovaly. Takže ano, myslím si, že nemůžeme pokračovat v rozvoji porozumění, aniž jako důsledek přijmeme i nutnost opustit tuto planetu. Už nejsme dvounohými opicemi jako kdysi, ale stali jsme se v přírodě v podstatě zcela novou silou. Pokládám lidskou řeč a kybernetiku za jakýsi amalgám možností lidských mozků, společenských struktur a počítačů, jenž představuje tak obrovský hybný moment, že jediné místo, kde je možno dosáhnout jeho sebevyjádření, aniž by sám sebe zničil, je (slovy Jamese Joyce) „tam nahoře“.

MT: Čeká nás tedy kdesi velmi, velmi daleko ve vzdálené galaxii budoucí společnost připomínající hvězdné války? Jako protipól naší minulosti?

TM: Myslím, že taková je už naše přítomnost, zatímco naše budoucnost je pravděpodobně naopak zcela nepředstavitelná. Myslím si, že tento přerod, jenž bude impulsem k opuštění planety, v sobě bude zahrnovat rovněž transformaci našeho vědomí. Nebudeme už nadále žít jako lidské bytosti z 50. let. Naše mysl se přerodí v něco nového,

abychom pak mohli opustit planetu s grácií. Myslím si, že právě v tomto okamžiku do hry vstupují psychedelické látky, protože anticipují budoucnost; pravděpodobně jsou nositeli informací, které nejsou dostupné v rámci zákonů normální kauzality. Takže zkušenost s nimi v sobě nese prorocký rozměr, vzhled do potenciálu vzdálených budoucích staletí, který tyto látky umožňují. Kulturní přerod tohoto rozměru nemůže být jednoznačný, neboť již jen samotná představa, že jako biologický druh opustíme planetu Zemi, musí být stejně drásající, jako když dítě musí opustit svůj rodný domov. Pokud však takový krok jednou uděláme, pak už pro nás navždy bude nedosažitelné to, co necháme za sebou. Na druhé straně taková je však povaha vývoje: je to série sebetransformací, přechodů z jedné úrovně do druhé. A my se teď zkrátka ocitáme v okamžiku vstupu do nové úrovně, která představuje fyzické opuštění povrchu planety a obnovené spojení s obsahem kolektivního nevědomí našich myslí. K oběma těmto věcem dojde zároveň, a přesně o to podle mého názoru běží v druhé polovině 20. století.

MT: Všeobecně vzato, veřejnost však psychedelika masově nepřijala. Myslíte, že se tato situace změní?

TM: Nijak zvlášť. Psychedelika určitým způsobem fascinují zvláštní skupinu lidí a takto katalyticky ovlivňují i společnost, vnášejí do ní nové myšlenky a uvolňují v lidském společenství jistý druh kreativní energie. Osobně bych nebyl rád svědkem návratu psychedelické hysterie jako z 60. let. Jsem přesvědčen, že je naprosto v pořádku, že tyto věci jsou dnes předmětem zájmu mnohem menšího množství lidí; tato skupina má ovšem pravděpodobně daleko větší odhodlání a mnohem lepší představy, co tyto věci vlastně znamenají. Ve skutečnosti jsou to takřka stejní lidé, je jich jenom méně a za posledních dvacet let se jim podařilo nashromáždit poměrně značnou sumu zkušeností. Přesto se

ani zdaleka nedomnívám, že by již padly veškeré hranice psychedelického výzkumu.

Jeden z námětů, o nichž píšu a mluvím, je jistý jev, který mnoho lidí zažilo při setkání s halucinogeny psilocybinové skupiny, jež nejsou součástí standardního modelu psychedelických substancí. Mám na mysli fenomén vnitřního hlasu, podobný Logu, který jako by přicházel z nějaké nadlidské sféry, z jiného prostoru. Pokládám jej za projev odlišné inteligence — entity, která se natolik vymyká normální struktuře ega, že i kdyby nebyla mimozemská, stejně tak působí. Její bizarnost a odlišnost od našich běžných představ o realitě je tak velká, že kdyby tu zítra přistály létající talíře z Plejád, nebylo by toto tajemství o nic méně zajímavější. Přijde mi docela zábavný způsob, kterým vědecká komunita pátrá po mimozemské inteligenci. Definovala ji po svém a nasměrovala radioteleskopy, aby pátraly v hlubinách galaxie po jejích signálech. Nejsilnější radioteleskop na světě se nachází v Arecibu na Portoriku a na polích ve stínu jeho obří konstrukce rostou psychedelické houby a krávy se tam poklidně popásají ve slunečních paprscích. Myslím, že to je úžasný vzájemný průnik pojmů blízkost a vzdálenost. Jsem přesvědčen, že mimozemšťany je třeba hledat v psychické dimenzi a že hlavním problémem není absence komunikace, nýbrž přebytek neprotříděných signálů. Skutečnost je taková, že šamani, mystici a mudrci naslouchali hlasům a hovořili s bohy i démony přinejmenším už v paleolitu. Neměli bychom tuto možnost komunikace zavrhnout — podle mého názoru je daleko pravděpodobnější, že rozvinutá civilizace by komunikovala meziprostorově a telepaticky a že existují neomezené časové dimenze, v nichž inteligentní druhy mohou rozvíjet tento způsob komunikace.

Pokládám za velmi zajímavé, že tryptaminy psilocybin a DMT při dostatečném dávkování velmi spolehlivě spouštějí cosi, co lze popsat jedinečně jako fenomén podobný kontaktu, a to nejen jako vnitřní hlas ve vlastní hlavě, ale také jako klasické motivy létajících talířů v podobě vířících disků,

čočkovité objekty, výtvary konstruktérů z odlišných dimenzí. Zdá se, že se jedná o cosi velmi pevně zakotveného v lidské psychice a já bych rád tomu přišel na kloub. Pokládám to za velmi zvláštní projev naší psychiky a odmítám akceptovat kteroukoli ze současných teorií od tvrzení, že se nic takového vůbec neděje, až po názor, že se jedná o pokus o kontakt ze strany druhu obývajícího planetu, jež obíhá kolem nějaké jiné hvězdy. Myslím si, že tato odlišná inteligence je něco tak bizarního, že sama sebe vydává za mimozemšťana, aby nás nevydělila přímočarým sdělením o své skutečné identitě.

MT: Z vašeho prohlášení vyplývá, že se jedná o něco, co je mimo nás samé. A to mě zajímá.

TM: Ten dualismus vnitřního a vnějšího je třeba překonat. Jedná se zjevně o transcendenci individuality. Myslím si, že se jedná o jakousi Nadmysl (Overmind) druhů a že demokracie rozhodně není tou nejvyšší formou lidské organizace. Jedná se o dimenzi, do které žádný z nás ještě nikdy nevstoupil — společnou mysl všech druhů. Je to ruka na kormidle dějin. Nejedná se o žádnou vládu ani náboženskou skupinu, ale v podstatě o to, co nazýváme lidským podvědomím. Není to však nevědomá záležitost a není to ani jen jakási kybernetická databáze mýtů a paměti. Spíše bych to viděl jako jistý druh organizované entelechie, která se zcela liší od primátů, ačkoli lidské dějiny jsou odrazem jejího vlivu na primáty. Může to být například bytost sestávající z čiré informace, vytvořená z jazyka. Vkládá myšlenky do proudícího toku dějin, aby primáty pozvedala ke stále vyšší a vyšší úrovni sebereflexe. Dnes jsme dosáhli okamžiku, kdy masky padají z tváří a my zjišťujeme, že uvnitř té opice je anděl, bojující za své osvobození. A to je v podstatě celý obsah krize dějin, kterou pokládám za nezbytný chaos, jenž povede k novému a atraktivnějšímu řádu. Jsem v této záležitosti velký optimista.

MT: Terenci, hovořil jste tady o zcela výjimečných skutečnostech a mně se zdá, že ve společnosti panuje obrovské množství předsudků proti psychedelikům a jejich užívání. Jako by všichni cítili až panický strach z odhalení tajemství, která tyto substance prozrazují. Jak je to s těmito předsudky? Jak se je podaří vyvrátit? Co je řešením této situace?

TM: Myslím si, že se jedná o mnohem komplikovanější záležitost než jsou předsudky. Podstatou těchto předsudků je respekt, protože většina lidí cítí, že tyto látky pravděpodobně opravdu způsobují to, co o nich jejich příznivci prohlašují. Myslím, že celé hnutí za lidský rozvoj v 70. letech můžeme vidět jako výraz přání pokračovat v té cestě dovnitř sebe sama, aniž by člověk musel absolvovat to, co se s ním stane, když si vezme 250 mikrogramů LSD. Pokládám sice všechny tyto další metody za účinné, ale myslím si, že pouze čirá síla halucinogenů s lidmi skutečně zatřese. Buď je milujete, nebo nenávidíte, neboť skutečně rozpouštějí váš dosavadní názor na svět. Pokud vám vyhovuje přímý zážitek toho, jak vám celá vaše ontologická struktura ujede pod nohama — pokud si myslíte, že právě tohle je vzrůšo —, pak si pravděpodobně psychedelika zamilujete. Na druhé straně je to pro jiné lidi pravděpodobně ta nejhorší představitelná věc, neboť se v realitě orientují právě pomocí různých druhů víry. Pomocí psychedelik se však vaše brány vnímání očistí, a vy najednou vidíte velmi, velmi hluboko.

Strávil jsem nějakou dobu v Indii a často jsem navštěvoval místní, velmi uznávané sádhuy. Setkal jsem se tak s mnoha lidmi, kteří už dosáhli toho, čemu já říkám moudrost stárí. Ale moudrost stárí je jenom určitý druh taoistického poznání, jak žít, a neříká nic o dimenzích, odhalovaných psychedelickými látkami. Za tím účelem se musíte vydat na místa, kde se praktikuje halucinogenní šamanismus, zvláště pak do Amazonie, a tam zjistíte, že kromě moudrosti, jak prostě žít v obyčejné realitě, existuje ještě *gnosis*, tj. hlubší poznání, jak se pohybovat realitami neobyčejnými. A tyto

reality jsou tak výjimečné, že setkání s nimi nás připraví o poslední zbytky domýšlivosti, neboť najednou zjišťujeme, že nemáme k dispozici o nic hodnotnější teorii o tom, co je to vlastně Mysl, než mají místní domorodci. Víra šamana kmene Witoto a víra fenomenologa z Princetonu mají stejnou naději na svou oprávněnost. A neexistuje ani žádný arbitr, který by to mohl rozsoudit. Tento prostor se nám dosud nepodařilo opanovat. Byli jsme sice už na Měsíci, změřili jsme hloubky oceánů a dostali se do samotného srdce atomu, ale dovnitř sebe se bojíme pohlédnout, protože cítíme, že právě v tomto prostoru mizí veškeré protiklady. Jistý druh předsudků proti psychedelikům se objevil v psychoanalytických kruzích v 20. a 30. letech, kdy tyto substance byly pokládány za výstřednost a určitý druh zábavy. Psychedelika se totiž dotýkají velmi citlivého místa: otevírají téma podstaty lidské bytosti, a to přivádí některé lidi do úzkých.

MT: Jaký význam má výzkum jiných realit?

TM: Věřím, že stejný význam jako účast na výzkumu běžné reality. Jeden alchymistický výrok praví, že člověk má číst ty nejstarší knihy, slézat ty nejvyšší hory a putovat těmi nejrozsáhlejšími pouštěmi. Myslím si, že již samotný fakt bytí člověka do jisté míry zavazuje k tomu, aby se snažil přijít na to, oč tu vlastně běží. Protože však veškeré primární informace o tom, co se děje, přicházejí prostřednictvím smyslů, je třeba pohlížet velmi opatrně na jakoukoli rostlinu nebo substanci, měnící úroveň smyslového vnímání. Častokrát jsem se již zmínil, že z chemického hlediska je pozoruhodné, můžete-li v psychedelicky zcela inaktivní molekule změnit polohu jediného atomu ve struktuře a z ničeho nic získáte velmi silnou psychedelickou látku. Pokládám to za dokonalý důkaz toho, jakým způsobem vykládáme hmotu a mysl. Přesunutím jediného atomu z jedné známé pozice na jinou známou pozici změním charakter zážitku z nijakého na strhující. To znamená, že mysl a hmota jsou na kvantově

mechanické úrovni jednou jedinou entitou. To také znamená, že termín *jiná realita* je v jistém smyslu nesprávný, pokud má postihnout kategorii odlišnou od běžné reality. Je to jednoduše tak, že je stále víc a víc a víc reality a část z ní je uvnitř naší hlavy a část je vykázána ven prostřednictvím koncepce třírozměrného newtonovského prostoru.

MT: Myslím si, že většina z nás prostě akceptuje každodenní realitu jako jedinou možnou. Hovoříte tu o cestách do zázračných sfér, které daleko přesahují chápání či touhy většiny lidí.

TM: Domnívám se, že existuje jakýsi šamanský temperament, který lze charakterizovat jako touhu po poznání — poznání ve smyslu řeckého slova *gnosis*. Poznání, kterého člověk nedosáhne předplacením časopisu *Scientific American*, jenž mu potvrdí vše, v co věří, ale kosmologické vědomí založené na bezprostředních, prakticky využitelných zkušenostech. Jak vidíte, nevěřím, že se svět skládá z kvarků či elektromagnetických vln, z hvězd nebo planet ani ničeho podobného. Věřím, že svět je stvořen jazykem, a toto je zcela základní a zároveň úplně přehledný poznatek. Konstrukce létajícího talíře není ani tak záležitost hardwaru, jako spíše poetická výzva. Pro lidi bývá často velmi těžké si představit, o čem přesně mluvím. Snažím se ale pouze vysvětlit, že úhelným kamenem reality je mysl a že tato mysl je i základní úrovní bytí. Na Západě jsme prostě po víc než tisíc let uplatňovali špatný přístup. Ale pokud jednou dojdeme ke správnému pochopení věci a využijeme-li to, co jsme se naučili při své malé exkurzi třírozměrným prostorem a hmotou, stvoříme pro lidstvo novou vizí, která bude spojením Východu a Západu.

MT: Říkáte, že svět je vytvořen jazykem. Ale co s těmi výjimečnými realitami, které naprosto přesahují možnosti jakéhokoli jazyka, tak jak ho chápeme v běžném slova smyslu.

TM: Ano, tyto reality jsou běžným jazykem nepopsatelné. Vždycky si vzpomenu na Filóna Alexandrijského, který psal o Logu. Položil si otázku: „Existuje ještě něco dokonalejšího než Logos?“ A sám si odpověděl, že by to byl Logos, který by nebylo možno slyšet, ale bylo by možné jej vidět. A představoval si formu komunikace, v níž by prvotním receptorem nebyly uši, ale oči. Šlo by tedy o jazyk, jehož význam by nevytvářel slovník mluvených slov, ale o jistý druh hyperjazyka, jenž by přímo generoval třírozměrné objekty, umožňující dokonalé porozumění mezi lidmi. Možná že to z hlediska běžné reality zní divně, ale právě takové formy souznění smyslů a nesrozumitelných synestetických jazyků jsou obvyklé v psychedelických stavech.

MT: Terenci, mohl byste nám Filóna představit a říci, kdo to byl?

TM: Byl to alexandrijský Žid, jenž žil ve 2. století, cestoval po celém helénistickém světě a diskutoval o všech významných kultech, náboženstvích i kosmogonických teoriích své doby. Je pro nás tudíž jedním z hlavních zdrojů informací o helénistické době.

MT: Jaký je váš názor na Sókratovo vidění světa?

TM: Myslím si, že je těžké nebýt platonikem, ale přesto se domnívám, že bychom s tímto postojem měli bojovat, či alespoň se ho snažit změnit. Pokládám sám sebe za jakéhosi whiteheadovského platonika. Je jisté, že psychedelické zážitky prokázaly ústřední platónskou myšlenku o idejích — archetypálních formách, bytujících mimo čas. Novoplatonikové, zvláště Plótinova a Porfýriova škola, jsou psychedelictí filosofové. Jejich teorie o postupném procházení stále více se prohlubujícími hierarchickými stavy je sofistickým vyjádřením šamanské kosmologie, kterou člověk experimentálně odhalí, začne-li se zabývat psychedelickými látkami.

MT: Podle mého názoru si ale většina z nás vůbec neuvědomuje, že řecká kultura a eleusinská mystéria v sobě zahrnovaly také něco velmi podobného psychedelikům. Tedy že skutečnými základy západní civilizace je kultura, která ve své podstatě stavěla na zážitku a rituálu doprovázeném užíváním psychedelik.

TM: Ano, po více než dva tisíce let každý, kdo v antickém světě něco znamenal, konal pouť do Eleusiny a absolvoval zážitek, jenž byl podle velmi přesvědčivé argumentace Gordona Wassona a Carla Rucka halucinogenní intoxikací způsobenou námelem. Samozřejmě že jakmile křesťanská církev upevnila své mocenské pozice, zlikvidovala platónské akademie a učinila patřičné kroky i proti tzv. pohanskému a heretickému poznání. Nejen platonici, ale také všechny gnostické sekty a mysterijní školy byly vystaveny represi. Rád si hraji s myšlenkou, že tato represe skončila velmi prapodivným způsobem, když v roce 1953 Gordon Wasson a jeho žena Valentina objevili kult psilocybinových hub ve vesnici Huatla de Jimenéz. Bylo to, jako kdyby Éros, mučedník Starého světa, byl objeven spící v mexických horách a zachráněn. Zážitek vyvolaný houbami se velmi podobá prožitku genia loci, božstva podle řeckého vzoru — nikoli Boha, který rozvěšuje hvězdy po nebesích, ale místního božstva předkřesťanské bakchistické přírodní síly, které je sice velmi odlišné, ale přesto rozhodně naplňuje naše očekávání, jaký by takový prožitek měl být.

MT: Zajímavé je, že v naší kultuře je houba symbolem smrti a zkázy — symbolem nukleárního výbuchu.

TM: Ano, můj bratr to jednou přesně vyjádřil, když se zeptal: „Jaká houba roste na konci historie? Houba Fermiho, Oppenheimera a Tellera, anebo houba Watsona, Alberta Hofmanna a Humphreyho Osmonda?“

MT: Mám takový pocit, že ta druhá je bezpečnější.

TM: Nejenom že je bezpečnější, ale mohla by také ukázat cestu, jak se vyhnout nebezpečí té první. Je to jako v té fyzikální slovní hříčce, která říká, že síla, která osvobozuje, a síla, která ničí, mohou mít stejnou podobu. Alchymisté tomu říkají *coincidentia oppositorum*.

MT: Jsme svědky úžasné synchronicity. Při rozhovoru s Andym Weilem, autorem knihy *The Natural Mind (Přirozená mysl)*, mě zaujala informace o objevu nové houby obsahující psilocybin, o které dosud nikdo nevěděl. Zdá se, jako kdyby se objevila právě teď, protože je k tomu důvod.

TM: Je vzrušující, kolik nových druhů bylo objeveno od toho okamžiku, kdy lidé zaměřili svou pozornost na halucinogenní houby. Lidé našli houby obsahující psilocybin v Anglii a ve Francii, v lokalitách, kde pravděpodobně neexistuje žádná kulturní historie jejich užívání. Přitom je zajímavé, že kulturní užívání vstoupilo do lidských dějin pravděpodobně velmi záhy. Halucinogeny nejsou nijak vítanou záležitostí v zemědělských společenstvích. Myslím, že Weston La Barre kdysi poznamenal, že jakmile se člověk jednou naučí pěstovat rostliny, jeho bohové se přemění z extatických božstev halucinogenů na boha kukurice či boha potravy. Z jeho života pak vymizí větění úlovku a počasí během extatického užívání halucinogenů a spíše ho zajímá každodenní okopávání políčka. Už jste se zmínil o předsudcích vůči halucinogenům. Myslím si, že kulturní potlačení halucinogenů sahá až někam zpátky k počátkům zemědělství, kdy došlo ke střetu rostlinných božstev ztělesňujících naprosto odlišné životní styly.

MT: Je psilocybin ilegální?

TM: Ano, klasifikovaný jako nebezpečná droga první kategorie. Psilocybin se dostal na seznam ve stejné době jako LSD, přestože celá ta záležitost byla veřejně prezentována, jako kdyby mimo zákon bylo postaveno pouze LSD. Po pravdě řečeno, v té době se na seznam nelegálních látek dostal značný počet substancí, aniž se o tom vůbec kdy vedla jakákoli veřejná debata! Všechna psychedelika skončila v jednom pytli s LSD jako modelovým případem. Přitom se tyto látky ve svých účincích od sebe poměrně značně liší a jednotlivé substance spouštějí zcela odlišné škály psychedelických efektů. Ale ano, psilocybin je ilegální.

MT: Jsou houby ilegální?

TM: Houby jsou také ilegální, pokud obsahují psilocybin.

MT: Připomněl jste mi vyprávění Andyho Weila, jak se procházel mezi rodinnými domy v centru Seattlu a sbíral psilocybinové houby na trávnících před vilkami.

TM: Anglické zákonodárství přijalo názor, že by bylo absurdní postavit mimo zákon rostlinu, která se volně vyskytuje v přírodě. Rozhodli se, že ilegální je jenom ta chemikálie. Což pokládám za velmi moudrý pohled na věc. Všiml jsem si ale, že Kanada nedávno dala přednost americké interpretaci před britskou.

MT: Druh znalostí a informací, který prezentujete, není obecně dostupný. Nejsou to poznatky, na něž by člověk mohl narazit v typické akademické antropologické studii, přestože se toto poznání zjevně neustále rozšiřuje. Z nějakého důvodu stojí vně kulturních institucí. Zaprvé, proč si myslíte, že tomu tak je? Jistě na to existuje logická odpověď. Ale mohl byste nám také říci, jaká bude podle vás budoucnost tohoto druhu znalostí?

TM: Myslím si, že to v jistém smyslu signalizuje znovuzrození instituce šamanismu v kontextu moderní společnosti. Antropologové neustále poukazují na to, jak důležití byli šamani v úloze sociálního katalyzátoru ve své skupině, přestože vždy žili na okraji společenství — na okraji dosahu politické moci a obvykle i na okraji fyzickém, neboť žili v určité vzdálenosti od vesnic. Domnívám se, že elektronický šaman — tj. osoba, která podniká výzkumné výpravy do těchto prostorů — žije proto, aby nám po návratu mohl o nich vyprávět.

Pevně doufám, že nyní vstupujeme jako druh do období dospělosti. Myslím, že už si nemůžeme nadále dovolit zakázané oblasti lidské mysli či existenci bezduché kulturní mašinérie. Dosáhli jsme takové akumulace moci v lidských rukou, že je nezbytné konečně už pochopit, kdo vlastně jsme. S definicí lidství, vytvořenou židovsko-křesťanskou tradicí, se ovšem nijak daleko nedostaneme. Potřebujeme naplno prozkoumat otázku vědomí, protože lidské bytosti jsou nadány takovou mocí, že se z nich už stal definující faktor na této planetě. Nabízí se otázka: „Je člověk dobrý?“ a pokud je odpověď kladná, hned nato druhá: „A k čemu člověk vlastně je?“

Šamani nám ukazují cestu, protože jsou to vizionáři, básníci, tvůrci kultury, jasnovidci — všechny tyto role, jež známe v daleko konvenčnější formě, jsou v jejich osobě soustředěny do jediného celku a mnohonásobně zesíleny. Jsou pro nás ostatní kulturními vzory. Odjakživa platilo, že šaman má přístup do nadlidských dimenzí a že je nadán nadlidskými vlastnostmi, takže je zároveň důkazem potenciálu veškerého lidstva pro dosažení transcendence. Šaman je, můžeme-li to tak říct, určitý vzor, a já jsem zaregistroval novou vlnu zájmu o tyto věci. Zájmu signalizujícího přesvědčení části společnosti, že je třeba se k těmto modelům vrátit. Proto například je Skywalker, jméno hlavního hrdiny fenomenálních *Star Wars*, přímým překladem slova „šaman“ z jazyka tunguzské oblasti, odkud sibiřský šamanismus pochází. Takže

tito hrdinové, kteří jsou bezprostředním výrazem naší dnešní kultury, jsou hrdinové šamanští. Ovládají sílu, která je větší než kdokoli a cokoli, a udržují harmonii a řád galaxie, což se přesně děje i ve skutečnosti. Až zjistíme, jak hluboká je to pravda, budeme s to si i uvědomit, jak omezený byl náš předchozí názor na svět. Myslím, že J. B. S. Haldane řekl: „Svět možná není jen zvláštnější, než předpokládáme, může být dokonce zvláštnější, než předpokládat *dokážeme*.“

MT: Řekl bych, že postava seriálu jménem Yoda je rovněž šamanský typ hrdiny.

TM: Přesně tak.

MT: Mluvíme tu o šamanech a šamanismu a to znovu vyvolává otázky přesahující hranice jednotlivých kultur. Domníváte se, že šamanismus dnes přijímá novou formu?

TM: Věřím spolu s Gordonem Wassonem a dalšími, a naopak v rozporu s Mirceou Eliadem, významným autorem knih o šamanismu, že primární je halucinogenní šamanismus. Tam, kde šamanské techniky nezahrnují požívání halucinogenních rostlin, šamanismus zjevně upadá. Připomíná pak spíš jen jakousi rituální nápodobu toho, co je skutečný šamanismus. Nositeli šamanismu nastávající éry budou lidé začlenění do naší kultury, kteří budou bez problémů užívat psychedelické rostliny a kteří definitivně změní tvář naší kultury tím, že budou zkoumat tyto prostory a vracet se s uměleckými díly, poetickými popisy nebo vědeckými myšlenkami.

Domnívám se, že psychedelická dimenze souvisí s dimenzí inspirace a snů, a jsem rovněž přesvědčen, že historie se vždy vyvíjela na základě pronikání myšlenek z těchto zászvětních sfér do hlav vnímavých mužů a žen. Změnilo se jednoduše jen to, že dnes se nám s halucinogeny dostává do rukou i jakási propustka do těchto sfér. Nadále již nebudeme závislí

na kterémkoli z faktorů, které dřív kontrolovaly pronikání novosti do lidských dějin. Osvojili jsme si tuto úlohu a tento fakt zintenzivní a zrychlí kulturní krizi, jež nás vede ke konečnému řešení.

MT: Takže můžeme očekávat i sociální změny jako důsledek změn osobních v mře, jak pokračujeme ve stále intenzivnějším zkoumání těchto sfér?

TM: Sociální změny nebyvalého rozsahu! Dnes prožíváme proces, jenž směřuje k okamžiku, který nazývám obrácením těla naruby. Díky rozvoji médií a kybernetiky se blížíme k bodu, kdy bude možné vnímat vědomí nezávisle na těle. Změnili jsme se. Už nejsme dvounohé opice, ale spíše jakési kybernetické korálové útesy, sestávající z organických a anorganicky technologických součástí. Stali jsme se silou, která dokáže uchopovat neorganizovaný hrubý materiál a ve výsledku vypouštět technické objekty. Změnili jsme klasické definice lidství. Se svými databankami, agenturami na předpověď počasí, počítačovými sítěmi a množstvím úrovní, kterými jsme napojeni do vesmíru, připomínáme spíše jakýsi obří kolektivní organismus. Proměňuje se i to, jak vidíme sami sebe. Opice je už takřka věcí minulosti a po pravdě řečeno zcela zapomenuta *bude* co nevidět.

Znovu si dovolím vzít létající talíř jako příklad budoucí úrovně lidstva. UFO představuje jakýsi druh zlomové transformace člověka, kdy duše je projevem zbožštění technologie. Tato eschatologická událost vrhá obří stín prostupující historickou krajinou proti běhu času. Je jako Siréna zpívající na konci času, zvoucí k sobě veškeré lidstvo zrozené za poslední statisíce let. Přivábila nás dolů se stromů do historie a provázela nás sérií mnohaúrovňových kulturních skoků až k bodu, kdy se ta věc uvnitř opic — tedy bytost stvořená z čirého jazyka a čiré imaginace, jejíž úmysly ohledně vlastní transformace jsou naprosto nebetyčné — zvolna objevuje a plně se zrodí v okamžiku, kdy lidstvo opustí tuto planetu.

Není to nic, co by se dalo jednoduše změřit a přesně definovat, přesto právě tento proces bude hlavním směrem vývoje nejbližších zhruba padesáti let. A na konci tohoto časového úseku bude náš druh dlít mimo planetu, bude transformován a plně propojen od nejzazších hloubek k nejvzdálenějším výšinám.

MT: Mluvíme tu o nějakém novém druhu křesťanské smrti, vzkříšení a nanebevstoupení?

TM: Až na to, že se to stává skutečnou historií. Dochází k tomu, že ráj příslibený duši skutečně vstupuje do dějin. Člověk technologického věku vzal apokalyptické záměry křesťanství tak vážně, že se rozhodl je realizovat. Stalo se to vlastně vůdčím symbolem toho, čím chceme být. Rád bych tu připomněl báseň Williama Butlera Yeatsa *Sailing to Byzantium (Plavba do Byzance)*, v níž hovoří o umělé podstatě věčnosti:

Jakmile se konečně vymaním z přírody
nikdy už nechci tělesnou formu z její říše
radši chci tělo ukuté řeckými kováři
z tepaného zlata a zlatého smaltu
abych mohl střežit bdělost klímbajícího císaře
či abych usedl na zlatou větev a zpíval
urozeným pánům a paním z Byzance
o tom, co minulo, mívá anebo nadejde.

V této představě se lidské tělo stane nezničitelným kybernetickým objektem. A přesto uvnitř tohoto nezničitelného kybernetického objektu je holografický otisk těla přenesený do snu. Je to obraz člověka přeměněného a vypuštěného do informačního hyperprostoru, kde se člověk stane součástí věčného koloběhu, ale zároveň jako by krácel po dokonalých rajských plážích. Chystáme se uvolnit sílu, která nám umožní uskutečnit naše nejhlubší kulturní aspirace. Proto musíme zjistit, jaké vlastně tyto aspirace jsou.

MT: Jaký je váš názor na myšlenku, že prostory, o nichž jsme zde mluvili a o nichž jste nám toho tolik řekl, jsou dimenzemi, kterých lze dosáhnout i bez užití psychedelik.

TM: Projedil jsem celou Indii a podle mého skromného názoru to je velmi nepravděpodobné. Vždycky, když jsem se setkal s duchovně rozvinutými lidmi, položil jsem jim otázku: „Co mi můžete ukázat?“ Zkušená moudrost starého muže je jedna věc, amazonský šaman užívající halucinogeny se však pravděpodobně dostane mnohem dále. Zřejmě existují psychické techniky, kterými lze psychedelika nahradit, ale účinnost a spolehlivost halucinogenů hovoří podle mého názoru zcela jasně v jejich prospěch. Jen souvislá řada kulturních tabu může zabránit člověku, aby se pustil do halucinogenního šamanismu, jenž očividně představuje cestu k transcendenci. Je třeba si uvědomit, že na jisté úrovni jsme chemickými systémy. Nemyslím všeobecně, ale pouze to, že existuje chemická úroveň, na které můžeme ovlivnit změnu obrazů, vstupujících do systému a vystupujících ven na vyšších úrovních.

MT: Navrhujete tedy, aby lidé sami experimentovali?

TM: Aby brali halucinogeny? No, já nevím, jestli je mají sami brát — zřejmě ne, i když já osobně tomu vždy dávám přednost. Podle mého názoru je třeba halucinogeny brát v situaci charakterizované minimem smyslových podnětů. Neexistuje nic lepšího než ležet ve tmě se zavřenýma očima. Lidé vyžadují hudbu, procházejí se v přírodě a dělají spoustu podobných věcí. Příroda a hudba jsou samy o sobě krásné. Jsou to otisky psychedelického zážitku, které se k nám dostávají v normální realitě. V konfrontaci se silným psychedelickým prožitkem však jsou pouze překážkou. Pokud ležíte v tichu a v naprosté tmě, pak se v temnotě za zavřenýma očima odehrávají velmi zajímavé věci. A právě z této sféry přichází tajemství a tam se i vrací.

MT: Ptal jsem, zda člověk má nebo nemá mít průvodce.

TM: Nemyslím si, že by lidé měli tyhle věci dělat bez průvodce, pokud se necítí sebejistí na základě dlouhé řady experimentů a jsou přesvědčení, že jej nepotřebují.

MT: Terenci, děkuji vám, byl to fascinující rozhovor. Byl bych rád, kdybyste s námi mohl strávit ještě několik dalších hodin, pokud budeme mít příležitost.

TM: Velmi rád jsem si vámi o těchto věcech povídal. Líbí se mi, když se tyhle myšlenky zveřejňují. Pokládám za velmi důležité o tom mluvit způsobem, který začíná být možný teprve teď. Vzhledem k vývoji v 60. letech je třeba tyto zkušenosti sdílet a dívat se zpátky i pohlížet kupředu a pokusit se dosáhnout dospělého rozhodnutí ve věci naší kultury a její podstaty.

MT: Díky, že jste přišel, Terenci.

TM: Já děkuju vám.

12.

KAPITOLA

Vojničův rukopis

Části tohoto článku se objevily jako knižní recenze v časopise *Gnosis*, no. 7, jaro 1988.

Vojničův rukopis byl označen za nejzáhadnější rukopis světa. Je datován přinejmenším do roku 1586 a je napsán jazykem, o němž nic nevíme. A zachoval se v něm zřejmě pouze tento text. Písmo má alfabetský charakter, avšak jeho abeceda, která má něco mezi devatenácti až dvaceti osmi písmeny, evidentně nemá vztah k evropskému systému písma. Rukopis je formátem poměrně malý, zhruba osmnáct krát pětadvacet centimetrů, má však téměř sto sedmdesát stran. Je psán velmi hustým písmem a je provázen mnoha velmi bizarními, ručně kolorovanými ilustracemi. Jde o kresby rostlin, ale také malých obnažených žen, které jako by vstupovaly do lázně (s velmi zvláštním rozvodným systémem, jenž by bylo možné identifikovat jako tělesné orgány nebo primitivní fontány), stejně jako

astrologické kresby — nebo něco, co jsme jako astrologické kresby interpretovali. *Vojničův rukopis* je dnes uložen v Beineckeově knihovně rarit na Yaleově universitě a je přístupný kterémukoli serióznímu učenici. Kniha *The Most Mysterious Manuscript (Nejzáhadnější rukopis)*, kterou vydal Robert Brumbaugh, reprodukuje velké množství stran tohoto rukopisu, který vypadá naprosto nepozemsky a rozhodně nezapadá do kontextu pozdně středověkých alchymických rukopisů nebo dobových rukopisů obecně.

Skutečných faktů o tomto rukopisu máme jen velmi málo. První historická zmínka o něm nás zavádí přibližně do roku 1586 na pražský dvůr habsburského císaře Rudolfa II., jenž byl jedním z nejvýstřednějších evropských monarchů vůbec. Sbíral trpaslíky, ale jeden z jeho regimentů byl sestaven ze samých obrů. Je známo, že se obklopoval alchymisty a astrology, fascinovalo ho umění, hry, záhady, šifry i hudba. Rudolf byl typickým okultně orientovaným aristokratem své doby; byl velkým patronem alchymie a podporoval i tisk alchymistické literatury. Rosenkruciánské spiknutí (o němž se ještě zmíním) se potichu formovalo právě v době jeho vlády.

V roce 1586 přišla na císařský dvůr neznámá osoba, která záhadný rukopis prodala Rudolfovi za tři sta zlatých dukátů, tj. dnešních asi čtrnáct tisíc dolarů, což je úžasné množství peněz. Takové peníze, vyplacené za nějaký rukopis, byly v té době výjimečné; to rovněž naznačuje, jak mimořádně jím musel být císař zaujat. Rukopis provázel dopis, v němž se říká, že jde o dílo Angličana Rogera Bacona, známého předkoperníkovského astronoma z 13. století.

Praha doby císaře Rudolfa II. byla skutečným rejdištěm alchymistů, kteří si reputace Rogera Bacona vysoce vážili. Pouhé dva roky před objevením *Vojničova rukopisu* měl v Praze o Baconovi přednášku Angličan John Dee, známý navigátor, astrolog, magik a tajný agent. Ten se neočekávaně rozhodl v Praze zdržet na delší dobu, neboť jeho druh Edward Kelley veřejně prohlašoval, že je schopen předvést

alchymické Velké dílo. Zvědavý císař oba víceméně uvrhl do domácího vězení a žádal, aby mu odměnou za jeho laskavý patronát Velké dílo bez prodlení předvedli. Ukázalo se ovšem, že to nedokážou. Dee si pomohl výmluvou, že s tímto tvrzením přišel Kelley. Ten byl vzápětí zadržen a uvržen do skutečného vězení. Později se Kelley zabil, když se za svitu měsíce pokoušel po střeších hradu uniknout z vězení. Uklouzla mu noha a zřítíl se dolů. Tak se z něho stal jeden z mála mučedníků alchymie. Já bych však rád ukázal, že vztah mezi Deem, Kelleyem a císařem Rudolfem má přímý dopad i na záhadu *Vojničova rukopisu*. Podle mého názoru byl totiž Dee strůjcem jeho projeje.

Dopis, připisující autorství díla Rogeru Baconovi, provází *Vojničův rukopis* dodnes. Nejlepší císařovi astrologové a kryptografové však z rukopisu nedokázali nic vyluštit, takže se stal jen jednou z mnoha kuriozit a podivných artefaktů rudolfinské sbírky, které císařovi agenti vyhledávali po celém světě. Je známo, že Rudolfovy sbírky se po jeho smrti rozptýlily po světě. *Vojničův rukopis* obsahoval i spoustu botanických ilustrací, proto se na dvacet let ocitl ve vlastnictví hlavního botanika císaře Rudolfa jménem Marceci. Další vlastníci rukopisu zůstávají neznámí, avšak v roce 1620 se objevuje u velkého polyhistora 17. století Athanasia Kirchera. Kircher byl katolický intelektuál a alchymista, jenž se jako první badatel systematicky věnoval studiu umělých jazyků. Víme, že v mnoha dopisech adresovaných nejrozličnějším lidem se Kircher sháněl právě po *Vojničově rukopisu*. Dokonce rozesílal malé reprodukcce jeho částí, ke kterým se mu nějak podařilo dostat. Jakmile se však rukopis ocitá v jeho vlastnictví, zmínky o jeho existenci v jeho denících mizí. Pět let po získání *Vojničova rukopisu* Kircher publikuje spis *Universální studie umělých jazyků*, v němž však o rukopisu není ani zmínka.

V roce 1660 se Kircher stal jezuitou a vzdal se všeho světského majetku včetně své knihovny. Tu i s *Vojničovým rukopisem* přebírá do svého vlastnictví jeden jezuitský

seminář jižně od Říma. Záhadný rukopis pak spočívá na regálu semináře více než 250 let, než celou knihovnu při své cestě do Evropy v roce 1912 koupí obchodník s knižními raritami Alfred Vojnič z New Yorku. Když se mu knihovnu podařilo přestěhovat přes oceán a probíral se jednotlivými spisy, našel mezi tolika snadno katalogizovatelnými pozdně renesančními italskými teologickými spisy jednu svéráznou a naprosto anomální knihu. Víme, že v době, kdy se objevuje první historická zmínka o knize, tj. v roce 1580, mohl mít běžný Evropan jen velmi omezené představy o poslání knihy. Vždyť ilustrovaných herbářů bylo v té době mezi evropskými vzdělanci asi jen deset až patnáct, přičemž žádný z obrázků *Vojničova rukopisu* nelze v některém z těchto dříve tištěných nebo obíhajících pramenů vystopovat, ačkoli biologická sekce záhadného rukopisu obsahuje přes sto dvacet kreseb různých rostlin. Lze tedy s jistotou říci, že spis nemá žádné předchůdce ani neinspiroval nějaké napodobitele. Šifry, známé v Evropě na počátku 16. století, byly většinou odvozeny ze spisu *Stenographica*, jehož autorem byl Johannes Trithemius, biskup ze Sponheimu a alchymista píšící o šifrování tajných zpráv. Trithemius ovšem disponoval velmi omezeným počtem metod a žádný vojenský, alchymický, náboženský nebo politický šifrovací systém jiné metody nepoužíval až do 17. století. Přesto lze říci, že *Vojničův rukopis* nemá s kódy, které zná Johannes Trithemius, nic společného.

Nyní bych rád vysvětlil, proč je podle mého názoru John Dee samozřejmým kandidátem na dodavatele, ne-li přímo autora *Vojničova rukopisu*. Především ani Trithemiův spis *Stenographica* neexistoval v letech 1530 až 1580 jako tištěná kniha, ale pouze jako rukopis. Víme, že Dee si jako velmi mladý muž na cestě Evropou zaznamenal do svého deníku, že strávil tři dny ručním kopírováním vybraných kapitol Trithemiova spisu. Měl možnost do něho nahlédnout v Paříži, takže již od počátků svého intelektuálního života znal Trithemiovy šifrovací metody.

Další důležitá událost v jeho životě, která má vztah k *Vojničovu rukopisu* a je jistě jednou z nejzáhadnějších událostí v dějinách vědy, se odehrála jednoho červencového odpoledne roku 1582. John Dee dlel ve své studovně v Mortlake, když jej náhle vyrušilo zářivé třpytivé světlo za oknem. Jakmile vyšel ven, předalo mu stvoření, které popisuje jako anděla Gabriela, jakési vycíděné čočky z amerického obsidiánu, které ve svém deníku nazývá „prorocký kámen“. Soustředěním se na tento podivuhodný kámen si byl schopen navodit vize a vést dialogy s duchy. Tato vzácná schopnost jasnozřivosti ho však v následujících měsících začala opouštět. To se změnilo až v okamžiku, kdy do jeho života na jaře roku 1584 (Dee byl tehdy ženat s mladou Ann) vstoupila velmi zvláštní osobnost jménem Edward Kelley.

Oproti Deemu mnohem mladší Kelley byl spíše typ rošťáka; v jedné zprávě se dokonce píše, že měl uříznuté uši za nějaký drobný přestupek. Kelley Deevi v Mortlake s očima vykulenýma a bez dechu líčil divokou historku o tom, jak usnul ve vykradené hrobce jednoho kláštera ve Walesu. Po probuzení našel prý vedle sebe lahvičku s rudým práškem, jenž nebyl ničím jiným než transformativním elixírem, a dále knihu napsanou v jakémsi nerozluštitelném jazyce, kterou nazval *Evangelium svatého Dunstabla*. V sousední vesnici mu prý řekl, že kniha je psána zašifrovanou velštinou. V žádném z Deeových deníků o knize jménem *Evangelium svatého Dunstabla* nenajdeme ani zmínku, avšak jeho syn Arthur Dee, který o třicet let později shrnul vzpomínky na svého otce, říká, že od doby, kdy John Dee potkal Kelleyho, trávil spoustu času pokusy rozluštit knihu „plnou hieroglyfů“. Snad to bylo Kelleyho *Evangelium svatého Dunstabla* nebo kniha, kterou známe jako *Vojničův rukopis*, můžeme se ovšem rovněž domnívat, že jde o jeden a týž spis.

Ať je tomu jakkoli, dveře k Deevi Kelleymu otevřel právě nerozluštitelný rukopis a alchymický elixír. Kelley se v rozhovorech s Deem rychle dozvěděl o příběhu prorockého

kamene a oba vzápětí připravili seanci, během níž Kelley prokázal, že je nadějným adeptem jasnovidectví. Počínaje tímto prvním případem dokázal popisovat různé teatrální děje a tlumočit role všech zúčastněných postav. (Prorocký kámen je v Britském muzeu, kde ho lze spatřit dodnes.)

Setkání Johna Dee s Edwardem Kelleyem znamená v Deeových denících počátek nového období. Tyto deníky publikoval v roce 1658 Meric Casaubon pod názvem *A True and Faithful Relation, etc. (Opravdový a věrný vztah atd.)*. Řada záznamů v následujících desetiletích popisuje stovky rozhovorů s duchy, včetně převzetí andělského jazyka nazvaného enochiánský. Tento jazyk je sice psán neznámým písmem, nedávná počítačová analýza však prokázala jistou zvláštní gramatickou příbuznost s angličtinou. Přes čtyři tisíce slov enochiánského jazyka Deeovi zprostředkovalo zjevení duchů, přičemž Kelley sloužil jako médium. Některá z poselství měla teologický, jiná spíše politický charakter. Většinu z nich obdrželi během své cesty Evropou, během níž navštívili mj. i dvůr Rudolfa II. Šřili přitom slávu alchymisty Rogera Bacona, což připravilo půdu pro budoucí prodej *Vojničova rukopisu* za velmi výhodnou cenu.

Je možné, že rukopis pochází z 13. století a jeho autorem může být opravdu Roger Bacon, vykazuje však všechny fyzické znaky původu ze století šestnáctého. Osobně odhaduji čas jeho vzniku na dobu někdy kolem roku 1540, kdy ho Kelley někde získal. Kdyby ho napsal sám Kelley, muselo by se to stát později, někdy na počátku 80. let 16. století. Kdyby měl být jeho autorem John Dee, bylo by to možné zjistit porovnáním s dalšími jeho spisy. Pokud vím, několik skupin, věnujících se studiu *Vojničova rukopisu*, však nebylo příliš obeznámeno s obrovským množstvím zašifrovaných textů v Deeových denících. Existuje v nich více než dvaadvadesát stran textů, nebo lépe propletenců čísel a písmen. Kdyby se prokázalo, že se metoda šifrování užívaná Deem nějakým způsobem vztahuje k šifrování Vojničova materiálu, problém autorství by mohl být rozřešen.

John Dee napsal během svého vrcholného tvůrčího období velmi podivnou knihu nazvanou *Monas Hieroglyphicam (Hieroglyfické monády)*, která obsahuje třicet šest kvazigeometrických teorémů. Přestože tato kniha nese znaky určitého typu mystické doktríny, zůstává stále naprostou záhadou. Počátkem 80. let 16. století byla v oběhu jako rukopis, o pár let později byla také vydána tiskem.

V roce 1604, a opět v roce 1608, se v Evropě objevují dva anonymní rosenkruciánské dokumenty, známé jako *Fama (Pověst)* a *Confessio (Vyznání)*. Přicházejí jakoby odkud a šíří se jako letáky, objevující se uprostřed noci na nárožích ulic. Uvádí se v nich mj. toto: „Jsme tajnou společností, a i když nevíte, kdo jsme, vězte, že jste-li připraveni, budeme vás kontaktovat a požádáme vás, abyste se připojili.“ Robert Fludd, dědic Deeovy okultní a vědecké tradice v Anglii, se ozval inzerátem, v němž říká: „Jestliže vám nejsem dost dobrý já, pak tedy nikdo. Proč jste mne tedy nekontaktovali?“ Faktem je, že rosenkruciáni, respektive autoři textů *Fama* a *Confessio*, nekontaktovali nikdy nikoho. Jejich tvrzení bylo v zásadě mystifikací: podle nich byla objevena hrobka Christiana Rosenkrantze, velkého rytíře, který se zúčastnil poslední křížové výpravy ve 14. století. Spíše však šlo o hledání ztracené stopy zpátky k Rogeru Baconovi — o vyvolávání této mytické bytosti, která žila o dvě století dříve. Uvnitř hrobky se prý našly alchymistické knihy s jakýmsi kvazipolitickým nádechem, favorizující jednoznačně dvůr Friedricha Falckého. Všechno tohle se rychle rozšířilo, jako by šlo o evangelium nějakého alchymicko-protestantského revivalu. Je ovšem zvláštní, že doktrína obou těchto textů (*Fama* a *Confessio*) vykazuje mnoho podobností s *Hieroglyfickými monádami* Johna Dee. Skoro to vypadá, jako by rané dílo Johna Dee záhadným autorům rosenkruciánských letáků posloužilo za vzor. Ačkoli autoři rosenkruciánských manifestů zůstali v anonymitě, osobně předpokládám, že mohlo jít o českého alchymistu Johannese Andreä. On a jeho blízký přítel, alchymista Michael Maier, byli dosti staří na to,

aby mohli být svědky návštěv Johna Dee v Praze. Oba byli na vrcholu svých intelektuálních sil, když kolem roku 1620 v Čechách dochází k epizodě se „zimním králem“ Friedrichem Falckým a jeho ženou Alžbětou, dcerou anglického krále, kteří se v Praze na čas stali alchymickými vládci.

John Dee zemřel v roce 1608, za vlády anglického krále Jakuba I., jako stařec se zlomeným srdcem mnoho let po prodeji *Vojničova rukopisu*. Než se Jakub I. dostal k moci, byl John Dee dvorním astrologem královny Alžběty, přítelem sira Philipa Sidneyho a nejvzdělanějším mužem Anglie. Jakub měl ovšem panickou hrůzu ze všech těch magických stránek alžbětinského dvora. Nechtěl žádné astrology. Byl to racionalista a jeho antikaticismus ho dovedl i k nedůvěře v celou okultní tradici.

Již dříve jsem se zmínil, že když císař Rudolf zemřel, upadl jeho dvůr v nepořádek a *Vojničův rukopis* přešel do rukou jeho botanika. Starý císař zřejmě umíral jako šílenec. Mezitím došlo v německém Heidelbergu ke svatbě Friedricha Falckého s Alžbětou, dcerou Deeovy nemesis Jakuba I. Friedrich měl tehdy vše, v co mohl protestantský alchymický princ doufat. Byl to mladý, krásný, oslnivý intrikán. Jakubovo rozhodnutí oženit ho se svou dcerou přijal s mlčenlivým souhlasem. Zatímco Friedrich plánoval založení protestantského alchymického království ve střední Evropě, konzervativní Jakub měl se svatbou daleko machiavellističtější plány. V jeho hlavě byl i plán oženit jednoho ze svých synů s katolickou španělskou habsburskou princeznou a pokusit se jít neutrálním směrem. Když si Jakub uvědomil, že Friedrich a Alžběta opustili svůj dvůr v Heidelbergu, aby se v Praze stali patrony alchymistů a astrologů, jako byl Michael Maier, Gerhardt Dorn nebo Johannes Andreaë, byl sice pobouřen, ale tou dobou už bylo příliš pozdě na změnu vlastního rozhodnutí. Pochopil, že Friedrich je jeho divokou kartou. Když německý císař a český král Rudolf II. zemřel, sešli se princové protestantské Unie, aby tajnou volbou vybrali jeho nástupce. Vítězem se stal Friedrich,

jenž se koncem podzimu roku 1619 odebral s Alžbětou i celým dvorem do Prahy. Friedrich však Čechám vládl jen jednu jedinou zimu, do května roku 1620. Abychom poskytli historický kontext, připomeňme, že loď Mayflower se týž rok vydává na svou plavbu do Ameriky. Habsburkové záhy přitáhli ku Praze s obrovskou armádou a Friedrichovo Zimní království zničili.

V jistém smyslu lze právě v tomto incidentu spatřovat úvodní výstřel třicetileté války. Jedním z francouzských vojáků v habsburské armádě, kteří obléhali Prahu, byl i devatenáctiletý René Descartes. Ten se pak pod vlivem jednoho snu, který se mu měl zdát o pár měsíců později, stal význačným exponentem moderního materialismu. Michael Meier, jeden z posledních velkých syntetiků pozdně středověké alchymické vize, při obléhání Prahy zemřel. Friedrich a Alžběta museli prchnout. *Vojničův rukopis* byl zapomenut. Evropu začala dobývat moderní doba a tajemství rukopisu zapadalo dál a dál do minulosti.

Naděje v uspořádání jakési alchymické politické unie ve střední Evropě byly v kontextu, který následoval (třicetiletá válka a novověk), zcela marné. Řeka dějin si našla pro svůj tok jiné koryto. Kdyby se věci vyvinuly jinak — kdyby se například anglický král postavil celým svým srdcem za protestanskou unii —, dějinné události by se možná daly docela jiným směrem.

Moje rekonstrukce neznámých částí příběhu je asi taková:

Zatímco Dee a Kelley bavili císaře Rudolfa příběhy o alchymické dovednosti Rogera Bacona, měli již na mysli *Vojničův rukopis*. Je jedno, zda byli jeho autory nebo pouze přechodnými vlastníky. Pokud ovšem autory nebyli, je příběh rukopisu mnohem zajímavější. Jestliže *jsou* autory, pak to pouze odhaluje gramaticky hlubokou strukturu zmateného myšlení dvou alžbětinských magiků a mohlo by to vysvětlit, proč rukopis tak úporně odolává rozluštění. Jestli jej Dee ani Kelley nenapsali, pak záhada trvá. Kde rukopis získali a oč vlastně jde?

Je pravdou, že Dee byl pod ochranou hraběte z Northumberlandu, jenž v době rozchodu Jindřicha VIII. s Římem vyplenil anglické kláštery, jejichž pokladnice byly plné textů Rogera Bacona. Bylo známo, že Dee měl ve své knihovně v Mortlake třiapadesát baconovských rukopisů, z nichž pouze jednačtyřicet přežilo až do moderních časů. Nyní jsou součástí Bodleian Library v Oxfordu a další lze najít v Britském muzeu. Ve spise *A True and Faithful Relation, etc.* lze najít Deeovy záznamy o každodenních seancích s duchy v době, kdy s Kelleyem cestovali po Evropě. V témže měsíci, kdy císař vyplatil zmíněných tři sta zlatých dukátů za rukopis, si Dee ve svém deníku zaznamenává, že on a Kelley získali tři sta zlatých dukátů z neoznačeného zdroje.

Někteří Deeovi životopisci tvrdí, že v magii vlastně nevěřil, že pouze předstíral své okultní sklony, aby tak zakryl svou roli tajného agenta britské koruny. Podle této interpretace Dee navštěvoval evropské dvory jako astrolog, věstec a alchymista, ale do svých listů, které posílal domů, zašifroval velmi stručné vojenské, strategické a diplomatické informace. Protože prý dokázal připravit nejdokonalejší horoskop v Evropě, měl volný přístup i do nejvznešenějších šlechtických domů. Pravdu lze zřejmě najít někde uprostřed. Dee byl sice agentem britské koruny, ale zároveň se nám jeví jako ten nejvýznamnější květ středověkého myšlení. Jistě nikoli náhodou si ho Shakespeare vybral za předlohu pro postavu Prospera v dramatu *Bouře* a stal se modelem pro doktora Fausta ve stejnojmenné hře Christophera Marlowa.

O dešifrování *Vojničova rukopisu* se pokoušelo mnoho učenců. Někteří z nich si dokonce troufli prohlásit, že rukopis rozluštili. Ve 20. letech našeho století ohlásil medievalista William Romaine Newbold, jinak velmi úctyhodný muž, že se mu podařilo dokončit dešifraci záhadného rukopisu. Newbold přišel s tvrzením, že klíčem k rozluštění mu byly drobné těsnopisné body, které byly součástí každého písmene rukopisu. Dospěl k názoru, že s pomocí velké zvětšovací lupy lze spatřit, že do každého znaku byly zakódovány

zkomolené pozůstatky šest set let ztraceného římského těsnopisného systému. Přišel i s překvapivým rozluštěním některých textů Rogera Bacona. Jím dešifrované pasáže souvisely se studentskými bouřemi v Oxfordu o Vánocích roku 1291, kdy hrozily srážky mezi tzv. Černými mnichy a městem. Problém byl ovšem v tom, že nikdo jiný metodou profesora Newbolda nedokázal z materiálů extrahovat týž srozumitelný text. Naopak, tato metoda nabízela v každém místě textu tolik možností výběru písmen, že bylo spíše možné demonstrovat, jak ze stejných pasáží textu lze vyzískat stovky odlišných poselství. Newbold zemřel jako zneuctěný člověk se zničenou kariérou. Zašel až příliš daleko. *Vojničův rukopis* si mohl nárokovat svou první oběť.

Další osobou, která se hrdě přihlásila k rozluštění rukopisu, byl Robert S. Brumbaugh z Yaleovy university. Jeho rozšifrování je však stejně matoucí jako samo zašifrování. Chce po nás, abychom uvěřili, že *Vojničův rukopis* hovoří o věcech, jako „tekutá ceričitá hmota, tekutá hmota, plus ceričitá sicilská, plus ceričitá sůl, plus ceričitá sůl evropská švédská sicilská plus ceričitá, plus ruská asijská sicilská sůl, tekutá tekutá asijská italská ceričitá sůl, tekutá sicilská italská plus sicilská, plus sůl,“ a tak dále. Když se jeho metodu, ve snaze reprodukovat týž srozumitelný text, pokusili zopakovat jiní, nedostali se v podstatě nikam. Jeho práci nebylo možno brát vážně.

O další pokus rozluštit rukopis se zasloužil muž jménem Strong z Kalifornské university v San Diegu. Tento pokus byl ve srovnání s předcházejícími spíše zanedbatelný, ale nabízí velmi zajímavou anekdotu. Mr. Strong tvrdil, že rozluštil některé charakteristiky ilustrací rukopisu. Později Paul Lee utvořil skupinu, která se měla rukopisem zabývat, a dr. Strong byl jedním z těch, které tato výzkumná skupina chtěla kontaktovat. Jeden z členů skupiny, můj přítel Ralph Abraham, matematik Kalifornské university v Santa Cruz, poslal fotokopie určitých pasáží rukopisu Strongovi s otázkami typu: „Údajně jste na straně 9B přeložil určité slovo jako

'uterus'. Zde je fotokopie strany 9B; zakroužkujte prosím vámi přeložené slovo v textu.“ Strongův tajemník odepsal Ralphovi, že Strong je již velmi starý, více než devadesát let, a necítí se na to, aby dával dohromady dopis, v němž by zodpověděl na všechny položené otázky. Jistě mu však vyhoví a uspokojí jeho požadavky, jestliže Ralph navštíví jeho dům v San Diegu. Byl čtvrtek a Ralph dostal rezervaci na let do San Diega na následující pondělí. V neděli večer však tajemník Ralphovi zavolal, že Strong právě podlehl srdeční slabosti. Záhadný rukopis, jak se zdálo, ničil lidské životy a lidé, kteří tvrdili, že mu porozuměli, umírali, aniž nám dokázali sdělit jeho tajemství.

Také odborníci z amerických vládních služeb věnovali poměrně dost času zkoumání tohoto rukopisu, a to jednoduše proto, že se jim zdálo neslýchané, aby nějaký rukopis z 16. století odolával moderním metodám dešifrace. Jedním ze zajímavých příspěvků tohoto druhu je publikace vydaná Ministerstvem obchodu a nazvaná *The Voynich Manuscript: An Elegant Enigma* (*Vojničův rukopis: Elegantní záhada*), jejíž autorkou je Mary D'Empirio. Jde vlastně o kompilaci všeho, co je o rukopisu známo, provedenou na zakázku vlády Spojených států.

Autorka v knize poukazuje na mnoho zajímavých faktů a snad existuje naděje, že rukopis by nakonec mohl být přece jen rozluštěn. Počítačová analýza písma ukázala, že rukopis psali dva lidé. Znamená to, že šlo o ruce Johna Dee a Edwarda Kelleyho? Pokud ano, lze porovnáním jejich písma s písmem rukopisu získat lepší představu o jejich roli při jeho tvoření?

D'Empirio se zabývá množstvím magických abeced, různých forem těsnopisu i specializovaných způsobů psaní poznámek, které byly ve středověké Evropě běžné. Žádné však nevypadaly tak jako písmo tohoto rukopisu. Ralph Abraham vyjádřil názor, že písmo *Vojničova rukopisu* má jistou souvislost s dávnými číselnými systémy indických bráhmanů. Domníval se, že jde o dvojí šifrování; že by to

mohly být číselné propletence, které by bylo možné rozluštit a teprve pak z nich získat literární poselství.

Je ovšem rovněž možné, že v dnešní době prostě přeceňujeme rafinovanost svých dešifrovacích metod. Snad existují i jednodušší způsoby kódování materiálů, které se až k CIA prostě nedostaly, a až se podaří kód rukopisu konečně prolomit, řešení se ukáže jako triviální, ale svým způsobem neočekávané. Ralph mi například navrhl, aby k dešifraci byly použity mřížky s vyříznutými otvory. Když se taková předem připravená mřížka položí přes stránku, oddělí text se zprávou od balastu beze smyslu.

Jestliže se však mřížka od stránky ke stránce mění naprosto iracionálním způsobem, pak žádný představitelný počítačový program nedokáže srozumitelný text odlišit od balastu. Reverzibilní formule by nedokázala odpočíst neustále se měnící proměnnou založenou na rozmaru, což by zmařilo jakékoli úsilí o strojové rozluštění rukopisu. Metoda mřížky je dobře známá a představuje standardní metodu jak skryt nějakou zprávu ve změti písmen. Jistě by zapůsobila na alchymickou představivost Deeho a Kelleyho nebo kteréhokoli z jejich vzdělaných okultních současníků. Pokud je tato teorie klíčem, může to znamenat, že někde existují mřížky nebo instrukce, jak si takové mřížky sestavit.

Když D'Empirio sumarizuje svou knihu, nabízí i vlastní nápady pro další výzkum. *Vojničův rukopis* nebyl nikdy analyzován fyzikálními metodami, které by mohly určit alespoň přesné století jeho vzniku. Také by se měly prohledat světové knihovny, zda v nich nejsou uloženy další příklady písma, jakým je šifrován tento rukopis. Můžeme si být vůbec jisti, že neexistuje žádný další existující exemplář takového podivného písma? Počítačová analýza skupiny vědců ze Santa Cruz by navíc mohla připravit standardní abecedu rukopisu a katalogizovat každý znak, včetně údajů, kolikrát se v textu vyskytuje a v jakých kombinacích s dalšími znaky. Z těchto dat by bylo možno dedukovat alespoň předběžně gramatiku textu.

Žádná z ilustrací rukopisu rovněž nebyla nikdy uspokojivě interpretována. To, čemu se říká astrologické ilustrace, jsou astrologické obrazce jenom nominálně. Vypadají sice, jako by v nich byly hvězdy a kružnice, ale jinak nijak zvlášť k obloze neodkazují. Takzvaná farmaceutická sekce rukopisu, kde lze nalézt zobrazení malých nádrží a podivných nahých žen, které se koupou ve zvláštních, poněkud spletitých instalacích, může být čímkoli, třeba zobrazením již zapomenuté formy středoněmecké hydroterapie nebo čmáranicemi člověka posedlého rozrušenou představivostí. Máte-li k dispozici jen jediný kus nějakého objektu, je velmi obtížné zařadit jej do správného kontextu kulturní historie, zvláště když v této době existovalo tolik tajností, falšování rukopisů a podvržených přípisů, užívání tajných jazyků, komunikace v tajných šifrách, spiklenectví tajných společností a podobně.

Jestliže se vám moje analýza *Vojničova rukopisu* jakožto produktu Deeho a Kelleyho zdála příliš snadná, rád bych ujistil čtenáře, že takovou je a že tato teorie nepokrývá všechna fakta. Na tomto rukopisu mě nefascinuje ani tolik samotná historická hádanka, ale daleko víc jeho idea nečitelné knihy, a to i bez ohledu na to, jak zajímavý by mohl být zašifrovaný obsah. Představa nečitelné knihy dobře zapadá do borgesovské představy světa. Nečitelná kniha symbolizuje ideu, že celý svět je informací. Naše vidění světa vychází z uspořádání všemožných informací, na něž jsme přišli, ve vztahu k informacím, které jsme získali díky různým modelům a vzorcům. Nečitelná kniha, psaná neznámým písmem a bez jakéhokoli doprovodného slovníku, je velice matoucí věc. Podobáme se pak jakýmsi lingvistickým ústřicím — ovjííme se kolem ní a vstřebáváme ji do své metafyziky. Avšak nevíme nic o tom, co říká, takže nelze vyloučit možnost, že její sdělení by mohlo zničit naše představy o věcech. Stejně ale může být jejím skutečným poselstvím její nečitelnost. Poukazuje to k jinakosti (Otherness) těchto informací. Je tím, čemu se ve strukturalismu říká „limitní text“. *Vojničův rukopis* je nepochybně takovým limitním textem západního

okultismu. Je to vskutku okultní kniha — tedy taková, kterou každý nedokáže přecíst. Je to způsob typický například pro mytologickou knihu *The Necronomicon* od H. P. Lovecrafta nebo pro spisy šíleného Araba Alhazrada. Colin Wilson ve své knize *The Philosopher's Stone* (*Filosofický kámen*) skutečně dává *Vojničův rukopis* do souvislosti s *Necronomiconem* a prorockým kamenem, věštecky užívaným Deem, a s alchymickým kamenem mudrců.

Až do roku 1987 tahle věc odpočívala — nic podstatného se kolem ní nedělo. A snad by odpočívala navěky, nebýt ovšem pátravé zvědavosti člověka jménem Leo Levitov. V roce 1987 vydává knihu *Solution of the Voynich Manuscript* (*Rozluštění Vojničova rukopisu*), v níž píše, že plně porozuměl dynamice rukopisu, a přináší i jeho částečný překlad. Dobrou zprávu najdeme už v podtitulu knihy: *A Liturgical Manual for the Endura Rite of Cathari Heresy, The Cult of Isis* (*Liturgická příručka pro obřad endury u katarských heretiků. Kult Isidy*). Podle Levitova je rukopis vlastně jediný přeživší primární dokument o velké herezi, která se objevila v Itálii a kvetla ve francouzském Languedocu, aby nakonec byla ve 30. letech 13. století nemilosrdně vyhlazena křížovou výpravou proti albigenkým. O víře katarů je dnes známo jen velice málo. Veškeré zprávy o katarech máme jen z druhé ruky a pocházejí ze záznamů inkvizice, tedy organizace, jejímž cílem bylo zničení katarské společnosti. Levitovův překlad, bude-li dokončen, by mohl vrhnout nové světlo na záhadný vzestup a vyhlazení největší heretické vzpoury, jaké kdy římská církev musela čelit.

Existuje řada problémů provázejících Levitovy teorie, ale jsou tu také trumfy. Levitov nabízí několik překvapivých tvrzení, která dokáže velmi dobře podpořit. Malé ženy v lázních představují podle něj katarskou oběť *endura* (což je smrt venesekcí, tj. otevřením žil a vykrvácením v teplé

vodní lázni). Ani kresby rostlin, které se vzpíraly botanické identifikaci, neznamenaají pro Levitova problém: „Ve skutečnosti zde není ani jediná takzvaná botanická ilustrace, která by v sobě neobsahovala některý z katarských symbolů nebo symbolů bohyně Isis.“ Astrologické kresby jsou pro něho stejně snadno dešifrovatelné: „Nespočet hvězd zde představuje hvězdy na závoji Isis.“

Levitovovou silnou stránkou je překlad. Je přesvědčen, že důvodem, proč bylo tak obtížné dešifrovat *Vojničův rukopis*, je fakt, že není vůbec šifrován. Je prý pouze psán zvláštním písmem, o němž tvrdí, že „je to adaptace polyglotu, vícejazyčné formy hovorového jazyka do jazyka literárního, a to tak, aby byl srozumitelný lidem, kteří nerozuměli latinsky a jimž tento text měl být čten“. Zejména prý jde o značně polyglotní formu středověké flámštiny s velkým počtem slov přejatých ze starofrancouzštiny a staré hornogermánštiny. Dobrá. Nyní tedy víme.

Nebezpečí však na Levitova číhá v obsahu přeloženého materiálu. Levitov připouští, že díky svému překladu nabyl přesvědčení, že katarství je vlastně náboženstvím Velké bohyně Isis. V této své víře ovšem zůstává docela osamělý, ačkoli také A. E. Waite ve své diskusi o katarech a svatém grálu (1961) říká, že „mýtus grálu je... jako závoj Isis, který nedokáže pozdvihnout žádný člověk...“ Nehledě na šťastný slovní obrat Waiteova výroku, žádný komentátor, ať starodávny či moderní, však dosud neřekl jediné slovo o Isis ve spojitosti s katary. V jednom okamžiku se sice katarři dostali do centra pozornosti pozdějších okultistů, avšak ani jejich literatura Isis nezmiňuje.

Levitov není v prezentaci své práce příliš metodický a táže se, zda vůbec má nyní, když zjistil, jak rukopis překládat, smysl tak učinit: „Kompletní překlad více než 200 stran zatím čeká na svá křídla — jedná se totiž o dlouhý, pracný a možná i nevděčný úkol.“ Levitovovi se problémem zdála otázka jazyka, ale ještě větší problémy vyvstávají nyní, jestliže je rukopis nazírán jako primární zdroj informace, že

katarři vůbec nebyli tím, za co jsme je považovali. Badatelé, zabývající se gnózí, pohanstvím a Bohyní, budou muset nějak strávit tuto novou interpretaci, pokud jde o roli katarů.

Podle toho, co rukopis skutečně říká, je to temné a repetitivní dílo, které tak zčásti vypadá i díky Levitovovu rozhodnutí prezentovat je spíše v syrovém stavu, neboť jeho smysl vyžaduje vědeckou interpretaci. V nejlyričtějších pasážích je však jeho překlad rozhodně zajímavý:

Osoba, která umí pomoci, ví, že existuje jenom jeden způsob jak zabránit agonizující bolesti. Zařizuje, aby každý jednotlivě prošel skrze enduru. Je to jediný způsob, který pomáhá Smrti. Každý neví, jak asistovat trpícímu člověku. Kdo je se smrtí, ale neumírá, bude mít bolest. Ti, kteří mají takovou bolest smrti, potřebují jeho pomoc. On této potřebě rozumí a rovněž si uvědomuje, že osoba, která potřebuje pomoc, neví, že ji potřebuje. Všichni víme, že každý z nich potřebuje pomoc, a každý z nás bude připraven pomoci.

Tato pasáž hovoří o katarské svátosti smrti, o určité formě euthanasie, při níž zbožným katarům pomáhali umírat k tomuto účelu zvláště vycvičení *perfecti* — čistí a dokonalí.

Levitov se zmiňuje o svém rozsáhlém průzkumu katarských textů, ale necituje z nich nic. Nemohu tedy říci, zda pracoval s knihami, jako je *The Albigenian Heresy* (*Kacířství albigenských*) od H. J. Warnera nebo *Heresy, Crusade and Inquisition in Southern France* (*Kacířství, křižácká výprava a inkvizice v jižní Francii*) od W. L. Wakefielda. Levitov tvrdí, že *Vojničův rukopis* je jediný existující primární katarský dokument. Ať tak či onak, A. E. Waite se v díle *Holy Grail* (*Svatý grál*) zmiňuje, že „naštěstí existuje alespoň jeden fragmentární záznam o albigenské víře, který přežil... Mám na mysli *Cathar Ritual of Lyons* (*Katarský rituál z Lyonu*), který je dnes dobře znám, neboť jej publikoval pan F. C. Conybear v roce 1898.“ Waite dále píše, že část lyonského kodexu obsahuje „určité modlitby pro umírání“.

Kodex je v langue d'oc. Připomíná to materiál *Vojničova rukopisu*? To nám Waite neříká.

Jestliže má Levitov pravdu, asi jsme skutečně přecenili rafinovanost moderních dešifrovacích metod a přehlédli možnost, že by rukopis nebyl vůbec šifrován.

Levitov se bohužel nezmiňuje o stáří rukopisu. Přesto se zdá samozřejmé, že jedním z prvních kroků by mělo být potvrzení původu rukopisu v 13. století. Kdyby byl napsán před rokem 1250, pak by byl ještě starší, než tvrdili stoupenci připisující jeho autorství Rogeru Baconovi. Jistě by bylo možné určit, zda byl rukopis napsán v 13. nebo 16. století!

Kdyby šlo o produkt 13. století, pak mé vlastní úsilí vidět v jeho kompozici ruku Johna Dee je třeba okamžitě obětovat jako nicotné, ačkoli je stále ještě možné, že John Dee byl alespoň odpovědný za to, že rukopis si našel svou cestu na dvůr Rudolfa II. Až do Levitovova pokusu byla většina vědců přesvědčena, že původ rukopisu je kdesi na počátku 16. století.

Je tedy třeba Leo Levitovovi blahopřát. Jeho práce je přesvědčivá a on sám zůstává skromný v jejím konání. Nyní potřebujeme slyšet, co říkají různí mediavelisté, lingvisté a hereziologové, neboť na shodě a posudku vědecké komunity záleží, zda se Levitovovo tvrzení, že přeložil nejtajuplnější rukopis světa, potvrdí, nebo padne.

13.

KAPITOLA

Wassonovi literární předchůdci

Zkrácená verze tohoto eseje se poprvé objevila v knize *The Divine Mushroom Seeker*, vzpomínkové publikaci věnované Gordonu Wassonovi, jejímž editorem byl Tom Riedlinger (Dioscorides Press, 1990).

Není sporu o tom, že etnomykologie moderní doby má svůj počátek v práci Gordona a Valentiny Wassonových. Zesnulý pan Wasson je Abrahámem západní civilizace přinášejícím znovuzrozené povědomí o existenci magických hub. Avšak stejně jako všichni vynalézaví myslitelé i Wasson měl své předchůdce. Již před ním se totiž našli lidé, kteří narazili na informace o vizionářském potenciálu hub. Jejich zážitky a objevy se však bohužel nikdy nestaly důvodem k oslavám ani samostatnou akademickou disciplínou. Mnoho z nich se rozhodlo jednoduše nechat si své objevy jen pro sebe, což bylo ostatně moudré rozhodnutí, reagující na letitou hysterii západní společnosti vůči těmto houbám, posilovanou hrůznými zprávami o „otravě houbami“, jež nikdo nikdy nedoplnil jakýmkoli smysluplnými údaji o zážitku

samém. Pozitivní výjimkou je článek A. E. Merrilla z Yaleovy university, otištěný časopisem *Science* 18. září 1914. Merrill v něm popisuje halucinogenní efekty doprovázející náhodné požití kroupenatce motýlovitého (*Panaeolus papilionaceus*) v oxfordském okrese ve státě Maine. Přestože identifikace houby může být chybná, popis jejich účinků velmi připomíná psilocybin. Robert Graves tuto příhodu stručně líčí v knize *Food for Centaurs* (*Potrava kentaurů*):

Pan W. nasbíral asi libru hub druhu *Panaeolus papilionaceus* a osmažil je pro sebe a svou neteř na másle. Okamžitým důsledkem byl u obou lehký pocit podroušení a záhy se začalo jejich okolí odívat do zářivých barev, mezi nimiž převažovala jasná zeleň. Brzy nato pocítili nezvladatelné puzení běhat a skákat, do čehož se bez okolků pustili a smáli se až na sám kraj hysterie vtipným poznámkám, které si vyměňovali... Když o něco později vyšli z domu na malou procházku, ztratili veškerý pojem o čase — dlouhé časové úseky jim připadaly krátké a naopak; stejné to bylo i se vzdálenostmi... Zdálo se jim, že vzory na tapetách se pohybují a plazí, ačkoli zpočátku působily dvojrozměrně. Pak se náhle začaly rozrůstat velmi zvláštními pohyby směrem ze zdí k nim. Pan W. hleděl na svazek velkých rudých růží jedné jediné odrůdy, který ležel na stole, a na jiný na psacím stolku. Najednou se celá místnost zaplnila růžemi nejrozličnějších červených barev a mnoha velikostí v bohatých kyticích, věncích a propletencích.

Po náhlém návalu krve do hlavy ulehl. Následovala iluze nesčetných ohybných obličejů nejružnějšího druhu, zdolávajících nekonečné vzdálenosti. Všechny se na něj proměnlivě a hrůzně šklebily a jejich barva se proměňovala jako barva ohně — střídaly se odstíny rudé, purpurové, zelené a žluté. (1960, str. 277–78)

Jakýkoli dobrovolný uživatel halucinogenních hub by jistě váhal, má-li tyto účinky otevřeně označit za společensky přijatelné, dokonce i kdyby důvodem měla být umělecká inspirace. Namísto toho znalci tajemství hub raději inklinovali k zachování tajemství.

Někteří přesto našli způsob jak bezpečně zveřejnit svou osobní znalost psychoaktivních hub, a to ve formě literární fikce. Dnes je pro nás prospěšné zkoumat v rozšiřující se intelektuální aréně, kterou etnomykologie vymezila, dílo těchto statečných futuristů, kteří v minulosti předpověděli to, co Gordon Wasson otevřeně zveřejnil, tj. přítomnost úžasné duchovní síly dřímající ve vizionářských houbách, obsahujících psilocybin.

Wassonovi uvedli některé ze svých „literárních“ předchůdců v knize *Mushrooms, Russia, and History* (*Houby, Rusko a dějiny*). Jedním z nich byl Lewis Carroll, jehož mistrovské dílo *Alice's Adventures in Wonderland* (*Alenka v říši divů*) z roku 1865 obsahuje zajímavou pasáž, v níž Alenka sní kousky hub, které způsobí, že se střídavě zmenšuje a zvětšuje. Wasson o tom poznamenal:

Všechny Alenčiny postupné změny tělesných tvarů, zejména láskyplnou ironií Carrollovy představitosti, mají příchutě houbových halucinací. Není na tomto vložení hub do Alenčina příběhu něco zvláštního? Co přimělo tichého oxfordského profesora, aby do příběhu zařadil jev tak blahodárný a zároveň tak zlověstný pro věci znalé čtenáře, když vyslal svou hrdinku na tuto cestu? Vylovil snad tento zvláštní druh udivujícího a zároveň strach nahánějícího vědění někde na samém dně studnice polozapomenutých lidových znalostí? (1957, str. 194–95)

Wassonovi vůbec nenaznačují, že by Carroll vyšel z osobní zkušenosti s psychoaktivními houbami. Namísto toho přesvědčivě rozvíje svou tezi, že Carroll nabyl svou inspiraci z jiného zdroje: ze studie Mordecaie Cooka *Plain and Easy Account of British Fungi* (*Stručný a srozumitelný přehled britských hub*) z roku 1862. Tato kniha obsahuje pasáž, kterou Wassonovi nazývají „hrůzným popisem sibiřských Korjaků pojíhajících muchomůrky“, kteří poté, co snědí červenou muchomůrku (*Amanita muscaria*), zažívají kromě jiných psychoaktivních efektů „klamný vjem velikostí a vzdáleností“.

Je zajímavé, že Wassonovi přehlédli další významný argument, který působivě svědčí ve prospěch jejich teze. Nalézáme jej na začátku scény, v níž se Alenka setkává s magickou houbou:

Poblíž rostla velická houba, skoro tak velická jako ona. Prohlédla si ji zespoda a z obou stran a napadlo ji, aby se ještě podívala, co je navrchu.

Postavila se na špičky a nakoukla přes okraj houby a tu se střetla s velkýma modrýma očima Houseňáka; seděl na houbě se založenýma rukama, klidně bafal z dlouhé fajfky a ničeho si nevšímal, ani Alenky. (Caroll, 1960, str. 66)

V době, kdy Wassonovi psali *Houby, Rusko a dějiny*, nevěděli o další, daleko významnější knize Mordecaie Cooka *Seven Sisters of Sleep (Sedm sester spánku)* z roku 1852, v níž se autor zamýšlí nad sedmi hlavními psychoaktivními substancemi. Najdeme mezi nimi muchomůrku červenou (*Amanita muscaria*) i cannabis, jež Caroll spojil v jediném ohromujícím obrazu Houseňáka, který sedí na houbě s magickými účinky a pokouje z vodní dýmky.

Wassonovi v díle *Houby, Rusko a dějiny* zaznamenali také zajímavý příběh o psychoaktivních houbách sepsaný H. G. Wellsem na konci 19. století. *Houba s purpurovým kloboukem* vypráví zjevně smyšlený příběh pana Coombese, poddajného ušlápnutého človíčka, jenž se pokusí o sebevraždu domněle jedovatou houbou, kterou najde v lese. Houba, píše Wells, je „purpurová a vypadá obzvláště jedovatě: je slizká, lesklá a vydává nakyslý pach“ (1966, str. 191–200). Když Coombes houbu rozlomí, její smetanově bílá vnitřní tkáň získá „během deseti vteřin jako kouzlem žlutozelenou barvu“. Chutná tak odpudivě, že ji téměř vyplivne. Po několika minutách se Coombesovi divoce rozběhne puls a muž začne pociťovat šimrání v konečcích prstů na rukou i na nohou. Hned nato, dříve než je s to utrhnout další purpurovou houbu z trsu, který vidí v dálce

před sebou, je Coombes zasažen účinky houby naplno. Po několik hodin pociťuje velmi silnou změnu své psychiky a promění se ve skutečného lva. Vesele si prozpěvuje, tančí a běží domů, aby se setkal s manželkou. Při příchodu domů jeho oči vypadají „nepřirozeně velké a jasné“ a poté, co vyžene milence své ženy a získá její trvalou úctu, upadne do „hlubokého a léčivého spánku“.

Wassonovi ve své analýze Wellsova příběhu uvádějí, že Coombes nesnědl červenou muchomůrku, a namísto toho dovozují, že Wells „zametl stopy tím, že si potřebnou houbu prostě vymyslel“ (1957, str. 50–51). Neuvádějí, a zjevně jim to ani nepřišlo na mysl, že by Wellsovy purpurové houby mohly být jen jemně zamaskovaným nějakým druhem lysohlávkvy (*Psilocybe*). Ty také totiž mění barvu, když se rozlomí. Mají výrazně štiplavou chuť, když se sní syrové, často rostou v trsech a velmi rychle vyvolávají silné psychosomatické účinky, zahrnující i rozšíření zorniček a hluboký spánek jako následný efekt po seanci. Za zmínku stojí rovněž skutečnost, že Wasson mnohem později, v roce 1978, použil motiv purpurové barvy psychoaktivních hub v díle *Road to Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries (Cesta do Eleusiny: odhalení tajemství tamních mystérií)*, v němž ve spolupráci s Albertem Hofmannem a Carlem A. P. Ruckem přesvědčivě dokládají, že posvátný nápoj požívaný v Eleusině obsahoval psychoaktivní námel (*Claviceps purpurea*). Uvedli také názor, že purpurová barva obřadního roucha kněží, kteří řídili mystéria, byla identická s barvou této houby, rostoucí v celé Evropě, a tudíž byla i jejím symbolem.

Lze se domnívat, že Wells měl osobní zkušenost s účinky halucinogenních hub rodů *Psilocybe*, *Claviceps*, případně nějakého jiného? Některé z jeho dalších povídek naznačují vhléd, který by se od takového zážitku mohl odvozovat. V *Povídce o panu Platterovi* například hlavní postava prožívá přechod do tajuplného halucinatorního „zásvětí“ ozářeného zeleným sluncem, kde dojde k záměně levé a pravé poloviny jejího těla. Zelené osvětlení se shoduje s výše citovaným

zážitkem Gravesova pana W., jehož „okolí se prozářilo jasnými barvami, mezi nimiž dominovala zářivá zeleň“, když požil údajný kropenatec motýlovitý (*Panaeolus papilionaceus*). Stranová záměna Platterova těla připomíná Alenčina dobrodružství „za zrcadlem“, které způsobuje stejnou transpozici. Moderní teorie uvádějí, že halucinogeny způsobují přechod z přemýšlení levou částí mozku k většímu využití hemisféry pravé. Zmíněné „zásvětí“ existuje paralelně se světem naším, je stejně významné a stane se dostupným, když dojde k rozšíření našeho vnímání. „Je docela možné,“ píše Wells, „že lidé nadaní nebývalými zrakovými schopnostmi mohou příležitostně zachytit záblesk tohoto podivného zásvětí, které nás obklopuje“ (1966, str. 141–157). Jiná Wellsova povídka *Nový urychlovač* vypráví o muži, jenž požívá drogy, urychlující jeho metabolismus natolik, že to vypadá, jako by se svět kolem něj zastavil. Tento vjem „zastaveného světa“ je dalším efektem, který provází požití halucinogenů, i když Wells ho přirovnává spíše k účinkům oxidu dusného: „Znáte ten pocit prázdné neexistence, do nějž upadnete, dáte-li si dávku rajského plynu? Po těžko určitelný časový úsek to vypadalo přesně takhle,“ říká protagonista povídky (str. 165–76). Možnost, že Wells měl nějakou zkušenost s psychoaktivními substancemi, je tudíž velmi nasnadě.

Ještě přesvědčivější je případ Wellsova současníka Johna Uriho Lloyda, jenž měl téměř určité osobní zkušenost s psychoaktivitou hub obsahujících psilocybin. První publikace jeho kryptostudie *Etidorhpa* na téma psilocybin je datována rokem 1895, což je zhruba o šedesát let dříve, než Wassonovi podnikli první výpravu do Huatly.

Existují poměrně hojné přímé i nepřímé důkazy, že Lloyd zažil intoxikaci psilocybinem. Byl typickým představitelem doby sklonku minulého století: na jedné straně seriózní chemik a farmaceut, zároveň však i člověk nadaný vášní pro okultní literaturu a spekulace. Podle Neala Wilgase, autora předmluvy k oběma pozdějším vydáním knihy *Etidorhpa*

(1976, 1978),* se Lloyd narodil ve West Bloomfieldu ve státě New York 19. dubna 1849. Byl nejstarším synem stavebního inženýra a potomkem guvernéra státu Massachusetts Johna Webstera. Jeho rodina se přestěhovala do Kentucky a později do Cincinnati. Tam se ve věku patnácti let John Uri Lloyd poprvé setkal s lékárenstvím. Stal se vedoucím laboratoře lékárenské firmy a později to dotáhl až na podílníka ve společnosti. Lloyd vydával se svými bratry čtvrtletník *Drugs and Medicines of North America* (*Drogy a léky Severní Ameriky*). Později se podílel na zřízení Lloydovy botanické a lékárenské knihovny. Výjimečná kvalita časopisu *Lloydia* na poli fytochemie je dodnes odkazem vášně bratrů Lloydových pro farmakologii a farmakognozi. Bratr Johna Uriho Curtis Gates Lloyd patřil podle jednoho informačního zdroje k předním znalcům hub své doby. C. G. Lloyd uspořádal rozsáhlé sbírky hub z území států ležících kolem Mexického zálivu i ze vzdálených území Jižní Ameriky. Není pochyb o tom, že pokud se houby takových druhů, jako je *Stropharia cubensis*, vyskytovaly na místech, kde se nalézají dnes, alespoň ve zlomku současného množství, musel je Curtis Gates Lloyd nalézt a být s nimi obeznámen. Lloydovy sbírky botanických druhů jsou uloženy v Smithsonian Museum a čítají několik tisíc exemplářů. Kdyby někdo pečlivě prošel tyto sbírky, objeví možná druhy psychoaktivních hub i poznámky z terénu, které se jich týkají.

Na každý pád se zdá jasné, že bizarní fantastický román Johna Uriho Lloyda *Etidorhpa* posloužil autorovi jako labyrint, do jehož středu si přál umístit božský zážitek, který osobně prožil na svých toulkách hájemstvím gigantických hub. Na jedenačtyřiceti stranách (str. 235–76 v soukromém autorském výtisku z roku 1895) Lloyd nadšeně fantazíruje a seznamuje nás nejen s obsahem svého setkání s anagrama-

* Všechna známá vydání Lloydovy *Etidorhpy* jsem zařadil do Bibliografie na konci této knihy. Předmluva Neala Wilgase, nazvaná „The Pharmaceutical Alchemist“ („Farmakologický alchymista“), doprovázející obě poslední vydání, je vědeckým pojednáním o Lloydových psychedelických zájmech.

tickou matkou bohyní Etidorhpou („Aphrodité“ pozpátku), ale i s teorií času, nesoucí nezaměnitelný otisk houbového poznání. Na závěr sedmi kapitol věnovaných klasické iniciaci, kterou psychopomp provede pomocí vizionářských hub, umístil Lloyd poznámku, která leccos osvětluje:

Pokud v průběhu experimentu chemik narazí na látku, která by mu byť jen zlomkem ovlivnila mysl a řídila jeho pero při zaznamenávání zjevně extravagantních myšlenek vyobrazených ve výše popsání halucinací, či pokud by odchýlila jeho vyjadřovací schopnosti od normálu a případně za hranice jeho přirozených schopností a on by nebyl schopen ovládnout takovou drogu, nebylo by jeho povinností navždy ukrýt tento objev před jinými? Zapřít lidstvu existenci tohoto zhoubného ovoce chemikova či lékárníkova umění? Usrknout jednou či dvakrát z tohoto mocného nápoje a pak sepsat příběh o jeho moci by nemělo připravenému jedinci uškodit. Ale lidstvo jako celek by nikdy nemělo dostat takto všepřonikající esenci k dispozici. Pokud by někdo zveřejnil existenci takového intoxikantu a umožnil jeho spojení s lidskou krví, mohla by se tato látka šířit od duše k duši až do okamžiku, kdy by jeho stále se zvyšující moc již předtím, než by svět byl schopen pochopit možné důsledky, nabrala na obrátkách do té míry, že by mohla zničit či navždy přeměnit naši civilizaci a možná dokonce způsobit zánik lidstva. (1895, str. 276)

Co jsou ty extravagantní myšlenky a halucinace, o nichž John Uri Lloyd touží promluvit? V závěru 23. kapitoly má hrdina románu *Etidorhpa* vypít šťávu ze „zvláštní houby“. Průvodce našeho hrdiny šetří slovy: „Pronesl jediné slovo: Pij! a já provedl, co mi nařídil.“ Následující tři kapitoly jsou virtuálním monologem o metodách intoxikace známých lidstvu na celém světě a v průběhu celé historie. Hrůzy opilectví a návyku jsou zde popsány velmi názorně a dosahují vrcholu v 39. kapitole nazvané „Mezi opilci“. Pokud jsou tyto kapitoly povinným popisem pekla v drogové reportáži z 19. století, pak 40. kapitola je naopak oslavou ráje. Je také vrcholnou pasáží knihy, popisující setkání hrdiny s Etidorhpou. Samozřejmě že tuto kapitolu doprovází nádherný

lept J. Augusta Knappa s jejím vyobrazením. Pohled na ni a její doprovod spouští kaskádu květnaté (a psychedelické) viktoriánské prózy:

Mohl by nějaký člověk znaly mých minulých zážitků předpovědět takovou scénu? Nikdy jsem nenarazil ani na stopu po jakékoli ženě. Nikdy nepadla ani zmínka, že by něžné pohlaví obývalo tyto tiché prostory. Teď se náhle groteskní obraz postav a hrůzyplných výkřiků bývalých obyvatel téže jeskyně proměňuje v celek nádherný a umělecký, v jakýsi extravagantní sen poetického ducha o nadoblačné pohádkové zemi. Díval jsem se nad sebe. Velká síň byla zahalena do zářivých barev, holé skály zmizely a nade mnou se vzpínala rozsáhlá chrámová klenba, hrající duhovými barvami a mizící v nekonečnu. Fábory a vlajky poletovaly ve větru, jenž pohyboval i rouchy andělského davu kolem mě. Já ovšem necítil nic.

Skupina duchů či pohádkových bytostí sestoupila na skalnaté dno u mých nohou. Nebyl jsem schopen odhadnout, jak dlouho jim to trvalo, snad vteřinu či věčnost. Bylo mi to ovšem lhostejné. Jediná chvilka tohoto prožitku vydala za celý život naplněný jinými radostmi. (1895, str. 253)

Po objevení bohyně se rychle znovu nastolí téma utrpení a hrůzy, neboť hrdina si sám sebe představuje jako osamělého tuláka potloukajícího se celé dny po vyprahlé pustině, zprvu mučeného pálicím sluncem, po západu slunce zase zkoušeného mrazem. Jak tato halucinace slábne,

...ledový výjev se rozpouští, schoulená, zmrzlá forma mě samého mizí z dohledu, písek se propadá do nicoty a já se opět nalézám ve vlastním těle a normálním rozpoložení zpátky na podlaže jeskyně vkleče na kolenou vedle zvláštní převrácené houby, jejíž ovoce jsem snědl ve snaze vyplnit příkazy svého průvodce. (1895, str. 270)

Na začátku 42. kapitoly se náš hrdina pře se svým průvodcem o povaze zážitku, kterým právě prošel. Psychedelický vůdce promluví první:

„Snědl jsi narkotické houby, byl jsi intoxikovaný.“

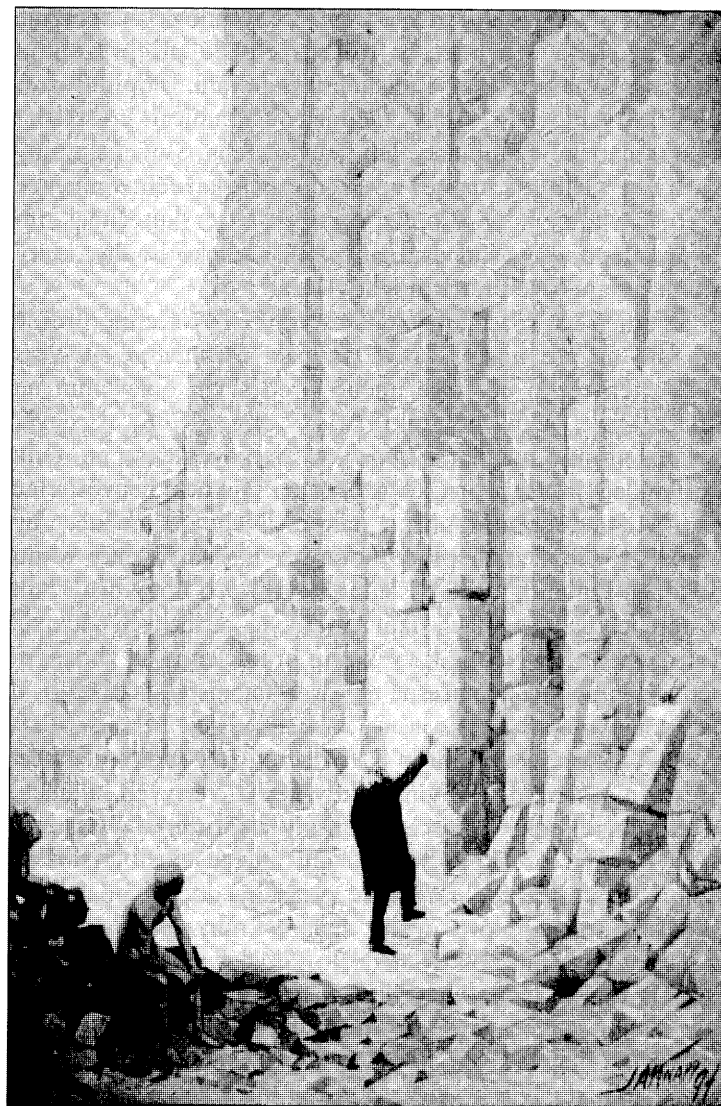
„Ne, nebyl,“ odpověděl jsem, „prošel jsem tvými prokletými jeskyněmi i peklem za nimi. Na své cestě mě strávilo věčné zatracení, prožil jsem nebeskou rozkoš i nekonečné utrpení.“

„Přesně naopak, od okamžiku, kdy jsi vypil tekutý obsah plodu této houby, uplynul jen čas tak tak dostačující, abys upadl na kolena. Vypil jsi nápoj, který jsem ti podal v mušlovitém poháru. Upadl jsi na kolena a okamžitě jsi se probudil. Podívej,“ řekl, „jako důkaz tvrzení, se na dně poháru u tvých nohou ještě leskne nápoj, který jsi nedopil. Čas přestal existovat. Pod vlivem tohoto mocného, ze země vzešlého narkotického intoxikantu jsi prožil sen, jenž se odehrál na věčnosti. Nebyla to skutečnost.“ (1895, str. 272–273)

Tyto úryvky jistě zcela přesvědčí čtenáře s otevřenou myslí, že John Uri Lloyd, učenec, lékárník, okultista a spisovatel z 19. století objevil vědomí rozšiřující vlastnosti psilocybinových hub, sám na sobě je vyzkoušel a poté se rozhodl svůj objev zatajit. Vezmeme-li v úvahu Lloydův podivně nevyjasněný vztah k vizionářským stavům, projevující se jeho výpady proti intoxikaci, a vzhledem k jeho oblibě ve slovních hrátkách, prokázané anagramem ve jméně bohyně Afrodity, aby získal jméno pro své skvělé dílo, cítím se povzbuzen k předložení argumentů, prokazujících, že Lloyd měl na mysli jeden určitý druh hub, druh jistě velmi dobře známý jeho bratrovi, botaniku Curtisovi.

Na str. 116 autorského vydání z r. 1895 je nádherná celostránková ilustrace hrdiny a jeho průvodce, jak si klestí cestu mezi obřími houbami. V popisku ilustrace stojí: „Byl jsem v lese obrovských hub.“ Prohlížel jsem si tuto ilustraci a přemýšlel jsem o anagramu v názvu knihy a náhle mi došlo, že se vodítko k určení identity intoxikantu, který se Lloyd tak pečlivě snažil ukrýt, může stejným způsobem skrývat v popiscích k celostránkovým ilustracím.

„Kdyby tomu tak opravdu bylo,“ napadlo mě neodbytně, „pak by manipulací s textem k následující celostránkové ilustraci šlo zjistit název tajného zdroje intoxikace.“

“MONSTROUS CUBICAL CRYSTALS.”

Zmíněná ilustrace (předchozí str. 255) znova vyobrazuje hrdinu a jeho průvodce, v tomto případě při průzkumu povrchu skaliska z krystalického minerálu. Popisek zní: „Obří krychlové krystaly (Monstrous cubical crystals).“ Anagramatické manipulace ani nebylo třeba. Slovní skupiny STRO a CUB okamžitě udeří do očí každého zájemce o etnomykologii. A *Stropharia cubensis* je skutečně i tím nejpravděpodobnějším druhem psychedelické houby, který mohli botanikové bratři Lloydovi znát!

Znamená to snad konec tajemství? Že by všechno přesně zapadlo na své místo? Právě naopak. *Stropharia cubensis* mohla jen těžko nést své jméno před svým objevením na Kubě, které učinil botanik Earle v roce 1906, tj. devět let po prvním vydání *Etidorhpy*! Setkáváme se tu tedy s příkladem jakési prorocké vize, či jen s jakousi neuvěřitelně nepravděpodobnou souhrou náhod? Nebo je možné, aby bratři Lloydovi znali práce botanika Earlea, a díky tomu dokonce i jméno, které následně navrhl pro nový druh hub rostoucích na pastvinách Jižní Ameriky a karibských ostrovů. Tato záhada provokuje k výzkumu hraničícímu se zbožným uctíváním hub, což je přesně ten druh tajemství, jaká miloval Gordon Wasson.

O Wassonově zájmu o Lloyda existuje dokumentace, přestože o něm, pokud vím, nikdy nepsal ve svých knihách. V etnomykologické sbírce Valentiny a Gordona Wassonových při Harvardském botanickém muzeu existuje složka, do níž Wasson stírádal novinové výstřižky, dopisy, poznámky a další informace pro druhé vydání knihy *Houby, Rusko a dějiny*, k němuž nikdy nedošlo. Složka obsahuje i dopis pana Bernarda Lentze z 16. května 1957, v němž Lentz Wassonovi doporučuje přečíst si *Etidorhpu*. Kopie Wassonovy odpovědi ze 4. června 1957 je ve složce také. V jednom místě čteme: „Pokusím se na to podívat, pokud budu mít čas. John Uri Lloyd — velmi známé jméno.“ O mnoho let později, v předmluvě ke knihkupeckému katalogu Wasson (1979) napsal:

V katalogu je položka, která mě obzvláště zajímá: *Etidorhpa* („Aphrodité“ čteno obráceně), od J. U. Lloyda, zvláštní román či spíše jakési fantasy, poprvé vydaná v roce 1895. Román, o němž Michael Horowitz (autor katalogu) výstižně říká, že je to pohádka o psychoaktivních houbách. Kde přišel Lloyd k těmto myšlenkám? Musel si pečlivě pročíst knihu *Scatologic Rites of All Nations* (Skatologické rituály všech národů) od kapitána Johna G. Burkeho vydanou v roce 1891, jež je rozsáhlou a ohromující sbírkou skatologického materiálu. Lloydovy houby zjevně nejsou druhem *Amanita muscaria*. Že by byl vlastníkem výtisku té nejvzácnější ze všech entheogenických knih, díla *Sedm sester spánku* slavného anglického mykologa M. C. Cookea, knihy, o níž se Cooke sám nikdy nezmínil ve svých pozdějších mykologických pracích? Vždyť je to skutečný manuál psychoaktivních drog publikovaný před více než sto dvaceti lety! Titul se neobjevil dokonce ani v jeho bibliografii vydané po jeho smrti. Z čeho se zrodila tato Lloydova houbová fantasy? Existuje v naší společnosti latentní vzpomínka na užívání hub před dávnými a dávnými věky, potlačená vzpomínka, která se objevuje v Lloydově pohádce a zároveň i v *Alence v říši divů*? Sugestivní tvary a jemné barevné proměny hub, způsob, jakým se náhle objevují a mizí, nekonečná rozličnost jejich pachů, pro každý druh jiný — to vše hovoří ve prospěch houbové mytologie podporované, je-li si člověk toho vědom, přesvědčivým entheogenickým potenciálem sídlícím v některých z nich. (1979, str. 6)

Znovu, stejně jako v případě Carollově a Wellsově, si Wasson nedokázal připustit možnost, že by se Lloydův vhléd mohl zakládat na osobním prožitku. Ale ani tu možnost nevyloučil. Tato otázka se tak nabízí k řešení nové generaci etnomykologů — či literárních archeologů.

Konečně se dostáváme k pracím 20. století, nepovšimnutých Wassonem. V květnovém vydání časopisu *Irish Ecclestial Record* z roku 1915 se objevil článek nějakého A. Newmana pod názvem „Monsieur mezi houbami“. Tato stať se snaží tvářit jako autentický popis setkání tohoto člověka s autorem. „Monsieur mezi houbami“ byl přetištěn v roce 1917 společně se spoustou dalších materiálů v knize

nazvané *Unknown Immortals — In the Northern City of Success* (Neznámí nesmrtelní — v Severním městě úspěchu), vydané jakýmsi Herbertem Moorem Pimem, zřejmě nevýznamným esejistou a novinářem své doby. Pim ve své předmluvě děkuje vydavatelům *Irish Ecclesiastical Record* za svolení přetisknout „Monsieura“. Je tudíž jasné, že Pim sám je A. Newmanem.*

Přestože houby popisované v „Monsieurovi“ nejsou nijak zvlášť psychoaktivní (snad s výjimkou užití jako fetiš), příběh sám se vztahuje k naší diskusi, protože za prvé je záznamem o existenci osoby, vědomé si vesmírného rozměru hub, a za druhé je prvním známým příkladem moderního kultu užívání hub. Pim ve své předmluvě uvádí:

Předobraz „Monsieura mezi houbami“ je naživu a těší se dobrému zdraví. Je to naprosto úžasná osoba, člověk s velkým majetkem, který byl, jak jsem pevně přesvědčen, při několika příležitostech umístěn do ústavu pro duševně choré. Během dne se zabývá rozsáhlou obchodní aktivitou. Ve čtyři ráno jej pak můžete potkat na ulici, kde připomíná tryskající proud dokonalosti a objímá na studeném chodníku muže proti jejich vůli. Jeho mozek pracuje tak rychle, že stvořil svůj vlastní jazyk, umožňující prezentovat posluchači myšlenky v té nejčistší formě. Viděl jsem jinak poklidné muže zuřit vzteky, když zjistili, že je můj hrdina pomocí argumentů zcela vyhodil ze sedla.

V „Monsieurovi“ jsem ho popsal přesně takového, jaký je. Snad s výjimkou toho, jak vypadá. Kromě této skutečnosti nic na mém vyprávění není přehnané. Debata mezi Monsieurem a členy výboru je téměř tak pravdivá, jak jen popis takového rozhovoru může být. Takový je můj hrdina a jeho metoda. (1917, str. 604)

„Monsieur mezi houbami“ je vzpomínkou na výjimečnou osobnost. Mohli bychom snad říci osobnost posedlou, jež

* Do bibliografie jsem zařadil obě starší vydání, protože obě jsou obtížně dostupná. Verze z r. 1915 má rozsáhlé poznámky, které byly vypuštěny z 2. vyd. v r. 1917. Zvláště děkuji Michaelu Horowitzovi z Flashback Books za upozornění na práce H. M. Pima.

byla umístěna do ústavu pro duševně choré kvůli svým neobvyklým teoriím, týkajícím se hub. V jedné pasáži Monsieur obhazuje svůj zdravý rozum před propouštěcím výborem ústavu choromyslných, v němž byl umístěn. Ještě předtím nás Pim seznamuje s výjimečným myšlením a zázemím svého hrdiny, když o něm říká:

Tady se Monsieur naučil jak přimět houby, aby rostly. Tady po mnoho dní nepozorován dřel až do úmoru. Pohyboval se tu v černém oblečení, s lehkým srdcem a poněkud odlehčenou peněženkou. A v těchto prvních, čerstvých a aktivních dnech si našel čas šfít svou teorii mezi ostatními, po vzoru tělesného cvičení prováděného v malých dávkách, za něž ten, kdo rozdává, může něco dostat, i kdyby to byla jen láhev. A tak se stalo, že v poměrně krátké době se zde zformovala úctyhodná společnost následovníků.

„Pohleďte,“ kázal Monsieur, „jak úžasná ta houba je! Prohlásila za své životní prostředí celičkový kulatý svět. A když člověk vztyčuje svá kamenná města, požaduje po něm, aby alespoň v jejich středu vytvořil prostor, kde by bylo možno poklidně vyjádřit sebe sama.“

Jednalo se tu o celý svět, protože svět sám zařal spár do svého vlastního žaludku, kde Monsieur se svými žáky absorbovali moudrost a vyžadovali odůvodnění toho, jak někdo může z estetického hlediska obdivovat komoditu, která je zajímavá jen svou hodnotou komerční. (1915, str. 588)

Je třeba říct, že došlo ke slyšení, jehož závěry byly následující:

Jak by bylo možno zapomenout ten oduševnělý a vznešený úsměv na tvářích soudců? Houba byla všemocnou výjimkou! Přesně tak. Kdo by o tom pochyboval? Ovšem i pro takové bylo jistě připraveno kompletní zaopatrění.

„Jak ale,“ prohlásil Monsieur, „budu moci pokračovat ve svých výzkumech?“

Dostalo se mu jemného ujištění, že dokonce i na svobodě bude mít „všechny možnosti“, „neomezené pole působnosti“ a především že bude moci doufat v opětné uzdravení.

„Ale proč?“ přerušil je.

„Proto,“ vysvětlili mu, „abyste mohl být v harmonii s většinou.“

„Ale ta většina, to jsou houby! Člověk, jejich hračka, zmizel. To on je uvězněn!“ (1915, str. 590)

Věčný vězeň Monsieur tráví své dny v ústavu pro choromyslné, přemýšlí nad ironií své situace a nakonec vypracuje plán svého útěku. Veškeré jeho úvahy se točí kolem jediného tématu:

Se svou znalostí hub byl všemocný. V pozadí všeho, co dovedl ve svých pozorováních až do nejzazších možností, byla energie myslí, která řídila a vedla, vyhlazovala a dobývala. A v houbě samé byla bezkontaktní jednota. Houba byla obrovským tělesem roztržštěným a rozesetým po celé zemi. Existovala houba připomínající vlasy, další svým tvarem zřetelně dokazovala existenci mozku. V jedné ze svých forem houba zajišťovala, že vejce bylo počátkem toho, co samo obsahovalo. Byl to projev něčeho, co se teprve tvoří, a byl tu také růst, jenž přináležel nižším zvířatům. A ještě mnoho dalších věcí: oči jako hvězdy, od nichž slunce a měsíc odvozuji svou záři, obří masy těla a údů, prsty a rysy, hltající ústa. Byl tu válečník, z jehož zranění mohla vytékat krev. Byla tu také indikace buněčné struktury lidského těla a také všech živých bytostí. A navíc to všechno bylo nepředstavitelně silné, a také to bylo nepostižitelně propojeno. (1915, str. 592)

Nakonec se Monsieurovi zdařil odvážný útek, k němuž mu napomohly houby. Z poznámky pod čarou se dozvídáme:

Nějakou dobu strávil pod ochranou provozovatele zahradnictví, který se stal tak nadšeným následníkem houbové doktríny, že pomaloval všechny své skleníky černou neprůsvitnou barvou a začal oddaně pěstovat houby. Když se Monsieur dostal zpátky mezi své stoupence, byli již na jistém stupni primitivního uctívání. Jsem přesvědčen, že byl připraven tuto tendenci podporovat a v jistém ohledu ji modifikovat. Ale svět

si přál něco jiného. Na mém stole leží časopis s reportážemi o častých útocích na skleníky a jsou tu i zmínky o vyhledávacích týmech z ústavu pro choromyslné. Podařilo se mi vystopovat záznam o obchodu, při kterém zahradník koupil plachetnici, a poznámku o nalodění Monsieura a jeho následovníků na tuto loď, pevnost naplněnou zásobníky houbových spor. Od té doby jsem již nenarazil na žádný spolehlivý údaj. (1915, str. 605)

Kromě velmi raného data svého vzniku je „Monsieur mezi houbami“ zajímavý také tím, že se v podstatě jedná o jeden z prvních moderních popisů skupiny lidí, kteří se dozvěděli o transformační schopnosti hub, sjednotili se kolem vůdce a vytvořili kultovní praktiky. Těžko uvěřit, že by Pim houbám připisoval tak ústřední filosofickou roli, aniž věděl o vizionářských zážitcích, způsobených psilocybinovými houbami.

Pim snad četl *Etidorhpu*, neboť kniha byla ve své době velmi populární a ovlivnila dokonce takové osobnosti, jako byl Howard Phillips Lovecraft, vynálezce sci-fi ve stylu „kosmického hororu“ a autor mytického cyklu *Chthulu*. Lovecraft se zmiňuje o *Etidorhpě* v materiálech obsažených v jeho *Selected Letters* (*Vybrané dopisy*) a v *Marginalia* (*Marginálie*). Píše tam například, že jeho návštěva Nekočných jeskyní ve Virginii mu připomněla „kromě všeho jiného ten podivný starý román *Etidorhpa*, který se kdysi půjčoval v našem kruhu Kleicomolo“.

Jsmo na konci a zbývá nám spousta nezodpovězených otázek: Kdo byl ten tajemný Monsieur a kde a jak objevil psychoaktivní vlastnosti hub? Byl Monsieurem sám Herbert Moore Pim? Existují ještě jiné psané zprávy o tak výjimečné osobnosti? Do kterého ústavu byl Monsieur umístěn? O jakých „časopisech“ Pim hovoří, když popisuje útoky na skleníky Monsieurova dobrodince? A konečně, co se stalo s Monsieurem, jeho písemnými pracemi a jeho žáky?

* Precedens nacházíme již v díle Williama Jamese, kde popisuje vlastní záchvaty melancholie v *Druzích náboženské zkušenosti* z r. 1902, ale připisuje je jiné osobě.

Odpovědi na tyto fascinující otázky by mohly napomoci vnést světlo do skutečného stavu povědomí o psilocybinu v předwassonovské době.

Konečně se dostáváme k Wassonovým předchůdcům, kteří byli nadáni stejnými kvalitami jako on, protože myšlenky nikoho na světě se nemohou rozvíjet bez možnosti sebereflexe. Nejvýraznější iniciační vliv měla na Gordona Wassona ve věci hub zcela určitě jeho manželka, partnerka a spoluobjevitelka Valentina:

Náhle, bez varování manželka odstrčila mou ruku stranou a rozběhla se do lesa se vzrušenými výkřiky. Zahlédla tam růst muchomůrky, mnoho druhů muchomůrek. Neviděla nic takového od svého odchodu z Ruska v roce 1917. Byla naprosto bez sebe vzrušením a začala je zprava i zleva sbírat do své halenky. Volal jsem na ni z pěšiny a přesvědčoval jsem ji, že je nemá sbírat. Jsou to muchomůrky, říkal jsem, jsou jedovaté... Choval jsem se jako dokonalý anglosaský trouba, jenž narazí na lesní nymfu, kterou nikdy předtím neviděl. (Wasson et al., 1986, str. 17)

Valentinu a Gordona Wassonovy v jejich pohledu na výzkum hub ovlivnil Robert Graves, jehož jsme již citovali. Graves komentuje Wassonovu činnost v mnoha esejích společně publikovaných pod názvem *Difficult Questions, Easy Answers* (*Těžké otázky, snadné odpovědi*). V esejí *Dvojitý zrození Dionýsa* Graves píše:

Wasson započal svou kariéru jako novinář bez jakéhokoli universitního vzdělání (což může být zárukou zachování talentu). Komentoval dění na Wall Street a později přešel ke společnosti J. P. Morgan & Co. jako jejich tiskový agent. Záhy se vyšvihl až na pozici viceprezidenta, když se prokázaly jeho výjimečné obchodní schopnosti. S jeho druhou profesí tomu bylo stejně: začal jako amatérský mykolog a dnes je z něj

respektovaný zakladatel etnomykologie, zásadního a velmi významného nového vědního oboru. Kdykoli narazím na nějaké zvláštní zprávy o houbách, což se stává velmi často, posílám mu je. Přesně takový zlomek informace z počátku 50. let jej přiměl vypravit se do Mexika a seznámit se s tamními houbovými věstci. (1964, str. 108–109)

Díla Roberta Gravesa na téma houby, poezie a mytologie by si zasloužily širší publikum. Jeho myšlení se rozvíjelo paralelně s Wassonovým. Jeden inspiroval druhého. Gravesovy knihy *Potrava kentaurů* a *Těžké otázky, snadné odpovědi* jsou plné myšlenek a obrazů, umožňujících pochopení psychedelického zážitku.

Poslední Gravesova věta je ovšem fascinující záležitost. „Přesně takový zlomek informace z počátku 50. let jej přiměl vypravit se do Mexika a seznámit se s tamními houbovými věstci.“ Graves se tu jen mimoděk zmiňuje o klíčovém okamžiku, jenž v důsledku znamenal znovuobjevení vizionářské extáze, způsobené psilocybinem, v rámci západní civilizace. Člověk se už může jenom dohadovat, kde Robert Graves vlastně získal tento náhodný „zlomek informace“. Čirou náhodou jsem ve zcela neočekávaném zdroji narazil na jistou pasáž, která snad vnese do této otázky trochu světla.

Idries Shah, komentující ve své knize *The Sufis* (*Súfi-jové*) různé súfijské techniky hry se slovy, učinil následující poznámku:

Arabské slovo pro halucinogenní houby pochází z kořene GHRB. Slova odvozená od kořene GHRB indikují znalost zvláštních účinků halucinogenních hub. (1964, str. 129)

Shah pokračuje citátem ze súfijského extatika Mast Qalandara a po analýze textu dovozuje:

Užívání těchto slov není nesprávné, ale je velmi neobvyklé (protože příliš často je konvenční slovo v daném kontextu výstižnější), a to do té míry, že není žádných pochyb o tom, že předávané sdělení by mohlo být ovlivněno skutečností, že

chemické halucinogeny získané z hub způsobují nepopiratelný, ale falešný zážitek. (1964, str. 129)

Etnomykologický svět by zprávy o arabském či súfijském houbovém kultu, ať pradávném či moderním, přivítal s velkým zájmem. Shah popírá možnost, že by súfijové užívali houby, ale samotné toto popření je prvním projevem, který jsem kdy slyšel na toto téma. Ten dobrý muž možná protestoval příliš intenzívně. V něčem mi to připomíná pasáž v Gravesově eseji *Dvojí zrození Dionýsa*, zmiňovaném výše, v němž autor explicitně zmiňuje své povědomí o *Stropharii*:

(Wasson) a jeho ruská manželka mě upozornili na *Stropharii*, drobnou (sic!) houbu vyrůstající z kravského trusu, nadanou zcela stejnými vlastnostmi, a zároveň se mi dostalo šeptaného sdělení, že přesně stejná houba byla užívána pro duchovní účely v Indii, kde rostla na hnoji posvátných krav. (1964, str. 107)

Zdá se mi, že Graves se dozvěděl o houbách od Idriesa Shaha. A samozřejmě předmluva k Shahově knize *Súfijové* je od Roberta Gravesa! A v jednom místě Graves píše: „Napsal jsem Idriesu Shahovi a on mi odpověděl.“ (1964, str. xiii) Na jiném místě poznamenává, když hovoří o nějakém emblému: „Idries Shah Saíd mi vysvětlil jeho symboliku.“ (1964, str. xv)

Idries Shah Saíd je představitelem seniorské mužské linie přímých následníků proroka Mohameda a je zasvěcen do tajných mystérií kalifů, svých předchůdců. Ve skutečnosti je velkým šejkem súfijského řádu Taríqa.

Zde můžeme opustit tuto vědeckou reminiscenci, poté co jsme seriózně, byť nevázaně, poukázali na to, že naši milovaní Valentina a Gordon Wassonovi zřejmě odjeli do Mexika na výpravu za magickými houbami na základě vodítka, které irskému básníkovi poskytl prapravnuk Mohamedův. Wassonovi tak dodali vážnosti jinak předčasným a nedotaženým objevům Johna Uriho Lloyda a Herberta Moora Pima. Ale dokázali daleko víc: objevili tak psilocybin i pro naši moderní společnost.

14.

KAPITOLA

Rozhovor pro Critique

Rozhovor vedli David Jay Brown a Rebecca McClenová. Objevil se v časopise *Critique* v létě roku 1989. Časopis později změnil své jméno na *Sacred Fire*.

David Jay Brown: Jsem rád, že s vámi mohu znovu hovořit, Terenci. Na začátek bychom vás chtěli požádat, zda byste nám řekl, kdy a proč jste se vlastně začal zajímat o šamanismus a průzkumy vědomí.

TM: K šamanismu mne přivedl zájem o tibetské lidové náboženství *bön*. Jedná se o předbuddhistické náboženství, vlastně je to určitá odrůda šamanismu. Směřuji v téhle věci od specifického k obecnému — dnes se zabývám fenoménem šamanismu v jeho obecné formě. Všechno začalo mým uměleckohistorickým zájmem o předbuddhistickou ikonografii posvátných obrazů Tibeťanů, kterým se říká *thangky*.

DB: Kdy to vlastně bylo?

TM: V roce 1967. Byl jsem tehdy posluchačem druhého ročníku vysoké školy. Pokud se jedná o můj zájem o změněné stavy vědomí, nevím, zda jsem byl předčasně vyspělé dítě, ale dost brzy jsem začal pronikat do tajů newyorské literární scény. Předplatil jsem si *Village Voice* a *The Evergreen Review*, kde jsem narazil na propagaci LSD, meskalinu a všemožných drogových experimentů, které podnikali v pozdější fázi svého hnutí beatnici. Pak jsem si přečetl Huxleyho eseje *The Doors of Perception* (*Brány vnímání*) a *Heaven and Hell* (*Nebe a peklo*), odkud se to všechno přímo valilo. Hned mě to chytlo. Uznával jsem už dříve Huxleyho jako romanopisce a pomalu jsem si pročetl všechno, co kdy napsal. Když jsem pak narazil na *Brány vnímání*, řekl jsem si: „Tak tady už určitě o něco jde.“

DB: Nedávno jste měl možnost osobně oslovit téměř dva tisíce lidí v Divadle Johna Ansona Forda v Los Angeles. Čím si vysvětlujete svou rostoucí popularitu? Jakou roli hrajete podle vašeho názoru v sociální sféře?

TM: Aniž bych chtěl být cynický, za hlavní důvod mé rostoucí popularity považuji lepší public relations. Pokud jde o mou roli, musím říci, že nevím. Zdá se mi, že kdokoli, kdo má co říci o našem vztahu k chemickým látkám, ať přírodním nebo syntetickým, a může k věci konstruktivním způsobem přispět, bude hrát nějakou roli. Dokud se nám nepodaří najít skutečně pozitivní řešení, otázka drog bude v sociálním programu zaujímat čím dál větší místo. Když říkám řešení, nemám tím samozřejmě na mysli jen zákazy a pronásledování. Předpokládám, že nová nepředpojatost a objektivita se může zrodit ze zoufalství na straně establishmentu. Drogy jsou však součástí všeobecné lidské zkušenosti a je pouze na nás, zda dokážeme přijít na nějaký promyšlenější způsob jak s nimi zacházet. Neustále vybízení k abstinenci, jak víte, selhalo.

Rebecca McClenová: Kdesi jste řekl, že výraz „nový věk“ (New Age) trivializuje význam další fáze lidské evoluce a že dáváte přednost výrazu „návrat archaismu“ (Archaic Revival). V čem spatřujete hlavní rozdíl mezi těmito dvěma výrazy?

TM: V případě New Age jde v podstatě o humanistickou psychologii ve stylu 80. let, se špetkou neošamanismu, channelingu, bylinkového a krystalového léčitelství a podobných věcí. Návrat archaismu je ovšem podle mého názoru daleko rozsáhlejší a globálnější fenomén. Jedním z jeho předpokladů je i obnova společenských forem pozdního neolitu. Návrat archaismu v 20. století sahá zpátky až k Freudovi, surrealismu a abstraktnímu expresionismu. Dokonce zkoumá i tak negativní fenomén, jako je nacionální socialismus. Důraz na rituál, organizovanou aktivitu, vědomí lidské rasy i vlastních předků — to všechno jsou témata, na nichž se pracovalo po celé 20. století a revival archaismu je toho výrazem.

RM: V knize *The Invisible Landscape* (*Neviditelná krajina*), kterou jste napsal spolu se svým bratrem, i při nejrůznějších workshopech a přednáškách, jste hovořil o novém modelu času a vaší snaze vytvořit jakýsi model evoluce novosti, založený na prastarém čínském věštebném systému knihy *I t'ing*. Mohl byste v krátkosti vysvětlit, jak jste k tomuto modelu dospěl a jak by jedinec mohl využít tohoto systému, jestliže by chtěl modelovat vlastní perspektivu v čase?

TM: Nevysvětluje se to snadno. Kdybych měl poskytnout nějaké skutečně stručné resumé, řekl bych, že podle nového názoru je čas holografický, fraktálový a směřuje k definitivnímu závěru. Tím se liší od historického modelu času, pro který je typická otevřenost konce a fluktuace bez jasného směru. V tomto pojetí je čas prakticky nekonečný. Nyní se však prosazuje spirálový model historie, jenž v dějinách

spatřuje proces vedoucí k určitému závěru. Je těžké zabíhat zde do detailů, protože všechno je to velmi složité.

DB: Podle vašeho modelu časové vlny dosahuje proces inovací svého vrcholového výrazu a historie by se měla v roce 2012 uzavřít. Mohl byste vysvětlit, co tím vším máte na mysli a jaké globální či evoluční důsledky může mít to, o čem hovoříte jako o „konci času“?

TM: Mám na mysli asi toto: Teorie se snaží čas popsat pomocí takzvaných inovačních vln. Protože však každá vlna má svou vlnovou délku, člověk si musí stanovit konečný bod každé takové inovační vlny. Konec času pak není nic jiného než určitým bodem v historickém kontinuu, který chápeme jakožto konečný bod inovační vlny. Inovace (jinak řečeno novost) je něco, co se prostřednictvím vesmírného života podařilo pomalu maximalizovat, něco, co dosahuje svého nekonečného zhuštění, nekonečné komprese v tom bodě, který celou vlnu uvádí do pohybu. Představit si, jak bude čas vypadat v těsné blízkosti časové singularity, je však velmi obtížné, neboť jsme od ní ještě daleko a fungujeme ve sféře jiných fyzikálních zákonů. Je třeba znát více faktů, než jsou ve hře, abychom byli schopni utvořit si přesnější představu o konci času. Přesto lze o singularitě říci alespoň to, že představuje ukončení života ve trojrozměrném časoprostoru, že vše, co známe a hlavně jak to známe, se chýlí ke konci, že vše, co lze popsat v euklidovském prostoru, bude vystřídáno způsobem existence, jenž vyžaduje daleko komplikovanější popis, než jaký máme v současnosti k dispozici.

DB: Z vašich spisů jsem vyčetl, že prosazujete teorii o psilocybinových houbách jakožto vyšší inteligenci, která se na tuto planetu dostala v podobě výtrusů migrujících kosmickým prostorem a pokouší se navázat symbiotický vztah s lidskými bytostmi. Zajímalo by mě, jak z holističtější perspektivy tato teorie zapadá do kontextu teorie Francise

Cricka? Ten ve své panspermické teorii uvažuje o tom, že veškerý život byl na tuto planetu zaset, možná byl oplodněn výtrusy uměle vytvořenými nějakou vyšší inteligencí. Je podle něj evoluce života na planetě vědomě řízená?

TM: Pokud Crickově panspermické teorii dobře rozumím, je to teorie o šíření života vesmírem. Já jsem se jen snažil vyjádřit — a nevěřím, že s tak silnými závěry, jaké z toho vyvozujete vy, neboť se tím zabírám jen jako určitou možností —, že inteligence (a nikoli život) se sem snad dostala zakódována v podobě spor. Je to trochu radikálnější verze panspermických teorií Cricka a Ponnamperry. Samozřejmě se domnívám, že teorie se časem potvrdí. Jestliže se lidé budou zabývat biologií ještě za stovky let, budou považovat za naprosto pošetilé, že si lidé kdysi mohli myslet, že spory hub by mohly být přenášeny od jednoho hvězdného systému ke druhému pouhým tlakem světla. A pokud jde o roli psilocybinových hub nebo jejich vztah k nám a naší inteligenci, je to něco, co je rozhodně zapotřebí vzít v úvahu. Skutečně není důležité tvrzení, že houba je mimozemskou bytostí. Potřebujeme ale jak skupinu lidí, kteří něco takového tvrdí, tak ty, kteří to popírají, neboť tady běží především o zkušenost s houbou. Jen málo lidí je v pozici, která jim umožňuje posuzovat její mimozemský potenciál, a ještě méně osob z prostředí ortodoxní vědy vůbec kdy zakusilo úplné spektrum psychedelických účinků, které tahle houba dovede rozpoutat. Zda v houbě je či není obsažena mimozemská inteligence, člověk nezjistí, dokud není ochoten houbu přijmout a ochutnat ji.

DB: Víme, že jste rozvinul unikátní teorii o roli psilocybinové houby v procesu lidské evoluce. Můžete o tom něco říci?

TM: Ať už houba pochází z kosmu či nikoli, přítomnost psychedelických látek v potravě prvních lidských nebo

člověku podobných bytostí byla příčinou spousty změn v naší evoluční situaci. Když si člověk vezme malé množství psilocybinu, zdokonaluje se ostrost jeho vidění. Je opravdu možné vidět o něco lépe, což mj. znamená, že u zvířat v jejichž potravním řetězci se psilocybin nachází, lze očekávat lepší výsledky při lovu. Znamená to rovněž i rostoucí přísun potravy a zároveň lepší schopnost reprodukce. A to je také podstata evoluční hry. Právě organismus, jenž je schopen rozmnožovat se geometrickou řadou, je úspěšný. Přítomnost psilocybinu v potravě primátů lovících v tlupách způsobila, že jedinci, kteří ochutnali psilocybin, měli ostrější vidění a vnímání obecně. Při trochu větších dávkách psilocybinu dochází i k sexuálnímu vzrušení a erekci a také všemu tomu, co souvisí s excitací centrálního nervového systému. A znovu je tím posílen faktor, zvyšující reprodukční úspěšnost.

DB: Je pravda, že psilocybin zabraňuje orgasmu?

TM: Nikdy jsem o tom neslyšel. Rozhodně nikoli při těch dávkách, o nichž je tu řeč. Může působit jako stimulant při psychedelické dávce, avšak jen těsně nad dávkou, kdy ji můžete cítit. Sexuální vzrušení představuje zároveň i zvýšenou pozornost, respektive nervozitu. Je tedy vyjádřením jisté energetické roviny v organismu. A potom, při stále větších dávkách, psilocybin spouští aktivity probíhající v těch partiích mozku, které formují jazyk, a projevuje se jako píseň a vizi. Jako by to byl enzym, stimulující aktivitu zraku, sexuální zájem i představitost. A skutečně tyto tři věci společně stvořily primáty, užívající jazyk. Je možné, že právě psilocybin synergizoval nástup vyšších forem psychické organizovanosti ve vědomí primitivních protohumánních tvorů. Lze v něm tedy spatřovat cosi jako evoluční enzym nebo evoluční katalyzátor.

DB: Jak a zda vůbec při svých šamanských cestách rozlišujete mezi doslovností a metaforou v dialogu mezi

já-a-ty, k němuž dochází při jistých stavech vědomí? Jinými slovy, jak zjistíte, že komunikujete s nezávisle existujícími entitami z jiných světů a ne třeba s izolovanými shluky neuronů kdesi v nevědomí svého vlastního mozku?

TM: Je velmi těžké tyhle věci rozlišit. Ostatně, jak mohu totéž rozlišit právě teď? Jak mohu vědět, že to, co k vám teď hovoří, je moje já? Existuje předpoklad, možná provizorní, že se tu bavím já s vámi a vy se mnou a že se tuto obyčejnou realitu nesnažíme zpochybnit. Kdybyste však měl dvě hlavy, musel bych se opravdu ujistit, s kým mluvím. Musel bych si prošetřit, jestli jste opravdu tím, čím se zdáte být. Je tedy velmi obtížné říci, co je tento vztah já-a-ty, neboť je velmi obtížné definovat tu jeho část, kterou nazýváme „já“, aby i „ty“ zůstalo jeho součástí. Nenašel jsem lest, která by mi umožnila zjistit, zda se mnou rozmlouvá nějaký mimozemšťan nebo zadní část mé vlastní hlavy.

DB: Při společném rozhovoru to normálně funguje tak, že si poskytujeme vzájemnou verifikaci a že informace k nám přicházejí více smysly. Můžete se mne například dotknout, vidět mne, slyšet...

TM: Dobrá, je to prostě hlas, takže je to problém jakéhosi záhadného telefonního volání. Jestliže vás uprostřed noci probudí telefon, vy zvednete sluchátko a někdo tam řekne: „Haló,“ „jistě nebudete mít potřebu ptát se: „Je tam někdo?“, protože ten hlas už řekl: „Haló.“ Znamená to, že tam sice někdo je, ale vy ho nemůžete vidět. Možná tam ale opravdu nikdo není, možná vám volal jenom sám telefonní přístroj. Mně se stalo i tohle. Zvednete telefon a na druhém konci se ozve: „Haló, tady je Sears. Voláme, abychom vám oznámili, že si můžete vyzvednout svoji objednávku 16312.“ Odpovíte: „Ach, děkuji vám.“ Případně: „Nezajímá mě to.“ Ne, myslím si, že identifikovat druhé s jistotou je lest, a to i v běžném styku s lidmi.

RM: V současnosti lze pozorovat rostoucí zájem o starodávné umění zvuku a podobné techniky. V jednom svém článku říkáte, že určité stavy vědomí jste schopen navodit jistým typem vizuální rezonance a manipulovat „topologickou mnohačetností“ s pomocí zvukových vibrací. Můžete nám o této technice, jejím etnickém původu a jejích možných aplikacích říci více?

TM: Ano. Má to souvislost se šamanismem rituálně využívajícím DMT obsažené v rostlinách. DMT je neurotransmitter, jenž po požití, tj. poté, co může v neobvykle velkém množství vstoupit do mozkových synapsí, umožňuje vidět zvuk. Člověk pak může použít hlasu nikoli k produkci hudební skladby, ale k vizuálním, obrazovým kompozicím. Pro mne to znamená dosažení bodu zvratu v našem evolučním přechodu v oblasti formování jazyka — přecházíme nyní od jazyka slyšeného k jazyku viděnému. Dochází tedy k posunu ve vnitřním zpracování vnějších dat. Jazyk bude stále tvořen zvukem, ale zpracováván bude jako nosič vizuálního dojmu. Totéž vlastně dělají šamani na Amazonce. Písňe, které zpívají, zní, jako by se na ně mělo dívat. Nejsou to hudební kompozice v tom smyslu, na jaký jsme navyklí. Je to spíše vizuální umění obrazů vytvářených zvukovými signály.

DB: Mnozí vás považují za jednoho z největších objevitelů 20. století. Putoval jste džunglemi Amazonie a plachtil nezmapovanými oblastmi mozku. Vaše hlavní výpravy však možná patří budoucnosti, tedy době, kdy lidstvo ovládne kosmickou technologii a cestování časem. Jaké možnosti cestování ve zmíněných dvou oblastech předvídáte? Jak tyto nové technologie mohou ovlivnit budoucí evoluci lidského druhu?

TM: Především předpokládám, že spolu se mnou i většina lidí věří, že cestování vesmírem je cosi, co už hlasitě klepe

na dveře. Snad bychom si měli vzít příklad z Rusů, protože americká vláda není schopna udržovat vesmírný program v chodu. Otázka cestování časem je samozřejmě zajímavější. Je možné, že svět prožívá dobu zhuštění technologické inovace, která svým vývojem směřuje i k věcem, které mohou mít k představám o cestování časem už velmi blízko. Snad se přibližujeme k momentu, kdy budeme schopni zvládnout přenos informace do budoucnosti a vytvořit jakousi informační doménu, kde je možná komunikace mezi různými místy v čase. Zatím si nedokážeme představit, jak toho lze dosáhnout, ale obory jako fraktální matematika, supravodivost a nanotechnologie už nabízejí nové a inovativní přístupy k uskutečnění těchto starých snů. Rozhodně bychom si neměli myslet, že cestování časem je nemožné jen proto, že k němu ještě nedošlo. Zákony kvantové fyziky nabízejí dost šíře a volnosti, aby pohyb informace časem byl možný nejrozumnějšími způsoby. Informaci je očividně možné přesouvat časem, ovšem jen pokud jí nepohybujete rychlostí větší, než je rychlost světla.

DB: Proč tomu tak je?

TM: Jo, to tedy nevím. Copak jsem nějaký Einstein?

DB: Dobře, mohl byste nám tedy říci, co je podle vás konečným cílem lidské evoluce?

TM: Co třeba nějaký opravdu povedený mejdan?

DB: Měl jste někdy zkušenost s lucidním sněním? Mám teď na mysli proces, při němž je možné zůstat bdělý i ve snu, který se člověku právě zdá. A jestliže ano, jak to lze srovnat s vašimi ostatními šamanskými zážitky?

TM: Musím po pravdě říci, že zážitek tohoto druhu se mi dosud vyhýbal, a to i přesto, že je to jedna z věcí, které

mne mimořádně zajímají. Na druhou stranu jsem v téhle věci i trochu skeptický. Byl bych rád, kdyby se ukázalo, že to funguje, protože to musí být báječná věc.

DB: Opravdu jste nic takového ve snu nezažil?

TM: Něco podobného snad ano, ale rozhodně nemám žádnou techniku, která by mi to umožnila opakovat na požádání. Snový stav možná anticipuje kulturní svět, k němuž se přibližujeme. Blížíme se k něčemu, co se podobá věčnému snění, přechodu do světa imaginace. Když se v něm zastavíme, mohlo by se to podobat lucidnímu snění bez konce. Jedna z věcí, která mě na snech tolik zajímá, je situace, kdy mám sen, v němž kouřím DMT, a ono to všechno dokonale funguje i v tom snu. Zdá se mi to neuvěřitelně zajímavé, protože to prostě znamená, že člověk nemusí nutně kouřit DMT, aby měl adekvátní zkušenost. Je však třeba přesvědčit vlastní mozek, že jste DMT vykouřili, a on vám nabídne tenhle změněný stav vědomí.

DB: To je senzační.

TM: Kolika lidem, kteří kouřili DMT, se o tomtéž i zdálo a fungovalo to i ve snu? Mohou mít týž snový prožitek také lidé, kteří DMT nikdy nekouřili? Nechci hádat. Přesto si myslím, že člověk si to musí nejdřív vyzkoušet v životě, aby si osvojil znalost této věci, a pak se totéž může odehrát i bez chemické výpomoci. Je to daleko silnější než nějaká jóga. Myslím, že možnost vlády nad stavem snění by byla nepochybně prospěšná a přenesla by nás o velký kus blíž vstříc očekávané kulturní transformaci, o níž tu vedeme řeč. Jak toho přesně docílit, to ovšem nevím. Psychedelická zkušenost, zážitky blízké smrti, lucidní snění, meditační fantazie — to všechno jsou části skládky, z níž se snažíme vytvořit novou kulturní dimenzi, která by nám umožnila žít trochu zdravěji, než jak žijeme doposud.

DB: Máte nějakou představu o tom, co se děje s lidským vědomím po biologické smrti?

TM: Uvažoval jsem o tom. A vždy, když o tom přemýšlím znovu, mám pocit, že jsem v koncích. Ani Logos mi nechce pomoci. Logos mi nemá ve věcech biologické smrti co říci. Představuji si, že pro „já“ začíná čas plynout zpátky, a to ještě před smrtí. Akt smrti je aktem znovuprožití celého života a na konci procesu umírání se vědomí možná rozdělí do vědomí vlastních rodičů a dětí. Možná se pohybuje dál těmito variantními formami, aby se znovu, stále dál, rozdělovalo. Je to pohyb směrem do budoucnosti prostřednictvím lidí, kteří přijdou po vás, stejně jako návrat zpět do minulosti prostřednictvím vašich předků. Čím déle od smrti, tím rychlejší pohyb, takže po určité časové periodě — podle Tibeťanů po čtyřiceti dvou dnech — je člověk znovu propojen se vším, co kdy žilo. Předesešlá existence zaměřená na pouhé ego se může rozplynout, vrátit se do oceánu, do morfogenetického pole nebo do Plátinova Jediného — vyberte si podle svého gusta. Osoba člověka je koncentrovanou iluzí bytí, a smrt nastává v momentě, kdy se tato iluze stává neudržitelnou. Pak je všechno odplaveno pryč a nerovnovážný stav zvaný život končí. Tento stav nevyváženosti, byť udržovaný po desetiletí, se nakonec stejně jako ostatní nerovnovážné stavy musí podrobit druhému termodynamickému zákonu. V tomto momentě dobíhá a jeho specifický charakter se nevyhnutelně rozplývá opět v obecném charakteru vůkolního světa. Vrací se do prázdnoty, do vyprázdněného prostoru.

DB: A co když nemáte děti?

TM: Pak tedy směřujete jen zpátky do minulosti, přes své rodiče a rodiče jejich rodičů a tak dál, až prostoupíte veškerý život a vrátíte se zpátky do prvotní hmoty, do protozoj. Je velice zajímavé, že když lidé požili svátost při oslavách eleusinských mystérií, bůh jim pravil: „Množte se.“

Je neskutečně zvláštní, že cesta naší historie je determinována tím, kdo s kým spí, kdo se komu narodil, jaké linie jsou nataženy vpřed, jaké tendence jsou akcelerovány. Většina lidí prožívá cosi, čemu říkají kouzlo, magie, jenom při hledání partnera, tedy v oblasti, kde i ti největší tupci jsou schopni prožít úžasné souhry okolností a další neuvěřitelné věci; zdá se skoro, jako by za vším byly nataženy skryté struny. Jedna esoterní tradice dokonce říká, že právě geny jsou místem, odkud je všechno řízeno. Právě takto by v nás podle mého názoru supermimozemská inteligence mohla intervenovat. Nemusela by vlastně vůbec zasahovat, stačilo by, že by nás pouhou svou vládou nad synchronicitou a „shodou okolností“ ve výběru našich partnerů nechala rozvíjet podle svých vlastních záměrů.

RM: Rupert Sheldrake v poslední době znovu vylepšil svou teorii morfogenetického pole. Jde o nemateriální pole organizující kolektivní paměti, které působí na všechny biologické systémy. Toto pole si lze představit jako hyperprostorový rezervoár informací. Nahromaděné informace přetékají přes jeho okraje, rozlévají se do okolí a získávají tak silný vliv ve chvíli, kdy jejich hladina dosahuje kritického množství. O tomto momentě se hovoří jako o morfické rezonanci. Myslíte si, že morfická rezonance by mohla pomoci vysvětlit fenomén duchů a jiných metafyzických bytostí? Nemůže být metoda vyvolávání bytostí ze světa duchů prostě případem rozlousknutí morfického kódu?

TM: Zní to dobře. Tak nějak by to mohlo vypadat. Pokud vás zajímá, jestli jsou podle mého názoru morfogenetická pole dobrá věc nebo zda vůbec existují, pak říkám ano, myslím si skutečně, že podobná teorie se dnes stává čirou nezbytností. Dalším krokem v intelektuálním dobývání přírody, chcete-li tomu tak říkat, by měla být nějaká teorie o tom, jakým způsobem se z množiny tolika potenciálně možných věcí některé z nich opravdu stanou a jiné nikoli.

RM: Máte pocit, že to může mít i souvislost s fenoménem duchů?

TM: Duchové jsou něco jako přítomnost minulého, v tomto případě specificky vyjádřená. Navštívíte-li nějaké památné rozvaliny, například Angkor Wat nebo Tikal, přítomnost minulosti je tam neuvěřitelně citelná. Musíte být hodně otupělý, abyste neviděl, jak to tam kdysi bylo uspořádáno, kde stály budovy tržnice, kde bydleli lidé a kde byla ustájena zvířata, kam se ukládalo zboží. Je to naprosto fantastické. My jsme s přítomností spjati pouze konvenčně, a to hlavně díky svým lingvistickým předpokladům. Kdybychom však lingvistickou mašinérii v hlavě dokázali zklidnit nebo docela zastavit, mysl by se rozprostřela do času a reagovala by velmi nekonvenčními způsoby.

DB: Jaký je váš názor na vzedmutou vlnu nových, tzv. konstruovaných psychedelik a přístrojů posilujících mozek s ohledem na teorii morfogenetických polí Ruperta Sheldrakea?

TM: Řekl bych, že i když v tom cítím hodně naděje, zůstávám přece jen dost nedůvěřivý. Velmi si cením psychedelik přírodního původu, ověřených dlouhou praxí šamanských kultur. Takové látky pravděpodobně mají velmi hluboké morfogenetické pole, protože se v magickém kontextu používají tisíce let. Droga vymyšlená a zkonstruovaná v laboratoři a okamžitě distribuovaná do celého světa jen zesiluje globální ruch současné dějinné krize. A pak je tu ještě jeden praktický ohled: těžko totiž lze odhadnout dlouhodobé účinky takové nové drogy. Hašiš, povijnice nachová i houby se užívají velmi dlouho, aniž by měly nějaké škodlivé společenské důsledky. To prostě víme a je to neoddiskutovatelný fakt! Pokud jde o otázku nových technologií, různých mašin pro mozek a podobně, přeji jim hodně štěstí. Jsem ochoten vyzkoušet všechno, co mi kdo pošle, ale i v tomto případě

zůstávám skeptikem. Připadá mi to trochu jako pokusy s řečí ovládaným psacím strojem. Problémy, na které narážíme, jsou daleko složitější, než se nám původně zdálo.

DB: Je pozoruhodné, jak se vám daří anticipovat každou otázku. Zdá se, že nedávný vývoj tvorby fraktálních obrazců potvrzuje možnost převodu vizí a halucinací na precizní matematický kód. Myslíte si, že schopnosti lidské imaginace bude možné replikovat na superpočítači?

TM: Myslím, že ano. Když řekneme, že složky halucinací lze rozložit a duplikovat s pomocí matematického kódu, znamená to, že se z nich nic neztratí. Pomocí stejného matematického kódu však lze rozložit a duplikovat i realitu — proto je idea fraktálů tak působivá. Kódy lze popsat půlku stránky a na obrazovce se vzápětí objeví říční systémy, horská pásma, pouště, korálové útesy, kapradí — všechno stvořené počítačem na základě kódování. Výhledově to naznačuje možnost objevu matematických zákonů, skrývajících se v pozadí našich vizuálních schopností, respektive toho, jak v našich očích věci vypadají. Superpočítače, počítačová grafika a simulovaná prostředí, to všechno slibuje mnohé. Až budou svět promítat stroje, budeme všichni jako ve filmu.

RM: Nebo budeme všichni vytvářet filmy.

TM: Nebo budeme filmem.

RM: Zdá se však, že lidský jazyk se vyvíjí mnohem pomalejším tempem než schopnost lidského vědomí navigovat nás do čím dál komplexnějších a hlubších úrovní reality. Jak se díváte na evoluci jazyka a na jeho směřování k daleko senzitivnějšímu přenosovému prostředku sdílení zkušenosti vědomí?

TM: Vědomí se ve skutečnosti nemůže rozvíjet rychleji než jazyk. Tempo rozvoje jazyka předurčuje rovněž i rychlost rozvoje vědomí; jinak jsme ztraceni v tom, co Wittgenstein nazval nevyslovitelným. Můžete to sice cítit, ale nemůžete o tom hovořit, takže jde pouze o vaši naprosto privátní realitu. Všimli jste si, jak málo slov máme pro vyjádření emocí? Miluji, nenávidím, a pak už jen stupnice mezi těmito póly. Moc tě miluji, strašně tě nenávidím atd.

RM: „Jak se máte?“ — „Dobře.“

TM: Ano, jak se máte, dobře; a přitom máme k dispozici tolik slov pro tisíce nejrozumnějších věcíček, pro tohle či támhleto. Je proto třeba vytvořit mnohem bohatší jazyk emocí. Bývaly kdysi doby — a jistě by bylo dobré, kdyby se tím i někdo zabýval —, kdy v angličtině existovaly výrazy pro emoce, které dnes už neexistují, protože jsme ta slova zapomněli a ztratili. Díky tomu pak můžeme i lépe pochopit, jak jazyk utváří realitu. Je možné určité ztracené emoce vzkrísit, jakmile si pro ně najdeme vhodný výraz? Existuje například spousta barev, o nichž už nic nevíme, protože jsme pro ně ztratili slova. Přemýšlím teď například o slově *hyacint*, což je určitý odstín oranžové. Jakmile znáte jeho název, snadno se vám vybaví, ale pokud o něm nevíte, nezbyvá vám než říct, že je to oranž o něco tmavšího odstínu. Nikdy jsme se nepokoušeli vědomě rozvinout svůj jazyk, nechali jsme ho, aby se rozvíjel sám od sebe. Nyní se však dostáváme na rovinu uvědomění a kulturní potřeby, kdy je třeba vědomě plánovat produkci nových, v budoucnu nezbytně potřebných slov. V jiných oblastech by bylo naopak zapotřebí některá slova zbavit jejich vnuceného politicky nekorektního myšlení. Fašistická propaganda tomu dobře rozuměla. Tihle lidé věděli, že když učiníte něco nevyslovitelným, stane se to zároveň nemyslitelným. A pak už vás to ani netrápí. Takže plánovaná evoluce jazyka je způsobem, jak dát jazyku rychlost potřebnou k vyjádření nejzazších hranic vědomí.

DB: Několikrát jsem přemýšlel o tom, že to, v čem vy spatřujete formující se symbiózu mezi lidmi a psychoaktivními rostlinami, by mohla být ve skutečnosti situace, kdy rostliny přebírají vládu nad našimi životy a vedou nás podle svého přání. Neuvažoval jste o tom?

TM: Především bych chtěl říci, že symbióza není žádný parazitismus, nýbrž situace vzájemné prospěšnosti pro obě strany. Takže bychom měli předpokládat, že rostliny z ní mají asi tolik, co my. My od nich získáváme informace z jiné duchovní úrovně, kdy nám předávají svůj tak odlišný úhel pohledu na realitu. Za to jim poskytujeme pozornost, ochranu a výživu, staráme se o jejich množení a přežití. Řekněme, že jim na oplátku pomáháme učinit cestu fyzickým světem snazší. Vypadá to tedy na celkem rozumný obchod. Rostliny mají ve fyzickém světě často problémy, protože se nedokáží příliš pohybovat. My mluvíme o tao, ale rostliny ho v sobě mají. A nemusí se kvůli tomu snažit žít jako poustevníci — štípat dříví a nosit vodu.

RM: Různé předpovědi budoucnosti se často zakládají na studiu předešlých modelů a trendů a také jejich map, které mají extrapolovat podobu věcí příštích. Budoucnost však také může být dynamicky tvořivou interakcí mezi minulostí a přítomností. Dnešní interpretace událostí minulosti aktivně slouží k formulaci budoucích modelů a trendů. Je možné sloučit obě tyto perspektivy, aby se lidstvo bylo schopno poučit ze svých zkušeností, aniž by se přitom dalo spoutat dějinnými návyky?

TM: Oba tyto způsoby jsou navzájem protikladné. Pokud se chcete poučit ze své minulé zkušenosti, nesmíte se nechat spoutat historií. Byl to myslím Ludwig von Bertalanffy, objevitel teorie obecných systémů, od něhož pochází slavné prohlášení, že „lidé nejsou stroje, ale ve všech situacích, kdy k tomu dostávají možnost, se jako stroje chovají“. Lidi proto

musíte neustále znepokojovat, neboť jinak upadají do pastí rutiny a mechanického chování. Lze říci, že dějinné vzorce jsou z větší části cyklické, nikoli však docela — existuje nepochybně vyšší rovina vzorce, která se neopakuje, a tato část je odpovědná za pokrok, za opravdové inovace, za vznik novosti.

RM: Část, která se neopakuje. Hmmm. Pozitivní futuristé mají sklon dělit se na dvě skupiny. Někteří si budoucnost představují jako každý den vždy lepší a dokonalejší a domnívají se, že ke globálnímu osvětlení dojde v důsledku tohoto pokroku. Další připouštějí možnost aktuální devoluce a degenerace, tedy jakousi novou dobu temna, složité období, kterým musí lidské vědomí projít, než dosáhne pokročilejších stadií svého vývoje. Který scénář je podle vás pravděpodobnější a proč?

TM: Myslím, že spíše měkčí forma „temného modelu“, že nás prostě čeká kratší temné období. Neměla by být srovnatelná s dobami temna, které trvaly stovky nebo tisíce let; možná potrvá pět let, možná celé desetiletí. Lze očekávat velké ekonomické problémy, náboženský fundamentalismus, návrat určitých vrstev společnosti k uzavřeným komunitám, feudální války mezi malými státy, ohrožení přírodních zdrojů a podobné věci. Myslím však, že na konci tisíciletí se před námi otevře planetární budoucnost, po níž všichni tolik toužíme. Očekávám pak období velmi podobné době renesance, kdy se vědy a filosofie s čím dál větší sofistikovaností vydaly jedním společným směrem. Někdy kolem konce roku 2012 by tohle všechno mohlo projít varem, jakousi alchymickou destilací historické zkušenosti, která otevře dveře našemu životu v imaginaci.

RM: Morfické rezonance Ruperta Sheldrakea, teorie chaosu Ralpha Abrahama i váš model časové vlny, to všechno jako by obsahovalo komplementární vzorce fungující na po-

dobném základním principu: tedy že si energetické systémy uchovávají informaci, dokud není dosaženo určité úrovně, a pak je informace převedena do širšího rámce odezvy, asi jako přetékající voda v přepadových fontánách. Nepokoušel jste se tyto teorie zpracovat do nějaké všezahrnující megateorie o tom, jak vesmír funguje?

TM: Nikoli, ale začínáme již na tom pracovat. Je pravdou, že všichni tři — rád bych ovšem přidal ještě Franka Barra, který není sice tak známý, ale i on vlastní jeden kus téhle skládanky — jsme ve svých názorech komplementární. Vzájemně se doplňujeme. Rupertova teorie je dosud pouhou hypotézou. Neexistují zatím žádné rovnice, žádný průkazný aparát; je to prostě jen způsob, jak hovořit o experimentálních přístupech. Moje terie časové vlny je snad mimořádně formálním a specifickým příkladem toho, o čem Rupert mluví v obecné rovině. A o Ralphovi se dá říci, že se snaží vybudovat jakýsi most mezi tím, co děláme Rupert a já, a přední oblastí matematiky nazývanou dynamické modelování. Frank Barr je expertem na aplikace fraktálních procesů. Je schopen vám ukázat, že na mnoha rovinách a mnoha nejrůznějšími způsoby výrazu se děje totéž. Pojmenoval jsem naši skupinku Kompresionisté (Zhušťovači), nebo Psychedeličtí kompresionisté. Podstatou kompresionismu je představa, že svět je čím dál komplexnější, zhuštěnější, navzájem propletenější, a tudíž i holograficky kompletnější v každém svém bodě. Právě to nás čtyři v podstatě spojuje; vidíme totéž, ale každý z jiného zorného úhlu.

DB: Mohl byste nám říci něco o projektu Botanical Dimensions, případně i dalších projektech, na nichž v současnosti pracujete?

TM: Nezisková nadace Botanical Dimensions se snaží zachraňovat tropické rostliny, které mají za sebou historii šamanského a obecně lidského užívání, a uchovávat infor-

mace o způsobech jejich užívání. Snažíme se tyto informace shromažďovat v počítačích a přemisťovat rostliny z pralesů na území o rozloze devatenácti akrů na Havaji, do pásu zdejšího deštného pralesa, v němž záměrně napodobujeme situaci Amazonie. Budeme je tam udržovat až do doby, kdy budou podrobeny serióznímu výzkumu. Jako nezisková organizace se snažíme získávat dotace, vydávat vlastní bulletin, podporovat spoustu dobrovolných sběratelů v terénu a pokračovat v této práci, kterou ve skutečnosti nikdo jiný nedělá. Hnutí za zachování deštného pralesa je poměrně rozvinuté, ale snah o zachování znalostí domorodého lidu je žalostně málo. Obyvatelé Amazonie se učí obsluhovat pily a opravovat lodní motory, zatímco celý komplex znalostí rostlin se s příští generací nadobro ztratí. Snažíme se zachránit, co se dá.

15.

KAPITOLA

Projekt/rostlina/planeta

Esej se objevil v časopise *Whole Earth Review*, podzimní číslo, 1989. Celé toto číslo bylo věnováno „odlišné inteligenci rostlin“.

Současná planetární krize je daleko hlubší než kterákoli jiná naše předchozí historická krize. Proto i naše způsoby řešení musí být stejně drastické. Proto navrhuji, abychom rostlinu přijali jakožto organizační model života v 21. století, stejně jako se dominantním mentálně-sociálním modelem pro konec 20. století stal počítač a pro 19. století parní stroj.

Znamená to však jedno: je třeba obrátit se zpátky v čas a hledat modely úspěšné již před patnácti až dvaceti tisíci lety. Pak v rostlinách uvidíme pomocníka, jenž nám neposkytuje pouze surovinu pro výrobu potravin, ošacení a domů, ale je i zdrojem duchovního poznání.

Je třeba začít tím, že prohlásíme za legitimní to, co jsme tak dlouho odmítali, tedy že příroda je legitimní. Za legitimní by měly být prohlášeny všechny rostliny i všechna zvířata.

Zcela nepřijatelný a absurdní je stav, kdy některé z rostlin či zvířat jsou považovány za ilegální.

Obnovení kanálů přímé komunikace s planetárním Jinným — s duší přírody — prostřednictvím halucinogenních rostlin je naší poslední nadějí. Jen tak se nám podaří rozpustit ony vysoké zdi kulturní strnulosti, které nás bezpochyby vedou až k opravdovému zruinování. Potřebujeme nové čočky, které nám lépe umožní vidět svou cestu světem. Jakmile se začal bortit světonázor středověkého světa a on začal ztrácet půdu pod nohama, sekularizovaná evropská společnost hledala záchranu ve znovu oživovaných klasických řeckých a římských přístupech k právu, filosofii, estetice, městskému plánování a zemědělství. To vše pak přivedlo Evropu k renesanci. Naše dilema při hledání nových modelů i odpovědí na dosud nezodpovězené otázky nás však pravděpodobně vrhne ještě dál nazpět časem.

V přímém vystavení autentickému riziku představovanému silným psychedelickým zážitkem lze hledat i řešení mnohých moderních problémů, včetně chemických závislostí nebo potlačených psychóz a neuróz. Zde mám na mysli především terapeutické využití rostlinných psychedelik. Je třeba však zdůraznit, že postoj pro rostlinná psychedelika je striktně anti-drogovou pozicí! Drogové závislosti jsou v tomto případě důsledkem nevyzkoušeného, návykového a obsesivního chování, což jsou přesně ty tendence naší psychologické struktury, které psychedelika dokáží zmírnit. Rostlinné halucinogeny rozpouštějí návyky a zažité motivace a probouzejí v člověku méně egocentrický a mnohem širší a pevněji zakotvený náhled na sebe i svět. Bylo by sice pošetilé tvrdit, že zde neexistuje žádné riziko, ale stejně neinformované by bylo tvrzení, že tento risk nepřináší žádný zisk. Potřebujeme proto důkladné zkušenostní zhodnocení nového vůdčího předobrazu, jakési zastřešující metaforu, jež

nám v další vývojové fázi poslouží jako základ pro nový model společnosti i jednotlivce.

Vztah člověka a rostliny byl odedávna pevnou základnou naší individuální i skupinové existence ve světě. To, co nazývám návratem archaismu, je procesem nového probouzení vědomí, oživováním tradičních postojů k přírodě, obnovováním našeho vztahu k rostlinstvu. Návrat archaismu představuje odklon od modelu mužské nadvlády a hierarchie založené na zvířecí organizaci. To je však záležitost, kterou nelze změnit přes noc žádným náhlým posunem v kolektivním vědomí. Vše by mělo přirozeně vyplynout z poznání, že zastřešujícím tématem, usměrňujícím návrat archaismu, je idea/ideál rostlinné Bohyně, tedy Země sama jakožto kulaťoučká planetární bohyně Gaia. O dokumentaci tohoto vztahu se pokoušeli již někteří antropologové v 19. století, nejznáměji J. G. Frazer, dnes si nový respekt získal díky pracím Riane Eislerové, Marije Gimbutasové, Jamese Mellaarta a dalších.

Čím blíže má lidská skupina k hlubšímu poznání (*gnosis*) rostlinné duše, tj. gaianské kolektivité organického života, tím blíže má i k archetypu Bohyně, a tudíž i k partnerskému stylu společenské organizace. Naposledy se hlavní proud západního myšlení osvěžil *gnosis* rostlinné duše na konci helenistické éry, dříve než nadšení křesťanští barbari definitivně potlačili náboženství mystérií.

Jsem přesvědčen, že další evoluční krok směrem k návratu archaismu, ke znovuzrození Bohyně a ukončení profánních dějin, vyžaduje program, jehož součástí bude i projekt našeho nového napojení na rostlinnou duši. Tatáž rostlinná duše, která v nás dokázala probudit jazyk sebereflexe, nám nyní nabízí i nekonečné krajiny imaginace. Bez přátelského vztahu k psychedelickým exoferomonům, regulujícím náš symbiotický vztah s rostlinným královstvím, zůstaneme stát na místě, aniž pochopíme svrchovaný planetární záměr. Právě pochopení planetárního záměru může být naším hlavním vkladem do evolučního procesu. Návrat k planetárnímu přá-

telství znamená výměnu našeho egoistického zorného úhlu podmíněného historií za daleko mateřštější a intuitivnější přístup.

Intuicí široce pocíťovanou přítomnost Jiného jakožto femininního partnera při lidské navigaci historií lze zpětně vystopovat hlubinným vnorem do rostlinné duše, neboť právě ona poskytovala rituální kontext, v němž se lidské vědomí vynořilo na světlo sebeuvědomění, sebereflexe a sebeartikulace. Po celou tuto cestu nás ozařovalo světlo Velké bohyně.

Co znamená, že východiska rostlinných forem života akceptujeme jako metafory pro naše postoje při řešení lidských záležitostí? Myslím, že bychom měli dosáhnout dvou významných změn:

- *Feminizace kultury.* Kultura by měla být feminizována. Tuto možnost je třeba plně prozkoumat. Zelené uvědomění znamená i to, že skutečný rozdíl mezi maskulinním a femininním není rozdílem mezi mužem a ženou, ale spíše rozdílem mezi námi jakožto uvědomělými zvířaty — všežravci a válečníky, kteří jakoby čistí zemi, tedy svrchovaným výrazem principu *jang* — a zeleným pláštěm vegetace pokrývajícím planetu — pradávným metastabilním principem *jin*, jenž tvoří zdaleka největší podíl biomasy živoucí země.
- *Hledání hodnot uvnitř.* Zvnitřnění je charakteristickou součástí spíše rostlinného než zvířecího přístupu k bytí. Zvířata se pohybují, migrují a shlukují, zatímco rostliny se pevně snaží držet svého místa. Pro rostliny je charakterický život v pevném stavu, v ustálení a trpělivosti. Jestliže ve vědomí rostlin existuje pohyb, pak to musí být pohyb ducha a koncentrace na oblast rostlinné imaginace. Možná právě k tomu poukazuje návrat archaismu jakožto opětné spojení s rostlinnou Bohyní prostřednictvím psychedelických rostlin: že duchovní život je životem s přístupem do vizionářských oblastí skrytých v magických

roślinách, v těchto učitelích moudrosti. Tuto pravdu šamani dobře znali a praktikovali od pradávných dob. Probuzení zeleného vegetativního aspektu lidské duše nazvala vizionářka z 12. století Hildegarda von Bingen slovem *Veriditas*.

Nové paradigma schopné nabídnout cestu naděje, jež by nás byla schopna vyvést z tekutých písků této civilizace, musí pochopitelně rovněž poskytovat program pro reálný svět. Musí vycházet vstříc eskalujícím problémům, jimž dnes čelí celá naše planeta.

Probuzení zeleného uvědomění, *Veriditas*, by mohlo pomoci odvrátit hrozící Armageddon v několika oblastech:

Detoxikace přírodního prostředí

O přirozený proces detoxikace se starají kombinované aktivity atmosféry, biologické matrix a oceánů. Tento proces planetárních rozměrů se dokonce dokázal postarat i o likvidaci městského odpadu alespoň do té doby, než se moderní průmyslová technologie stala opravdu globálním fenoménem. Například jisté odrůdy durmanu, jenž býval součástí rituálů indiánských kmenů jižní Kalifornie, ale i další rostliny, ze země dokáží vylouhovat těžké kovy a odizolovat je ve své buněčné tkáni. To je jeden z příkladů přirozených procesů, které by nám mohly pomoci s vyčištěním našeho otráveného životního prostředí. Objev nejrůznějších způsobů, kterými se biologická matrix země snaží zabránit znečištění prostředí, tedy poznání, že příroda se neustále snaží o uchování života, by nakonec mohlo vést až k politickému konsensu a aktivní účasti na záchraně planetárního života.

Spojitosť a symbióza

Jako rostliny i my potřebujeme maximalizovat kvality vzájemné spojitosti a symbiózy. Způsoby modelování světa založené na rostlinném vzoru v sobě zahrnují i vědomí rozvětvlujícího se a fraktálního charakteru kolektivního jednání. Síť symbiotických vztahů podobná široce rozvětvenému stromu může nahradit evoluční model, zděděný z minulého století. Starší evoluční model, kdy v zápase o existenci ve stylu „zuby nehty“ přežívá ten nejsilnější, je představou založenou na velmi naivním pozorování chování divokých zvířat. Přesto byl s velkým nadšením aplikován i na rostlinnou říši, když měl vysvětlit příčiny vzniku druhů v botanickém světě. Později se však objevili pozornější pozorovatelé přírody (např. C. H. Waddington a Erich Jantsch), kteří v ní nenašli žádný válečný stav, popisovaný zarytými darwinisty, ale spíše situaci, ve které více jde o *schopnost maximalizovat spolupráci s jinými druhy* než o vzájemný konkurenční souboj. Právě tato schopnost kooperace pomáhala organismu fungovat a přetrvávat jako člen biomu. Vždyť rostliny fungují ve vzájemné interakci prostřednictvím spleteného koberce svých kořenů, které je všechny spojují se zdroji výživy i spolu navzájem.

Spletený koberec tropického deštného pralesa vytváří prostředí obrovské chemické diverzity, přičemž tato topologie svou komplexností připomíná mozkovou tkáň. Do sítě vzájemně propojených kořenů je neustále přenášén — a z ní i přijímán — komplex nejrůznějších chemických signálů, přičemž všudypřítomná koadaptivní evoluce a symbiotické vztahy celý tento systém regulují. Je zcela evidentní, že tato kooperativní strategie má v evoluci přednost. Například mykorhizní houby žijí v symbióze s kořeny rostlin a jemně vyrovnávají dodávku minerálních látek z vody, která přes ně přichází do kořenů jejich hostitele.

Vyladění celkového systému

Kdyby bylo možné pochopit fenomén biologické rovnováhy a souznění, pak by bylo možno daleko lépe řídit i takové velké systémy jako globální bankovníctví nebo globální potravinovou produkci a distribuci. Lovelock, Margulies a další biologové prosazující teorii Gaii přesvědčivě argumentují, že díky životu mikrobů a planktonu celá planeta sama sebe zorganizovala do metastabilního, pro biologii nejvýhodnějšího režimu. Tento systém života se dokázal udržet přes dvě miliardy let. Gaia vsadila na rostliny a díky tomu si dokázala udržet svou rovnováhu v čase a prostoru i navzdory opakovanému bombardování země materiálem asteroidů, který by stačil k tomu, aby několikrát zvrátil planetární rovnováhu. Můžeme tady Gaiu jenom obdivovat. Není to snad dostatečný důvod, abychom se i my pokusili napodobit takový „taoistický“ cit planety pro multidimenzionální homeostatickou rovnováhu? Ale jak? Já navrhuji, abychom se podívali na rostliny mnohem hlouběji, mnohem blíže a s otevřenější myslí než doposud.

♦ ♦ ♦

Recyklace

Tak jako rostliny i my potřebujeme recyklaci. Z kosmického hlediska ostatně nejsme o nic více mobilnější než rostliny. Až do tohoto momentu historie jsme své úspěšnější ekonomické systémy modelovali podle zvířecího vzoru. Zvířata se podle potřeby dovedou přemístit k jinému zdroji, je-li dnešní vyčerpán. Protože se dokáží pohybovat k novým zdrojům potravy, jejich zdroje jsou svým způsobem neomezené. Rostliny jsou však fixovány na místo a je pro ně obtížné dát se do pohybu za bohatší výživou nebo opustit vyčerpanou oblast. Musí tudíž ovládat umění recyklace. Proto pěstování etiky, napodobující způsob, jakým své zdroje využívá a nahrazuje rostlinný svět, je *sine qua non* planetárního přežití. Všechny kapitalistické modely předpokládají ex-

ploataci neomezených zdrojů a pracovních rezerv, což z dlouhodobého hlediska pochopitelně není udržitelné. Navrhují tedy, abychom se v této fázi vývoje obrátili ke světu rostlin a hledali zde odpovědi na problémy, jež před námi leží.

♦ ♦ ♦

Fotovoltická energie

Ocenění fotovoltické energie by se mělo stát součástí našeho uznání elegance stabilního stavu, v němž rostliny fungují. Rostliny řeší svůj problém energetických zisků fotosyntézou. Ve srovnání s kolesy poháněnými proudem vody nebo zvířaty, které jsou prvotní metaforou energetické produkce našeho lidského světa, vypadá fotosyntéza jako nějaká extravagantní vědecká fantazie: vidíme kvantově molekulární zázrak, při němž foton slunečního světla dopadá na molekulární přístroj, jenž vypustí elektron schopný energetické účasti na životě buňky. Zatímco první lidské přístroje, nepoužívající k produkci energie tradičního pohybu, se poprvé objevily až koncem 40. let, inženýrství pevného stadia rostliny preferují už nějaké dva tisíce milionů let. Vysoká efektivita fotovoltiky by se dnes mohla srovnat s denní potřebou elektrické energie většiny lidí. Ukázalo se však, že rozjet těžký průmysl s pomocí sluneční energie je zatím obtížné. Snad je to jen přirozený způsob, jímž nám chce dát příroda najevo, že úroveň výroby, o níž usilujeme, je zbytečně vysoká.

♦ ♦ ♦

Energie využívající globální atmosféry

Vegetace produkuje potřebnou energii fotosyntézou. Tento proces by šlo napodobit přechodem ke globální ekonomice založené na využití sluneční energie k získání vodíku z mořské vody. Sluneční elektrifikace by sice mohla pokrýt běžnou spotřebu elektřiny, avšak energeticky náročné

průmyslové procesy, jako je tavení aluminia nebo oceli, budí dojem, že fotovoltická elektřina je nepoužitelná. Přesto určité řešení existuje: rostliny produkují oxid uhličitý a jako vedlejší produkt procesu uvolňují energii a kyslík. Do určité míry podobným způsobem lze využít sluneční elektřiny k získání vodíku z vody. Ten by mohl být uchováván a koncentrován pro další distribuci. Rostliny byly vždycky velmi úspěšné v nacházení elegantních řešení založených na materiálu, jenž byl zrovna po ruce. Právě vodíková ekonomika by mohla napodobit jejich energetické jistoty v nevyčerpatelných a recyklovatelných materiálech.

Teorie je vsutku prostá. Již jsme dávno zjistili, že vodík je ideálním palivem pro globální ekonomiku. Má mnoho výhod. Je čistý: při spalování se vodík znovu mísí s vodou, z níž byl chemicky získán. Je hojný: třetinu všech vod tvoří vodík. Všechny známé technologie — výbušné motory i generátory poháněné uhlím, naftou nebo jaderným palivem — by šlo upravit na vodíkový pohon. Nehovoříme tu o tom, že bychom měli vyřadit stávající zeň energetické produkce i systémy její distribuce. Vodík by bylo možno „těžít“ z mořské vody u nějakého vzdáleného ostrova a využít pro jeho přesun již existující technologie pro transport tekutého přírodního plynu z místa produkce na trh. Námitku, že vodík je vysoce výbušnou látkou a že neexistují vhodné technologie na jeho zpracování, již z větší části řeší průmysl jaderných elektráren používající mimořádná bezpečnostní opatření. Případné vodíkové nehody by sice mohly být velmi destruktivní, ale na rozdíl od havárií jaderných generátorů by šlo pouze o normální místní a netoxické exploze bez uvolnění radioaktivity. Vodíková ekonomika by byla čistá a sebeudržující, jako je tomu v případě rostlin; při svém hoření vodík znovu reaguje se vzdušným kyslíkem a stává se tak opět vodou.

Aby bylo možné učinit koncepční krok k praktické demonstraci možností vodíkové ekonomiky, je nezbytné mezinárodní úsilí mimořádného rozsahu. Zatím ještě toto

schéma provází mnoho možných problémů. Je však třeba říci, že žádný projekt, jenž by měl zajistit dostatek energie pro 21. století, se neobejde bez obtíží.

♦ ♦ ♦

Nanotechnologie

Nástup molekulárních mechanismů slibuje nejradikálnější zelenou vizi, neboť nabízí výrobu různých produktů pomocí lidmi sestrojených kvazibiologických buněk a organel. Nanotechnologie chápe zcela vážně teorii, že výrobní techniky na mikrofyzické úrovni a metody manipulace hmotou by mohly v široké míře ovlivnit proces utváření světa na lidské úrovni. V nanotechnickém světě bude možné „pěstovat“ domy i stroje, přičemž vše takto vyrobené bude mít mnohem blíže organickému tělu než kameni nebo kovu. V rámci elektronického korálového útesu symbiózy člověk-stroj, o níž uvažují vědci zabývající se nanotechnologií, se ztrácí rozdíl mezi živým a neživým, organickým a anorganickým.

♦ ♦ ♦

Zachování biologické diverzity

Dokud neobjevíme jinou planetu, oplývající životem jako planeta naše, zůstane život na Zemi i jím představovaná chemická diverzita tím jediným a nenahraditelným zdrojem složek biologického původu. Přesto však diverzitu planetárního života ničíme naprosto děsivým způsobem. Tuto destrukci je třeba zastavit! Nejde zde jen o zachování jednotlivých ekosystémů, ale také o uchování informací o těchto ekosystémech, které po tisíce let shromažďovali domorodí lidé, žijící v jejich sousedství. Nelze podceňovat důležitost lidových znalostí léčivých rostlin ani jejich význam pro zdraví člověka. Všechny hlavní léčivé drogy, které pomohly změnit naši historii, pocházejí z rostlin a hub. Například chinin umožnil průzkum pralesů, penicilin a antikoncepční

pilulky přetvořily sociální strukturu 20. století. Všechna tato farmaka jsou rostlinné výtažky. Moje partnerka Kat a já pracujeme v této výzkumné sféře, a proto jsme na Havaji založili botanickou zahradu Botanical Dimensions, která se snaží o zachování rostlin užívaných šamany v oblasti Amazonie, tedy o uchování jednoho z mnoha systémů poznání, které se dnes velmi rychle ztrácí.

Výše načrtnuté obrysy možností by mohly vést k prosazení něčeho, co bychom mohli nazvat cit gaianského holismu čili smysl pro jednotu a vyváženost v přírodě i vyvážení naší lidské pozice v rámci této dynamické a rozvíjející se rovnováhy. Je to snaha inspirovaná rostlinami. Tento návrat k perspektivě, kdy jáství (self) i ego budou znovu součástí širšího kontextu planetárního života a jeho evoluce, je i podstatou návratu archaismu. Marshall McLuhan se nemýlil ve svém předpokladu, že budoucí planetární kultura, globální vesnice, bude svým charakterem kmenová. Dalším velkým krokem k planetárnímu holismu by mělo být parciální prolnutí technologií transformovaného lidského světa a archaické matrix rostlinné inteligence, která je Nadmysl (Overmind) planety.

Nechci však tento rozbřesk uvědomění označit za náboženský, ačkoli se domnívám, že takový skutečně je. Jeho součástí bude úplné prozkoumání dimenzí odhalených rostlinnými halucinogeny, zvláště těmi, jež jsou strukturálně příbuzné neurotransmiterům produkovaným lidským mozkem. Pečlivý výzkum rostlinných halucinogenů bude sondou do té nejarchaičtější a nejsenzitivnější roviny dramatu vynořování se lidského vědomí. Archaickou společnost a její prapůvodní náboženství, umožňující prvotní prožitek posvátného mystéria, charakterizoval právě symbiotický vztah rostliny a člověka. A tato zkušenost se nám nejeví o nic méně záhadnou ani dnes, kdy jsme prostý úžas našich předků nahradili filosofickými a epistemologickými pomůckami nejvyšší možné rafinovanosti a analytické síly. Naše planetární kultura si dnes může vybrat: vydat se *zelenou* cestou, nebo zemřít.

16.

KAPITOLA

*Virtuální realita
& elektronická extáze
(čili jak se stát chobotnicí)*

Článek se objevil v časopise *Magical Blend*, no. 26, zima 1990, a jako jeden z prvních se zabýval důsledky této nové technologie.

Prohlížím si bytost, která vypadá jako kříženec mistra tchaj-ťi, žabího muže a Terminátora — bytost navlečenou do jakýchsi elektronických postrojů s velmi podivnou ohlávku. Dělá pomalá gesta, zvolna se otáčí a naklání. Když před sebe v intenzivním soustředění natahuje ruku a předvádí jakýsi balet znakového jazyka, budí dojem, že je hodně daleko mimo sanfranciskou laboratoř zalitou umělým světlem, uprostřed níž ve skutečnosti stojí. Mohli byste klidně říci, že vypadá, jako by se ocitla v jiném světě.

A skutečně tomu tak je. Před námi totiž stojí opravdový astronaut vnitřního prostoru, výzkumník, právě vstupující tam, kam vkročilo jen málo jemu podobných. Možná ale dřív, než se nadějeme, se dnešní vizionářský sen několika

málo technofanatiků stane skutečností i pro nás ostatní. Oč zde vlastně běží? O virtuální realitu.

Jedná se o nějakou další multimediální mašinistickou masturbaci, nebo o otočné dveře, vedoucí kamsi do rozkvetlých hájů romantické imaginace? Jde o nástroj navigace a objevování oblastí nové estetiky, nebo konečnou trivializaci naší touhy nechat se pasívně a bezmyšlenkovitě bavit? Podobné otázky jsem si kladl jednoho rána při cestě na sraz s jedním z expertů na virtuální realitu, úctyhodným Erikem Gullichsenem z firmy Autodesk. Tehdy pro Autodesk pracoval, dnes už je na volné noze. Jak jsem měl být toho dne poučen, ani virtuální realita není imunní vůči společenským změnám a převratům. Gullichsen a jeho druh Patrice Gelband jsou nyní něčím jako nájemnými virtuálními pistolníky. O statutu Autodesku, s ohledem na budoucí výzkum a vývoj virtuální reality, ještě není rozhodnuto.

I bez ohledu na firemní intriky budou tyto nové světy i nadále vytvářet takoví průkopníci virtuální reality (VR), jako je Jaron Lanier a speciální tým programátorů vedených právě Gullichsenem. Zdálo se logické, že právě Autodesk bude lídrem v oblasti VR, neboť kouzlo a přitažlivost jeho softwaru AutoCAD spočívá v tom, že uživatel se skutečně může procházet vysoce věrohodnou simulací trojrozměrného prostoru. Rozvíjení tohoto nápadu přirozeným způsobem vedlo až k představě počítačem vytvářených světů. Lanier a jeho společnost VTL se tak stali vůdčími projektanty VR. Kouzelné virtuální rukavice a virtuální skafandr, tedy klíče ke vstupu do virtuální reality, zůstávají i nadále Lanierovou specialitou.

Co je vlastně virtuální realita? Technologie, na jejímž vývoji se podílel vedle Gullichseny a jeho týmu především Jaron Lanier, později i NASA a několik soukromých společností v oblasti San Francisco Bay a na Východním pobřeží. Začalo to poměrně skromným záměrem. Rozhodli se vyvinout přístroj na simulaci řízení a letu nadzvukové stíhačky v bojových podmínkách. Původní myšlenka byla asi

taková: Představte si, že jste ministerstvo obrany a bojové letadlo za více než sto milionů dolarů musíte svěřit do rukou nějakého křupana jenom proto, aby se s ním naučil létat. Není to trochu hazard? Pokud však tytéž peníze utratíte za simulátor létání a zabráníte tak bytí jediné havárii, ušetříte nejen spousty dalších peněz, ale i lidské životy. A za sto milionů dolarů můžete mít simulace létání, kolik libo!

Aparaturu virtuální reality, kterou jsem pak v laboratořích Autodesku viděl, lze podle Gullichsenova odhadu znovu vyrobit za pouhých padesát tisíc dolarů, což je ve světě výzkumů vysoce rozvinutých technologií částka asi jako na „krmení pro slepice“. Výzkumná laboratoř v pátém poschodí byla skromně zařízenou nevelkou kanceláří vybavenou velkolepým barevným monitorem s vysokou rozlišovací schopností a celkem obyčejnou počítačovou základnou. Po prohlídce laboratoří přišel čas na otázky. Protože jsem se doma připravil, navrhl jsem, abychom přešli rovnou k věci.

Začali jsme. Na ruku mi navlékli podivuhodnou „virtuální rukavici“ z černého hedvábí, vzbuzující všechny asociace, které k podobným rukavicím patří. Samozřejmě nešlo o normální rukavici, tahle byla uvnitř vybavena pohybovými senzory. Zjistil jsem, že je velmi obtížné představit si vizuálně tyto pohybové senzory, které měly být přistěhovány na rubu rukavice ve všech ohybových bodech. Ve skutečnosti vypadaly jako modré korálky. Rukavice však pasovala velmi příjemně. Požádali mě, abych ruku sevřel a znovu otevřel, aby tak software mohl nasnímat pohybová data mé ruky. Pak přišla na řadu „virtuální helma“, která vypadala jako nějaká fantaskní potápěčská maska. Jakmile se mi ocitla na hlavě, před každým okem jsem měl barevnou minioobrazovku Sony Watchman, přičemž lehká diskontinuita mezi oběma obrazovkami vytvářela dojem trojrozměrného prostoru.

Jakmile bylo všechno na svém místě, mohl jsem vidět trochu rozmazané, ale barevné a rozpoznatelné obrysy poněkud komiksové verze jakési kanceláře. V prostoru přede mnou se vznášelo cosi, co vypadalo jako perspektivou

zkrácená vidlička na špagety. Vysvětlili mi, že to je pomocný virtuální obraz rukavice, kterou jsem měl na ruce. Abych se o tom ujistil, zakroutil jsem palcem a skutečně — levá část „vidlice“ se zakroutila zároveň s tím. Neobjevil se však žádný „animák“ Králík Roger. Místo toho jsem najednou naprosto nehlučně a bez jakéhokoli úsilí vyrazil kupředu. Následně jsem narazil do zdi virtuální místnosti, prorazil ji a vlétl kamsi do prostoru barvy sieny pálené. Tento prostor vypadal (a pravděpodobně byl) naprosto nekonečný. Eric mi začal vysvětlovat, jak je třeba hýbat rukou v rukavici a jak se chovat. Zřejmě, aniž bych si toho byl vědom, jsem před sebe natáhl ruku a to mě vymrštilo vpřed. Ukazování rukou navlečenou ve VR rukavici je totiž způsob, jak se ve virtuální realitě čili kyberprostoru pohybovat. Natáhnete ruku, ukážete na něco a to vás uvede v pohyb daným směrem. Když ruku otevřete, tento pohyb ustává. Takhle jednoduché to je. Oko směřuje tam, kam ukazuje váš prst. Virtuální obrázek rukavice je neustále k dispozici a lze ho podle potřeby použít, pakliže chcete objekty ve VR uchopit do ruky. Stačilo pár momentů retardace při ožívování obrazů a zvykl jsem si na stav beztlíže, nesubstanciální povahu předmětů i nově nalezenou moc ukazováčku na pravé ruce tak dobře, že jsem se vypravil na obhlídku virtuální místnosti. Tentokrát to bylo bez narážení do zdí a bez létání skrze strop či podlahu.

Zkrátka šlo to. Pak jsem hovořil s Erikem a jeho spolupracovníkem, matematikem Patricem Gelbandem, a měl jsem zvláštní pocit, že takhle nějak to asi vypadalo u obchodu s bicykly bratří Wrightů, když člověk s Wilburem a Orvillem probíral nejnovější nápady týkající se zdvižné síly křidel jejich létajícího stroje. Tihle lidé tady chystají další evoluční skok člověka. Oni to už vědí, a já jen doufám, že si to brzy uvědomí i okolní svět.

Existuje jen krátký krok od simulovaného letu stíhačky k simulaci modelů architektury, do nichž můžete doslova „vlétnout“ i se svým klientem. Jenom o něco delší krok je od

trojrozměrného plánu kanceláře ve VR k simulaci například Tádž Mahálu zalitého za letní noci stříbrným světlem úplňku. Samozřejmě ve virtuální realitě.

I když to všechno vypadá příliš ujetě, možná dokonce jako nové omílání dobře známého románu *A God Named Jones* (*Bůh jménem Jones*) od Philipa K. Dicka, je to prostě způsob, jak nám vesmír sděluje, že je třeba držet krok. Nevzpomínáte si ještě na umělé navozování dojmů ve vědeckofantastické „distopii“ *Brave New World* (*Konec civilizace*) od Aldouse Huxleyho? Lidé budoucnosti, usazení v sametem potažených křeslech, odlétají do svých „dojmů“. Prožívají si tak ty nejnovější nemravné fantazie, které k obecné spotřebě připravili *schlockmeisters*, kšeftaři budoucí pop kultury. Funkční ekvivalent těchto „dojmů“ se nám nabízí přinejmenším od doby uvedení televize na trh. O efektu, jaký mají široce narkotizované masy lidí posedlých drogou, jejíž obsah je kulturně sankcionován a podléhá institucionální kontrole, je jistě možné dlouho debatovat. Plíživá choroba zvaná *shit-for-brains* (čili „sračky pro mozek“), která jako pravá endemie postihla dnešní Ameriku, se šíří právě televizí. Ať se k věci stavíme tak či onak, televize — a nyní i virtuální realita — není ničím jiným než dalším z příkladů neotenie, tj. přenášáním charakteristicky infantilního chování a návyků do dospělosti. Podívejme se na situaci reálně, neboť svět je skutečně velice složité místo. Pokud se miliony lidí rozhodnou pro elektronicky navozený stav zdánlivé infantilnosti, může to skončit třeba tím, že se celý systém nakonec podaří snáze přivést do nějakého bezpečného přístavu a neskončí to všechno třeba nějakou úděsnou a krvavou katastrofou.

Je snadné jedním dechem denuncovat virtuální realitu zároveň s MTV anebo HDTV, na nichž bude VR do jisté míry závislá. Faktem ovšem zůstává, že VR je něčím mnohem větším než jen dalším obohacením katalogu nejrůznějších elektronických hraček a zábav. Je to technologie, která může podpořit další rozvoj vizuálního umění. A potenciálně je to i technologie, schopná zmenšit bariéry mezi lidmi

a poskytnout nám i jiné způsoby komunikace. Existuje totiž reálná možnost, že se díky imaginativnímu využití této technologie mezi zúčastněnými osobami podaří dosáhnout forem komunikace blízkých telepatii. Hned několik různých cest dalšího vývoje VR se může stát základnou naprosto nového typu mezilidské komunikace.

Každá doba si svůj předobraz nachází ve světě zvířat. Například 19. století, známé svou posedlostí přetvořit svět a zkrátit vzdálenosti s pomocí technologie parního stroje, si za svůj předobraz vybralo plnokrevného závodního koně. Dvacáté století se od samého počátku zaměřilo na rychlost, na dobývání vzdušného prostoru, na integraci lidských bytostí a strojů, tedy na symbiózu se stále vražednějšími důsledky. Tento proces došel své vrcholné realizace ve schopnostech dokonale manévrovatelné bojové stíhačky, jejímž zvřelým předobrazem byl dravec, rychlý a neúprosný sup.

Jaron Lanier prohlásil, že člověk ve virtuální realitě dostane šanci být čímkoli, například klavírem. Skvělé, já bych si však s ohledem na nepřeberné morfogenetické možnosti, které nabízí Matka Příroda, vybral jinak. Chtěl bych se stát virtuální chobotnicí. Myslím, že podobně by se rozhodlo víc lidí, kdyby měli dobré informace. Věřím, že totemovým obrazem budoucnosti je právě chobotnice. Proč? Snad právě proto, že hlavonožci, olihně i chobotnice, dovedli k naprosté dokonalosti svou specifickou formu vizuální komunikace, která je psychedelická i telepatická zároveň. Podle mého soudu jde o ideální model lidské komunikace budoucnosti. Je docela dobře možné, že již v nepřiliš vzdálené budoucnosti muži a ženy ze sebe budou moci svléci svá opičí těla a stát se virtuální chobotnicí plovoucí v křemíkovém moři elektronického kyberprostoru.

Uvažujte: Příroda nám nabízí příklad chobotnice, tvora, v němž se perfektně vyvinuté oči pojí se schopností měnit barvy a který svým celkovým zjevem, povrchem své kůže, favorizoval vizuální, a tedy telepatickou formu komunikace. Ačkoli je voda velmi dobrým médiem pro akustickou signa-

lizaci, chobotnice nekomunikují jako my mluveným slovem, nýbrž spíše samy představují výraz vlastního lingvistického záměru. Chobotnice připomíná obnažený nervový systém, nebo lépe obnaženou mysl. Vnitřní stavy, myšlenky, chcete-li, chobotnice se odrážejí přímo v její vnější podobě. Vypadá to, jako by chobotnice svou mysl nosila na sobě jako svůj oděv. A to je přesně ono. Chobotnice své myšlenky prostřednictvím vizuálního výraziva, tj. barevných skvrn a pozičních změn, doslova vytančí. Její vizuální jazyk nevyžaduje žádnou lokální lingvistickou konvenci, jak to vyžadují naše slova a věty. Ve světě chobotnic vidět znamená rozumět. Chobotnice mají bohatý repertoár barevných proměn kůže, puntíků, pruhů, skvrn, „červenání se“, potahování se závojem a také jakýchsi pohyblivých pásů na svém povrchu. Tato schopnost, spolu s využitím měkkosti těla, umožňuje chobotnici prezentovat lingvistický záměr prostě rozvíjením a zavíjením různých částí těla. Chobotnice svůj záměr nepřenáší, ona se záměrem *stává*. Mysl a tělo chobotnice jsou totéž, jsou stejně viditelné. Znamená to, že chobotnice svůj jazyk nosí jako nějakou druhou kůži; vypadá a stává se tím, co se snaží vyjádřit. A skutečně, dobře známé využití „inkoustových“ mraků, do nichž se někdy chobotnice snaží skrýt, může třeba znamenat jediný způsob jak dosáhnout jakéhosi přemýšlení v soukromí. Vypuštěný inkoustový mrak by mohl být i takovým opravným roztokem pro mnohomluvnou chobotnici, která se přerekla.

Také naším určením je stát se tím, co si myslíme. I my směřujeme k tomu, aby se naše myšlenky staly našimi těly a naše těla našimi myšlenkami. Taková je podstata zdokonaleného Logu, jenž již není slyšený, nýbrž viděný Logos. I v tom nám může VR pomoci, neboť elektronika dokáže ve virtuální realitě měnit vokální způsob řeči v opticky nazíranou barevnou „výstupní“ informaci. Tento výstup pak bude možné dále zpracovávat za pomoci dosud nevyvinutých přístrojů, které jistě budou ve výbavě každého hackera či VR mechanika. To znamená, že ve VR bude možná

trojrozměrná — nazíraná, nikoli slyšená — syntax. Mohli byste se zeptat, jaký smysl má tahle schopnost vidět něčí hlas, byť jen ve virtuální realitě. Smyslem je to, že tento hlas uvidí právě tak dobře i ostatní, takže ona dvojznačnost neviditelných významů, které s sebou nese běžná „audiořeč“, je nahrazena nedvojznačnou topologií významů spatřených čili „videořečí“. Nakonec opravdu *uvidíme*, co máme na mysli. A uvidíme i to, co nám chtějí sdělit ostatní, neboť kyberprostor se stane dimenzí, kde cokoli, co si lze představit, bude možné vytvořit tak, aby to vypadalo reálně.

Pokud uvidíme to, co druhý míní, pak se oba komunikující stávají jedním. Jinými slovy, je možné, že vizuální jazyk ve VR dokáže konečně překonat dualismus subjektu a objektu, tedy dualismus „mne“ a „jiného“.

Při pokusu představit si možné budoucnosti, do nichž vedou tyto dveře, bychom neměli zapomínat, že právě kultura a jazyk byly ve skutečnosti prvními virtuálními realitami. Dítě se narodí do světa nevýslovného údivu. Každou část světa vidí prozářenou oživujícím mystériem a vášním světlem neznámého. Rodiče a sourozenci nás však velmi rychle učí slova. Nejdřív jsou to podstatná jména; určitá kmitavá struktura zvuku a měňavých duhových barev dostává jméno „pták“, chladný zvlněný povrch s hedvábným leskem je „voda“. Jako malé děti reagujeme na své kulturní naprogramování a záhadné věci a pocity se rychle učíme nahrazovat obecně sdílenými slovy. Realitu tak překrýváme kladením kachlí s mozaikou navzájem pospojovaných slov. Později, s růstem schopností a porozumění, nám kultura, v níž se nacházíme, poskytuje další modelové a konvencionalizované vztahy: syn, milenec, otec, zaměstnanec, vlastník majetku. Každá role má svá vlastní pravidla a vlastní konvence. Tyto role jsou dalšími kachlemi, které klademe přes jinak amorfní zázrak prostého bytí. Postupně se učíme part své životní role, vystupujeme ze zárodečné oblasti předverbálního stadia dětství a vcházíme do své první virtuální reality — do předstírané skutečnosti kultury. A většina z nás si pak až

do smrti ani na okamžik neuvědomí, že i tato oblast života je pouze virtuální! Místo toho si navzájem namlouváme, že objevujeme skutečnou povahu reálného světa.

Myslím, že o stejné věci uvažoval i Jaron Lanier, když v jednom z posledních interview prohlásil: „Myslím si, že virtuální realita bude obohacením kultury, v jistém smyslu vlastně její kompletací. Naše kultura je podle mého názoru abnormálně deformována tím, že ji pomáhala tvarovat technologie. Je odlita na míru spíš technologii než nám samým... Virtuální realita, vytvářející technologii, která je dost obecná, a v tomto smyslu se podobá spíše realitě předtechnologické, jako by celý kruh uzavírala.“ Lanierovy poznámky ohledně oboru, který sám pomáhal vytvořit, mají trochu přízračnou auru nezaostřené jasnozřivosti prescience. Tápavě směřuje k nějakému závažnějšímu důvodu, proč tohle všechno dělá. V souvislosti s ne-symbolickým jazykem a dvojohniskovými brýlemi hovoří o skutečné realitě na vrcholu a o včerejší virtuální realitě u základů. Nicméně představa, že VR zakončuje cyklus našeho neurotického chování, které je stejně staré jako používání nástrojů, je velice zajímavá. Virtuální realita po nás totiž chce, abychom si představili budoucnost, v níž virtuální reality budou uvnitř virtuálních realit. Znáte ten příběh taoisty Čuanga, ne? Člověk spal a ve snu se mu zdálo, že je motýlem. Probudil se a ptá se sám sebe: „Jsem člověk, kterému se zdálo, že je motýlem, nebo jsem motýl, který spí a zdá se mu, že je člověkem?“

VR nám slibuje, že se v budoucnosti budeme procházet po plážích deseti tisíců planet a objevovat novou virtuální galaxii, jejíž jméno bude Imaginace. Zbytek života může zaneprázdněné oko naší duše zírat na tisíce mihotavých realit, ať už Angkor Wat nebo vulkány z Io, na spousty vlastních vzpomínek či představy těch druhých, kteří se chtěli podělit o své radosti i svůj děs.

Můj přístup k tomu všemu ovšem není tak jednoznačný. Samozřejmě že všem lidem, kteří vyvíjejí technologii VR, přeji hodně štěstí. Myslím si však, že se díky technologii VR

můžeme těšit jak na simulaci oprav rozbitých mechanismů ve vesmírném prostoru nebo úklidu v radioaktivních zónách, neboť již dnes mohou chirurgové na jedné pokročilé fakultě lékařství operovat na virtuálních pitevních, ale třeba i na příšernou pornografii. Všechny tyto představy jistě nebudí optimismus, přesto se nemohu zbavit hlubší naděje ve virtuální realitu. Jistě, technologie již ukázala, že právě ona je tou drogou, která naší západní duši chutná nejvíc. Nepomohla by nám tedy VR zažehnout ohňostroj naší potlačované imaginace? A pokud ano, co když i vzácné bohatství osobní představivosti bude přeměněno v objekt byznysu? Lze z bohatství imaginace učinit zboží, prodávané spotřebiteli, jenž je jejich tvůrcem? Rozprodávání vlastního já by ve společnosti tak narcistní, jako je ta naše, nemělo překvapovat.

A jestliže zde již padla zmínka o drogách, jak asi dopadne virtuální realita s ohledem na veřejné mínění i vládní postoje? Stačí vzít v úvahu celé spektrum farmakofobie existující v naší kultuře. Budeme tedy na VR hledět jako na „neškodnou a bezpečnou náhražku drog“, nebo jako nějakou další „pekelnou elektronickou iluzi“? Infantilní stadium současné veřejné rozpravy o drogách obecně ovšem naznačuje spíše pochmurný obraz i do budoucna.

VR nepochybně reprezentuje technologii eskapismu očividně převyšující úroveň záměrů, které má kuřák opia nebo hráč videoher. Jenže i moderní film působí stejně, nemluvě o roli barevné fotografie. Díky nim má většina lidí na zemi zástupnou, ale dostatečnou zkušenost s informacemi, které jim umožňují vytvářet si virtuálně reálné fantazie založené na představivosti i na očekávání rozdmýchávaném masovými médii. Zdá se mi velice nepravděpodobné, že se vývoji virtuální reality budeme bránit, jako by šlo o šíření nějaké nové drogy. Anebo řečeno jinak, již nyní v ní můžeme vidět předsunutou frontu nového trhu a nových produktů ve vývoji. Nedestruktivní povaha VR naznačuje, že virtuální realita pravděpodobně vstřebá talent mnoha výtvarných

umělců, designerů a inženýrů, aniž to bude mít nějaký tvrdý dopad na jejich normální realitu. VR by se nakonec se svou schopností umělého přehrávání výtvorů fantazie mohla stát klíčem, umožňujícím stálý přístup do širších oblastí imaginace a jejich mapování. Dávné sny umělců o maximální schopnosti předvést tkanivo svých představ a vizí se mohou stát hnacím motorem pro širší rozšíření VR.

Ty extrémnější, vynalézavější a avantgardnější konstrukce VR nám spíš než známé formy umění budou připomínat zážitky s některými psychedelickými rostlinami. Je možné, že se právě zde otevírá brána do oblastí snů a podvědomí, přičemž i to, co bylo doposud pouhou symbolickou manifestací výstřední individuální zkušenosti, se stane opravdovou zkušeností samotnou.

Má Lanierova „nesymbolická komunikace“ VR něco společného s vizuální řečí, tak typickou pro extázi způsobenou DMT? Právě tato otázka mě přivedla k zájmu o VR. Moje dosavadní zkušenosti s nejrůznějšími „šamanskými halucinogeny“, zvláště s *ayahuasca*, užívanou u indiánů v horní Amazonii, ukázaly, že je možné realitu vokální prezentace prožívat čistě vizuálně. Magické zpěvy *ayahuasqueiros*, lidových *medicos* indiánů a mesticů, žijících v džungli kolem Amazonky, nejsou písněmi v našem slova smyslu. Tyto obřadní zpěvy jsou nazírány i posuzovány především jako vizuální umělecká díla. Pro intoxikované účastníky obřadů, prožívající vizionářské fantazie a sny *ayahuascy*, se zpívající šamanův hlas stává jakousi stříkácí pistolí chrlící kouzelné barvy, která uspořádáním své obrazotvornosti, svým mimozemským charakterem a kosmickou nádherou vyráží dech. Osobně vidím naději v tom, že i virtuální realita může být ve své nejlepší podobě dokonalým „duševním“ prostorem, v němž bude možné experimentálně zkoumat a volně pracovat s vyššími formami vizuálně-lingvistických postupů, které provázejí tryptaminovou intoxikaci. Jinými slovy, technologie VR může posloužit jako souprava nářadí pro konstruování objektů z vizuálního jazyka. Tyto objekty

by pak mohly být v modu virtuální reality zakoušeny jako trojrozměrné věci, takže mnohotvárnost by odstranila běžnou verbální mlhu našeho normálního jazyka. Tento fázový posun by později mohl vyústit až v určitý typ telepatie. Společně sdílené vidění téhož lingvistického záměru v jakési objektivizované mnohotvárnosti je opravdovým sjednocením. Díky tomuto typu komunikace se stáváme jednou duší. Pozorovaný jazyk by se mohl stát základem širší komunikační sítě a hlubšího porozumění mezi těmi skupinami lidských bytostí, které by s technickou pomocí představovaly evolučně pokročilejší lidský druh. Blízká budoucnost může přijít s novou obchodní službou a nabídnout kabelový přístup do hyperdimenzionálního oceánu viditelně a veřejně vyjádřených myšlenek. Tato služba bude zprostředkována kabelem jednoduše proto, že obrovské počítače, nezbytné k vytváření pohyblivých virtuálních realit v reálném čase a ve vysoké obrazové kvalitě, budou přinejmenším pro několik příštích let zatím těžko dostupné. Půjde o informační síť, do níž bude možno vstoupit a ovládat ji prostřednictvím vizuálních ikon. Není to skutečný kyberprostor? Věřím, že přesně to měl na mysli prorok kyberpunku Wiliam Gibson, když v románu *Neuromancer* napsal:

Konsensuální halucinace, kterou denně prožívají miliony počítačových operátorů... Grafická prezentace roztěkaných dat a informací vytažených z databanky všech komputerů v lidském systému. Naprosto neuvěřitelná komplexnost. Linie světelných informací uspořádaných v ne-prostoru kybernetické mysli, shluky a konstelace dat ubíhající do dále jako živá světla velkoměsta. (1984, str. 3)

Pokud jde o virtuální realitu, věřím, že průzkum těchto nových hranic jazyka a komunikace vůbec bychom mohli zabudovat již od samého počátku do výzkumné strategie této technologie. Budeme-li dobře znát možnosti virtuální reality, mohli bychom objížděku od triviálního k archetypálnímu zkrátit na minimum.

K tomu je samozřejmě zapotřebí nová profese architekta-inženýra kyberprostoru. Takoví lidé budou připravovat a řídit konstrukci virtuálních realit a scénářů. Gullichsen ve svém článku pro časopis *Nexus* napsal:

Tvůrčí práce architektů kyberprostoru zůstane i nadále podobná práci tradičních architektů, filmových režisérů, romanopisců, stratégů, instruktorů, scénáristů nebo programátorů videoher. Práce inženýra kyberprostoru bude spočívat v navození zážitku, jenž má zdání reality. Je to práce umělecká i technická zároveň, neboť zážitek je něco, co se v mysli a smyslech utváří spontánně, a proto se nedá vyrobit, zabalit a prodat třeba jako auto nebo lednička. (1989, str. 8)

Kvalita vědomí závisí na kvalitě kódů, které jej tlumočí. VR může nabídnout vizuální jazyk vytvořený na základě ikon, jazyk, jemuž lze rozumět universálně díky jeho schopnosti vyjádřit mnohem širší spektrum emocí a prostorových vztahů, než jak to můžeme činit, byť teoreticky, mluveným jazykem. Avšak zřídlo čisté vizuální poezie nenajdeme, pokud ho nebudeme hledat.

17.

KAPITOLA

Posvátné rostliny a mystické reality

Rozhovor vedl Neville Drury. Poprvé se objevil v australském magazínu *Nature and Health* (Podzim 1990, vol. 11, no. 1).

Neville Drury: Nemohl byste od počátku popsat jednotlivé etapy svého duchovního hledání?

TM: Původním popudem byl v mém případě šamanismus střední Asie, který mne koncem 60. let jakožto historika umění nesmírně zajímal. Odejel jsem tehdy do Nepálu studovat tibetštinu a tam jsem také dostal možnost seznámit se blíže nikoli s místním buddhismem, jenž se do Tibetu dostal až v 7. století, ale s domorodým šamanismem *bön*, jenž je daleko staršího původu. S chutí jsem si porovnával zážitky a umění v Nepálu se zkušenostmi, které jsem si jako student nasbíral v proudu kultury 60. let ovlivněné užíváním LSD. Brzy jsem zjistil, že mapy psychedelické zkušenosti a mapy tradičních systémů esoterního uvažování do sebe ve

formátu jedna ku jedné nezapadají tak přesně a jasně, jak o tom hovořili například Timothy Leary a Ralph Metzner ve svém psychedelickém průvodci sestaveném na bázi *Tibetské knihy mrtvých*.*

Později jsem žil v Indii a na Seychelách a praktikoval jógu, ale brzy jsem měl pocit, že jsem buďto příliš zabedněný, protože jsem nebyl schopen dosáhnout těmito prostředky nějakého osvícení, nebo tu šlo o pouhé opakování historických receptů a předpisů, z nichž se skutečná podstata dávno vytratila nebo byla zapomenuta. Proto jsem se obrátil k mnohem starším a původnějším zdrojům a začal si prohlubovat znalosti šamanské tradice. Získat přímou zkušenost šamanismu však znamenalo dostat se do míst nejméně zasažených nápirem civilizace, tedy hledat na těch nejvzdálenějších ostrovech Indonésie nebo se vydat do pralesů Amazonie. Navštívil jsem obě místa, nejdříve indonéské ostrovy, počínaje Sumatrou. Během deseti měsíců se mi podařilo navštívit ostrovy Sumbu, Sumbawu, Timor, Flores, Moluky, Ceram a Ternatu, kde jsem tehdy pracoval jako profesionální sběratel motýlů. Bylo tam krásně, ale jako výzkumník jsem musel — jako tolik botaniků přede mnou — čelit záhadě nevysvětlitelného nedostatku psychoaktivních rostlin v tropických zemích Starého světa.

Z důvodů, které nejsou dost dobře jasné, mají jihoamerické tropy skutečný monopol na rostliny produkující halucinogenní indoly. Pokoušel jsem se sestavit jakýsi evoluční scénář vysvětlující, jak došlo ke koncentraci všech těchto složek na jediném kontinentě. Byl to však nevděčný úkol. Uspokojilo mě ale zjištění, že v Indonésii v podstatě žádný domorodý psychedelický šamanismus, založený na halucinogenních rostlinách, neexistuje, a proto jsem se v roce 1970 poprvé vydal do Jižní Ameriky. Před výpravou do amazonských pralesů, kde jsem chtěl ve svém pátrání pokračovat, jsem se pustil do etnografického studia tamější

* Česky soukromým tiskem jako *Psychedelická zkušenost*. Edice Dvěře, n.d.

oblasti. Díky R. E. Schultesovi z Harvardovy university existuje k této věci rozsáhlé kompendium materiálů. Hlavními halucinogeny amazonské oblasti jsou jisté druhy tryptaminů, jejichž aktivaci umožňuje především další příměs, harmin, působící jako inhibitor monoaminooxidázy (MAO). Znělo mi to zajímavě a vyplývalo z toho, že domorodci musí mít značné farmakologické znalosti, zatímco na Západě se podařilo systém MAO pochopit až v polovině 50. let.

Hned po příletu do Jižní Ameriky jsme začali experimentovat s *ayahuascou*, „vínem vizionářů“, s nímž se poprvé setkal Richard Spruce při své návštěvě Amazonie v roce 1853. Dále nás zajímaly šňupací prášky kmenů Waika a Yanomamo, obsahující rovněž tryptaminy. Brzo mi bylo jasné, že zkušenost s LSD v profánní západní společnosti byla pouhou procházkou po okraji nesmírného psychedelického vesmíru. Uvědomil jsem si, že všechna tvrzení o tom, že LSD je z psychedelik nejsilnější, ve skutečnosti nestála na příliš pevném základě. Tryptaminové halucinogeny zdejších indiánů způsobují přímo fantastickou aktivaci vizuální části mozkové kůry, takže právě tyto přírodní složky jsou těmi pravými halucinogeny. Dominantním motivem psychedelické zkušenosti zdejších šamanů je obrovský nárůst vizuální představitivosti, kterou nelze — ať se snažíme, jak chceme — chápat jako obsah našeho osobního *ani* jako obsah kolektivního nevědomí. Byla to pro mě opravdu fascinující zkušenost. Myslím, že jsem si Junga prostudoval docela důkladně, a díky tomu jsem také logicky očekával, že motivy a ideové systémy vystupující z psychického nevědomí by měly prokazovat nějaký zdůvodnitelný a homogenní světonázor. Opak byl pravdou. Na vrcholu intoxikace těmito podivuhodnými rostlinami jsem se setkal se světem idejí, vizuálních představ a noetického vhledu, který nezapadal do map žádné nám známé tradice — dokonce ani do té esoterické. Všechno to směřovalo daleko, daleko mimo. Bylo to pro mne tak fascinující, že jsem v této zkušenosti našel kompas svého dalšího života.

ND: Jaký dopad měly psychedelické látky, myslím ve smyslu tvorby, na západní kulturu?

TM: První kontakty s takzvanými alternativními stavy vědomí v moderní době na Západě nutno připsat na účet opia. To bylo také hlavní hnací silou imaginace romantiků, jako byli Coleridge, de Quincey, Laurence Sterne a spousta dalších spisovatelů, kteří vytvářeli světy ztemnělých ruin, opuštěných klášterů, černých vod nahlodávajících pusté pobřeží — tedy jakési pozlátko opiových stavů. Až někdy kolem roku 1820 začali Byron, Shelley a další experimentovat rovněž s hašišem. V Británii se to ovšem obešlo, což je podivné, bez jakéhokoli znatelného dopadu na kulturu, jaký na anglické literární imaginaci zanechalo třeba právě zmíněné opium. V tomto ohledu bylo nutno počkat až na Američana Fitze Hugha Ludlowa, jenž do detailu popsal své vlastní hašišové zážitky, když v roce 1853 jako student Union College požil větší množství konopného žele.

Pak teprve přichází fascinace tím, co Baudelaire a Gautier nazvali „umělými ráji“. Právě oni v těchto drogách spatřovali fantastické křesadlo pro jiskry literární představitivosti. Podobný přístup později nacházíme i u psychologů Havelocka Ellise a Williama Jamese. Pokud jde o meskalin, což je jeden z prvních halucinogenních alkaloidů, které se podařilo izolovat, výzkumy prováděli především Němci Klüver a Lewin. Někdy v 90. letech minulého století přivezl Lewin do Německa knoflíky peyotlu a podařilo se z nich extrahovat čistý alkaloid meskalin. Tento stav pak trval až do počátku 60. let našeho století, kdy začala éra LSD.

V době, kdy tyto látky byly ještě legální, vyplynulo z výzkumů těchto a dalších experimentátorů, že psychedelika dokáží vytvářet proud eidetické představitivosti, že jsou schopny otevírat široké vhledy do krajín, které bychom mohli nazvat mystickými. Všechno se zmocnil pocit, jako by mohli vstoupit do světa pravého poznání (*gnosis*).

V 60. letech však v USA prohlásili LSD za nelegální látku a tento zákaz se přenesl i na další známá psychedelika. Dobový výzkum proto zůstal stát u poznání, že působení těchto látek lze díky jistým tendencím přirovnat k jakési instantní psychoanalýze, tj. že s pomocí těchto látek si lze znovu prožít různá dětská traumata a jasným nazřením vlastní situace je pak možné zbavit se svých neurotických postojů. O LSD se tehdy hovořilo jako o zázračném léku na psychologické problémy. A u toho taky zůstalo, neboť další výzkum, zvláště výzkum lidských subjektů, byl označen za ilegální.

Přesto zde existovala velká undergroundová komunita, která i nadále fušovala do této oblasti psychedelického výzkumu a postupně budovala odlišný obraz aktivity těchto látek, sahající mnohem dále než freudovské a jungiánské modely. Hlavní impuls tomuto rozvíjejícímu se pohledu na psychedelika dodaly zkušenosti s psilocybinem, aktivní halucinogenní složkou některých druhů hub, užívaných k rituálním účelům po celá tisíciletí v horách středního Mexika. Psilocybin dokáže navodit velmi zvláštní zážitky kontaktu s hovořící bytostí či vnitřním hlasem, pro nějž používám označení *Logos*. Logos je jakýmsi mluvčím Pravdy, nevyvratitelné a definitivní Pravdy. O Sókratovi se říkalo, že měl své *daemonium*, zosobnění Jiného, které mu předávalo své informace. Pohoda, s jakou dokáže psilocybin tento fenomén vnitřního hlasu probudit, je z materialistického či redukcionalistického hlediska zakořeněného v naší vědecké tradici téměř zázrakem.

Pustil jsem se tedy do studia tohoto jevu a pokusil se z něho vyvodit důsledky i pro sebe. Došel jsem k názoru, že by se mohlo jednat o hlubší rovinu psyché, která se může jevit jako Jiný, nezávisle zabydlený v naší mysli, se kterým je možné vést dialog. Jde o hlas Matky přírody či o nějakou mimozemskou inteligenci? To všechno může znít jako divoké hypotézy, ale musíte pochopit, že mě k nim doslova dotlačily vlastní zkušenosti. Nebylo to nic, co by spadlo z čistého nebe, ale jednoduše „vnitřní hlas“, dychtivý zjevit rozsáhlé scénáře

esoterní historie stejně jako nadcházející milénia otevírající se budoucnosti člověka.

ND: Na co jste tedy přišel?

TM: Stále ještě nemám konečnou odpověď. Jsem na vahách. Záleží na hloubce této zkušenosti i blízkosti vašeho kontaktu s Jiným. Chvillemi se vám z toho až ježí vlasy, je to jako setkání s mimozemšťany! Jakmile však zážitek odezní a hodíte jej za hlavu, vaše dosavadní racionální návyky se znovu utvrdí, rozum je znovu v sedle a vy si říkáte: „Určitě to tak nebylo...“

ND: Jestli vám dobře rozumím, máte pocit, že jste vstoupil do naprosto odlišných duchovních oblastí, než jaké popsalo již tolik mystiků a guruů různých orientálních i západních tradic?

TM: Ano. Oni svou pozornost upínají na centra energie v těle, na úroveň vědomí, na morální dokonalost duchovních dimenzí. V ničem z toho jsem však ke své lítosti nenašel nic spolehlivého. Zážitky s psilocybinem naopak ukazují na zkušenost existence jakéhosi paralelního vesmíru, jenž není vůbec podobný vesmíru našemu, přesto však je zabydlen bytostmi, které mají své záměry a cíle. Přitom nejde o vesmír astrálních cest nebo něco, co by připomínalo pokusy Roberta Monroea s mimotělesnými zážitky. Na okultistech mi právě vždycky vadila ta rozplzlá a fádňá povaha jejich „jiného světa“. Oni neustále mluví o jakýchsi zářících lidech v povlávajících bílých talárech, o mistrech sestupujících shůry a podobně. Mé zkušenosti z „jiných světů“ jsou ale ohromující právě díky jejich skutečně dokonalé podivnosti a naprosté „jinakosti“. Nejde dokonce ani o nějaký trojrozměrný vesmír prostoru a času, a přitom naprosto zaráží jeho *realita*. Sám nejsem žádný okultista a za duchovního člověka se považuji jen do té míry, do níž mě dotlačila vlastní zkušenost.

Vstupoval jsem totiž do této oblasti jakožto klasický vědec, tedy jako racionalista, materialista a empirik — a říkám, že žádný empirik by nemohl prožít totéž co já, aniž by tuhle filosofii nemusel seriózně přebudovat. Nemluvím tady o žádné realitě menopauzálních mystiků, ať už hypnotizují sami sebe nebo jsou jen slabomyslní. Je to prostě realita se vším všudy. Z této psychedelické zkušenosti vyzařuje pocit, že má své dějinné důsledky. Že katalogizace přírody, kterou započal Linné v 18. století, nyní kulminuje. Tato katalogizace přírody zjevuje věci, které se zdály naprosto neočekávané, například existenci dimenze, která zcela důkladně odmítá veškeré naše jazykové i citové uspořádání stejně jako naši náboženskou ontologii.

Vypadá to, že ve 20. století znovu objevujeme totéž, co znali již staří šamani a čarodějové. Tuto informaci prostě nelze uložit někam do muzea a zapomenout na ni. Obsahuje totiž zlatá zrna nevyvratitelné zkušenosti, která se před námi zjevuje, aby nás přesvědčila, že naše vidění reality je zoufale nedostatečné. Vypadá to téměř, jako bychom se pustili vývojovou cestou, odkrývající postupně obrovské oblasti existující reality, oblasti, které jsme ještě před nedávnem odmítali jako výplod pověr a o nichž dnes nevíme prakticky vůbec nic.

ND: Máte pocit, že šamanská realita by mohla být pro nás tím nejvhodnějším paradigmatickým, které se nám naskytá? Je vhodnější než řekneme model orientální mystiky?

TM: Ano, myslím si to. Domnívám se, že v prehistorickém světě byla všechna náboženství jednoznačně zkušenostní, že se zakládala na extatické zkušenosti dosahované prostřednictvím rostlin. V jisté době, pravděpodobně již dosti záhy, se však určitá skupina vsunula mezi lidi a jejich přímou zkušenost Jiného. Tak se postupně vytvořily různé hierarchie, kněžství, teologické systémy, kasty, rituály i tabu. Šamanismus však zůstal i nadále zkušenostní vědou, zabývající se širokou oblastí, o níž vlastně vůbec nic nevíme.

Je důležité si zapamatovat, že naše epistemologické pomůcky se především u nás na Západě vyvíjely velice nerovnoměrně. Máme sice fantastické vědomosti o procesech v srdci atomu, avšak o podstatě své mysli nevíme absolutně nic. Chybí nám klíč. Jestliže základem naší ideologické jistoty má být nějaká matematická formulace, pak nemáme ve skutečnosti žádnou jistotu, co je mysl. Všechno pouze pasívně a nevědomě *přijímáme*. Když však na nás něco naléhá, nedokážeme svou pozici obhájit.

Podle mého názoru náš program racionálního porozumění přírodě dospěl — jak díky psychedelikům, tak kvantové fyzice — až tak daleko, že jsme narazili na samotné iracionální jádro přírody. A teď, probůh, vidíme, že nástroje, které nám pomohly dostat se až sem, jsou již naprosto neadekvátní a že si musíme najít nové.

ND: Nedochází k tomu, že hnutí New Age v současné době přehodnocuje roli psychedelik pro pochopení podstaty vědomí? Nebo se nacházíte se svými názory mezi svými současníky až někde na okraji dění?

TM: Myslím, že v obojím je kousek pravdy. Hnutí New Age se občas opravdu může jevit jako *útěk* od psychedelické zkušenosti. Ať si utíká, ovšem až když s určitostí nabude přesvědčení, že tato metoda skutečně nikam nevede. Různé terapie mají své důležité místo, avšak nejsou s to zodpovědět důležitou otázku: Co je základem Bytí?

Samozřejmě nejsem jediný, kdo obhajuje revizi postoje k psychedelikům. S několika kolegy však v současné době představujeme značně podezíranou, a tedy i obávanou a nikoli zcela integrovanou frakci New Age. Svým způsobem vlastně stále ještě reagujeme na to, co se odehrálo v 60. letech. Člověk může napovídat spoustu zajímavostí o vlastních psychedelických zkušenostech — ty jsou ostatně vždycky velmi osobní —, jestliže se však pokoušíte shrnout desetitisíce psychedelických zážitků a najít nějaký zobecňující

závěr, pokud jde o účinek těchto látek, lze říci asi toto: Zaprvé tyto látky rozpouštějí hranice *všude, kde nějaké jsou*. V důsledku toho rozpouštějí i naše kulturní naprogramování. V tom jsou velmi demokratické, neboť rozpouštějí *jakékoli* kulturní naprogramování. Ať jste marxista nebo šaman, fundamentalistický křesťan či jaderný fyzik, všichni se v postpsychedelickém stavu ocitají v situaci hlubokého zpochybnění vlastní víry. LSD přitom zřetelně odlišuje od ostatních psychedelik fakt, že jakýkoli dostatečně schopný chemik může vyprodukovat pět milionů dávek kyseliny za jediný den! To je v lidských dějinách skutečné unikum. Když se dostanete do Amazonie nebo když si vezmete peyotl s Huicholy, obvykle se připravuje materiál pro takových dvacet lidí, ne víc. Uvolněním takového množství LSD do moderní společnosti došlo i k uvolnění takové energie, že se celé společenské soustrojí začalo rozpouštět v kyselině doslova před očima. Myslím si, že bylo chybou vyrukovat s tím ven tímto způsobem a v tak masívní míře. Ve své době bylo slyšet spoustu hlasů a teorií o tom, jak by se mělo s LSD zacházet. Kdyby žil Aldous Huxley ještě dalších deset let, vypadalo by to zřejmě jinak. Jeho ideou bylo umožnit psychedelický zážitek umělcům, filosofům, architektům, a ne každému osmnáctiletému na potkání.

ND: Vy se zaměřujete především na tryptaminy — ale nejde tu také o kulturní faktor? Vstupuje moderní západní člověk, používající tyto látky, do stejné reality jako tradiční šaman z Jižní Ameriky?

TM: Nedomnívám se, že by šlo o kulturní problém. Když kouříte DMT, máte zážitek, který přichází přímo z masa a kostí vaší lidskosti. Tak či onak, tahle zkušenost existuje především jako privátní skutečnost až do chvíle, než ji zkusíte interpretovat nějakým lingvistickým systémem. Jestliže použijete slovní zásobu angličtiny, bude tato zkušenost vypadat mnohem odlišněji, než kdybyste se ji

pokusili vyjádřit slovní zásobou třeba takové mazatěčtiny. Souvisí to prostě s nevyhnutelnou relativitou jazyka jako takového. Proto jsem se také snažil o fenomenologický popis toho, k čemu zde dochází. Jiná věc je ovšem fakt, že tyto psychedelické zážitky jsou něco tak mimořádného, že ani nemáme způsob jak je zakotvit ve své paměti. Jestliže poprvé navštívíte nějaké město, můžete si ho přece jen vždycky porovnávat s městy, které už *znáte*. Když však vstupujete do místa, které prostě nemá srovnání, musíte si vytvořit nový jazyk, často bohužel jen z náčrtku vzpomínek.

Paradoxní je, že třeba DMT se jeví jako pomůcka formující v člověku právě jazykové aktivity. Je zajímavé, že před desítkami tisíc let začal africký kontinent vysychat, což pokračuje dodnes. Velké deštné pralesy, pokrývající většinu Afriky, začaly mizet a zanechávaly za sebou nekonečné prostory stepí. Populace primátů, která dosud žila na stromech, byla díky selektivním tlakům nucena sestoupit na zem do trávy, opustit zároveň své předchozí vegetariánské zvyky a adaptovat se na všežravost. Tak jako opice i oni již měli vypracovaný složitý systém skupinových signálů, když však začali používat své lovecké strategie ve stepi, byl tu ještě větší tlak na urychlení a rozvinutí schopnosti vzájemné signalizace. Podmínky, v nichž se ocitli, i jejich všežravecká dieta je vedly k zaměření na velká stáda divokého skotu, který se vyvíjel zároveň s nimi. V trusu těchto kopytníků si svůj přirozený domov udělaly psilocybinové houby, které jsou koprofilní neboli trusomilné. Trus je vlastně jediné místo, kde se jim opravdu daří. V Keni jsem pozoroval chování mladých pavíánů, kteří se rádi patlají v hnoji a jedním z jejich oblíbených kousků je obracení kravinců, v nichž hledají různé brouky a larvy. Kravince zaujímají velmi důležité místo v jejich světě. Přitom houba je v travnatém prostředí louky naprosto anomálním objektem. Vyčnívá tam jako nějaký vztyčený prst, jako ukazováček.

Roland Fischer, který udělal s psilocybinem ještě před jeho uvržením do ilegality spoustu práce, provedl na po-

čátku 60. let velice zajímavá pozorování. Nejdříve podal lidem dávky tak malé, že žádnou psychedelickou zkušenost neměli a nevšimli si vůbec ničeho vyjma lehkého povzbuzení. Jakmile podrobil tyto osoby testům ostroty vidění, zjistil, že už i při takto nepatrných dávkách psilocybinu viděli daleko ostřeji a jasněji než v normálním stavu. Nemusíte být evolučním biologem, abyste pochopil, že existuje-li v prostředí zvířete, které žije jako lovec, rostlina, která zosťhuje jeho zrak a obecně jeho vnímavost, pak právě ta zvířata, která rostlinu akceptují jako součást své stravy, budou úspěšnější lovci, a tudíž mají úspěšnější reprodukční strategii než ta zvířata, kterým tato přísada v potravě chybí. Jestliže si vezmete zvýšenou dávku psilocybinu, agilní vzrušení se mění ve vzrušení sexuální. A opět platí, že více úspěšných sexuálních spojení znamená i více úspěšných oplodnění, a tedy i více úspěšných porodů. To opět favorizuje ty, kteří houbu používají jako součást své rozmnožovací strategie. Jakmile zdvojnásobíte dávku, která byla příčinou sexuálního vzrušení, navodíte tím kontakt s něčím, co je tak bizarní a tajuplné, že ani dnes, o padesát tisíc let později, ještě nemáme tak účinnou intelektuální výbavu, abychom tomu porozuměli. V mysli moderního člověka se vyjevuje se stejně úžasnou a transcendentní silou, jakou jistě vzbuzovalo i v mysli australopitéka.

ND: Jaká je tedy vaše odpověď lidem, kteří odmítají psychedelickou zkušenost jakožto umělou? Váš názor je bezpochyby právě opačný?

TM: Myslím, že zde nejde o nic umělého. Zmíněné houby a další rostliny byly od samého počátku součástí potravního řetězce člověka. K nedorozuměním dochází, pokud jde o označení těchto látek. Dnes se jim na Západě říká „drogy“ a slovo *droga* funguje na řadu lidí jako rudý šátek na býka. Jde-li o drogy, propadáme hysterii. Celá naše společnost se zdánlivě hroutí pod náporom zločinecky organizovaných

systémů distribuce drog. Jenže je zapotřebí poněkud upřesnit definice našich problémů. U takzvaných drog nás alarmuje především nekontrolované, posedlé a sebedestruktivní chování. Vidíme-li někoho takto jednat, stahujeme se zpátky. Přesně k tomu vede návyk na takové drogy, jako je kokain nebo morfiu. Ovšem psychedelika působí ve skutečnosti zcela jinak: rozbíjejí návyky, modely a vzorce myšlení. Ve skutečnosti člověka nutí, aby tyto struktury prozkoumal a posoudil. Podobný vzhled pilulek je to jediné, co psychedelika mají s „drogami“ společné. Osobně si myslím, že skutečně smysluplná definice drog by vedla k legalizaci psilocybinu a mimo zákon postavila spíše televizi!

Představte si, že by 2. světovou válku vyhráli Japonci a do amerického života zavedli drogu tak zákeřnou, že o třicet let později se bude každý normální Američan touto drogou ládovat pět hodin denně. Lidé by v tom viděli neuvěřitelnou lumpárnu. A přesto se to stalo — jsme v tom všichni v Americe až po uši. Drogou, o níž mluvím, je právě televize. Nejhrůznější na televizním tripu je fakt, že to vůbec není *váš* trip, nýbrž halucinace, která vám zprostředkovává hodnotový systém společnosti, jejímž nejvyšším bohem je všemocný dolar. Takže televize je ve skutečnosti tím pravým opiem lidstva. Jsem však přesvědčen, že vláda svůj odpor vůči legalizaci psychedelik nezakládá na žádné mnohamilionové drogové kriminalitě s nimi spojené. V tomto ohledu je problém psychedelik zcela triviální. Ve skutečnosti se vlády bojí psychedelik, protože inspirují k přezkoumání obecně sdílených hodnot, na nichž nějaká společnost stojí. A to je pro ně ta nejkorozivnější situace, k jaké může dojít.

ND: Ve vašich představách je psychedelický pionýr typem alchymisty, který dokáže udělat duši hmatatelnou. Mohl byste o tom říci něco více?

TM: Alchymie věřila, že v srdci hmoty přebývá uvězněný duch. Alchymisté byli vlastně dědici velkých helénských

náboženských systémů obecně známých jako „gnostické“. Ústřední ideou gnosticizmu je názor, že látka, z níž je složena „duše a opravdová bytost“, je díky řadě různých kosmických nehod zachycena v pasti velmi nízkých rovin vesmíru, které jsou jí ve skutečnosti zcela cizí. Alchymisté došli k názoru, že ducha lze nějak „vydestilovat“ nebo vyprostit ze sevření tupé hmoty. Není to v podstatě totéž, oč se snaží psychedelické látky? Je ostatně velmi zajímavé, jak alchymisté v různých dobách přispěli k rozvoji farmakologie. Alchymisté, kteří pátrali po elixíru života, objevili například i destilaci alkoholu, Paracelsus zpopularizoval opium. Nejde zde o kritiku alchymického hledačství; chci jen ukázat, že alchymie — víra, že ve hmotě je skrytý duch — byla vlastně pozůstatkem jakési starší šamanské víry, jejíž součástí bylo i navázání spojení s rostlinou. Podle mého názoru je poněkud absurdní domněnka, že člověk může dosáhnout pokroku sám od sebe. Je skutečně nemožné dosáhnout duchovní zkušenosti, potvrzující určitý morální řád a hodnotový systém, dokud se neuchýlíte k psychedelickým látkám, eventuálně k pústům či meditacím v samotě divočiny. Lidé si stále ještě neuvědomili, jak jsou psychedelické látky účinné — tyhle věci opravdu fungují!

Přál bych si, aby lidé byli ve svých chutích daleko „katoličtější“. Jestliže je člověk obhájcem zásad jógy, přírodní diety nebo manter, měl by si slíbit, že tyhle oblasti prozkoumá i s pomocí psychedelik. Já jsem zkoumal možnosti, které jsem právě zmínil, ještě předtím, než jsem padl na zlatou cestu do duše.

ND: Proč tedy na Východě i na Západě existují tak hrozné předsudky vůči psychedelickým látkám?

TM: Myslím si, že lidé milují cestování, poutě. Mají rádi hledání odpovědí. Kdybyste lidem naznačil, že čas hledání již skončil a že nyní jde o to, jak odpovédím *čelit*, byla by to zřejmě příliš velká výzva! Člověk se může celá desetiletí

motat kolem nějakého ášramu a blahopřát si, že následuje svého gurua na cestě k osvícení. Avšak vzít psychedelika, to chce odvalu — *skutečnou odvahu*. Žaludek se vám svírá a dlaně se potí, neboť si uvědomujete, že je to reálné — že to opravdu začíná fungovat. Ne až třeba za dvanáct či dvacet let, ale právě teď, během hodiny! Za celým tímhle duchovním snažením je velké množství lidí, kteří se tím či oním způsobem podporují na základě nedostatečné úspěšnosti. Kdyby byli úspěšní, celý podnik by prostě jednoho dne skončil. Ale, jak vidíte, nekončí.

ND: Existuje ve vašem schématu i místo pro institucionalizované náboženství a pro ortodoxní náboženskou víru?

TM: Ano. Zjistil jsem totiž, že všechny tyto systémy, které se nabízejí jako duchovní cesty, fungují stoprocentně právě v přítomnosti psychedelik. Jestliže se domníváte, že jsou účinné mantry, zkuste dělat mantry s pomocí dvaceti miligramů psilocybinu a uvidíte, co se bude dít. Psychedelické látky totiž dokážou prodchnout každou nefalšovanou náboženskou motivaci. Abychom to řekli trochu triviálněji, náboženské hledání je jako automobil, ale psychedelika jsou benzín, který ho pohání. Bez paliva se však daleko nedostanete a je jedno, jak pečlivě je vybaveno zařízení, jak bezvadně je sestaven motor.

ND: Kam podle vás nyní směřuje hnutí New Age a kde v jeho spektru spatřujete své místo?

TM: Věřím, že nejlepší nápad vyhrává. Všichni jsme odpovědni sami sobě i světu dělat to nejlepší, co můžeme — je třeba dát na stůl své nejlepší nápady a ideje. Pak už nezbyvá než pozorovat, co se bude dít. Sdílím darwinovskou víru, že ten nejsprávnější nápad bude nakonec triumfovat. Podle mého soudu se prokáže nutnost legalizace psychedelik s ohledem na naši další existenci. Těžko očekávat, že nelegální budou třeba

křemíkové krystaly nebo šáva z pšenice, protože tyhle věci nenastolují žádný problém. Myslím si, že si budeme muset nejprve zvyknout na existenci psychedelických možností. Dotsud jsme byli zvyklí, že americká vláda fungovala jako železná pěst křesťanského fundamentalismu. Je třeba si znovu připomenout, že život, svoboda a touha po štěstí jsou v ústavě Spojených států zakotveny jako *nezcizitelná* práva. Cožpak psychedelické hledání není projevem této touhy? Není-li jí naše touha po osvícení, pak nevím, o čem je tu vlastně řeč. Pokud se jedná o fenomén „tvrdých drog“, musím se přiznat, že za tím vším spatřuji především obrovský podfuk. Z historie víme, že právě vlády bývají hlavními dodavateli návykových drog. Podívejme se jen na obchod s cukrem v Anglii, opiové války v Číně, zapojení CIA do trhu s heroinem v jihovýchodní Asii v 60. letech a distribuci kokainu z Jižní Ameriky v současnosti. Je třeba zbavit se křesťanského návyku nařizovat druhým lidem „pro jejich dobro“, jak se mají chovat.

Vezměme na chvíli dvě drogy a porovnejme je. Kokain je ultramódní drogou, jeho cena je sto dolarů za gram, a přitom je aspoň podle mého soudu naprosto zbytečný a bezcenný, protože vás nevystřelí nahoru o nic výš než třeba dvojité presso. A pak je tu lepidlo na modely letadel. Tuba stojí jeden dolar a dvacet centů, ale může vás naprosto odrovnat, možná i zabít. Proč lidé v róbách od Diora ve svých stříbrných rollsroycích nechávají lepidlo? Protože je příliš laciné, groteskní, a navíc deklasující. A přesně to je zapotřebí dělat i s tvrdými drogami. Jediný možný způsob jak je potřit, je radikální redukce jejich ceny. Znamenalo by to prodávat gram kokainu za dolar dvacet centů, jako lepidlo. Pak se na něj konečně začne pohlížet jako na přišernou, banální a destruktivní věc. Současných astronomických cen lze dosáhnout jen v podmínkách vládních restrikcí. Takže takovou hru ve skutečnosti s námi hraje vláda!

ND: Na příkladu mnohých zemí je vidět, že si vlády pomalu začínají všimnout nejružnějších ekologických problémů

a varovných zpráv. Pokud považujeme představu Gaii za projev rostoucího globálního uvědomění, mám pocit, že svoji význačnou úlohu by mohl sehrát i váš koncept Nadduše (Oversoul) planety.

TM: Všechno je to součástí hnutí New Age. Já osobně jsem ale tento termín přestal používat a místo toho dávám přednost označení *návrat archaismu*. Mám totiž pocit, že toto označení lépe odráží danou historickou perspektivu. Ve chvíli, kdy naše kultura přichází o své opěrné body, je přirozené, že se obrací zpátky do minulosti a snaží se tam znovu objevit své skutečné základy, na nichž by postavila nový model existence. Příkladem budiž rozklad středověkého světa v období renesance. Společnost tehdy ztratila směr, takže se rozhodla vrátit zpátky k řeckým a římským vzorům — a vytvořila klasicismus, přičemž znovu objevila římské právo, řeckou estetiku a podobné věci.

Stejně je tomu ve 20. století. Globální civilizace přišla o své pilíře a my se nyní musíme vrátit v čase a hledat model, jehož bychom se mohli znovu zachytit. Musíme však pro něj jít zřejmě až na úplný počátek svých dějin, tj. nějakých dvanáct či patnáct tisíc let zpátky. Důležitou součástí hnutí New Age je podle mého názoru nová víra v rituál, znovuobjevení šamanismu, pátrání po významu psychedelik i opětné zvýšení významu Bohyně. Potřebujeme však také autentické náboženské mystérium, které by se stalo hnací silou všeho dění. S pomocí psychedelických látek se člověk dostává do kontaktu s něčím, co je naprosto skutečné a bezprostřední — je to mysl naší planety, Nadduše veškerého života na Zemi. Je to něco naprosto skutečného. Hypotéza Gaii hovoří o tom, že celá planeta je samoregulujícím se systémem. Dnes se diskuse dostala až na rovinu, kdy se připouští, že Země je vlastně takřka živý organismus. Já bych ovšem šel ještě dál. Nejenom že planeta je živá, ale je také „oduševnělá“.

Jsem velmi vážně přesvědčen, že Logos je skutečností a že existuje řídící Mysl, jakási Nadduše, která prostupuje

veškerý bios této planety a že naše rovnováha, důstojnost i kvalita duchovního uvědomění záleží na přímém kontaktu s touto oblastí. A přesně to nám nabízí šamanismus. Tento fenomén měl kdysi své místo i v západní kultuře, ale po zničení Eleusiny a tradice mystérií jej potlačili barbaři, kteří vlastně ani nechápali, co ničí.

Duše planety není lhostejná, pokud jde o směřování lidské historie. Věřím, že jsme součástí kosmického dramatu, a přestože toto drama trvá již tolik věků, nemyslím si, že bude donekonečna pokračovat i v budoucnosti.

ND: Podle vás tedy spěje všechno k vyvrcholení, které má přijít v roce 2012. Můžete o tom říci více?

TM: Máte pravdu, skutečně očekávám jakousi kulminaci dějin. Mayská tradice určila rok 2012 jako konec velkého cyklu, jehož jedna perioda trvá 5128 let. Domnívám se, že to, co nazýváme dějinnou existenci je sebeomezujícím stavem, který se nemůže rozvíjet další staletí do budoucnosti. Drtíme planetu na kousky, zamožujeme ji různými jedy, a ona na to určitým způsobem reaguje. Psychedelika budou nepochybně hrát důležitou roli jako ukazatel toho, co se tu doopravdy děje.

ND: Zmínil jste se jednou, že důležitou součástí mystického hledání je umění postavit se čelem k smrti a pochopit ji jako součást rytmu života. Mohl byste vysvětlit, co všechno s sebou podle vás přináší proces umírání?

TM: Jsem si naprosto jist, že psychedelické stavy jsou nahlédnutím za oponu smrti, tedy do *barda*, jak této rovině bytí po fyzické smrti říkají Tibeťané. Je dost dobře možné, že náš tělesný život je pouze jakýmsi odrazovým můstkem duše. Esoterické tradice mluví o tom, že život je ve skutečnosti přípravou na smrt. Člověk by se tudíž měl seznámit se všemi ukazateli, jež stojí podél cesty života, aby v momentě smrti

nebyl překvapen a aby celý přechod proběhl hladce. Psychedelika podle mého soudu ozřejmují transcendentní povahu reality. Ateistům a existencialistům se velmi těžko umírá. Stejně tak se ale člověk může rozčilovat třeba při zhasnutí světla. Tady přece rozhodně nejde o nějaký zánik, ale spíše o rozbřesk světla nového — světla mnohem majestátnějšího. O to spíš by se tomu člověk neměl vzpírat. V hnutí New Age se projevuje snaha popřít smrt. Někteří lidé se snaží koupit si vlastní nesmrtnost a nechávají si zmrazit mozek, aby si ho za pět tisíc let nechali zase rozmrazit. To všechno ukazuje na absenci rovnováhy a vyrovnanosti současného člověka. Tao totiž proudí životem i neživotem se stejnou lehkostí.

ND: Považujete vy osobně smrt za cestu do říše vlastní víry?

TM: Stejně jako psychedelický zážitek i smrt je potřeba nejdříve nalít do nádoby jazyka. Umírání je v podstatě fyziologický proces. Je možné, že v momentě nevyhnutelné smrti dojde v mozku k vyloučení určitých chemických sloučenin. Charakteristické je, že zkušenost, kterou člověk v blízkosti vlastní smrti prožívá, je velice podobná šamanským výpravám nebo psychedelickým zkušenostem.

Jsem přesvědčen, že nejlepší mapa vědomí, kterou dnes máme k dispozici, je právě mapa šamanů. Z tohoto pohledu má svět svůj „střed“, jenž se nachází uvnitř každého člověka, a v momentě, kdy se člověk k tomuto středu přiblíží, zjistí, že jím prochází vertikální osa, po níž se dá cestovat nahoru i dolů. Je možné zde najít světy nebeské a rajske, ale i světy pekelné. Všechny tyto světy se člověku při šamanské výpravě otevírají. Myslím, že je naší povinností tyto oblasti prozkoumat a své poznatky pak předat všem, kteří se snaží o zmapování vlastní psychiky. V dnešní době je to zřejmě ta nejúžasnější cesta, na kterou se člověk může vydat.

Tryptaminy, jazyk a Terence McKenna

Tryptaminy řadíme do skupiny látek, které jsou označovány jako halucinogeny, entheogeny, fantastika, psychotomimetika nebo psychedelika. Jako nejvhodnější název se zdá být poslední z nich. Termín psychedelika označuje schopnost vyjevovat některé složky lidské duše. V důsledku složitých a klikatých cest dějin moderní civilizace stojí dnes psychedelika trochu stranou současné „vědotekniky“. Výzkum a použití psychedelik je takřka na celém světě spojený s řadou převážně právních rizik. Mezi hrstku odvážných výzkumníků a propagátorů použití psychedelik patří také Terence McKenna. Soubor přednášek, esejů a rozhovorů publikovaný pod názvem *Návrat archaismu* je fascinujícím svědectvím o hledání otázek a nalézání odpovědí za pomoci psychedelik.

Psychedelika jsou látky ze dvou chemických skupin. První skupinu tvoří tryptaminy. Řadíme mezi ně jednak jednoduché tryptaminy (psilocin, psilocybin, N,N-dimethyltryptamin čili DMT ad.) a jednak ergolinové deriváty (např. LSD). Druhou skupinou psychedelik tvoří fenethylaminy reprezentované především přírodním meskalinem a jeho silnými syntetickými deriváty (DOM, CH₃DOM, DOB, DOI apod.).

Biologický mechanismus účinku psychedelik není doposud plně objasněn. Zážitek po užití psychedelika je velmi dramatický. Proto se někteří autoři domnívají, že substrát jeho působení v nervovém systému musí být pro nás, jako vědomé bytosti, extrémně důležitý v porozumění našemu místu ve světě. Psychedelika asi reagují s těmi oblastmi mozku, které jsou v případě obvyklé biochemické situace nezbytné pro vnímání běžných stavů reality (tzv. „konsenzuální realita“) nebo zprostředkují stav podobný mystickému vytržení v případě biochemické situace indukované psychedeliky. Dnes víme, že většina psychedelik je strukturálně blízká serotoninu, což je jeden z nejdůležitějších neuroprénašečů v mozku. Podobně jako ostatní neuroprénašeče umožňuje i serotonin komunikaci mezi jednotlivými neurony v mozku. Síť nervových buněk, které produkují, prolíná celým nervovým systémem a zprostředkuje řadu nesmírně důležitých funkcí. Podílí se mj. na regulaci nálady, emocí, spánku, příjmu potravy a instinktů a umožňuje integraci vnímání a myšlení, tedy těch složek lidské duše, které zajišťují reprezentaci světa v našem nitru. Psychedelika velmi složitě a diferencovaně ovlivňují serotoninový systém a tak modifikují jeho funkce.

Užití psychedelik spouští celé spektrum mimořádných stavů. Vyvolávají jednak tělesné příznaky (závrati, nevolnost, třes, brnění, zvracení apod.), jednak se objevují změny z oblasti vnímání, dochází ke změně tvarů a barev, rozplývají se hranice věcí, rozšiřuje se nebo se naopak zužuje koncentrace na detaily a dochází k synestéziím, při kterých jsme schopni např. vidět slyšené apod. Poslední skupinou prožitků jsou psychické příznaky. Dochází ke změně nálady, posunuje se vnímání času, mění se myšlení, dochází k pocitu oddělení duše od těla, nejrůznější snové prožitky se kombinují se zrakovými přeludy.

Pro všechny stavy, které psychedelika vyvolávají, je typický pocit, že vstupuji do jiné dimenze psychiky. Jedná se o modus bytí, v němž se objevuje překvapivá schopnost mysli vidět a vnímat daleko více, než jsem schopen převést

do slov běžného jazyka, zakouším mnohem víc, než dokáži sobě či druhým vysvětlit, věřím a naplňuji se něčím, co nejsem schopen racionálně soudit. Zakouším nekonečno a bezhranično, které obklopuje i ty nejbanálnější situace.

Psychedelická zkušenost je překvapením a úžasem. Je však velmi nesnadné tuto zkušenost uchopit a do běžného jazyka, je takřka nepřeveditelná. Pod strhující záplavou barev, tvarů, pohybů a dění se vynořuje to, co je nejvíce fascinující a co je často označováno za mystické. Jedná se o intenzivní pocit pochopení a porozumění. Experimentátor zakouší prožitek pochopení toho, co je za/pod rovinou běžného chodu světa. Začíná náhle chápat souvislosti, která mu byly dříve jakoby skryty. Vzniká přesvědčení, že dosavadní vnímání reality bylo jen zdáním a až nyní experimentátor chápe, co to znamená být ve světě a co znamená samotný svět. Psychedelika jsou nástrojem, který umožní vstoupit do jiného modu života v sobě a života vně. Hranice se rozpadají. Hranice nebo také přechody jsou prvky, které vytvářejí běžnou sémantiku světa. Mimořádnost dělicí a diferencující hranice spočívá v tom, že oddělující ustanovuje to, co odděluje: černá je černá ze svého rozdílu vůči bílé. Duše a tělo jsou tím, čím jsou, právě v důsledku jejich vzájemného protikladu. Věci vzniklé vzájemným rozdělením (diferencí) jsou stejným mechanismem dány do vzájemného vztahu a závislosti: duše jako odlišná od těla je tím, čím je, právě jen v tomto svém vztahu k tělu. Na důležitost procesu diferencování v tvorbě významu věcí poukázala řada myslitelů, ve 20. století především lingvista Ferdinand de Saussure a jeho filosofičtí následovníci, například Jacques Derrida.

Významy vznikají diferencováním, „odlišením se“ jednotlivin, které se spolu v nějakém smyslu stýkají. V reprezentaci reality jsme všichni v zajetí této hry diferencí, která je „významotvorná“ a její překročení je pro nás takřka nemožné. Psychedelika jsou jedním z nástrojů, který změnou fungování neuronálních systémů běžně využívaných k hodnocení reality umožňuje vstup do jiné dimenze bytí. Nepřipraveni vcházíme

do prostoru radikální jinakosti. Do vědomí vstupuje nová zkušenost něčeho, co se v nás odehrává za rovinou hry diferencí. Objevuje se pocit čehosi prvotního, pocit, že „takto to všechno je“. Předchozí životní zkušenosti jsou snad jen naučeným omylem a zdáním. Význam věcí vznikající oddělováním (diferencí) je nahrazen smyslem věcí. Ve světě psychedelické zkušenosti není k porozumění zapotřebí diferencí, smysl věcí je s nimi samotnými implicitně spojen a věci samotné jsou jeho nositelkami. Jsme v platónském světě idejí, věcí o sobě, ve světě, takovém, jaký je, a nikoliv ve světě, který je vytvářen v rámci konsensuální reality. „*Jedná se o stav mozku, umožňující používání jakési prvotní ursprach, vznikající ze sebe sama, ať už má charakter jazyka kabaly, popisovaného v Zoharu, nebo základního jazyka, o němž psal Robert Graves v The White Goddess (Bílá bohyně)*“, říká T. McKenna.

Je otázka, zda je tomu skutečně tak. Nevíme, jestli jsou psychedelika skutečně branou do pravého světa, který se rozprostírá za zdí oddělených významů věcí, nebo zda se jedná jen o farmakologickou šalbu falešných přírodních nebo syntetických neuropřenašečů. Tato otázka je otázkou navýsost ontologickou. Terence McKenna odpovídá: „*Přesně tenhle rozměr umožňují zkoumat psychedelika: přechodné stavy mezi myšlenkou a hmotou. Přenos vědomí či proplétání vnějších a vnitřních událostí nabitě synchronitou jsou jevy, jež lze těmito látkami opakovaně spouštět. To je nadmíru důležité*“.

Náš jazyk je sémantická struktura, jejíž fungování je založeno právě na diferenci jako důležitém mechanismu uchopení světa. Psychedelická zkušenost do značné míry překračuje rovinu významu věcí, která je jazykem nesnadno uchopitelná. Při popisu toho, co se dělo po požití např. psilocybinových hub, se dostáváme do něsnadné situace, kdy nám scházejí slova. Úžasným způsobem se s tímto problémem vyrovnává právě McKenna: „*Realita je ve skutečnosti utvořena z jazyka a lingvistických struktur, které si lidé s sebou nevědomky nesou ve své mysli a které se pod vlivem psilocybinu začínají rozpouštět a umožňují jim*

vnímat nevyslovitelné. Ve vědomí začínají vystupovat obrysy nevyslovitelného a ačkoli o nevyslovitelném nedokážete říci mnoho, cítíte, že má moc ovlivnit vše, co činíte.“ Se snahou o vyslovení nevyslovitelného McKenna ve svých textech hýří obrazy, myšlenkami a popisy. Čtenářova mysl je fascinována a současně odmítá podrobit si nebo být podrobena představám hyperdimezionálních prostor, zkratkovým důkazům boží existence, představě hub jako mimozemských bytostí, vizím o vystěhování lidstva do kosmu a podobně. Terence McKenna používá ve svých textech jazyků z nejrůznějších oblastí lidského poznání, ať se již jedná o historii, biologii, botaniku, filosofii, religionistiku, antropologii, psychologii, kosmologii nebo medicínu. Nejvíce poučení však čerpá z tryptaminů samotných. Se svými zážitky pracuje jako se zdrojem dat o věci, o níž se jinou cestou nic dozvědět nemůže. Jako vzdělaný výzkumník a myslitel pochopitelně ví, jaké jsou zákonitosti „této reality“, současně však důvěrně zná „onu realitu“, realitu poslů z vesmíru, třírozměrných rotujících objektů nadaných citem, Eónů, Logu a entechie, gnose, eleusinských mystérií, superrealit a kultů velké Bohyně. Nevidí problém ve zdánlivé neslučitelnosti těchto realit a s elegancí sobě vlastní přechází ve svém hyperprostoru z jedné do druhé.

V konečném důsledku je však psychedelická zkušenost pro McKennu zkušeností navýsost optimistickou. V tryptaminech vidí nástroj záchrany zbloudilé civilizace: „*V současné době se přibližujeme na pokraj globální katastrofy a přitom necháváme ladem prostředky, které by nás možná mohly zachránit. To je naprostá hloupost. Naprostá a neslychaná*“.

Zkusme nepředpojatě číst Terence McKennu a spolu s ním hledejme odpověď na otázku: „*Jaká houba se tak impozantně tyčí na konci lidské historie? Je to Tellerův, Fermiho a Oppenheimerův atomový hříb, nebo spíše psychedelická houba Alberta Hofmanna, Gordona Wassona, Richarda Evanse Schultese a Timothyho Learyho?*“

Bibliografie

- Allegro, John M. *The Sacred Mushroom and the Cross*. Garden City, NY: Doubleday, 1970.
- Birks, Walter, and R. A. Gilbert. *The Treasure of Montsegur*. London: Aquarian Press, 1987.
- Brumbaugh, Robert, ed. *The Most Mysterious Manuscript*. Carbondale, IL: Southern Illinois Univ. Press, 1978.
- Carroll, Lewis. *The Annotated Alice: Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking Glass*. Introduction and notes by Martin Gardner, New York: Clarkson N. Potter, 1960.
- D'Empirio, Mary. *The Voynich Manuscript: An Elegant Enigma*. Washington, DC: U. S. Department of Commerce, National Technical Information Service, 1978.
- Duerr, Hans Peter. *Dreamtime*. Oxford: Basil Blackwell, 1985.
- Eisler, Riane. *The Chalice and the Blade*. San Francisco: Harper & Row, 1987. Česky: *Číše a meč*. Praha: NLN, 1995.
- Eliade, Mircea. *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. New York: Pantheon Books, 1964. Česky: *Šamanismus a nejstarší techniky extáze*. Praha: Argo, 1997.
- Gibson, William. *Neuromancer*. New York: Ace, 1984. Česky: *Neuromancer*. Plzeň: Laser, 1992.
- Graves, Robert. *Food for Centaurs*. Garden City, NY: Doubleday, 1960.
- , *Difficult Questions, Easy Answers*. Garden City, NY: Doubleday, 1964.
- Guenther, Herbert V. *Tibetan Buddhism Without Mystification*. Leiden: E. J. Brill, 1966.
- Gullichsen, Eric. „Cyberspace Experiential Computing,” *NEXUS'89 Science Fiction, Science Fact*, 1989.

- Hofmann, Albert. *LSD: My Problem Child*. Los Angeles: Tarcher, 1983. Česky: *LSD — mé nezvedené dítě*. Praha: Profess, 1997.
- Jacobs, Barry L. *Hallucinogens: Neurochemical, Behavioral and Clinical Perspectives*. New York: Raven, 1984.
- James, William. *The Varieties of Religious Experience*. Cambridge, MA, and London: Harvard Univ. Press, 1985.
- Jaynes, Julian. *The Origin of Consciousness in the Breakdown of Bicameral Mind*. Boston: Houghton Mifflin, 1977.
- Lajoux, Jean-Dominique. *The Rock Paintings of Tassili*. Cleveland: World, 1963.
- Levitov, Leo. *Solution of the Voynich Manuscript. A Liturgical Manual for the Endura Rite of Cathari Heresy, The Cult of Isis*. Laguna Hills, CA: Aegean Park, 1987.
- Lhote, Henri. *The Search for the Tassili Frescoes*. New York: E. P. Dutton, 1959.
- Lloyd, John, Uri. *Etidorhpa, or, The End of Earth*. Cincinnati: Authors Limited Edition, 1895.
- , *Etidorhpa, or, The End of Earth*. Albuquerque, NM: Sunn, 1976.
- , *Etidorhpa, or, The End of Earth*. New York: Pocket Books, 1978.
- Magre, Maurice. *The Return of the Magi*. London: Philip Allan, 1931.
- Maspero, Gaston. *The Dawn of Civilization—Egypt and Chaldaea*. London: Society for Promoting Christian Knowledge, 1894.
- McKenna, Terence. *Food of Gods: The Search for the Original Tree of Knowledge*. New York: Bantam Books, 1992. Česky: vydají DharmaGaia a Maťa, 1999.
- McKenna, Terence. *True Hallucinations*. San Francisco: Harper San Francisco, 1994. Česky: vydají DharmaGaia a Maťa, 1999.
- McKenna, Terence, and Dennis McKenna. *Invisible Landscape*. New York: Seabury, 1975.
- Melaart, James. *Earliest Civilizations of the Near East*. New York: McGraw-Hill, 1965.
- , *Çatal Hüyük: A Neolithic Town in Anatolia*. York: McGraw-Hill, 1967.
- Merill, A. E. „The Narrative of Mr. W.“ *Science* 40, no. 1029 (September 18, 1914).
- Munn, Henry. „The Mushrooms of Language.“ In Michael Harner, ed., *Shamanism and Hallucinogens*. London: Oxford Univ. Press, 1973.
- Pim, Herbert Moore (pseudonym A. Newman). „Monsieur Among the Mushrooms.“ *Irish Ecclesiastical Record* 5 (January-June 1915): 586–603.
- Pim, Herbert Moore. „Monsieur Among the Mushrooms.“ Reprinted in *Unknown Immortals—In the Northern City of Success*. Dublin: Talbot, 1917.
- Rodriguez, E., M. Aregulin, S. Uehara, T. Nishida, R. Wrangham, Z. Abramowski, A. Finlayson, and G. H. N. Towers. „Thiarubrine-A, A Bioactive Constituent of *Aspilia* (Asteraceae) Consumed by Wild Chimpanzees.“ *Experimentia* 41 (1985): 419–420.

- Runciman, S. *The Medieval Manichee: A Study of the Christian Dualist Heresy*. New York: Viking, 1961.
- Saur, Carl. *Man's Impact on the Earth*. New York: Academic Press, 1973.
- Schultes, R. E. „Some Impacts of Spruce's Amazon Explorations on Modern Phytochemical Research.“ *Rhodora: Journal of the New England Botanical Club*, 70, 783, July-September 1968.
- Shah, Idries. *The Sufis*. Garden City, NY: Doubleday, 1964.
- Vallee, Jacques. *The Invisible College*. New York: E. P. Dutton, 1975.
- , *Messengers of Deception*. Berkeley, CA: And/Or Press, 1979.
- Waddington, C. H. *The Nature of Life*. London: George Allen & Unwin, 1961.
- Waite, A. E. *The Holy Grail*. New Hyde Park, NY: University Books, 1961.
- Wakefield, W. L. *Heresy, Crusade and Inquisition in Southern France 1100–1250*. Berkeley: Univ. of California Press, 1974.
- Warner, H. J. *The Albigensian Heresy*. New York: Macmillan, 1922, reprint 1978.
- Wasson R. Gordon. *Soma: Divine Mushroom of Immortality*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1971.
- , *Foreword to Phantastica: Rare and Important Psychoactive Drug Literature from 1700 to the Present*. Los Angeles: William and Victoria Dailey Antiquarian Books and Fine Prints, 1979.
- Wasson, R. Gordon, Albert Hofmann, and Carl A. P. Ruck. *The Road to Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1978.
- Wasson, R. Gordon, S. Kramrish, J. Ott, and A. P. Ruck. *Persephone's Quest: Entheogens and the Origin of Religion*. New Haven: Yale Univ. Press, 1986.
- Wasson, V. P., and R. Gordon Wasson. *Mushrooms, Russia, and History*. New York: Pantheon Books, 1957.
- Wells, H. G. *Best Science Fiction Stories of H. G. Wells*. New York: Dover, 1966.
- Whitehead, Alfred North. *Process and Reality*. New York: Free Press, 1969.

Dodatek k českému vydání

- Abrahams, Ralph. „Návrat k chaosu.“ *Živel*, č. 6, 1997.
- Alpert, Richard, Timothy Leary a Ralph Metzner. *Psychadelická zkušenost. Příručka na podkladě Tibetké knihy mrtvých*. Edice Dvěře, 1996.
- Anonym. *Kouzelné houby*. Edice Dvěře, 1996.
- DeKorne, Jim. *Psychadelický šamanismus*. Praha: Volvox Globator, 1997.
- Druckrey, Timothy. „Otevíráč očí“ (rozhovor s Jaronem Lanierem). *Vokno* 27.
- Furst, Peter T. *Hallucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia a Maťa, 1996.
- Gleick, James. *Chaos: Vznik nové vědy*. Brno: Ando Publishing, 1996.
- Huxley, Aldous. *Brány vnímání*. Praha: DharmaGaia a Maťa, 1996.
- , *Nebe a peklo*. Praha: připravují DharmaGaia a Maťa, 1999.

- Hofmann, Albert, a Richard E. Schultes. *Rostliny bohů*. Praha: Volvox Globator a Maťa, 1996.
- Kuchař, Jiří. *Ayahuasca aneb tanec s bohy*. Praha: Eminent, 1998.
- McKenna, Terence. *Pokrm bohů. Hledání původního stromu poznání*. Praha: připravují DharmaGaia a Maťa, 1999.
- McKenna, Terence. *Pravdivé halucinace*. Praha: připravují DharmaGaia a Maťa, 1999.
- Riedlinger, Thomas J. *Hledač posvátných hub. Eseje pro R. Gordona Wassona*. Praha: Volvox Globator, 1998.
- Stafford, Peter. *Encyklopedie psychedelických látek*. Praha: Volvox Globator, 1997.
- Szasz, Thomas. *Ceremoniální chemie. Rituální perzekuce drog, toxikomanů a dealerů*. Olomouc: Votobia, 1996.

Internetové adresy

McKenna's Hyperborea
<http://www.levity.com/eschaton/index.html>

The Deoxyribonucleic Hyperdimension
<http://deoxy.org/deoxy.htm>

Rejstřík

- A God Named Jones* (Dick), 299
- A True and Faithful Relation etc.*, 232, 236
- Abraham, Ralph, 237, 238, 281
- Afrika, 15, 115, 193, 198–9, 203, 207, 317
- AIDS, 30
- albigenští, 241, 243
- Alef* (Borges), 69
- Alhazrad, 241
- alchymie, 63, 86, 142–3, 170, 215, 219, 228, 230, 319; alchymická svatba, 107; alchymický kámen, 241
- Alice's Adventures in Wonderland* (Carroll), 247, 257
- Allegro, John 205
- Alpert, Richard, 22
- Alžírsko, 199
- Amanita muscaria*, 198, 203, 247, 248, 257
- Amazonie, Amazonka, 23, 24, 43, 69, 71, 86, 99, 100, 112, 114, 136, 158–9, 160–1, 163, 181, 189, 214, 225, 272, 283, 294, 305, 309
- Amerika, 136
- Anatolie, 203
- Andreä, Johannes 233–4
- Anglie, 219
- Apokalypsa svatého Jana*, 36
- archaické techniky extáze, 28
- archetyp, archetypální, 217, 286
- Árjové, 203, 206
- Aspilia*, 193
- astrologie, 63, 206, 228,
- ášramy, 26
- ayahuasca*, 14, 18, 24, 43–5, 48, 54, 78, 99, 137, 140, 158–9, 161, 165, 167, 169, 173, 175, 176, 178, 183, 186–7, 189, 191, 305, 310
- ayahuasqueros*, 161, 163, 170, 174–5, 181, 189, 305
- Bacon, Roger, 228, 232–3, 235, 244
- Bali, 49
- Banisteriopsis caapi*, 137, 159, 169, 173, 177, 181,
- bardo, 324
- Barr, Frank, 76, 137, 282
- Bellův princip nelokality, 62, 73
- Bertalanffy, Ludwig von, 280
- beta-karboliny, 112, 164, 181
- Bingen, Hildegarda von, 288
- biologická diverzita, 293
- Blake, William, 51, 81, 111, 130, 143
- Blízký východ, 205
- bódhi*, 119
- Bohyně, bohyně, 34, 132, 202, 243, 252–3, 286–7, 323
- bön*, 265, 308

Borges, Jorge Luis, 69
 Boro, 44
Bos indicus, 203, 204
 Botanical Dimensions, 21, 282, 294
 Bracewell, R. N., 121–2
Brave New World (Huxley), 299
 Brazilie, 169, 187
brujos, 161
 Brumbaugh, Robert S., 228, 237
 buddha, buddhismus, 20, 25, 33–4, 68, 119, 308
 Bůh, bůh, 18, 24–7, 46, 52, 55, 61, 66, 75, 83, 87, 103, 105, 173, 197, 218–19, 275
 Burke, John G., 257
 Burroughs, William, 14

caapi, 159, 160
 cannabis, 166, 248
 Capra, Fritjof, 75–6
 Carroll, Lewis, 247, 257
 Castaneda, Carlos, 123
 Çatal Hüyük, 201–2
Cathar Ritual of Lyons, 243
Claviceps purpurea, 249
Confessio, 233
 Cooke, Mordecai, 247–8, 257
 Cordova Rios, Manuel, 162–3
Corpus Hermeticum, 173
 Crick, Francis, 66, 120, 269
cumala, 161
curanderos, 158, 173

 časová vlna, 268, 281
 Čechy, 234
 Čína, 206, 322
 4-fosforyloxy-N, N-dimethyltryptamin, 68
 4-hydroxy-dimethyltryptamin, 114

 D'Empirio, Mary, 238, 239
 Dee, John, 228, 230, 244
 Descartes, René, 52, 235
 Dick, P. K., 64, 299
Difficult Questions, Easy Answers (Graves), 262
 dimethyltryptamin, 13, 21, 44, 54, 133, 190; též DMT

Diploteris cabrerana, 167, 171, 174
 disociativní anestetika, 55
 DMT, 13, 21, 23, 32, 33, 44, 45, 49, 54, 56–8, 60–1, 63, 67–70, 77–8, 91, 98, 112, 133, 164, 171, 180–1, 190, 195, 212, 272, 274, 305, 317
 DNA, 65–6, 94, 104, 137
 DOM, 81
 dominikáni, 138
 don Fidel, viz Mosombite, don Fidel
Doors of Perception (Huxley), 19
Dopisy o yagé (Burroughs), 14
 Dorn, G., 234
 Duerr, H. P., 202
 durman, 20, 26, 202, 288
 2CB, 81
Dvojitý zrození Dionýsa (Graves), 262, 264

 Earle, F. S., 203, 256
 ego, 23, 25, 31, 42, 46, 49, 89, 109, 130, 138, 197, 212, 275, 294
 Egypt, 127, 206
 Eislerová, Riane, 201, 286
 ekologická hnutí, 28, 30
 ekologie, 93, 135–6, 138, 322
 Eleusina, eleusinská mystéria, 80, 83, 92, 202, 218, 249, 275, 324
 Eliade, Mircea, 99, 132, 195, 222
 endogenní halucinogeny, 68, 112
 enochiánský jazyk, 232
 entelechie, 45–6, 213
 Eón, 58, 60
 Erós, 63, 138, 218
 eschatologie, 64, 144
 eschaton, 88
Etidorhpa (Lloyd), 250–2, 256–7, 261
 etnochemie, 43
Evangelium svatého Dunstaba, 231
 evoluce vědomí, 17
 Evropa, 77, 154, 234; evropský šamanismus, 34
 exoferomony, 196, 202, 286

Fama, 233
 Fergusonová, Marilyn, 75

feromony, 196
 Filón Alexandrijský, 59, 217
Finegan's Wake (Joyce), 57, 76, 132
 Fischer, Roland 317
 Fludd, Robert, 233
Food for Centaurs (Graves), 205, 246
Food of Gods: The Search for the Original Tree of Knowledge (T. McKenna), 207
 fraktály, 76, 151, 267, 278, 282, 289; časová vlna 38, 151; model (struktura) času, 143, 152
 františkáni, 63, 138
 Frazer, J. G., 286
 Freud, Sigmund, 81, 92, 267
 Friedrich Falcký, 233, 234

 Gaia, 80, 286, 290, 323
 Gaines, Jeff, 199
 Gelband, Patrice, 296, 298
 Gibson, William, 306
 Gimbutasová, Marija, 286
 Ginsberg, Allen, 14
 glossolalia, 60, 187
gnosis, 47, 60, 67, 113, 138, 159, 212, 214, 216, 286, 311
 gnóze, gnostický, 32, 96, 122, 135, 218, 243, 320
 Gome, 192
 Graves, Robert, 60, 79, 205, 246, 250, 262–4
 Grof, Stanislav, 76
 Guenther, Herbert, 72, 193
 Gullichsen, Eric, 296–7, 307
guru, 26, 313

 Haldane, J. B. S., 222
 halucinogeny, 19, 26, 29, 43–4, 55–7, 60, 66–8, 71, 78, 80–1, 100, 115, 117–18, 128, 132, 139, 158–9, 180–2, 183, 187–9, 192, 195–6, 198, 195, 203, 207, 214, 219, 250, 264, 285, 309–10; halucinogenní houby, 192, 194, 219; halucinogenní šamanismus, 214
 harmalin, 136
 harmin, 136–7, 164, 310
 Harran, 206
 Harris, Bob, 117
 Harvardské botanické muzeum, 256
 hašiš, 14, 20, 26, 277, 311
 Havaj, 283
Heaven and Hell (Huxley), 266
 Heidegger, Martin, 105
 Hérakleitos, 58, 139
 heroin, 322
 Hertzprung-Russellova rovnice, 104
 hexagramy, 147–8
Hieroglyfické monády (Dee), 233
 Hofmann, Albert, 39, 77, 80, 83, 158, 205, 218, 249
Houba s purpurovým kloboukem (Wells), 248
 houby, 32, 62, 72–3, 83, 107, 114–16, 118, 121, 126, 141, 166, 277; houbové kultury a náboženství, 138, 159, 205; ve Starém světě, 203
Houby, Rusko a dějiny (Wassonovi), 256
 Huatla de Jimenéz, 158, 218, 250
 Huicholové, 316
 Huxley, Aldous, 14, 19, 22, 49–50, 139, 266, 299, 316
 Huysmans, K., 111
 hyperdimenze, hyperdimenzionální, 86, 124–5, 128, 131, 172, 184; hyperdimenzionální jazyk, 91; hyperdimenzionální objekt, 88; hyperdimenzionální vesmír, 33
 hyperkontinuum, 61
 hyperobjekt, 134
 hyperprostor, 15, 58, 60, 64, 67, 75–6, 79, 93, 110, 133, 144, 224, 276
 hypervědomí, 17
 hypnóza, 49

chacruna, 164, 167, 171–2, 174–5
 Chénoboskion, 64
 chobotnice, 41, 300–1

I řing, 96, 147, 150, 267

Indie, indický, 25–6, 49, 68, 83,
112, 114, 139, 203, 205, 207,
214, 225, 264, 309
indoly, 114, 309
Indonésie, 49, 309
inhibitor monoaminoxidázy, 54,
310
inkubus, 103
inkvizice, 63
Invisible Landscape (T. a D.
McKennové) 209
Iquitos, 43, 160, 162–3, 169
Irák, 203, 205
Írán, 203, 205
Irish Ecclesiastical Record, 257
Isis, 242

Jacobs, Barry, L., 195
Jakub I., 234
James, William, 258, 311
Jan z Kříže, 51
jang, 147
Jantsch, Erich, 289
jao, 150
Jaynes, Julian, 25, 197
jazyk, 15, 48, 52, 61, 65–6, 91–2,
94, 111, 125, 133, 196, 213,
216, 272, 306; jazyková centra
mozku, 56
Jediné, 275
Ježíš Kristus, 167
jin, 147
Jiné, 13–14, 26, 52, 56, 64, 67,
78, 95, 98, 100, 105–10, 112,
114–15, 119, 120, 125, 132,
141, 158, 182, 184, 186, 191,
196, 207, 285, 287, 312–14
Jižní Amerika, 23, 54, 115, 168,
251, 309, 310, 316, 322
jóga, 25, 112–14, 139, 274, 320,
309
Jonas, Hans, 79
Joyce, James, 127, 132
judaismus, 205; též židovství
Jung, jungiánský, jungovský, 18, 24,
46, 78, 81, 115, 134, 197, 310,
312

kabala, 26, 32, 34–5, 60
Kambodža, 204
kámen mudrců, 143
kataři, 241, 243
katolická církev, 138
Kelley, Edward, 228
Kircher, Athanasius, 229
kokain, 319, 322
kolektivní psyché, 105
kolektivní nevědomí, 45, 81, 87, 94
kolektivní jáství, 52
Kolumbie, 43, 160
kontemplace, 29, 76
koprolitní houby, 198, 204, 207, 317
Korjakové, 247
kouzelné houby, 18, 88, 96
kreod, 122, 195
Kristus, 34, 64, 87, 89, 109, 175, 202
kropenatý motýlovitý, 246, 250
křesťanství, 25–6, 34, 63, 90, 127,
138, 202, 218, 224, 286, 322;
křesťanská mystika srdce, 34
Kuba, 256
kult psilocybinových hub, 218
kundalíní, 49
kuri-coo, 44
kvantová fyzika, 54, 75, 129
kybernetika, 81
kyberprostor, 306–7

La Barre, Weston, 219
La Chorrera, 137, 143, 161
Lamb, F. Bruce, 159
Languedoc, 241
Lanier, Jaron, 296, 300, 303, 305
Leary, Timothy, 18, 22, 39, 50, 82,
309
létající talíře, 36, 42, 64, 85, 96, 98,
103, 107, 109, 131, 212, 223
Levitov, Leo, 241, 244
Lewin, Louis, 311
Lhote, Henri, 199
Límcovka kubánská, 62
Lloyd, 250–2, 254, 256–7, 264,
Logos, 32, 41, 45, 47, 52, 56, 59,
60, 64, 67, 78, 79, 90, 109, 115,
133, 138, 140, 143, 186, 212,
217, 312, 323

Lovcraft, H. P. 241, 261
Lovelock, James, 290
LSD, 19, 21, 26, 31–2, 56, 60, 68,
77, 78, 80, 83, 107, 109, 117,
118, 139, 214, 220, 266, 308,
310–12, 316
LSD: My Problem Child (Hofmann),
158
lucidní snění, 273–4
Ludlow, Fitz Hugh, 14, 311
Luis Senyo, 186
lysohlávky, 138, 249

mahájána, 33, 68
Malpighiaceae, 159
mandeismus, Mandejci, 122, 205
mantry, 49, 320
Margulies, 290
marihuana, 166–7, 173
Maspero, Gaston, 206
Matka Bohyně, 202
matrix, 57, 65, 131
Mayové, 36, 156, 204
McKenna, Dennis, 23, 43, 45, 58,
77, 85, 115, 117, 136, 141, 156,
209, 218, 267
McKennyová, Kat, 160, 177, 189,
190, 294
McLuhan, Marshall, 18, 294
MDMA, 82
meditace, 47, 51, 74
Megatrends (Naisbitt), 208
Mellaart, James, 201, 286
Merrill, A. E., 246
mesiáš, 122
meskalin, 14, 17–18, 31–2, 56, 139,
266, 311
Metzner, Ralph, 22, 83, 103, 309
mexické houbové kulty, 63
Mexiko, 63, 69, 138, 159, 168, 204,
263, 312
Meyer, Peter, 151
mimozemské, mimozemšťani, 36, 42,
46, 55–6, 59, 61–3, 67, 69, 72,
89, 98, 103–4, 107, 113–16,
122, 125, 213, 269, 271, 312
Mistr Eckhart, 51
Monas Hieroglyphicam (Dee), 233

„Monsieur mezi houbami“ 257–8,
261
morfické rezonance, 276, 281
morfium, 319
morfogenetické pole, 275, 277
Mosombite, don Fidel 163, 165–6,
167, 170, 173–4, 178, 180, 186,
189
muchomůrka červená, 198, 203,
247–8
Muinane, 44
Munn, Henry, 197
muscimol, 203
Mushrooms, Russia, and History
(Wassonovi), 247
muskarin, 203
myristicin, 82
mystika, 20–1, 26, 55, 212, 313

Nadduše, 89, 91, 323
Nadjá, 133, 138
Nadmysl, 24, 94–5, 132, 134, 137,
213, 294
Nag Hammádí, 64
Naisbitt, John, 208
námel, 83, 218, 249
Nannar, 206
nanotechnologie, 38, 293
Naruby (Huysmanns), 111
návrát archaismu, 36, 202, 267, 286,
323
Nepál, 20, 181, 308
Neuromancer (Gibson), 306
neurotransmitery, 68, 294
nevědomí, 76, 92, 310
New Age, 28, 48, 112, 267, 315,
323
Newbold, W. R., 236, 237
Newman, A., 257
Newton, Isaac, 52, 145
N,N-dimethyltryptamin, 195
Non-nak-tha, 204
Nový svět, 14, 63, 107, 115, 136,
152, 158, 168–9, 204
novoplatonismus, 127, 217
novost, 39, 146, 147, 151, 223,
267–8, 281
Nový urychlovač (Wells), 250

oco-yagé, 167
 oměj, 202
 oo-koo-hey, 44
 opium, 77, 311, 322
 Orbi, Juana Gonzalesová, 162–3, 171, 174
 Osiris, 63
 Osmond, Humphrey 50, 218
 oxid dusný, 250

Psilocybe aztecorum, 204
Psilocybe cubensis, 204
Psilocybe maztecorum, 204
 Palenque, 204
 Palestina, 205
Panaeolus papilionaceus, 246, 250
 panspermická teorie, 120, 269
 Paracelsus, 320
 Parmenidés, 139
 patriarchální politika, 28
 Peru, 43, 48, 160, 165, 168, 171, 181–2, 185, 189, 199
 peyotl, 18, 32, 311, 316
 5-hydroxy-tryptamin, 68
 Pim, Herbert Moore, 258, 261, 264
Plain and Easy Account of British Fungi (Cooke), 247
 Platón, platónský, 45, 66, 75, 139, 218
 Plinius, 198
 Plótinus, 217, 275
 počítače, 38, 75, 126, 143
 pohanství, 34
Pokoušení sv. Antonína, 111
 Ponnamperruma, Cyril, 120–1, 269
 Porfyrius, 217
Povídka o panu Platterovi (Wells), 249
 povijnice nachová, 18, 118, 277
 Praha, 228, 235
 primáti, 51, 77, 125, 192, 194, 196–9, 207, 270
Process and Reality (Whitehead), 153
 předkolumbovské peruánské textilie, 199
 přírodní halucinogeny, psychedelika, 18, 20, 27
 psilocin, 114

Psilocybe, 249
Psilocybe cubensis, 203, 204, 207
Psilocybe mexicana, 204
Psilocybe: Magic Mushroom Grower's Guide (McKenna), 62, 117, 141
 psilocybin, 13, 23, 27, 31, 33, 35, 37, 39–40, 45, 49, 52, 54, 56, 64–5, 68, 69, 77–8, 86, 88, 91–2, 99, 100, 102, 107, 112, 114–15, 117–18, 138–40, 158, 160, 189–91, 198, 203, 204, 212, 219, 220, 247, 250, 263–4, 270, 300, 312, 317; psilocybinové houby, 21, 45, 61, 69, 114, 117, 158, 168, 184, 203, 254, 261, 268–9, 317
 psychedelika, psychedelický, 14, 17, 20, 22, 24–8, 30, 35, 37, 39, 45, 48, 50, 53, 65, 67, 74–6, 79, 82, 91–2, 95–6, 99, 101, 105, 107–12, 114, 117, 123, 128, 132–3, 137–40, 175, 182, 184, 188, 190, 202, 211, 214–5, 217, 225, 253, 269–70, 274, 277, 285, 287, 300, 305, 308, 310–12, 314–15, 319–21, 323–4
 psychopomp, 252
Psychotria, 172
Psychotria viridis, 164
puca huasca, 167, 171, 174
 Pucallpa, 162–4, 167–9, 172, 177, 183

 renesance, 82, 230, 285, 323
Rgvéd, 205
 Rio Napo, 159–61, 188
 Rio Negro, 159, 187
 Rio Vaupés, 159
Road to Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries (Wasson), 249
 Rodriguez, Eloy, 193
 rosenkruciáni, 228, 233
 rostlinné halucinogeny (psychedelika), 13, 106, 112, 115, 168, 193, 196, 285, 294
 Ruck, Carl A. P., 205, 218, 249
 Rudolf II., 228, 234, 244

ruřík, 202

 Řecko, řecký, 45, 103, 109, 218, 285, 323
 Řím, římský, 87–9, 109, 154, 285, 323

 Sahara, 198
Sailing to Byzantium (Yeats), 93, 224
 Saur, C., 198
Scatologic Rites of All Nations (Bourke), 257
Scientific Perspectives on Extraterrestrial Communication (Ponnamperruma), 121
Sedm sester spánku (Cooke), 257
Sekta ptáka Fénixe (Borges), 69
 serotonin, 68
Seven Sisters of Sleep (Cooke), 248
 Shah, Idries, 263–4
Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy (Eliade), 195
 Sheldrake, Rupert, 276–7, 281
 Shulgin, Alexander, 55
 Schultes, Richard Evans, 39, 159, 174, 310
 sibiřský šamanismus, 221
 Sierra Mazateca, 138
 Sin, 206
 Smythies, John, 55
 Sókrates, 217, 312
Solution of the Voynich Manuscript (Levitov), 241
 sóma, 83, 203, 205
Soma: Divine Mushroom of Immortality (Wasson), 194
 Spruce, Richard, 159, 310
 srůst, 143, 153, 156
Star Wars, 221
 Starý svět, 218, 309
 Starý zákon, 103
Stenographica (Trithemius), 230
 Strong, Dr., 237
 Stropharia, 168, 264
Stropharia cubensis, 62, 69, 72, 83, 117, 190, 203, 251, 256
 střední Asie, 203, 204, 308
 Střední východ, 122, 202

súfismus, 26, 33, 263–4; súfijský houbový kult, 264
 sukubus, 103
 superego, 24
 synergie, 166, 196
 synestésie, 33, 79
 synchronicita, 76, 134, 219

 šaman, šamanismus, 13, 20, 25–6, 29, 32, 37, 34, 41, 44, 47–8, 55, 60, 65, 69–71, 81, 86, 89, 91, 95–9, 106, 110, 114–16, 118, 123, 128–30, 137–8, 160, 164–5, 167–9, 171, 177, 180, 182, 184, 188, 192, 195–6, 199, 212, 217, 221–2, 265, 272, 277, 294, 308–10, 314, 316, 320, 323–5
 šimpanzi, 192

 Tajný Adam, 122
 tantra, 49, 108, 139
 Tanzanie, 192
 tao, taoismus, 108, 114, 147, 153, 214, 290, 303; taoistická alchymie, 114
Tao te t'ing, 147
 Taríqa, 264
 Tasslie, 199
 telepathin, 159
 telepatie, 41–2, 94, 140, 159, 300
 teonanácatl, 63, 138
 teorie chaosu, 281
The Chalice and the Blade, (Eislerová), 201
The Doors of Perception (Huxley), 266
The Invisible College (Vallee), 87
The Invisible Landscape (McKenna), 58, 85, 88, 136, 156, 267
The Mind Parasites (Wilson), 87
The Most Mysterious Manuscript (Brumbaugh), 228
The Mushrooms of Language (Munn), 197
The Natural Mind (Weil), 219
The Necronomicon (Lovecraft), 241

- The Origin of Consciousness in the Breakdown of Bicameral Mind* (Jaynes), 25, 197
The Philosopher's Stone (Wilson), 241
The Sacred Mushroom and the Cross (Allegro), 205
The Sufis (Shah), 263
The Voynich Manuscript: An Elegant Enigma (D'Empirio), 238
The White Goddess (Graves), 60
 theofagie, 63, 138
 thiarubrin-A, 193
 Tibet, 20, 25, 68, 265, 275, 308, 324
Tibetská kniha mrtvých, 309
 Timewawe Zero, 38
 Tokano, 159
 tóra, 34
 Towers, Neil, 193
 transcendence, transcendentní objekt (předmět, událost), 15, 36–7, 39–41, 156
 transpersonální psychoterapie, 29
 trigramy, 150
 Trithemius, 230
True Hallucinations (McKenna), 85
 tryptaminy, 45, 49, 54, 56, 58, 61, 66, 70, 75, 77, 86, 92, 98, 133, 138–40, 169, 187, 189, 212, 235, 305, 310, 316
 třicetiletá válka, 235
 třírozměrné jazyky, 79
 Turecko, 205
 UFO, 67, 85–91, 93–95, 98, 102, 104, 109, 134, 141, 175, 223
Universální studie umělých jazyků (Kircher), 229
Unknown Immortals — In the Northern City of Success (Pim), 258
 ursprach, 60, 79
 Valis (Dick), 64
 Vallee, Jacques, 87
 védy (hymny), 203, 205–6
 vědomí, 20, 33–4, 38, 45, 49, 52–4, 57, 64, 66, 75–6, 80, 98, 123, 193, 265, 266, 271, 274–5, 286, 311
 Velká bohyně, 201, 207
 Velké dílo, 229
 Villavincencio, 159
 Virola, 161
 virtuální realita, 296, 302–4, 306
 Vojnič, A., 230
 Vojničův rukopis, 227, 229, 231, 233, 235, 237, 239, 241, 243
 von Neumannův stroj, 121
 vyšší duše (Já, mysl, vědomí), 24, 46, 119, 141, 186
 Waddington, C. H., 195, 289
 Waika, 310
 Waite, A. E., 242–3
 Wallace, Alfred Russell, 159
 Wasson, Gordon, 39, 45, 63, 194–5, 202–5, 218, 222, 245, 247–50, 256–7, 262, 264
 Wassonová, Valentina, 63, 204, 218, 245, 247–8, 262, 264
 Watson, James, 66, 120, 218
 Weil, Andrew, 219–20
 Wells, H. G., 93, 248–50, 257
 Wen, král, 147–9
 Whitehead, Alfred North, 66, 142, 143, 153
 Wilgas, Neal, 250
 Wilson, Colin, 87, 241
 Witoto, 44, 99, 215
 Wittgenstein, Ludwig, 279
Wizard of the Upper Amazon (Lamb), 159
 yagé, 14, 158, 159
 Yanomamo, 310
 Yeats, W. B., 93, 224
 zážitky blízké smrti, 274
 zen, 190
 Zimní království, 235
 znovuzrození Bohyně, 202
 Zohar, 60
 zoroastrianství, 205
 židovství, 34–5, 63, 221

Obsah

Předmluva Toma Robbinse	7
Poděkování	11
Úvod: <i>Návrat archaismu</i>	13
1. Chvála psychedelik	17
2. Rozhovor pro <i>High Frontiers</i>	43
3. Tryptaminové halucinogeny a vědomí	54
4. Poznámky pro konferenci ARUPA, 1984	74
5. Povídání o talířích	85
6. Odlišná láska	103
7. Nové mapy hyperprostoru	127
8. Časová rezonance	145
9. Mezi <i>ayahuasqueros</i>	157
10. Houby a evoluce	192
11. Rozhovor pro „Nové dimenze“	208
12. <i>Vojničův rukopis</i>	227
13. Wassonovi literární předchůdci	245
14. Rozhovor pro <i>Critique</i>	265
15. Projekt/rostlina/planeta	284

16. Virtuální realita & elektronická extáze (čili jak se stát chobotnicí)	295
17. Posvátné rostliny a mystické reality	308
 Tryptaminy, jazyk a Terence McKenna (Jiří Horáček)	 327
 Bibliografie	 333
Rejstřík	337

TERENCE McKENNA

NÁVRAT ARCHAISMU

Vydala nakladatelství DHARMAGAIA,
 Uhelný trh 1, 110 00 Praha 1,
 a nakladatelství MAŤA,
 Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, (94. publikace),
 jako 4. svazek edice Nové trendy v Praze roku 1999.
 Z anglického originálu *The Archaic Revival*
 (HarperSanFrancisco, 1992)
 přeložili Alexandr Neuman (Předmluva, kap. 3, 4, 8–11, 13)
 a Blumfeld 2000 (kap. 1, 2, 5–7, 12, 14–16)
 Doslov napsal Jiří Horáček.

Odpovědný redaktor Lumír Kolíbal.
 Jazyková redakce Daniela Varadínková.
 Obálku s použitím detailu obrazu Pabla Amaranga
 připravil Michal Nusko.
 Grafickou úpravu a sazbu z písma Classical Garamond
 programem T_EX připravil Bohumil Bednář, PISCES.
 Tisk BBS Vimperk.
 Druhé, opravené vydání.

ISBN 80-85905-63-9 (DHARMAGAIA)
 ISBN 80-86013-79-0 (MAŤA)

Distribuce v ČR: KOSMAS s. r. o., knižní velkoobchod,
 Lublaňská 34, 120 00 Praha 2,
 tel./fax.: 02 / 29 19 25.
 e-mail: kosmas@kosmas.cz
 Internetové knihkupectví: www.kosmas.cz

Distribuce v SR: Eugenika,
 Fedinova 6–8, Box 187, 850 00 Bratislava 5,
 tel./fax: 07 / 63 81 15 91.
 e-mail: eugenika@eugenika.sk

 Distribúcia Artforum,
 Radvanská 1, 811 03 Bratislava,
 tel.: 07 / 54 41 17 46.
 e-mail: artforum@internet.sk

**Spekulace o psychedelických houbách,
Amazonii, virtuální realitě, UFO, evoluci,
šamanismu, znovuzrození Bohyně a konci
historie**

Americký etnobotanik Terence McKenna strávil pětadvacet let zkoumáním „etnofarmakologického rozměru duchovní transformace“. Je považován za kultovní postavu a předního mluvčího psychedelického revivalu 90. let.

Ve své reprezentativní antologii esejů a rozhovorů nás provede amazonskou džunglí i virtuálním prostorem v sanfranciské laboratoři. Ukáže nám skryté hlubiny psychiky i vnější limity kultury a předloží odlišný pohled na minulost i novou vizi budoucnosti.

SPISOVATEL TOM ROBBINS:

„Vědec, teoretik, výzkumník, snílek, průkopník, fanatik a okouzlující řečník McKenna jako nějaký ontologický krejčí kombinuje erudovaný, byť místy značně originální výklad historie s ryzím vizionářským náhledem na přicházející konec tisíciletí.“

PSYCHOLOŽKA JEAN HOUSTONOVÁ:

„Radikální inovace přírodní filosofie, inspirace pro novou ekologii vnitřního i vnějšího prostoru.“

VILLAGE VOICE:

„Koperník vědomí“

2MATA @ DHARMA GAIA
ISBN 80-85905-63-9 (DharmaGaia)
ISBN 80-86013-79-0 (Mata)

9 788085 905632

